

Türk Edebiyatında Mevlîd ve
MUSLİHÎ'NİN

GÜL-EFŞÂN İSİMLİ MEVLÎDİ

İnceleme - Metin-Ansiklopedik ve Fonksiyonel Sözlük-Tıpkıbasım

Müslüman şairler İslamiyet'in ilk dönemlerinden itibaren Hz. Peygamber'e duydukları muhabbet ve hayranlığı dile getiren, onu tazim eden eserler ortaya koymuşlardır. Öyle ki, zamanla sadece Allah Resulti'ne tahsis edilmiş edebî türler ortaya çıkmıştır. Hz. Peygamber'in doğumunu anlatmak; yanı sıra risaletine, ahlakına, mucizelerine, miraç ve vefatına değinmek, daha ziyade topluluklar önünde okunmak maksadıyla ve ekseriyetle mesnevi nazım şekliyle yazılan mevlîd, bu edebî türlerin önde gelenlerinden biridir. Türk şairleri de türe ilgi göstermiş, edebiyatımızda pek çok isim mevlîd kaleme almıştır.

Mevlîd edebiyatı kervanına 913/M 1507-1508 yılında yazdığı Gül-efşân isimli eseriyle katılan Muslihî, kaynaklarda adı anılmayan şairlerdendir.

Bu çalışmada edebiyatımızda mevlîd türüne ve mevlîd sahibi şairlere değinilmiş, daha sonra Muslihî'nin Gül-efşân isimli mevlîdi incelenerek tespit edilebilen yegâne nüshadan hareketle eserin transkripsiyonlu metni verilmiştir.

ISBN 978-605-68837-1-2

9 786056 883712

RIFAT KÜTÜK

MUSLİHÎ'NİN GÜL-EFŞÂN İSİMLİ MEVLİDİ

Türk Edebiyatında Mevlîd ve

İnceleme & Metin-Ansiklopedik ve Fonksiyonel Sözlük-Tıpkıbasım

TÜRK EDEBİYATINDA MEVLİD ve MUSLİHÎ'NİN GÜL-EFŞÂN İSİMLİ MEVLİDİ

İnceleme - Metin
Ansiklopedik ve Fonksiyonel Sözlük
Tıpkıbasım

RIFAT KÜTÜK

Ertual Akademi Yayıncılık

TÜRK EDEBİYATINDA MEVLİD

VE

MUSLİHÎ’NİN

GÜL-EFŞÂN

İSİMLİ MEVLİDİ

(İnceleme - Metin - Ansiklopedik ve Fonksiyonel Sözlük - Tıpkıbasım)

RİFAT KÜTÜK

Ertual Akademi Yayıncılık

Eser Adı

Türk Edebiyatında Mevlid ve Muslihî'nin Gül-eşân İsimli Mevlidi

Hazırlayan

Rıfat Kütük

Dizgi

Rıfat Kütük

Kapak Tasarımı

Mehmet Yıldırım

Kapak Ebrusu

Sayit Karabulut

1. Baskı

2018

ISBN

978-605-68837-1-2

Baskı ve Cilt

Ertual Akademi Yayıncılık

Kültür Bakanlığı Matbaa Sertifika No.

31292

İletişim

Ertual Akademi Yayıncılık

Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Merkez

Kampüsü

Yakutiye / ERZURUM

Tel.: 0 442 231 42 89

©Copyright 2018

Bu eserin bütün telif hakları yazarına aittir. Hiçbir bölümü yazarının izni

alınmadan kopya edilemez, dipnot verilmeden alıntı yapılamaz.

Elektronik, mekanik, fotokopi vb. yollarla çoğaltılıp yayımlanamaz.

MUSLİHİ'ye,

iman ve tevekkül abidesi babam **Necip KÜTÜK'e**,

hasreti her an biraz daha derinleşen kardeşim **Murat KÜTÜK'e**

rahmet ve şefaât dileğiyle...

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	VII
KISALTMALAR	XI

GİRİŞ

Mevlid: Kelime ve Terim Anlamları	1
Bir Edebî Tür Olarak Mevlid	2
İslam Edebiyatlarında Mevlid	3

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK EDEBİYATINDA MEVLİD

1.1. Türk Edebiyatında Mevlid	7
-------------------------------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

MUSLİHÎ VE *GÜL-EFŞÂN* İSİMLİ MEVLİDİ

2.1. Muslihî	87
2.2. <i>Gül-efşân</i> (Mevlidü'n-Nebî)	91
2.2.1. İsmi ve Yazıldığı Tarih	91
2.2.2. Telif Sebebi	91
2.2.3. Nüshası	92
2.2.4. Beyit Sayısı	92
2.2.5. Vezni	93
2.2.6. Kullanılan Nazım Şekilleri	96
2.2.7. Tasliye Beyitleri	97
2.2.8. Dil Özellikleri	104
2.2.9. Muhtevası	106
2.2.10. Merhaba Bölümü	116
2.2.11. <i>Gül-efşân</i> ile <i>Vesiletü'n-Necât</i> 'ın Mukayesesi	124
2.2.12. <i>Gül-efşân</i> ile Za'îfî'nin <i>Mecma'u'l-Envâr</i> İsimli Mevlidi Arasındaki Benzer Söyleyişler	126
2.2.13. <i>Gül-efşân</i> 'ın Diğer Kaynakları	136

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜL-EFŞÂN'IN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

3.1. Metnin Kuruluşunda Dikkat Edilen Hususlar	145
3.2. Transkripsiyonlu Metin	147
ANSİKLOPEDİK VE FONKSİYONEL SÖZLÜK	227
ARKAİK TÜRKÇE KELİMELER SÖZLÜĞÜ	279
KAYNAKÇA	285
TIPKIBASIM	372

ÖN SÖZ

Müslüman şairler İslamiyet'in ilk dönemlerinden itibaren Hz. Peygamber'e duydukları muhabbet ve hayranlığı dile getiren, onu tazim eden eserler ortaya koymuşlardır. Öyle ki, zamanla sadece Allah Resulü'ne tahsis edilmiş edebî türler ortaya çıkmıştır. Hz. Peygamber'in doğumunu anlatmak; yanı sıra risaletine, ahlakına, mucizelerine, miraç ve vefatına değinmek; daha ziyade topluluklar önünde okunmak maksadıyla ve ekseriyetle mesnevi nazım şekliyle yazılan mevlid, bu edebî türlerin önde gelenlerinden biridir. Türk şairleri de türe ilgi göstermiş, yüzyıllar boyunca edebiyatımızda pek çok isim mevlid kaleme almıştır. Bu alakanın önemli sebepleri arasında mevlidin Hz. Peygamber'in hayatını bütün safhalarıyla nakleden siyer kadar teferruatlı olmayışı gösterilebilir. Bu, bir taraftan telif süresinin görece daha kısa olmasını beraberinde getirmekte diğer taraftan mevlidhanlarca ezberlenip cemiyetlerde okunmasını kolaylaştırmakta, kitabın istinsah maliyet ve süresini azaltarak da yayılma hızının artmasına yardımcı olabilmektedir. Nüshaları çoğalıp diyardan diyara, asırdan asra yayılan mevlidler tabiatıyla müelliflerini de yaşatmakta, bu da eser vasıtasıyla ulaşılmak istenen feyiz ve berekete kapı aralamaktadır.

Türk edebiyatında türe gösterilen rağbetin bir diğer nedeni hiç kuşkusuz *Vesîletü'n-Necât* ve onun haklı şöhretidir. Edebiyatımızda yazma ve basma olarak bu kadar fazla çoğaltılan; sadece ibadet mahallerine değil, Türkçe konuşulan hemen her eve bu denli hüsnükabulle dâhil olup bu ilgiyi yüzyıllar boyunca korumayı başaran ikinci bir Türkçe eser herhâlde mevcut değildir. Edebiyatımızdaki mevlidlerin ekseriyetinin *Vesîletü'n-Necât*'ın bu başarısına öykünmenin bir sonucu olarak vücut bulduğu rahatlıkla söylenebilir.

Mevlid edebiyatı kervanına *Gül-efşân* isimli eseriyle katılan Muslihî, kaynaklarda adı anılmayan şairlerdendir. Şu an için bilinen yegâne nüshası özel kütüphanemizde bulunan eser, 913/M 1507-1508 yılında kaleme alınmıştır. Bu nadir eseri ilim âlemiyle ve konuya ilgi duyanlarla paylaşmak arzusuyla hazırladığımız, aynı

zamanda edebiyatımızda mevlid türüne ve mevlid yazan şairlere de yer verdiğimiz bu çalışma, giriş ve üç bölüm üzerine kurulmuştur.

Giriş bölümünde mevlidin kelime ve terim anlamları ile İslam edebiyatlarında mevlidler hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler özetlenmiştir.

Birinci bölümde ise Türk edebiyatında mevlid türüne ve mevlid yazan şairlere temas edilmiştir. Konuyla ilgili araştırmalara katkı sağlayabileceği düşüncesiyle bugüne değin ortaya konulmuş en doğru ve kapsamlı Türkçe mevlid yazan şairler dökümü olan M. Fatih Köksal'ın *Mevlid-nâme* isimli eserindeki liste esas alınmak suretiyle, bu liste oluşturulduktan sonra yapılan akademik çalışmaları; ilaveten bazı tespit, dikkat ve eklemelerimizi paylaşmak maksadıyla kaynaklarda mevlid yazdıkları ispat veya rivayet edilen şairler alfabetik sırayla verilmiştir. Bunu yaparken önce müellif ismi, sonra biliniyorsa mevlidin adı, yazılış/basılış tarihi, nazım şekli, vezni ve beyit sayısı kaydedilmiş, akabinde bu mevlid ile ilgili varsa yapılan çalışmalar yoksa nüshalar ile bazı tespitlerimiz ortaya konulmuştur. Sadece tavzihe ihtiyaç gösteren noktalara değinilmiş, diğer hususlar hakkında *Mevlid-nâme*'de zaten yeterli malumat bulunduğundan teferruata girmeye gerek duyulmamıştır.

Burada sunulan ve bundan sonra sunulacak dökümlerin nihai olduğu elbette iddia edilemez. Hızla gelişen teknolojik imkânlar yazma eser kütüphanelerindeki dil yadigârlarımıza ulaşmayı son derece kolaylaştırmıştır. Buna, Anadolu'nun el yazma kitap varlığı bakımından hayranlık uyandıran potansiyeli de eklenirse bilinmeyen ya da kayıp mevlid metinlerimizin gün yüzüne çıkması her zaman mümkündür. Bu da tabiatıyla mevcut bilgilerin gözden geçirilip güncellenmesini zaruri kılacaktır.

Çalışmanın **ikinci bölümü**, Muslihî ve *Gül-efşân*'a ayrılmıştır. Önce müellif hakkında eserinden çıkarılabilen sınırlı malumat aktarılmış, daha sonra *Gül-efşân* şekil ve muhteva açısından incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde eser, türün şaheseri kabul edilen *Vesîletü'n-Necât*'la ve benzerlikler göstermesi bakımından da Za'îf(î)'nin *Mecma'u'l-Envâr* isimli mevlidiyle karşılaştırılmıştır.

Üçüncü bölümde *Gül-efşân*’ın transkripsiyonlu metni verilmiştir. Metnin her kesimden okur tarafından daha rahat anlaşılması arzusuyla transkripsiyonlu metnin sonuna Ansiklopedik ve Fonksiyonel Sözlük ile beraber Arkaik Türkçe Kelimeler Sözlüğü de eklenmiştir. Sözlük kısmında kelimelerin lügat anlamlarının yanı sıra metin içinde kazandıkları mecazi anlamlar da mümkün mertebe vurgulanmıştır. Çalışmanın nihayetine eserin özel kütüphanemizdeki yegâne nüshasının tıpkıbasımı da ilave edilmiştir.

İlmî eserler yeni ufuklar açabildiği, kendisini devam ettirecek çalışmalara zemin hazırladığı ölçüde kıymetlidir. Eğer M. Fatih Köksal’ın *Mevlid-nâme* isimli mühim eseri yazılmasaydı, bu çalışma istinat edeceği sağlam bir dayanak bulamayacaktı. Üstelik değerli hocam, eseri okumak ve katkılarda bulunmak alicenaplığını da gösterdi. O bakımdan kendisine medyûn-ı şükranımdır.

Fikirlerine ve ilmine ihtiyaç duyduğum her an yanımda bulunan, kitabı okuyup görüşlerini bildiren kıymetli hocam Prof. Dr. Hüseyin Akkaya’ya en kalbî hürmet ve teşekkürlerimi sunmak benim için tehiri mümkün olmayan bir gönül borcudur.

Hayatımın her safhasında olduğu gibi çalışma sürecinde de beni yalnız bırakmayan sevgili eşim Emine Behiye Hanımefendiye, çocuklarım Aybala Sena ve Ataner Asutay’a da müteşekkirim.

Edebî istidadımız, kâinatın iftihar kaynağı, nübüvvet silsilesinin hitâmühü’l-miski olan Efendimize bir mevlid hediye etmeye maalesef kâfi gelmiyor... Umarız ki, bu mütevazı ve eksiklerle dolu gayretimiz, Muslihî’nin ve diğer mevlid sahibi şairlerin manevi kazancından hiçbir şey eksiltmeden bu fakire de “Gül” yağmurunda ıslanmaya, şefaât kapısını aralamaya vesile-yi hasene olur.

Tevfik, her zaman ve sadece Cenab-ı Hak’tandır.

Sivas – 2018

KISALTMALAR

<i>age.</i>	: Adı geçen eser
<i>agm.</i>	: Adı geçen makale
<i>AKM</i>	: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı
<i>Ank.</i>	: Ankara
<i>Ar.</i>	: Arapça
<i>B.</i>	: Beyit
<i>bk.</i>	: Bakınız
<i>bs.</i>	: Baskı, basım, basılış
<i>C</i>	: Cilt
<i>Çev.</i>	: Çeviren
<i>DİA</i>	: <i>Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi</i>
<i>DİB</i>	: Diyanet İşleri Başkanlığı
<i>ed.</i>	: Editör
<i>Ens.</i>	: Enstitü, enstitüsü
<i>Erz.</i>	: Erzurum
<i>Far.</i>	: Farsça
<i>GE</i>	: <i>Gül-efşân</i>
<i>H</i>	: Hicri
<i>haz.</i>	: Hazırlayan
<i>Hız.</i>	: Hazret-i
<i>İbr.</i>	: İbranice
<i>İst.</i>	: İstanbul
<i>İtal.</i>	: İtalyanca
<i>krş.</i>	: Karşılaştırınız
<i>Ktp.</i>	: Kütüphanesi
<i>M</i>	: Miladi
<i>ME</i>	: <i>Mecma'u'l-Envâr</i>
<i>MEB</i>	: Millî Eğitim Bakanlığı
<i>mec.</i>	: Mecazi
<i>met.</i>	: <i>Gül-efşân</i> 'ın Metninde
<i>mm</i>	: milimetre
<i>No.</i>	: Numara
<i>öl.</i>	: Ölüm tarihi
<i>ör.</i>	: Örnek/örneğin
<i>R</i>	: Rumi
<i>S</i>	: Sayı
<i>s.</i>	: Sayfa

<i>T.</i>	: Türkçe
<i>tar.</i>	: Tarih/tarihi
<i>tas.</i>	: Tasavvuf, tasavvufi anlam
<i>vb.</i>	: Ve başkası, ve benzeri
<i>vd.</i>	: Ve devamı, ve diğerleri
<i>VN</i>	: <i>Vesiletü'n-Necât</i>
<i>Yay.</i>	: Yayını / yayınları / yayınevi / yayına
<i>yk.</i>	: Yaprak
<i>yaz. tar.</i>	: Yazılış tarihi
<i>yy.</i>	: Yüzyıl

GİRİŞ

Mevlid: Kelime ve Terim Anlamları

Arapça “v l d / ولد: doğurmak” kökünden ve mimli mastar olarak “doğmak, doğurmak” demek olan “mevlid/مَوْلِدٌ”, ism-i zaman olarak herhangi bir kimsenin “doğum zamanı, doğum günü”; ism-i mekân olarak ise “doğum yeri” anlamlarına gelen bir kelimedir.¹ Çoğulu “mevâlid/مَوَالِدٌ ve mevâlîd/مَوَالِيدٌ” olan kelime Arapçada heyet ilminde, bir çocuk doğduğu vakit yıldızların içinde bulunduğu durum, yani çocuğun talihi anlamında da kullanılmış, zamanla doğum ve ölüm yıl dönümü, hastalıktan kurtulma, seyahatten dönüş vb. gibi herhangi bir vesile ile yapılan toplantı ve eğlenceleri de karşılar olmuştur.²

Mevlid kelimesiyle İslam literatüründe, ism-i zaman olarak daha ziyade Hz. Peygamber’in doğum zamanı kastedilmektedir. Nasıl ki, aynı kökten gelen “mîlâd” terim anlamıyla Hz. İsa’nın doğum zamanını vurguluyorsa “mevlid” de Hz. Peygamber’in doğum zamanını ifade için kullanılmaktadır.³

¹ Mevlid kelimesi ve anlamları için bk. Ahmet Ateş, *Süleyman Çelebi Vesiletü'n-Necât-Mevlid*, TTK Yay., Ank., 1954, s. 1-3; M. Tayyip Okiş, “Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercümeleri”, *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, S 1, Aralık 1975, *Erz.*, 1976, s. 19; Süleyman Çelebi, *Mevlid* (haz.: Necîâ Pekolcay), Dergâh Yay., *İst.*, 1980, s. 17-18; Süleyman Çelebi, *Mevlid* (*Vesilet-ün-Necât*) (haz.: Faruk K. Timurtaş), *MEB Yay.*, *İst.*, 1990, s. III; M. Edip Çağmar, *Edebî Açıdan Arapça Mevlidler*, İlahiyat Yay., Ank., 2004, s. 13-15; Rıdvan Canım, *Divan Edebiyatında Edebî Türler*, Grafiker Yay., Ank., 2010, s. 136-137; M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ank., 2011, s. 28.

² Ahmet Ateş, *age.*, s. 2.

³ Mütercim Asım, *el-Okyânûsü'l-Basît fi Tercemceti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, C 1, Bulak, 1250, s. 713; Muallim Naci, *Lugat-i Nâcî*, bs. yeri yok, bs. tar. yok., s. 864.

2 – Bir Edebî Tür Olarak Mevlid

Türkçede ise kelime, Hz. Peygamber’in doğumunu, bu doğum münasebetiyle düzenlenen muhtelif merasimleri; bu kutlu hadiseyi anlatan manzum ve mensur edebî eserleri, hususen Süleyman Çelebi’nin (ö.l. 825/M 1422 ?) Peygamber’in hayatına dair bazı diğer safhaları da ekleyerek anlattığı ünlü manzum eseri *Vesîletü’n-Necâf* ı ve onun okunduğu dinî törenleri ifade etmektedir.

Mevlid kelimesinin Türkçe pek çok eserde “mevlûd/مَوْلُودٌ” imlasıyla yazıldığı dikkati çekmektedir. Mevlûd sözlükte “yeni doğmuş çocuk, bebek, doğan çocuk” anlamlarına gelmektedir.⁴ M. Fatih Köksal, bu kullanımı galat-ı meşhur kabul edenlere katılmamakta, bilakis “mevlûd” imlasının müellifler ve halk tarafından “mevlid” ile aynı anlamları ihtiva etmek maksadıyla ve ondan daha fazla tercih edildiğini söylemektedir.⁵ Günümüzde halk arasında “mevlid”, “mevlud”, “mevlit”, “mevlüt” söyleyişlerinin bir arada kullanıldığına şahit olunmaktadır.

Bir Edebî Tür Olarak Mevlid

İslam edebiyatlarının Hz. Peygamber’e tahsis edilmiş en yaygın edebî türlerinden olan mevlidler esas itibarıyla Resulullah’ın doğumunu anlatan, bunun yanı sıra risaletine, ahlakına, mucizelerine, miraç ve vefatına temas eden; daha ziyade topluluklar önünde okunmak maksadıyla yalın, samimi bir üslupla ve çoğunlukla mesnevi nazım şekliyle yazılan eserlerdir. Bu tür eserleri Hz. Peygamber’in hayatının bütün safhalarını anlatan siyerlerden ayıran en önemli taraf, mevlidlerin Peygamber’in hayatına dair bazı diğer hususlara da temas etmekle beraber münhasıran doğumu hadisesine odaklanmasıdır.

⁴ Mehmet Kanar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Say Yay., İst., 2012, s. 1684.

⁵ M. Fatih Köksal, *age.*, s. 21.

İslam Edebiyatlarında Mevlid

Hız. Peygamber'i öven, onun üstün vasıflarını anlatan şiirler daha henüz o hayattayken zaten mevcuttu.⁶ "Peygamber Şairi" olarak anılan Hassan b. Sâbit (öl. 54/M 674); *Kaside-i Bürde* veya *Bâned Suâd* isimleriyle bilinen meşhur kasidenin sahibi Ka'b b. Zühayr (öl. 24/M 645 ?) başta olmak üzere Abdullah b. Revâha (öl. 8/M 629) gibi sahabe şairler Allah Resulü'nü tazim için şiirler söylüyorlar, hatta bunun için Peygamber'den hediye ve dualar alıyorlardı.

Bu sahabe şairlerin eserlerinin İslam edebiyatlarında mevlide ilham kaynağı olduğu açıktır. Bununla beraber bir tür olarak mevlidlerin vücut bulması için ilk siyer kitaplarının yazılmasını beklemek gerekmiştir. Bugün için bilinen ilk siyer metinleri Ali b. Hamza el-Kisâî'ye (öl. 189/M 805) nispet edilen siyer formunda bir eserle Vâkidî'ye (öl. 207/M 823) ait *Mevlidü'l-Vâkidî Ma'a's-Serh 'Ale't-Temâm* adlı bir manzumedir. Bütün bunlar Arap edebiyatında "mevlid" teriminin hicri II. yüzyılın sonlarında ortaya çıktığını göstermektedir.⁷

Erbil ve çevresinde hüküm süren Muzafferüddin Kökbörü'nün (öl. 630/M 1233) 604/M 1207 yılından itibaren mevlid merasimlerini her yıl ihtişamlı törenlerle düzenli olarak kutlaması, Endülüslü âlim İbn Dihye el-Kelbî'nin (öl. 633/M 1235) bu merasimlerde okunmak üzere *et-Tenvîr fî Mevlidi's-Sirâci'l-Münîr* isimli mensur eserini yazmasına vesile olmuş ve İslam edebiyatlarında bununla birlikte mevlid türü eserler gittikçe çoğalmıştır. İbn Dihye bu hizmetinden dolayı sultan tarafından sair ihsanların dışında 1000 altınla ödüllendirilmiştir.⁸ Kökbörü'nün başlattığı bu gelenek, zaman içerisinde diğer Müslüman devlet ve

⁶ M. Tayyip Okiç, *agm.*, s. 19.

⁷ İsmail Durmuş, "Mevlid (Arap Edebiyatı)", *DİA*, C 29, *Ank.*, 2004, s. 480.

⁸ Seyyid Dede Mehmed Efendi el-Erzurumî, *en-Nüşatü'l-Kübrâ fî Vilâdeti Hayri'l-Verâ* (Yazma), Rifat Kütük Özel Kütüphanesi, *yk.* 50_a.

topluluklarına örnek olmuştur. Kökbörü'nün Hz. Peygamber'in doğum günündeki ihtilaf nedeniyle bir yıl rebîülevvelin 8'inde diğer yıl 12'sinde tertip ettiği bu şenliklere İran, Anadolu, Suriye ve diğer İslam memleketlerinden âlimler, fakihler ve sufilere birlikte şairlerin de katıldığı, günlerce süren bu kutlamalar için sultanın her yıl aşağı yukarı 300.000 dinar sarf ettiği söylenmektedir.⁹ Bu toplantılara İslam coğrafyasının dört bir yanından iştirak eden şairlerin mevlid edebiyatının yayılıp genişlemesinde büyük payları olmalıdır.

İslam literatüründe ilk mevlid türü eserlerin görüldüğü Arapçada mevlidlerin sayısı hakkında kesinlik bulunmamaktadır. Ekseriyetle “*Mevlidü'n-Nebî*” veya “*Mevlidü Resûlillâh*” şeklinde isimlendiren Arapça mevlidlerin sayısının daha XV. yüzyılda beş yüz civarında olduğunu es-Sehâvî (öl. 902/M 1496) bildirmektedir.¹⁰

Belli başlı Arapça mevlidler arasında İbnü'l-Arabî'nin (öl. 638/M 1240) *Kitâbü Mevlidi Resûlillâh* ismiyle meşhur *el-Mevlidü'l-Cismânî ve'r-Rûhânî*'sini; Ebu'l-Abbâs Muhammed b. Ahmede'l-Lahmiyyi'l-Azafî'nin (öl. XIII. yy.) *Kitâbü'd-Durri'l-Munazzam fî Mevlidi'n-Nebîyyi'l-Mu'azzam*'ını; Muhammed b. Alî b. Abdi'l-Vâhidi'l-Zemlekânî'nin (öl. 727/M 1327) *Mevlidü'n-Nebî*'sini; İbn Kesîr'in (öl. 774/M 1373) *Mevlidü Resûlillâh*'ı, Ebu'l-Fazl Zeynüddîn Abdürrahîm b. el-Hüseyn b. Abdîrrahmân el-İrâkî'nin (öl. 806/M 1404), *el-Mevridü'l-Henî fî'l-Mevlidi'n-Nebî*'sini; İbnü'l-Cezerî'nin (öl. 833/M 1429) *el-Mevlidü'l-Kebîr veya 'Urfü't-Ta'rîfî bi'l-Mevlidi's-Şerîf*'ini; Ebû Bekr Şemsüddîn Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Kaysî'nin (öl. 842/M 1438), *Câmi'u'l-Âsâr fî Mevlidi'l-Muhtâr*'ını; es-Suyûtî'nin (öl. 911/M 1505) *Mevlidü'n-Nebî*'sini; İbn Hacer el-Heytemî'nin (öl. 974/M 1567) *en-Nî'metü'l-Kübrâ*'sını; Aliyyü'l-Kârî'nin (öl.

⁹ Ahmet Ateş, *age.*, s. 6-8.

¹⁰ M. Edip Çağmar, *age.*, s. 17.

1014/M 1598) *el-Mevlidü'r-Revî fî Mevlidi'n-Nebî* sini; Cafer b. Hasan el-Berzencî'nin (öl. 1177/M 1899) *Kıssatü'l-Mevlid* ini saymak mümkündür.¹¹

Arap ve Türk edebiyatlarında oldukça rağbet gören edebî türlerden olan mevlid, İran edebiyatında ise gelişme imkânı bulamamış, ancak sınırlı sayıda Farsça mevlid vücuda getirilmiştir. İran edebiyatının ilk devirlerinde, Hz. Peygamber'in hayatına ve vasıflarına dair İbnü Hişâm'ın (öl. 218/M 833) *Kitâbu Sîreti Resûlillah*'ının, el-Vâkidî'nin *Kitâbü'l-Megâzî* sinin ve büyük muhaddis Muhammed b. İsmâ'îl-Tirmizî'nin (öl. 279/M 893) *Kitâbü'ş-Şemâ'ili'n-Nebî* sinin tercümeleri haricinde doğrudan Farsça yazılmış eserler de görülmez. Ahmet Ateş, bunun sebebi olarak İran'ın zaman içinde Şiîleşmesini ve her yıl muharrem ayının ilk günlerinden başlayarak Hz. Hüseyin'in (öl. 61/M 680) Kerbela'da şehit edilmesi dolayısıyla matem tutulmasının müessir olduğu görüşündedir.¹²

M. Tayyip Okiç, "Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri" isimli makalesinde İslami dil ve lehçelerin her birinde mevlid yazıldığını, ancak Hz. Peygamber'e karşı duyulan sonsuz hürmet ve muhabbeti izhar hususunda bir nevi yarış hâlinde olan bu lisanlardaki mevlidler hakkında henüz yeterli malumat bulunmadığını ifade ettikten sonra bir kısmı Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât* ının tercümesi olmak üzere Çerkezce, Rumca, Kürtçe, Tatarca, Sevahili dili ve Boşnakça mevlidler hakkında teferruatlı bilgi vermiştir.¹³ *Vesiletü'n-Necât* ın Hüseyin Mucib Mısırî tarafından yapılan Arapça tercümesi Mehmet Akkuş; Hafız Salih Gaşeviç tarafından Boşnakçaya yapılan tercümesi

¹¹ Ahmet Ateş, *age.*, s. 9-14; M. Tayyip Okiç, *agm.*, s. 19-22; M. Edip Çağmar, *age.*, 17-23.

¹² *ac.*, s. 14.

¹³ bk. M. Tayyip Okiç, *agm.*, s. 27-59: aynı yazar ve aynı makale için ayrıca bk. *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C1, *DİB Yay.*, Ank., 2016, s. 27-75.

6 – İslam Edebiyatlarında Mevlid

Amina Şiljak Jesenkoviç; Tahir Efendi Popova tarafından Arnavutçaya yapılan tercümesi Nehri Aydınçe; Kemal Tsetskhladze tarafından Gürcüceye yapılan tercümesi mütercimin kendisi; Çerkezce tercümesi Fahri Huvaj; Rumca tercümesi Amet Molla Memet; Lyman Maccallum tarafından İngilizceye yapılan tercümesi Hümeýra Mermer ve Annemarie Schimmel tarafından Almancaya yapılan tercümesi İsmail H. Yavuzcan tarafından giriş kısımlarında mütercim ve tercümelere dair kısa izahlarla *Mevlid Külliyyatı* isimli eserde yayımlanmıştır.¹⁴

¹⁴ *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C1.

BİRİNCİ BÖLÜM

Türk Edebiyatında Mevlid

İslami Türk edebiyatında naat, hilye, mirâc-nâme, mucizât-ı Nebî, esmâ-i Nebî, sîretü'n-Nebî, gazavât-ı Nebî, şefâat-nâme, kırk hadis, yüz hadis, bin hadis, hicretü'n-Nebî başta olmak üzere Hz. Peygamber'e tahsis edilmiş pek çok edebî tür ve bu türlerde yazılmış binlerce eser mevcuttur. Hz. Peygamber'e âşık ve hasret gönüllerin, onun rehberliğine muhtaç ve müştak ruhların ortaya koydukları bu eserler, bir "Peygamber edebiyatı"¹⁵ oluşturacak zenginlik ve çeşitlidir. Edebiyatımızda Hz. Peygamber etrafında şekillenen ve oldukça fazla rağbet görüp sevilen edebî türlerden biri de mevliddir.

Bugünkü bilgilerimize göre mevlid konusuna değinen ilk Türkçe metinlerin ortaya çıkması XIV. yüzyıla tekabül etmektedir. Mustafa Darîr'in, Ebu'l-Hasan Ahmed b. Abdullâh el-Bekrî'nin *El-Envâr ve Miftâhü's-Sürûr ve'l-Efkâr fî Mevlidi'n-Nebîyyi'l-Muhtâr*'ı ile Ebu Muhammed Abdülmelik b. Hişam (öl. 218/M 833)'ın *Kitâbu Sîreti Resûlillâh* isimli eserlerinden faydalanmak suretiyle hem telif hem de tercüme özellikleri gösteren mensur-manzum karışık *Sîretü'n-Nebî* sindeki (yaz. tar.: 790/M1380) mevlid manzumesi, müstakil olmamakla birlikte mevlide temas eden ilk Türkçe örnekler arasında yer almaktadır. Darîr'in bu eserinin, Süleyman Çelebi'ye ve diğer birçok mevlid şairine kaynaklık ettiği bilinmektedir.

Hâlihazırda elimizde bulunan ilk müstakil Türkçe mevlid metinleri ise XV. yüzyıla tarihlenmektedir. Bazı edebî eserlerden ve bir sonraki asırda yazılan tezkirelerden öğrendiğimiz kadarıyla bu yüzyılda ciddi sayıda mevlid kaleme alınmış, mevlid çıkışı iyiden iyiye kendini hissettirmeye başlamıştır. Yazıcıoğlu Mehmed-i Bîcân

¹⁵ Emine Yeniterzi, "Türk Edebiyatında Na'tlara Dair", *Türkler* (ed.ler: Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C11, Yeni Türkiye Yay., Ank., 2002, s. 762.

(öl. 855/M 1451) 853/M 1449’da tamamladığı meşhur eseri *Muhammediye*’nin sebep-i te’lif bölümünde:

Düzülmüştür nice mevlid kitâbı
Yazılmıştır nice evşaf-ı kübrâ¹⁶

diyerek kendi zamanına kadar pek çok kimsenin mevlid yazdığını haber vermektedir.

Latîfî (öl. 990/M 1582), 953/M 1546’da tamamladığı *Tezkire*’sinde Türkçe ilk mevlid kitabının Süleyman Çelebi tarafından telif edildiğini, kendisinin çocukluğundan itibaren yüzden fazla mevlid gördüğünü, ancak hiçbirinde ondaki “*hâlet, harâret ve uzûbet-i elfâz*”ı bulamadığını söylemiştir.¹⁷

Âşık Çelebi (öl. 979/M 1572), 976/M 1568’de kaleme aldığı *Meşâ’irü’ş-Şu’arâ*’sında yine Süleyman Çelebi’den bahsederken birçok “*şu’arâ-yı belâgat-şi’ârın*” mevlid yazdıklarını, fakat hiçbirinin onun eserini geçmeyi başaramadıklarını bildirmiştir.¹⁸

Gelibolulu Âlî (öl. 1008/M 1600), 1007/M 1598’de bitirdiği *Künhü’l-Ahbâr* isimli umumi tarihinin tezkire kısmında nice nice manzum mevlid-i nebî olduğunu ancak Süleyman Çelebi’nin eseri haricindekilerin ne ele alındığını ne de göze dokunduğunu ifade etmiştir.¹⁹

Kâtib Çelebi (öl. 1017/M 1067) yirmi yılda tamamladığı, İslam âleminin ilk büyük bibliyografya kitabı olan *Keşfü’z-Zünûn* isimli önemli eserinde Türkçe mevlid şairlerinden Süleyman Çelebi, Hamdullah Hamdi (öl. 909/M 1503), Hasan Bahrî (öl. 994/M 1575),

¹⁶ Amil Çelebioğlu, *Muhammediye*, CII, MEB Yay., İst., 1996, s. 5.

¹⁷ Rıdvan Canım, *Latîfî Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsiratü’n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, AKM Yay., Ank., 2000, s. 134-135.

¹⁸ Filiz Kılıç, *Âşık Çelebi Meşâ’irü’ş-Şu’arâ İnceleme-Metin*, C I, İst. Araştırmaları Ens. Yay., İst., 2010, s. 184-186.

¹⁹ Mustafa İsen, *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*, AKM Yay., Ank., 1994, s. 101.

Arab Va'iz ve Şemseddin-i Sivasî'nin (öl. 1006/M 1597) isimlerini sırasıyla sayarak sınırlı da olsa bilinen ilk Türkçe mevlid şairi listesini oluşturmuştur.²⁰

Bursalı Mehmed Tâhir (öl. 1925), *Osmanlı Müellifleri* isimli mühim eserinin Süleyman Çelebi maddesine eklediği bir dipnotta Türk edebiyatında tespit ettiği mevlid sahibi şairlerin isimlerini saymıştır. Bu listede şu 28 şairin ismi yer almaktadır: Şeyh Şemseddin-i Sivasî, Beg-zâde Mustafâ Efendi, Keşf-i Saruhanî, Manastırlı Rif'at Beg, İpsalalı Ebu'l-hayr, Akşemseddin-zâde Hamdullâh Çelebi, Bursalı Şeyh Abdulkâdir Necib Efendi, Bursalı Kitapçı Mustafâ Efendi, Bursalı Âkif Beg, Salâhaddin-i Uşşâkî, Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi, Dârendeli Bekâî, Hoca Re'fet Efendi, Kuloğlu, Kareseli Hasan Bahrî, Şeyh Sâlih Nihânî, Erzurumlu Osmân Sirâceddin Efendi, Şeyh Selâmî, Keşf-i Samokovî, Yâsinci-zâde Nûrî Efendi, Mehmed Hasan Efendi, İbrâhîm Kadem Efendi, Osmân Fevzî Efendi, Hüseyin Efendi, Vâlî Abdurrahmân Efendi, Gulâmî, Mürîdî-i Aydınî, İbrâhîm Nazîf-i Karamanî.²¹

İşin ilginç yanı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri*'nden daha önce *Ahlâk Kitaplarımız* ismiyle İstanbul'da 1325/M 1907-08'de yayımladığı küçük eserinde mevlid türü eserlerden hiç bahsetmemesidir.²²

Cumhuriyetin ilanından sonra Türkçe mevlidleri tespiti ve metinlerini yayımlamaya yönelik çalışmalar 1950'den sonra

²⁰ Kâtib Çelebi, *Keşf-el-Zunun*, CII, MEB Yay., İst., 1971, s. 1910.

²¹ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi* (haz. lar: Mustafa Tatçı, Cemâl Kurnaz), CII, Ank., 2000, s. 222.

²² bk. Bursalı Mehmed Tâhir, *Ahlâk Kitaplarımız*, Necm-i İstikbâl Matbaası, İst., 1325.

tedricen hız kazanmıştır. Mevlidler hakkında Neclâ Pekolcay²³, Kâzım Baykal²⁴, Ahmet Ateş²⁵, Ahmed Aymutlu²⁶, Agâh Sırrı Levend²⁷, Hasibe Mazıoğlu²⁸, M. Tayyib Okiç²⁹, Hasan Aksoy³⁰ başta olmak üzere birçok değerli isim günün imkânlarının müsaade ettiği ölçüde çalışmalar yapmışlar, ulaşabildikleri eserleri tanıtarak yüzyıllara göre Türkçe mevlidlerin dökümünü ortaya koymuşlardır. Ancak mevlid türü ve Türkçe mevlidler hakkında yapılan en kapsamlı çalışma hiç şüphesiz M. Fatih Köksal'ın *Mevlid-nâme'si*dir.³¹ Büyük bir emek ve vukufiyet mahsulü olan çalışmasında Köksal, mevlid türü ve tarihî gelişimi hakkında bilgiler aktarmış, kendisinden önceki çalışmalarda varlığı duyurulmuş Türkçe mevlidlere yenilerini ekleyerek her birini nüshalarıyla birlikte tanıtmış, bunlardan on ikisinin ilmî neşrini yapmıştır. Çalışmanın bir diğer

²³ bk. Neclâ Pekolcay, *Türkçe Mevlid Metinleri* (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Türkiyat Ens., 2 C, İst., 1950; Süleyman Çelebi, *Mevlid* (haz.: Neclâ Pekolcay), Dergâh Yay., İst., 1980.

²⁴ bk. Kâzım Baykal, *Süleyman Çelebi ve Mevlid* (yay. haz.: Kadir Atlansoy), Bursa Eski Eserleri Sevenler Kurumu, Bursa, 1999.

²⁵ bk. Ahmet Ateş, *age*.

²⁶ bk. Ahmet Aymutlu, *Süleyman Çelebi'nin Hayatı ve Eserinin Edisyon Kritiği* (Mezuniyet Tezi), İstanbul Üniversitesi, 1945; aynı yazar, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif, MEB Yay., İst., 1995*.

²⁷ bk. Agâh Sırrı Levend, "Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C20, 1972, s. 35-80.

²⁸ bk. Hasibe Mazıoğlu, "Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler", *AÜDTCF Türkoloji Dergisi*, C6, S1, Ank., 1974, s. 31-62.

²⁹ bk. M. Tayyib Okiç, *agm.*, s. 17-78.

³⁰ bk. Hasan Aksoy, "Mevlid", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., C 6, İst., 1986, s. 315-319; aynı yazar, "Mevlid-i Nebiler ve Türk Edebiyatında Mevlidler", *İslami Edebiyat*, C2, S1, 1989, s. 10-11; aynı yazar, "Türk Edebiyatında Mevlidler", *Türkler* (ed.ler: Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C 11, Yeni Türkiye Yay., Ank., 2002, s. 758-761; aynı yazar, "Mevlid (Türk Edebiyatı)", *DİA*, C29, İst., 2004, s. 482-484, aynı yazar, "Eski Türk Edebiyatı'nda Mevlidler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi Eski Türk Edebiyatı I*, 2007, C'V, S9, Bahar 2007, s. 323-332.

³¹ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ank., 2011.

hizmeti ise, Türkçe mevlidler üzerinde yapılan araştırmalara ciddi bir hareketlilik kazandırmasıdır.

Köksal, *Mevlid-nâme*'den sonra da konuya ilgisini “Mevlidlerle İlgili Malumata Dair Tashihler”³² ve “Mevlid Edebiyatımızın ‘En’leri, ‘İlk’leri ve ‘Tek’leri”³³ isimli çalışmalarıyla sürdürerek varlığı bilinen/rivayet edilen Türkçe mevlidlerin sayısını 118 olarak ortaya koymuştur.³⁴

Bugün için Türk edebiyatında varlığından haberdar olunan ilk **müstakil** mevlidin *İskender-nâme* müellifi Ahmedî (öl. 815/M1412-13) tarafından 810/M 1407 yılında yazıldığı kabul edilmektedir.³⁵ İsmail Ünver’in *İskender-nâme* nüshalarından birinde bulup yayımladığı 625 beyit uzunluğundaki metin, hatime bölümünü içermesi, şairin son kısımda ismini vermesi; eserini nerede, ne zaman yazdığını söyleyerek beyit sayısını bildirmesi gibi ancak müstakil mesnevilerde görülebilecek hususlar taşımasından dolayı mevlid nev’inden bağımsız bir eser olarak değerlendirilmektedir.³⁶

Bununla beraber Süleyman Çelebi’nin Ahmedî’den iki sene sonra nazmettiği *Vesîletü’n-Necât*’ın türün şaheseri olduğunda herkes ittifak hâlinindedir. Yazma ve basma olarak onun kadar fazla çoğaltılan; sadece ibadet mahallerine değil, Türkçe konuşulan hemen her eve bu denli hüsnükabulle girebilen ikinci bir Türkçe eser

³² M. Fatih Köksal, “Mevlidlerle İlgili Malumata Dair Tashihler”, *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teorî*, Kesit Yay., İst., 2012, s. 275-291.

³³ M. Fatih Köksal, “Mevlid Edebiyatımızın ‘En’leri, ‘İlk’leri ve ‘Tek’leri”, *Yâ Kebîkeç Mecmualar Arasında*, İst., 2016, s. 147-155.

³⁴ M. Fatih Köksal, “Mevlidlerle İlgili Malumata Dair Tashihler”, *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teorî*, s. 281.

³⁵ İsmail Ünver, “Ahmedî’nin İskender-nâmesi’ndeki Mevlid Bölümü”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 1977’den ayrı basım, Ank., 1978, s. 367; M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 58; aynı yazar, “Mevlidlerle İlgili Mevcut Malumata Dair Tashihler”, *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teorî*, s. 275-276.

³⁶ Amil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatı’nda Mesnevi (XV.yy.’a kadar)*, Kitabevi Yay., İst. 1999, s. 117.

mevcut değildir. Türk edebiyatındaki mevlidlerin kahir ekseriyetinin, *Vesîletü'n-Necâf*'ın bu başarısına ve müellifine sağladığı manevi mertebeye imrenmenin bir sonucu olarak yazıldığı rahatlıkla söylenebilir.

Biz çalışmamızın bu bölümünde, tür ile ilgili çalışmalara katkı sağlayabileceği düşüncesiyle bugüne değin ortaya konulmuş en doğru ve kapsamlı Türkçe mevlid sahibi şairler dökümü olan M. Fatih Köksal'ın listesini esas almak suretiyle, bu liste hazırlandıktan sonra yapılan akademik çalışmaları; ilaveten bazı tespit, dikkat ve eklemelerimizi ilgililerle paylaşmak istiyoruz. Toplu bir liste vermeden evvel edebiyat tarihi kaynaklarında, mevlid ile ilgili bilimsel çalışmalarda ve yazma eser kataloglarında varlığı bildirilen, rivayet edilen Türkçe mevlid şairlerini **alfabetik** sırayla ele almayı faydalı görüyoruz. Türün başlangıcından günümüze kadar Türk edebiyatındaki macerasını dikkatlere sunabilmek maksadıyla sadece aruz vezni ile değil hece vezni ile yazılmış mevlidlere de tespit edilebildiği kadarıyla yer verilmiştir.

Bunu yaparken önce müellif ismi, sonra biliniyorsa mevlidin adı, yazılış/basılış tarihi belirtilmiş, akabinde bu mevlid ile ilgili varsa yapılan çalışmalar yoksa nüshalar ile diğer dikkatler kaydedilmiştir. Sadece tavzihe ihtiyaç duyulan bahislere değinilmiş, diğer hususlar hakkında *Mevlid-nâme*'de zaten yeterli bilgi bulunduğundan teferruata girmeye gerek duyulmamıştır.

1-Abdî (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Müellifinin kimliğine dair sarih bilgiler bulunmayan *Mevlid* 241 beyitten müteşekkil olup ilk 178 beyti fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün, sonraki beyitler ise mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün kalıbıyla yazılmıştır. Hasan Kaya tarafından biri matbu

olmak üzere dört nüsha karşılaştırılarak bir makaleyle yayımlanan³⁷ eserin Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Bölümü SA 184 numaradaki nüshasının Hasbî isimli şaire mal edilmesi doğru değildir.³⁸

2-Abdî Mahmûd (Urfalı) (öl. 1901)

Mevlidin Adı: ?

Yaz. tar. : ?

Bedri Alpay (öl. 1987), *Urfâ Şairleri* isimli eserinde, Abdî'nin tek nüshası kendisinde bulunan bir mevlidi olduğunu söyleyip ondan örnek beyitler aktarmıştır.³⁹

3-Abdulkâdir Yahyâ (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Şerîf*

Yaz. tar. : 1304/M 1886-87'den önce

En kısa mevlid metinlerinden biri olan 85 beyitlik eserin bilinen yegâne nüshası Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar 225'te bulunmaktadır.

Yazmanın zahriyesindeki 1304/M 1886-87 tarihine göre eser, bu tarihte veya daha önce yazılmış olmalıdır.

4-Ahmedî (öl. 812/M 1410'dan sonra)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : 810/M 1407

İskender-nâme müellifi Ahmedî tarafından 810/M 1407'de kaleme alınan ve İsmail Ünver tarafından *İskender-nâme* nüshalarından birinde bulunup yayımlanan 625 beyit uzunluğundaki

³⁷ Hasan Kaya, "Abdî Mevlidi", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S 32, İst. 2015, 125-158.

³⁸ *ac.*, s. 128.

³⁹ Bedri Alpay, *Urfâ Şairleri I*, Dal Yay., Şanlıurfa, 1986, s. 13 ve 15.

Mevlid, şu an için Türk edebiyatında varlığı bilinen ilk müstakil mevliddir.⁴⁰

5-Ahmed (öl. 873/M 1469-70'den sonra)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : 873/M 1469-70

Ahmed, Süleyman Çelebi mevlidinin muahhar nüshalarında karşılaşılan meşhur “Merhaba” faslının asıl sahibi olan şairdir. Müellif ve eserini Neclâ Pekolcay bir makaleyle tanıtmış⁴¹, Ahmet Ateş de mevlidini, *Vesîletü'n-Necât* ile ayrıntılı bir şekilde karşılaştırmıştır.⁴² *Mevlid-nâme*'de eserin on civarında nüshası bildirilmektedir.⁴³

6-Ahmed-i Mürşidî (öl. 1174/M 1760-61)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Nebî*

Yaz. tar. : ?

Osmanlı Müellifleri'nin varlığını haber verdiği mevlidler arasında yer alan Ahmed-i Mürşidî'nin *Mevlid*'inin nüshası şimdilik tespit edilememiştir.⁴⁴

⁴⁰ İsmail Ünver, “Ahmedî'nin İskender-nâmesi'ndeki Mevlid Bölümü”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, s. 355-411; Amil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatı'nda Mesnevi (XV.yy.'a kadar)*, s. 117; M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, 2011, s. 58; aynı yazar, “Mevlidlerle İlgili Mevcut Malumata Dair Tashihler”, *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*, s. 275-276.

⁴¹ Neclâ Pekolcay'ın “Ahmed'in Mevlid İsimli Eseri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C6, S6, İst., 1954, s. 65-70.

⁴² Ahmet Ateş, *age.*, 69-81.

⁴³ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 60.

⁴⁴ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*, CIII, s. 222.

Mevlid-nâme'de bu eserin nüshası olabileceği ihtiyatla ifade edilen (*Mevlid-nâme*, s. 67) İstanbul Üniversitesi TY 2314 numaralı nüsha, meşhur “Merhaba” bahrinin şairi Ahmed'in *Mevlid*'idir.

7-Ahmed Tevfik

Eski harflerle İstanbul'da 1288/M1871-72'de *Nebe'ü'l-Münîf fî Mevlidi'sh-Şerîf* ismiyle basılan ve manzum bir mevlid olarak anılan eser⁴⁵ bir mevlid olmayıp ilk mevlid cemiyetleri, mevlidin fıkhi hükmü gibi konular hakkında bilgiler veren mensur bir kitaptır.

8-Ahmed İzzet Paşa (öl. 1310/M1893)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Tamamı 144 beyitten ibaret olan ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan mevlid, Âdem Ceyhan tarafından yayımlanmıştır.⁴⁶

9-Ahmed Fehmi (Erturan) (öl. 1966)

Mevlidin Adı: *Menkıbe-i Celîle*

Yaz. tar. : 1923

Eserin Hasan Rami Yavuz hattıyla istinsah edilen yazma nüshasının tıpkıbasımı Yunus Vehbi Yavuz tarafından yayımlanmıştır.⁴⁷ Mevlidin yeni harflerle neşri ise Âdem Ceyhan tarafından yapılmıştır.⁴⁸

10- Âkif (Bursalı) (öl. 1229/M1814)

Mevlidin Adı: *Mevlûdu'n-Nebî (Kadınlar Mevlidi)*

Yaz. tar. : ?

Âkif *Mevlid*'i Abdülkerim Abdulkadiroğlu⁴⁹ ve Mustafa

⁴⁵ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 74.

⁴⁶ Âdem Ceyhan, "Ahmed İzzet Paşa ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyatı*, C III, s. 21-36.

⁴⁷ Yunus Vehbi Yavuz, *Sun'ullah-i Ğaybî Dîvân-ı Ğaybî ve Ahmet Fehmi Sivâsî'nin Mevlidi*, Çaykaralı Hasan Efendi İlme Hizmet Vakfı Yay., İst., 2008.

⁴⁸ Âdem Ceyhan, "Sivaslı Şair Ahmed Fehmi ve Mevlidi", *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, 27-30 Ekim 2008, Sivas 2009, C1, s. 577-619.

⁴⁹ Abdülkerim Abdulkadiroğlu, "Âkif Mevlidi Yahut Kadınlar Mevlidi" *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: Dr. Himmet Biray Özel Sayısı*, 1999, s. 404-437.

Kara ⁵⁰ tarafından farklı çalışmalarla yayımlanmıştır. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan eserin Mustafa Kara neşri 139 beyitten müteşekkildir. Eserin iki yazma nüshası da özel kütüphanemizdedir.

11- Aklî (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Şerîf*

Yaz. tar. : ?

Varlığını Neclâ Pekolcay'ın haber verdiği ve yerini bildirmekten tek nüshasını tespit ettiğini söylediği ⁵¹ Aklî *Mevlid*'nin nüshasının nerede olduğu şimdilik meçhuldür. Köksal, herhangi bir kaynakta kendisinden söz edilmeyen ve nüshası ortada olmayan bu mevlidi şüpheli mevlidler arasında değerlendirmektedir.⁵²

12- Ali Ferruh Bey (öl. 1322 /M 1904)

Mevlidin Adı: *Mısbâhu's-Salâh - Vilâdet-i Peygamberî*

Yaz. tar. : Rebülevvel 1305 /MKasım Aralık 1887

İbnü'r-Reşâd Ali Ferruh Bey, *Mısbâhu's-Salâh* isimli mevlidini, Paris'te öğrenim görürken 1305/M 1887 yılında, Paris Sefâreti'nde Hz. Peygamber'in dünyaya geldiği Rebiyülevvel ayında mevlid töreni düzenlenmesinin kararlaştırılması, ancak elde Süleyman Çelebi mevlidinin bir nüshası bulunmaması üzerine yazmıştır. Ali Ferruh Bey, Süleyman Çelebi'yi takliden ama daha muhtasar biçimde kaleme aldığı *Mısbâhu's-Salâh*'ı, kendi el yazısıyla olan nüshadan şapograf usulüyle çoğaltmıştır. “Çünkü”

⁵⁰ Mustafa Kara, “Bursa’da Yazılan Bir Mevlîd” *Süleyman Çelebi ve Mevlîd Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, Osmangazi Belediyesi Yay., Bursa, 2007. s. 282-296; aynı yazar, “Bursalı Âkîf ve Mevlîdi veya Kadınlar Mevlîdi” *Mevlid Külliyyatı*, C III, s. 227-243; aynı yazar, *Bursalı Âkîf Mevlîdi veya Kadınlar Mevlîdi*, Emirsultan Camii ve Türbesi Onarma ve Yaşatma Derneği Yay., Bursa, 2017.

⁵¹ Süleyman Çelebi, *Mevlid* (haz.: Neclâ Pekolcay), s. 46.

⁵² M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 72.

başlıklı mensur ön sözden, “Mukaddime” başlıklı mensur tarih/mevlid kısmından ve mesnevi nazım şekliyle 191 beyitten oluşan eser, müellife ve eserlerine dair geniş bir incelemeyle birlikte Mustafa Özkat tarafından yayımlanmıştır.⁵³

13- Ali Bâkî Gül (Sıdkî Hoca-zâde) (öl. 1956)

Mevlidin Adı: *Yeni Doğan Mevlûd-i Şerif*

Yaz. tar. : 1951

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün ve mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kalıplarının münavebeli kullanıldığı bu mevlid 141 beyit uzunluğundadır. Eserin transkribeli metni, Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 5302 numarada kayıtlı bulunan müellif nüshasından hareketle Sedat Kardaş tarafından bir makaleyle yayımlanmıştır.⁵⁴

14- Ârif (XV. yy.)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : 1437-38

Mevlid, Süleymaniye Kütüphanesi İbrahim Efendi Bölümü 355 numarada bulunan nüshadan hareketle şairin diğer eserleriyle birlikte Bekir Sarıkaya tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde ve Semra Tunç tarafından hazırlanan doktora tezinde ayrı ayrı incelenmiş ve metni verilmiştir.⁵⁵ Eser hakkında Amil Çelebioğlu'nun

⁵³ Mustafa Özkat, “Paris’te Yazılan Bir Mevlid: Misbâhü’s-Salâh”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S 14, İst., 2015, s. 93-166.

⁵⁴ Sedat Kardaş, “1951 Yılında Yazılmış Bir Mevlid: Ali Bakî’nin Yeni Tulû’ât-ı Mevlûdü’n-Nebî’si” *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C 6, S 4, 2018, 503-510.

⁵⁵ Bekir Sarıkaya, *Arif: Mürşidü’l-‘Ubbad, Nüsha-i ‘Alemler ve Şerhü’l-Adem, Mevlid (Giriş-Transkripsiyonlu Metin-Sözlük)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Ens., İst., 1992; Semra Tunç, *Ârif Hayatı-Eserleri Edebi Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni* (Basılmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Konya, 1996.

Türk Edebiyatı'nda Mesnevi isimli çalışmasında da geniş bilgi vardır.⁵⁶

15- Atâ (Üsküplü) (öl. 959/M 1552'den sonra ?)

M. Fatih Köksal *Mevlid-nâme*'de Atâ isimli şairin bir mevlidi olduğunu Âşık Çelebi'yi kaynak göstererek ileri sürmüş, daha sonra bu kanaatini tezkirede sözü edilen mevlidin Kara Vaiz'e ait olduğu, değerlendirmesi için Atâ'ya gönderildiği şeklinde düzeltmiştir.⁵⁷ Dolayısıyla Atâ isimli bir şairin mevlidi mevcut değildir.

16- Ayasofya Müezzini Kemal (öl. 842/M 1439'dan sonra)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : Şevval 842/M Mart-Nisan 1439

Kaynaklarda ismi geçmeyen bu mevlid tarafımızca tespit edilerek Koç Üniversitesi Suna Kırâç Kütüphanesi Nesteren ve Fuat Bayramoğlu Nadir Eserler Odası 92 numarada bulunan yegâne nüshadan hareketle bir makaleyle yayımlanmıştır.⁵⁸ Buna göre, fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle yazılan eserin yekünü 945 beyittir.

17- Behiştî Ahmed Sinan (öl. 917, 926 ?/M 1511-12, 1520 ?)

Mevlidin Adı: *Vilâdet-i Resûl (Mevlid-i Şerîf)*

Yaz. tar. : 1500-1512 arası

Neclâ Pekolcay, mevlidler üzerine hazırladığı doktora tezinde Behiştî mahlaslı şairin mevlidini tanıtmış⁵⁹, M. Fatih Köksal da

⁵⁶ Amil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatı'nda Mesnevi (XV.yy.'a kadar)*, s. 290-291.

⁵⁷ M. Fatih Köksal, "Mevlidlerle İlgili Malumata Dair Tashihler", *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*, s. 286.

⁵⁸ Rifat Kütük, "Fetih Öncesinde Yazılmış Bir Mevlid: Ayasofya Müezzini Kemâl'in Mevlidü'n-Nebî'si", *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, C40, S 1, Sivas, 2016, s. 27- 95.

⁵⁹ Neclâ Pekolcay, *Türkçe Mevlid Metinleri* (Basılmamış Doktora Tezi), s. 298-304.

mevlidin Pekolcay tarafından zikredilmeyen Almanya nüshasının varlığını *Mevlid-nâme*'de bildirmiştir.⁶⁰ Ancak bu iki yazmanın aslında Behiştî mahlasını taşıyan iki farklı şairin ayrı ayrı mevlidlerinin yegâne nüshaları olduğu ortaya çıkmıştır.⁶¹

Bunlardan Berlin Devlet Ktp. Ms.or.oct. 2413'teki mevlidin Behiştî Ahmed Sinan'ın eseri olduğu metinden elde edilen ipuçlarıyla ispatlanmış, fakat İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY 7398'deki mevlidin edebiyat tarihimizdeki Behiştî'lerden hangisinin olduğu tam manasıyla kesinlik kazanmamıştır. Yaşar Aydemir, imla hususiyetlerinden yola çıkarak bu mevlidin Vizeli Ramazan Behiştî'ye ait olduğunu ileri sürmüştür.⁶² O bakımdan çalışmamızın bu noktasında iki farklı Behiştî için başlık açmak gerekmiştir.

Bilinen yegâne nüshası Berlin Devlet Ktp. Ms.or.oct.2413' te bulunan Behiştî Ahmed Sinan'ın mevlidi, Ramazan Ekinci⁶³ ve Şener Demirel⁶⁴ tarafından ayrı ayrı çalışmalarla yayımlanmıştır. Mesnevi nazım şekliyle ve fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbıyla yazılan eserin tamamı 555 beyittir.

18- Behiştî [Ramazan Vizeli ? (öl. 979/M 1571)]

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Yukarıda vurguladığımız gibi Yaşar Aydemir, tek nüshası İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY 7398'de bulunan 1048 beyitlik mevlidin Rumeli'ye özgü bir takım söyleyişleri ihtiva

⁶⁰ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 66.

⁶¹ Ramazan Ekinci, "Behiştî Mahlaslı Şairlere Ait Mevlidler 1: Behiştî Ahmed Sinan'ın Mevlid-i Şerifi." *Süfi Araştırmaları*, S 10, 2014, 17-79.

⁶² Vizeli Ramazan Behiştî, *Ramazan Behiştî Dîvânı* (haz.: Yaşar Aydemir), *Ank.* 2018, s. 42-44. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56445,ramazan-behisti-divanipdf.pdf?0> (Son Erişim Tar.: 25.08.2018)

⁶³ Ramazan Ekinci, *age.*, s. 17-79.

⁶⁴ Şener Demirel, *Behiştî ve Mevlidi (Vilâdet-i Resûl)*, Gece Kitaplığı Yay., *Ank.*, 2017.

etmesinden ve eser boyunca “halvetî” kelimesiyle mütemadiyen anlam oyunları yapılmasından yola çıkarak Halvetî tarikatı müntesiplerinden Vizeli Ramazan Behiştî’ye ait olduğunu ileri sürmüştür.⁶⁵

19- Cebri (öl. 973/M1566’dan sonra)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Varlığından Âşık Çelebi’nin bahsettiği eserin nüshası şimdilik tespit edilememiştir.⁶⁶

20- Cefâyî (öl. 889/M29 1484’ten sonra)

Mevlidin Adı: *Dekâ’iku’l-Hakâyık*

Yaz. tar. : 10 Zi’lkade 889/M29 Kasım 1484

Eser hakkında Muharrem Güzelidir yüksek lisans tezi hazırlamış⁶⁷, Azmi Bilgin de eseri iki ayrı makaleyle tanıtmıştır.⁶⁸ Bununla beraber Türkçe mevlidler arasında sayılan⁶⁹ eserin mevlid olduğuna dair tereddütlerimiz vardır. Zira Cefâyî, *Dekâ’iku’l-Hakâyık*’ın hatime bölümünde, eserin Arapça mensur bir metnin nazmen tercümesi olduğunu şu beyitle haber vermektedir:

Nesr-i Tâzî’den bunu nazm eyledüm

Tab‘ kuvvet virdügince söyledüm⁷⁰

⁶⁵ Vizeli Ramazan Behiştî, *age.*, s. 43.

⁶⁶ Filiz Kılıç, *age.*, C1, s. 454.

⁶⁷ Muharrem Güzelidir, *Cefâyî – Dakâyıku’l-Hakâyık (Gramer İncelemesi – metin – İndeks)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Erz., 1995.

⁶⁸ Azmi Bilgin, “Das ‘Dakâyık al-Hakâyık’ von Cefâyî” *Materialia Turcica*, Band 23, Göttingen, 2002, s. 111-117; aynı yazar, “Cefâyî’nin Dekâyıku’l-Hakâyık’ı ve Mevlid Türü Eserlerle İlgisi”, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C34, S34, İst., 2006, s. 33-41.

⁶⁹ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 61.

⁷⁰ Muharrem Güzelidir, *age.*, s. 266.

Yaptığımız araştırma ve karşılaştırmalar, Cefâyî'nin ismini anmadığı Arapça eserin Kudâî'nin *Dekâ'iku'l-Ahbâr ve Hakaikü'l-İ'tibar*'ı olabileceğini göstermiştir. Farklı Türkçe tercümeleri de bulunan bu esere, çalışmamızın "Gül-efşân'ın Diğer Kaynakları" başlıklı kısmında ayrıca değinilecektir. Cefâyî'nin tercümesi, Nûr-ı Muhammedî'nin yaratılışıyla birlikte Hz. Peygamber'in ahlakına ve hayatının ana hatlarına (viladet, risalet, miraç, hicret, vefat) yer vermekle beraber bir mevlid metninde görmeyi ummadığımız; aşkın mertebeleri, ehlullahın makamları, kalbin fazilet ve incelikleri, ilmin derece ve hakikatleri, ahir zaman hâlleri, ruhun hastalanması, sâlik ve kutbun mertebeleri gibi sair konulara da temas eden daha şümullu bir çalışmadır.⁷¹ Bu bakımdan hem Kudâî'nin eserinin hem de Cefâyî'nin tercümesinin müstakil bir mevlid sayılmaması gerektiği, fakat her ikisinin de Türkçe mevlidlerin kaynakları arasında yer almasının isabetli olacağı kanaatindeyiz.

21- Cevherî (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlûdu'n-Nebevî*

Yaz. tar. : ?

Eserin biri Kütahya Zeytinoğlu İl Halk Ktp. 181/3 diğeri Diyarbakır İl Halk Ktp. 1929 numarada olmak üzere iki nüshası mevcuttur.

22- Cismî (XVI. yy.)

Mevlidin Adı: *Mevlûdu'n-Nebî*

Yaz. tar. : 917/M1511

Mevlidin metni, Sadık Yazar tarafından Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Yahya Efendi Dergâhı 4449 ve Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi 238 numaralı nüshalar karşılaştırılmak suretiyle yayımlanmıştır.⁷² Genel itibarıyla mesnevi nazım şekliyle ve *Vesiletü'n-Necât* vezniyle yazılan eser

⁷¹ *ac.*, s. 11-13.

⁷² Sadık Yazar, "Cismî ve Mevlidi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol. 1, No.: 2, Feb. 2008, s. 485-515.

bu neşre göre 583 beyit tutarındadır. Esasen Cismî *Mevlidî*'nin bu çalışmada tespit edilenden daha fazla nüshası mevcuttur. *Mevlid-nâme*'de Köksal bu nüshaları haber verir ve eserin 917/M 1511-12 yılında yazıldığını ortaya koyar.⁷³

Eserin nüshalarından biri de özel kütüphanemizdedir.

23- Çizmeci-zâde Vehbî (öl. 1937)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Şerîf Tesdîsi*

Yaz. tar. : 1931

Vehbî'nin Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necâf* ın bazı beyitlerini tesdîs etmek bazılarını da müseddes şeklinde kaleme almak suretiyle yazdığı eserin müellif hattıyla olan yegâne nüshası Afyonkarahisar İl Müftülüğü Kütüphanesi No.: 346-1117'de bulunmaktadır. Eser Mehmet Sarı tarafından bir bildiriyle tanıtılmış daha sonra da yayımlanmıştır.⁷⁴

24- Darendeli Bekâî (öl. 1200/M 1785)

Mevlidin Adı: *Mevlidü'n-Nebi*

Yaz. tar. : ?

Osmanlı Müellifleri'nde varlığı haber verilen⁷⁵ *Mevlid*'in nüshası şimdilik tespit edilememiştir.

25- Derviş Mehmed Hevâyî (öl. 935/M 1528'den sonra)

Mevlidin Adı: *Mevlûdu Hayri'l-Enbiya*

Yaz. tar. : 935/M 1528

Eserin bilinen tek yazması Süleymaniye Kütüphanesi Lala

⁷³ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 63.

⁷⁴ Mehmet Sarı. "Çizmecizâde Vehbî ve Mevlîdî." *V. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (13-14 Nisan)*, Afyonkarahisar, 2000, s. 434; aynı yazar, "Çizmecizâde Vehbî ve Mevlîdî", *Afyonkarahisar Edebiyatı ve Kültürü Üzerine Makaleler*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyonkarahisar, 2003, s. 84-94.

⁷⁵ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*, C III, s. 222.

İsmail 376 numaraya kayıtlıdır. Fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbıyla yazılan 2297 beyitlik eser hakkında Necmettin Akay yüksek lisans tezi hazırlamıştır.⁷⁶

26- Ebubekir Nâcî (1262/M 1846'dan sonra)

Mevlidin Adı: *Dürr-i Manzûm*⁷⁷

Yaz. tar. : Rebiyülevvel 1262/M Şubat-Mart 1846

Bosna Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Kataloğu'nda Felek-zâde Ayntâbî isimli şaire atfedilen 6036 demirbaş numaralı bir mevlid vardır.⁷⁸ Buradaki bilgi Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalog ile *Mevlid-nâme*'de de tekrarlanır.⁷⁹ Üstelik aynı yazma, kütüphane kataloğunda *Vesîletü'n-Necât*'ın 1266/M 1849-50'de Hâfız Sâlim ibni İsmâ'îl b. İbrâhîm isimli müstensih'in kaleminden çıkan nüshası olarak da gösterilir.⁸⁰ Fakat burada müstensih sıfatıyla kaydedilen Hâfız Sâlim ibni İsmâ'îl b. İbrâhîm, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının sanal kataloğunda müellife dönüşür.⁸¹ Ancak söz konusu mevlid bunların hiçbirinin olmayıp Ebubekir Nâcî isimli bir başka şaire aittir. Nüshanın hiçbir yerinde eserin katalogda yazdığı gibi, Felek-zâde Ayntâbî'ye ait olduğu bilgisi kayıtlı değildir. Hâfız Sâlim ibni İsmâ'îl b. İbrâhîm'in de yazmanın müstensih'i olduğu

⁷⁶ Necmettin Akay, *Mehmed Hevâyî'nin Mevlûdü Hayrî'l-Enbiyâ'sı (İnceleme ve Metin)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., İst., 2014.

⁷⁷ Gazi Hüsrev Kütüphanesinden yazmanın dijital görüntüleri temin edip bize ulaştıran Sayın Prof. Dr. Lokman Turan'a çok teşekkür ederim.

⁷⁸ Fehim Nametak, *Gazi Husrev-Begova Biblioteka Usarajevu Katalog, Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, London-Sarajevo, 1998, s. 153.

⁷⁹ bk. <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevl%C3%BBd/97565> (Son Erişim Tar.: 06.07.2018); M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 74.

⁸⁰ Fehim Nametak, *age.*, 152.

⁸¹ bk. <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevl%C3%BBd/97563> (Son Erişim Tar.: 06.07.2018)

ketebe kaydından anlaşılmaktadır. Bilakis Nâcî, mevlîdin birçok yerinde ismini zikretmektedir. Mevlîdin hatime kısmında adını bir kez daha tekrarlayan şair, 1262 yılının Rebiyülevvel ayında (Şubat-Mart 1846) tamamladığı ve muhtasar mahiyette yazdığı eserinin adını *Dürr-i Manzûm* koyduğunu şu beyitlerle bildirmektedir:

İhtîşârca **Nâcî**-i ğurbet-keşîd
Nazm kıldım bir durur Bârî Ferîd

Belki bu sebeble rûhum yâd ola
Dürr-i Manzûm dağı buna ad ola

Bin iki yüz altmış iki sâl tamâm
Ol **Rebî'ü'l-evvel** ayı ihtitâm⁸²

Başta 8 bendlik bir murabba-yı mütekerrir bulunan ve fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbıyla yazılan mevlîd, yayıma hazır hâle getirdiğimiz transkribeli metne göre 355 beyitten ibarettir.

27- Edîb (Lalî-zâde) (öl. 1216/M1801-1802)

Mevlîdin Adı: *Mevlîd*

Yaz. tar. : ?

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbı ile yazılan 277 beyit uzunluğundaki mevlîd, Vedat Nuri Turhan tarafından şahsi kütüphanesindeki yazma esas alınmak suretiyle yayımlanmıştır.⁸³ Mevlîdin bilinen diğer bir nüshası ise Millî Ktp. Yz A 1907/1 numarada bulunmaktadır.

28- Elbistanlı-zâde Hâfız Veliddîn Nef'î Efendi (öl. 1950)

Mevlîdin Adı: *Zübdetü'l-Âsâr fî Mevlîdî'n-Nebîyyi'l-Muhtâr*

Yaz. tar. : 1316/M1898

⁸² Ebubekir Nâcî, *Dürr-i Manzûm (Mevlîd)* (Yazma), Bosna Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi 6036, yk. 10_b.

⁸³ Vedat Nuri Turhan, "XVIII. Yüzyıla Ait bilinmeyen Bir Eser Teşrifâtçı Edip Efendi'nin Mevlîdi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Ens. Dergisi*, S28, Erz., 2005, s. 103-129.

Mevlid, müellif nüshasının fotokopisinden hareketle Yaşar Alparslan ile Gülcan Tanıdır Alıcı tarafından 2012 yılında yayımlanmıştır.⁸⁴ Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan eser bu yayına göre 142 beyitten ibarettir.

29- Emîrî (öl. 943/ M1536 ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : 1535'den evvel

Hasibe Mazıoğlu, "Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler" isimli makalesinde, eserin yegâne nüshasının Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya 3827 nolu yazmanın 37_b-41_b yaprakları arasında olduğunu bildirmektedir.⁸⁵ Buna mukabil bu numarada Emîrî'nin *Mevlid*'i değil İbni Ma'an Hüseyin b. Fahreddin'in (öl. 1109/1697) *Kitabü't-Temyîz*'i vardır. Herhâlde Mazıoğlu'nun bizzat tetkik edip adı geçen makalede tanıttığı Emîrî *Mevlid*'inin demirbaş numarası, dizgi esnasında mürettip hatasına uğramıştır. Eserin gerçek demirbaş numarasını biz de tespit edemedik.

30- Enverî-i Erzincanî (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlûd-i Şerîf*

Yaz. tar. : ?

Eserin iki nüshası bilinmektedir: Kastamonu İl Halk Ktp. No.: 54 ve Çorum İl Halk Ktp. No.: 5536/3. Köksal, *Mevlid*'in ilk 13 beyti Farsça kaside tarzında olmak üzere toplamda 142 beyit tutarında olduğunu haber vermektedir.⁸⁶

31- Felek-zâde Ayntâbî (1156/M1743-44'te hayatta)

Bosna Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Kataloğu'nda⁸⁷ ve buradan hareketle Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının

⁸⁴ Yaşar Alparslan-Gülcan Tanıdır Alıcı, *Zübdetü'l-Âsâr fî Mevlîdî'n-Ne-biyyi'l-Muhtâr (Çeviri Yazı-Sözlük-Tıpkıbasım)*, Ukde Yay., Kahramanmaraş, 2012.

⁸⁵ Hasibe Mazıoğlu, "Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler", s. 37.

⁸⁶ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 74.

⁸⁷ Fehim Nametak, *age.*, s. 153.

internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalogda⁸⁸ Felek-zâde Ayntâbî'ye⁸⁹ isnat edilen mevlid, Ebubekir Nâcî'ye aittir. *bk. Ebubekir Nâcî.*

32- Fûrûğî (1923'te hayatta)

Mevlidin Adı : ?

Yaz. tar. : ?

Bedri Alpay, *Şanlıurfa Şairleri I* isimli eserinde Fûrûğî isimli bir imamın ilki 1907'de tamamladığı 786, diğeri 1916 yılında bitirdiği 328 beyitlik iki mevlidi olduğunu ve bunların nüshalarının şahsi kütüphanesinde bulunduğunu bildirmektedir.⁹⁰

33- Fütuhatı Seyyid Muhammed Rûhî

Mevlidin Adı : *Mevlidi Nebevi*

Yaz. tar. : 2017

Türk edebiyatında yazıldığını bildiğimiz, isminde “mevlid” ibaresi geçen **en son** eserdir. Mesnevi nazım şekliyle ve 15'li hece vezniyle kaleme alınan eser her ne kadar *Mevlidi Nebevi* ismini taşısa da sadece mevlid bahsini içermeyip küçük çaplı bir siyer görünümü arz etmektedir.⁹¹

34- Gulâmî (öl. ?)

Mevlidin Adı : ?

Yaz. tar. : ?

Osmanlı Müellifleri'nin varlığını haber verdiği Gulâmî

⁸⁸ <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevl%C3%BBd/97565> (Son Erişim Tar.: 06.07.2018).

⁸⁹ Bu şahsın tam adı Ayıntablı Felekzâde Ahmed b. Hamza'dır. Tespit edebildiğimiz tek eseri *Tarîk-i Mukarrebîn*'i daha sonra *Kitâb-ı Tafsil-i Tarîkatî'l-Mukarrebîn ve Sebîl-i-Müttebi'in* adıyla genişletmiştir. Bu eser İstanbul'da Darü't-Tıbaatî'l-Âmire'de 1269/ M 1853'de basılmıştır.

⁹⁰ Bedri Alpay, *age.*, s. 58.

⁹¹ Fütuhatı Seyyid Muhammed Rûhî, *Mevlidi Nebevi*, Ruhi Yay., İst., 2017.

Mevlid'inin nüshası şimdilik tespit edilememiştir.⁹²

35- Gülşenî-i Saruhanî (Fatih Devri)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Nebî*

Yaz. tar. : (Fatih Devri)

Necla Pekolcay'ın varlığını bildirip adres belirtmeden tek nüshası olduğunu söylediği Gülşenî-i Saruhanî *Mevlid*'inin herhangi bir nüshasına şimdilik ulaşılammıştır.⁹³

36- Hâfız Sâlim b. İbrâhîm (öl. ?)

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının sanal ortamda hizmet veren kataloğunda Bosna-Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 6036 numaradaki yazma bu şahsa ait bir mevlid olarak kaydedilmiştir.⁹⁴ Bu isimde bir mevlid şairi bulunmadığına, bu şahsın Ebubekir Nâcî'nin *Dürr-i Manzûm* isimli mevlidinin bilinen yegâne nüshasının müstensihisi olduğuna dair açıklamalar için bk. **Ebubekir Nâcî**.

37- Hafî (882/M 1478'de hayatta)

Mevlidin Adı: *Mevlid (el-Kevkebü'd-Dürriyye fî Mevlidi Hayri'l-Beriyye)*

Yaz. tar. : 882/M 1478

Mesnevî nazım şekliyle ve ekseriyetle fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan 1032 beyitlik eser hakkında Seda Yeşildal Samsakçı yüksek lisans tezi hazırlamıştır.⁹⁵

⁹² Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*, C III, s. 222.

⁹³ Süleyman Çelebi, *Mevlid* (haz.: Necla Pekolcay), s. 46.

⁹⁴ <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevl%C3%BBd/97563> (Son Erişim Tar.: 06.07.2018)

⁹⁵ Seda Yeşildal Samsakçı, *Hafî'nin Mevlidi (el-Kevkebü'd-Dürriyye fî Mevlidi Hayri'l-Beriyye)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., İst., 2010.

38- Halvetî (Hilvetî) (öl. 1921)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Şerif-i Türkî*

İlk basım tar.: 1908

Molla Yoldaş Törebay Oğlu Halvetî'nin (Hilvetî) 1013 beyit uzunluğundaki *Mevlid*'i, Özbek edebiyatında yazıldığı bilinen ilk Türkçe mevlid olma imtiyazına sahiptir. Birçok kez basılan eser ve müellifi hakkında Hüseyin Ayan'ın bildirisi, Gönül Ayan ve Adem Çayan'ın makaleleri vardır.⁹⁶

39- Hamdullah Hamdî (öl. 909/M 1503)

Mevlidin Adı: *Mevlid-nâme (Ahmediyye)*

Yaz. tar.: 900/M 1494-95

Mesnevî nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan mevlid, Süleyman Eroğlu tarafından yayımlanmıştır. Beş nüshanın karşılaştırmasıyla hazırlanan tenkitli metne göre eser 1340 beyittir.⁹⁷

40- Hamdî (Ayasofya Hatibi Hamdullah Hamdî) (öl. 983/M 1575)

Mevlidin Adı: *Mevlûdü'n-Nebî*

Yaz. tar.: 983/M 1575'ten önce

Ayasofya Hatibi Hamdî'nin *Mevlûdü'n-Nebî*'si Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 4510'da bulunan nüsha esas alınmak ve Ankara

⁹⁶ bk. Hüseyin Ayan, "Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necat'ı ile Halveti'nin Mevludü'n-Nebi'sine Kısa Bir Bakış", *Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslar Arası Sempozyumu Bildiriler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Almatı, 21-23 Mayıs 2007, s. 39-44; Gönül Ayan, "Özbek Şairi Halveti: Eserleri ve Mevlid'inden 'Yahya Nebi Aleyhi's-Selam'ın Şehid Bolganlarının Beyanı' İsimli Mesnevisi", *Turkish Studies*, C 4, S 7, 2009, s. 133-145; Adem Çayan, "Molla Yoldaş Hilveti ve Çağatayca Mevlidi", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 5, S 10, Aralık 2015, s. 345-360.

⁹⁷ Süleyman Eroğlu, "Hamdullah Hamdî ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyatı*, C II, s. 155-259.

Milli Kütüphane 06 Mil Yz. FB 529 numaradaki eksik nüshayla karşılaştırılmak suretiyle Yılmaz Top tarafından bir makaleyle yayımlanmıştır. Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün kalıbıyla yazılan eser bu çalışmaya göre 464 beyitten ibarettir.⁹⁸

41- Hanîf (İbrahim Hanif b. Mustafa el-İstanbulî) (öl. 1189/M 1775)

Mevlidin Adı: *Risâle-i Mevlid-i Nebî Tercümesi*

Yaz. tar. : 1180/M1771 veya daha önce

Eserin bilinen yegâne nüshası 1180/M1771'de istinsah edilen Tire Necippaşa Kütüphanesi 6667 numaralı yazmadır. O hâlde eser bu tarihte ya da daha önce telif edilmiş olmalıdır.

42- Hasan Bahrî (Karesili) (öl. 994/M1586)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

*Keşfü'z-Zünûn'da*⁹⁹ ve *Osmanlı Müellifleri'nde*¹⁰⁰ varlığı haber verilen Hasan Bahrî *Mevlid*'inin nüshası şimdilik ortada yoktur.

43- Hasan İlmî (Kozanlı) (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlidü'n-Nebî*

Yaz. tar. : 1226/M1811

Bilinen tek yazması Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar 2960'da bulunan *Mevlid*, İstanbul'da Osman Zeki Matbaasında Osman-ı Seferhisârî'nin harekeli nesih hattıyla 15 sahife olarak taşbaskı usulüyle tabedilmiştir. Nüshada basım tarihi mevcut değildir. Kaynaklarda eserin yazmalarından biri olarak gösterilen

⁹⁸ Yılmaz Top, "Ayasofya Hatibi Hamdullâh Hamdi (Ö. H.983/1575?)'nin Mevlüdü'n-Nebî'si", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S 19, İst., 2017, s. 345-432.

⁹⁹ Kâtib Çelebi, *Keşf-el-Zunun*, C II, s. 1910.

¹⁰⁰ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*, C III, s. 222.

Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud 4442 numaradaki nüsha¹⁰¹, bu taşbaskının nüshalarından biridir. Mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan mevlid, Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar 2960 numaralı nüshaya göre 267 beyitten ibarettir.

44- Hasan Nâdir (Mar'aşî Kurâ-zâde) (öl. 1900)

Hasan Nâdir (Mar'aşî Kurâ-zâde) birden fazla mevlidi olan isimlerdendir. Şairin üç farklı mevlidi vardır:

1- *Mevlidi'l-Evvel*, Yaz. tar.: ?

2- *Mevlidi's-Sânî*, Yaz. tar.: ?

3- *Mevlidü's-Sâlis*, Yaz. tar.: 1307/M1889

Şenol Doğan tarafından haklarında yüksek lisans tezi¹⁰² hazırlanan mevlidler Gülcan Tanıdır Alıcı tarafından da yayımlanmıştır.¹⁰³ Alıcı neşrine göre, üçü de fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan mevlidlerden *Mevlidi'l-Evvel* 286, *Mevlidi's-Sânî* 285, *Mevlidü's-Sâlis* 305 beyit uzunluğundadır. Bu toplamlara aralarda söylenmiş dörtlükler dâhil değildir.

45- Hasbî

Kaynaklarda Hasbî isimli şahsa ait gösterilen¹⁰⁴ Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Bölümü SA 184 numaradaki yazma mevlidin sahibi esasen Abdî'dir. bk. **Abdî**.

¹⁰¹ Hasan Aksoy, "Eski Türk Edebiyatı'nda Mevlidler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi Eski Türk Edebiyatı I*, s. 327; M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 69.

¹⁰² Şenol Doğan, *Hasan Nâdir Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Mevlitleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Ank., 2002.

¹⁰³ Gülcan Tanıdır Alıcı, *Mevlid – Mar'aşî Kurâ-zâde Nâdirî (Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri)*, Ukde Yay., Kahramanmaraş, 2009.

¹⁰⁴ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 74.

46- Hocaoglu (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : 883/M 1478

Mevlid-nâme'de eserin şu nüshaları bildirilmektedir: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi TDE Böl Seminer Ktp. 418; Millî Kütüphane Yz A 8294/9 ve Millî Kütüphane Yz A 2580.¹⁰⁵ Bunlardan Millî Kütüphane Yz A 2580 Sinanoğlu'nun *Ümmîdü'l-Müznibîn* isimli mevlidinin nüshasıdır. Hocaoglu'na atfedilen *Mevlid* ile Sinanoğlu'nun *Ümmîdü'l-Müznibîn*'i arasında büyük benzerlikler vardır. Her iki mevlidinde 883/M 1478'de yazılmış kabul edilmesi bu benzerliklere eklenince *Ümmîdü'l-Müznibîn*'i yayıma hazırlayan Abdullah Uçman ve arkadaşlarında bu kişilerin aynı şahıs olabileceği ya da her iki eserden birbirine bölümler aktarıldığı fikri uyanmıştır.¹⁰⁶

47- Hüseyin Efendi (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Mevlid-nâme'de eserin yegâne nüshasının İstanbul Üniversitesi Türkoloji Seminer Ktp. 4018 numaraya kayıtlı olduğu bildirilmektedir.¹⁰⁷

48- İbrâhîm Nazîf-i Karamanî (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Osmanlı Müellifleri'nin varlığından bahsettiği eserin nüshası şimdilik ortada yoktur.¹⁰⁸

¹⁰⁵ *ae.*, s. 60.

¹⁰⁶ Abdullah Uçman, Hanife Koncu, Müjgân Çakır, *Sinanoğlu Mevlidi (Ümîzü'l-Müznibîn)*, Kitabevi Yay., İst., 2013, s. 32-33.

¹⁰⁷ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 73.

¹⁰⁸ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*, C II, s. 222.

49- İbrâhîm (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : 1242/M 1826-27’de veya daha önce

Bilinen tek nüshası Millî Ktp. Gürün 1130 numarada bulunan mevlid, baş kısımdan eksiktir. Eser, içinde bulunduğu mecmuanın 1_a-62_b yaprakları arasındadır. Sonundaki kolofondan anlaşıldığı kadarıyla yazma 1242/M 1826-27’de istinsah edilmiştir. Bu bakımdan *Mevlid* de bu tarihte veya daha önce kaleme alınmış demektir.

50- İbrahim Kadem (1302/M 1884-85’te hayatta)

Mevlidin Adı: *Mevlidü’n-Nebî*

Bas. tar. : 1302/M 1885

Mevlid-nâme’de eserin matbu olduğu, ancak basım tarihinin bilinmediği, müellifin 1321 tarihli *Kastamonu Vilayet Sâlnâmesi*’nde adı geçen Kaymakam Hacı İbrahim Kadem olmasının mümkün olduğu kaydedilmiştir.¹⁰⁹ Burada kullanılan matbu nüshanın kapak sahifesinin düştüğü anlaşılmaktadır. Dış kapağı muhafaza edilmiş bir nüshada ise müellifin Kastamonu Vilayeti dâhilindeki Taşköprü kazası kaymakamı olduğu ve eserin 9 Rebiyülahir 1302/M 26 Ocak 1885’te İstanbul’da Mekteb-i Sanayi Matbaasında basıldığı kayıtlıdır.¹¹⁰ Müellif ve eseri hakkında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Müteferrik Evrak 55105’te henüz o hayattayken yazıldığı anlaşılan *Sicil-i Ahvâl Defterleri*, 12. Defter, sahife 229’dan alınmış teferruatlı bir bilgi notu mevcuttur.

51- İbrâhîm Re’fet Efendi (Tayyar-zâde) (öl. 1903)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Şerîf (Tarz-ı Cedîd)*

Bas. Tar. : 1285/M 1869

¹⁰⁹ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 71.

¹¹⁰ El-Hac İbrahim Kadem, *Mevlid-i Nebi Aleyhisselam*, Mekteb-i Sanayi Matbaası, *İst.*, 1302. (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı SEL_Osm_01616/01 numaradaki matbu nüsha)

Re'fet Efendi'nin mevlidi M. Fatih Köksal¹¹¹ ve Ramazan Ekinci¹¹² tarafından ayrı ayrı çalışmalarla yayımlanmıştır. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan eser, Köksal'ın biri matbu olmak üzere dört nüshadan hareketle hazırladığı tenkitli metne göre 239; Ekinci'nin biri matbu olmak üzere yine dört nüshadan yola çıkarak oluşturduğu karşılaştırmalı metne göre ise 249 beyitten ibarettir.

52- İhrâmcı-zâde İsmail Hakkı (Toprak) (öl. 1969)

Mevlidin Adı: *Yâre Yâdigâr*

Yaz. tar. : 19 Rebiyülevvel 1352/ M12 Temmuz 1933¹¹³

İhrâmcı-zâde İsmail Hakkı bu mevlidi, eski Sivas mebuslarından olan şeyhi Mustafa Tâkî Efendi'nin (öl. 1925) *Târîh-i Nûr-ı Muhammedî* isimli mensur eserinin mevlid bölümünden ilhamla yazmıştır. 1969'da İstanbul'da basılan mevlidin müellif hattı nüshası Darende'de Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi ve Kütüphanesindedir. Yazma nüshalarından biri özel kütüphanemizde bulunan *Yâre Yâdigâr*'ın değişik baskıları mevcuttur.¹¹⁴ Eser, sekiz beyitlik "Muhammed'dir" redifli Türkçe ve yine sekiz beyitlik Arapça naat hesaba katılırsa toplamda 191 beyittir. 11'li hece vezniyle yazılan mevlidde vezin kusurları hayli fazladır.¹¹⁵

¹¹¹ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 525-558.

¹¹² Ramazan Ekinci, "Diyarbakırlı Re'fet ve Mevlidi" *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 2011, C9, S1, 187-220; aynı yazar, "Diyarbakırlı İbrahim Re'fet ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyatı*, CIII, s. 159-180.

¹¹³ İhrâmcı-zâde İsmail Hakkı (Toprak), *Yâre Yâdigâr* (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi, yk. 5b.

¹¹⁴ bk. İsmail Hakkı Toprak İhrami-i Sivasî, *Yâre Yâdigâr*, Dizerkonca Matbaası, İst., 1969; Lütfü Alıcı, *İhrâmcızade İsmail Hakkı Toprak Efendi Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri*, Somuncu Baba Araştırma Vakfı, Ank., 2001; İhrâmcızâde İsmail Hakkı Toprak, *Mevlid-i Nebî*, Asitan Yay., Sivas, 2010; Alim Yıldız, "İhrâmcızâde İsmail Hakkı ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyatı*, CIII, s. 205-225.

¹¹⁵ Alim Yıldız, "İhrâmcızâde İsmail Hakkı ve Mevlidi", s. 208 ve 209.

53- İpsalalı Ebu'l-hayr (897/M 1491'de hayatta)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : 897/M 1491

Mevlid, Ahmet Günşen tarafından 2004 yılında geniş bir dil incelemesiyle birlikte yayımlanmıştır.¹¹⁶ Diğer birçok mevlid gibi fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan eser Günşen neşrine göre 800 beyittir.

54- İrşâdî Baba (Bayburtlu) (öl. 1879)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Eser Namık Açıkgoz tarafından yayımlanmıştır.¹¹⁷ *Vesiletü'n-Necât* kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle yazılan eserin görebildiğimiz yazmaları içinde en hacimli olan Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 5313 numaradaki nüsha, Hakkı ve Hıfzî'den alınıp araya yerleştirilmiş birer manzume hariç 539 beyittir.

55- İsmail Hakkı-yı Rumkalevî (1325/M 1907'de hayatta)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Nebî*

Yaz. tar. : 15 Şevvâl 1325/M 21 Kasım 1907

Mevlidin sahibi İsmail Hakkı-yı Rumkalevî'nin ismi kaynaklarda geçmemektedir. Eser, mesnevi nazım şekliyle ve mesnevilerde kullanılması çok yaygın olmayan fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla kaleme alınmış olup muhtelif yerlerde “cüft” başlığı altında söylenmiş Arapça 60 beyit de dâhil edilirse

¹¹⁶ Ahmet Günşen, *İpsalalı Ebu'l-Hayr: Mevlid (İnceleme-Metin-Dizin)*, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yay., Ank., 2004; aynı yazar, “İpsalalı Ebu'l-Hayr ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı*, C II, s. 25-98.

¹¹⁷ Namık Açıkgoz, “İrşâdî Baba'nın Mevlid'i” *Journal of Turkish Studies – Türklük Bilgisi Araştırmaları: Hasibe Mazıoğlu Armağanı III*, 1999, s. 1-63.

toplamda 285 beyittir. Özel bir ismi bulunmayan eseri, türün genel ismiyle *Mevlid-i Nebî* şeklinde anmayı uygun bulduk.

İsmail Hakkı-yı Rumkalevî *Mevlidî*'nin şimdilik bilinen yegâne nüshası müellif nüshası hâlinde özel kütüphanemizdedir. 195x257 (162x198) mm ölçülerindeki yazma, 12 yaprak cedit kâğıda siyah mürekkeple ve harekeli nesih hatla yazılmıştır. Cildin üzeri siyah pandizot, sırt kısmı keten bezi kaplıdır.

Müellif ismi ve telif tarihi *Mevlidî*'in hemen bitiminde kayıtlıdır. Nüshanın:

Başı: Hamd-i bî-ḥad Ḥâlîk-ı cümle cihâna her zamân
Çün bize lûtf [u] ‘ inâyet eyledi ol Müste‘ân

Sonu: Nice yüz biñ kez şalâtile selâm-ı ber-devâm
Ola Fahrü'l-Mürselîn'in rûḥına her şubh u şâm

56- Kâmi Şâbân-ı Âmidî (öl. 1301/M1884)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Nebî*

Yaz. tar. : 1271/M1854-55

Mevlid-i Nebî'nin metni, Ekrem Bektaş tarafından iki yazma ve bir matbu nüsha karşılaştırılmak suretiyle yayımlanmıştır.¹¹⁸ Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla nazmedilen eser bu neşre göre 663 beyittir.

57- Kâmil Sariateş (öl. 1970)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Nebevî*

Yaz. tar. : 1950 civarı¹¹⁹

¹¹⁸ Ekrem Bektaş, "Diyarbakırlı Kâmi ve Mevlid'i." *Turkish Studies Türkoloji Araştırmaları* (Prof. Dr. Gürer Gülsevin Armağanı), Volume 6/1 Winter 2011, s. 755-835.

¹¹⁹ Mehmet Tekin, "Hatay'da Yazılmış Bir Mevlid-i Şerif", *Özyurt Gazetesi*, 29 Kasım 2017, <http://www.ozyurtgazetesi.com/hatayda-yazilmis-bir-mevlid-i-serif-64523.html> (Son Erişim Tar.: 05.06.2018)

Eser, müellif nüshası esas alınmak suretiyle Mehmet Tekin¹²⁰ ve Zülfikar Güngör¹²¹ tarafından ayrı ayrı yayımlanmıştır. Mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla kaleme alınan eser 188 beyit uzunluğundadır.

58- Kerîmî (863/M 1458'de hayatta)

Mevlîdînin Adı: *İrşâd*

Yaz. tar. : 863/M 1458

Mevlîd, Üzeyir Aslan tarafından bir makaleyle yayımlanmıştır.¹²² Mesnevi nazım şekliyle ve hezec bahrinin mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kalıbıyla yazılan eser bu neşre göre 558 beyittir.

59- Keşfî-i Saruhânî (öl. 926/M 1520'den önce)

Mevlîdînin Adı: *Mevlîdü'n-Nebî*

Yaz. tar. : 904/M 1498

Türkçe mevlîdler hakkında yapılan çalışmaların güçlüklerinden biri de aynı mahlası taşıyan mevlîd sahibi şairlerin varlığıdır. Bu durum, Keşfî mahlaslı şairler örneğindeki gibi karışıklıklara ve yanlış anlamalara sebep olabilmektedir. Mevlîdle ilgili çalışmalar Keşfî-i Saruhânî¹²³, Keşfî-i Samokovî¹²⁴ ve Yusufelîli Keşfî olmak üzere üç farklı Keşfî'nin mevlîdi olduğunu haber verirler.

¹²⁰ Mehmet Tekin, *Hatay'da Mevlîd'le İlgili Âdetler ve Kâmil Sarıateş'in Yazdığı Mevlîd-i Nebvî*, Türk Kütüphaneler Derneği Hatay Şubesi Yay., Antakya, 1986; aynı yazar, *Mevlîd ve Hatay Mevlîdî*, Kültür Ofset, Antakya, 1990.

¹²¹ Zülfikar Güngör, "Kamil Sarıateş ve Mevlîdî", *Mevlîd Külliyyatı*, C III, s. 181-203.

¹²² Üzeyir Aslan, "Fetihten sonra yazılmış Türkçe İlk Mevlîd-i Manevî: Kerîmî'nin İrşâd'ı." *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C 2, S 2, İst., 2009, s. 19-80.

¹²³ Şairin mevlîdini Latîfî haber vermektedir: bk. Rıdvan Canım, *age*, s. 463.

¹²⁴ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*, C III, s. 222.

Bunlardan Yusufelili Keşfî'nin (öl. 1329/M 1910) tahminen 1898'da yazdığı *Mevlid*, Mehmet Gökalp tarafından Latin harfleriyle yayımlanmıştır.¹²⁵

Keşfî-i Samokovî (öl. 1160/M 1747) ile *Mevlid*'inden ilk defa bahseden Bursalı Mehmed Tâhir'dir. Ancak onda geçen Samokovî ibaresi, bir sehv-i nâsih olarak düşünülerek Samatyavî'ye tahvil edilmiş, Köksal'ın ifadesiyle, bu da bir hatalar silsilesini başlatarak olmayan bir mevlid şairi vücuda getirilmiştir.¹²⁶ Keşfî-i Samokovî *Mevlid*'inin herhangi bir nüshası şimdilik tespit edilememiştir.

Keşfî-i Saruhânî *Mevlid*'inin nüshaları ise *Mevlid-nâme*'de şu şekilde sıralanmıştır:

- İstanbul Üniversitesi Ktp. TY 4016
- Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. E.H. 1270
- Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. E.H. 1723
- Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Revan Köşkü 1973
- Millî Ktp. Yz A 2230
- Millî Ktp. Yz A 3206

Saruhânî'nin *Mevlid*'ine dair Viyana Üniversitesinde tez çalışması hazırlayan Denis Mete, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde olduğu söylenen üç nüshaya da ulaşamadığını, verilen adreslerde bu isimde bir eser bulamadığını söylemiştir.¹²⁷ Mete, çalışmasında Saruhânî *Mevlid*'inin tespit ettiği üç nüshasını bildirmiş (İstanbul Türkoloji Seminer Kitaplığı No. 40116; Taeschner Kollektion Leiden Cod.Or.12.396; Mısır Millî Kütüphanesi Hadisi Türkî 14), bunlardan Leiden ve Mısır nüshalarını karşılaştırarak tenkitli bir metin ortaya koymuştur.

¹²⁵ Mehmet Gökalp, "Keşfî'nin Mevlid-i Nebvî'si", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S94, 1995, s. 205-225.

¹²⁶ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 67.

¹²⁷ Denis Mete, 'Wärest du nicht ...' *Preisung des Propheten Muóammed im Mevlüd-ı Keşfî*, Universität Wien, Wien, 2013, s. 58.

Aslıhan Aksu ise, M. Fatih Köksal'ın Keşfi-i Saruhânî *Mevlid*'inin nüshası olarak zikrettiği Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 2230 nolu nüshayı kullanarak *Keşfi Çelebi ve Mevlid'i: İnceleme-Metin* isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır.¹²⁸ Ancak Aksu, eserini incelediği şairin edebiyat tarihimizde aynı mahlası kullanan Keşfilerden hangisi olduğunu vuzuha kavuşturacak ipucuna rastlayamamıştır.

Köksal'ın Keşfi-i Saruhânî *Mevlid*'inin nüshası olarak haber verdiği beş yazmadan Topkapı Sarayı Kütüphanesinde bulunduğu söylenen, ama ulaşılamayan üçünü bir tarafa bırakırsak geriye Millî Ktp. Yz A 2230 ve Yz A 3206 nolu nüshalar kalır. Yaptığımız mukayese bu yazmaların Aslıhan Aksu tarafından çalışılan Keşfi *Mevlid*'inin iki farklı nüshası olduğunu göstermiştir.

Deniz Mete'nin hazırladığı Keşfi-i Saruhânî *Mevlid*'i ile Aslıhan Aksu'nun hazırladığı Keşfi *Mevlid*'inin ayrı ayrı eserler olduğu da küçük bir mukayese ile hemen anlaşılabilmektedir. Her şeyden evvel iki mevlid arasında çok ciddi bir hacim farkı vardır. Saruhânî'ye nispet edilen metin 258 beyitten ibaretken diğer Keşfi'nin *Mevlid*'i 1247 beyit uzunluğundadır. Bu da Aslıhan Aksu'nun çalıştığı mevlidin, Saruhânî'ye ait olamayacağını göstermektedir. Lakin bu eseri Keşfi-i Samokovî'ye bağlayacak sarîh bir vesikaya da şimdilik sahip bulunmuyoruz.

60- Keşfi (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlidü'n-Nebî*

Yaz. tar. : ?

Hangi Keşfi olduğu bilinmeyen bu şairin Keşfi-i Samokovî olup olmadığı da şimdilik meçhulümüzdür. Aslıhan Aksu'nun Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 2230 nolu nüshadan hareketle ortaya koyduğu metinde şairin kimliğini vuzuha kavuşturacak herhangi bir karine mevcut değildir.¹²⁹ Edebiyatımızda bu mahlasa sahip birçok

¹²⁸ Aslıhan Aksu, *Keşfi Çelebi ve Mevlid'i: İnceleme-Metin*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Ordu, 2013.

¹²⁹ Aslıhan Aksu, *agc*.

şair bulunduğundan¹³⁰, bunlardan birinin de mevlidi olabileceğini hesaba katarak bu Keşfi'yi şimdilik başka bir Keşfi olarak ele almayı uygun bulduk. *bk. Keşfi-i Saruhânî.*

61- Keşfi-i Samokovî (öl. 1160/M 1747)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Eserin nüshası şimdilik tespit edilememiştir. Bu şair ve eseri ile ilgili bazı izahlar için *bk. Keşfi-i Saruhânî.*

62- Keşfi (Yusufelili) (öl. 1900)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Nebevî*

Yaz. tar. : 1315/M 1898

Yusufelili Keşfi'nin *Mevlid'i* Mehmet Gökalp tarafından bir makaleyle yayımlanmıştır.¹³¹

63- Keşkekî-zâde Fatma Kâmile (öl. 1921)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Şerîf (Hâdiyyü'l-Cinân)*

Bas. tar. : 1306/M 1889

Arap harfleriyle 1306/M 1889'da basılan eser, M. Fatih Köksal tarafından *Mevlid-nâme*'de yayımlanan mevlidler arasındadır.¹³² Edebiyatımızın bilinen tek kadın mevlid şairi imtiyazına sahip olan Fatma Kâmile Hanım, 223 beyit uzunluğundaki eserini fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla nazmetmiştir.

64- Kıratoğlu Emin (öl. Urfa 1933)

Mevlidin Adı: *Mevlidü'n-Nebî*

Yaz. tar. : 1933'ten evvel

Nüshası şu an için kayıp mevlidlerdendir. Bu şairin mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kalıbıyla söylenmiş 203 beyitten ibaret bir mevlidi

¹³⁰ *Tuhfe-i Nâilî*'de Keşfi mahlaslı 12 şair kayıtlıdır. *bk. Mehmet Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâilî (haz.: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı), CII, Ank., 2001, s. 853-855.*

¹³¹ Mehmet Gökalp, *age.*, s. 205-225.

¹³² M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 641-669; aynı yazar, "Fatma Kâmile Hanım ve Mevlidi (Hâdiyyü'l-Cinân)", *Mevlid Külliyyatı, CIII, s. 37-58.*

olduğunu Mehmed Veysî Dörtbudak, *Kıratoglu Emin Divanı* isimli çalışmasında bildirmektedir.¹³³

65- Kör Haliloğlu (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Varlığını ilk kez Ağâh Sırrı Levend'in bildirdiği¹³⁴ Millet Ktp. Ali Emiri Manzum 1370 numaradaki yegâne nüsha, kütüphaneye *Kıssa-i Atika ve İzdivâc-i Nebî ve İlk Müslümanlar* ismiyle kayıtlıdır.

66- Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas (XVII. yy.)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Osmanlı Müellifleri'nde varlığı haber verilen Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas *Mevlid*'inin¹³⁵ nüshası şimdilik tespit edilememiştir.

Müellif ve eserleri hakkında Bünyamin Taş bir makale yayımlamıştır.¹³⁶

67- Lâmiî Çelebi (öl. 938/M1532)

Mevlidin Adı: *Mevlidü'r-Resûl (Mevlûd-ı Mahmûd)*

Yaz. tar. : 1504-1520 arası

¹³³ Mehmed Veysî Dörtbudak, *Kıratoglu Emin Divanı*, Akademi Kitabevi, İzmir, 2003, s. 24-25.

¹³⁴ Ağâh Sırrı Levend, "Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s. 58.

¹³⁵ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*, C III, s. 222.

¹³⁶ Bünyamin Taş, "Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas ve Külliyyatı" *Akademik Bakış Dergisi*, S 35 (Mart - Nisan 2013).

<http://www.akademikbakis.org/eskisite/35/32.pdf> (Son Erişim Tar.:05.03.2015)

Eser, Süleyman Eroğlu tarafından yayımlanmıştır.¹³⁷ Mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan eser, bu neşre göre 706 beyittir.

68- Mahmûd-zâde Ahmed (Vidinli) (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Nebî*

Yaz. tar. : 9 Zilhicce 1318/M28 Şubat 1901

Bilinen yegâne nüshası Millî Kütüphane Yz A 2442 numarada bulunan eser, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalogda Mahmûd-zâde Ahmed Vidinli'nin *Mevlid-i Nebî*'sinin müellif nüshası olarak gösterilmiş¹³⁸, *Mevlid-nâme* de eseri bu katalog bilgisinden hareketle Türkçe mevlidler arasında saymıştır.¹³⁹ Her ne kadar yazmanın zahriyesinde ve 34_a yaprağında yazmayı tahrir edenin Vidin'in Akçar Karyesi'nden Mahmûd-zâde Ahmed olduğu yazıyorsa da bizce bu eser, müstakil bir mevlid olmayıp mevlid cemiyetlerinde okunmak için hazırlanmış, içinde ilahi ve dualar da bulunan bir derleme (compilation)'dir. Vidinli Mahmûd-zâde Ahmed de bu derlemeyi yapan kimsedir.

69- Manastırlı Rif'at (öl. 1907)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Osmanlı Müellifleri'nin varlığını haber verdiği mevlidlerden olan Manastırlı Rif'at *Mevlid*'inin nüshası şimdilik bilinmemektedir.¹⁴⁰

¹³⁷ Süleyman Eroğlu, *Bursalı Lamiî Çelebi Mevlidü'r-Resûl*, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., Bursa, 2011 ve aynı yazar, "Lâmiî Çelebi ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyatı*, C II, s. 99-154.

¹³⁸ <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevlid/137776> (Son Erişim Tar.: 03.07.2018)

¹³⁹ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 75.

¹⁴⁰ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*, C III, s. 222.

70- Mehmed Ali Dâniş (öl. 1245/M1830)

Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Borg. Turco 8. numarada bulunan yazma mevlid, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalogda¹⁴¹ Mehmed Ali Dâniş'e ait gösterilir. Bu şaire isnat edilen mevlid, esasen Ubeydullah Dede'ye aittir. *bk. Ubeydullâh Dede.*

71- Mehmed (Muhammed) b. Hamza Arab Vâiz (XV. veya XVI. yy.lar ?)

Mevlidin Adı : *Mevlidü'n-Nebî*

Yaz. tar. : 1520?

Çalışma ve kataloglarda farklı kimseler olarak gösterilen Vâ'iz Ümmî, Kara Vâ'iz, Arab Vâ'iz ve Vâ'iz-i Esved hep aynı şahıstır. *bk. Vaiz Ümmî.*

Arab Vaiz'in mevlidi üzerine çalışmalar yapan Rabia Doğru, bir takım ip uçlarından yola çıkarak *Keşfüz'-Zunûn*'da iki farklı kişi olarak gösterilen Muhammed b. Hamza el-Arabi ile Muhammed b. Ömer b. Hamza el-Antakî'nin aynı kişi olabileceğini ifade etmektedir. Doğru, şairin mevlid metni içerisinde “Vâiz”, “Vâiz-i Ümmî”, “Vâiz-i Esved”, “Kara Vâiz” mahlaslarını kullanıp da “Arap Vâiz” mahlasını kullanmayışını ise, mevlidin, sunulduğu Üsküplü Atâ tarafından beğenilmeyip tenkit edilmesine bağlamaktadır.¹⁴²

Arab Vâiz'in eseri hakkında M. Ali Douzkin, sadece 06 Mil Yz A 512/2 numaralı yazmayı kullanarak¹⁴³; Rabia Doğru ise bu nüsha da dâhil olmak üzere 06 Mil Yz A 8414 ve 06 Zile 400 numaralı yazmaları karşılaştırarak yüksek lisans tezi

¹⁴¹ <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevl%C3%BBd/93816> (Son Erişim Tar.: 03.07.2018)

¹⁴² Rabia Doğru, *Kara Vâiz ve Mevlid'i*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S39, Samsun, 2015, s. 226-228.

¹⁴³ M. Ali Douzkin, *Vaiz Ümmi Mevlidi: İnceleme-Metin* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Gaziantep, 2013.

hazırlamıştır.¹⁴⁴ Rabia Doğru, daha sonra mevlidi kitap olarak da yayımlamıştır.¹⁴⁵

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla nazmedilen mevlid, Douzkin'in çalışmasına göre 1930 beyitten, Doğru'nun neşrine göre ise 2281 beyit ve 12 murabbadan oluşmaktadır. Doğru, eserin sunulduğu Üsküplü Atâ'nın 933/M 1526'da ölmesinden yola çıkarak mevlidin 1520 yılı civarında yazıldığını ihtiyatla söylemektedir.¹⁴⁶

72- Mehmed Fevzî (Kureşî-zâde, Edirne Müftüsü) (öl. 1900)

Fevzî, birden fazla mevlid yazan şairlerdendir. İkişi Türkçe, biri Arapça olmak üzere üç mevlidi mevcuttur:

1-Kudsiyetü'l-Ahbâr fî Mevlidi Ahmedi'l-Muhtâr (Türkçe),
Yaz. tar.: ?

2-İcmâlû'l-Kelâm fî Mevlidi'n-Nebî Aleyhi's-Selâm (Türkçe),
Yaz. tar.: 1309/M 1891-92

3-Kudsiyyu'l-Kelâm (Arapça): Basıldığı söyleniyorsa da şimdilik nüshası mevcut değildir. Mehmed Fevzî ve eserleri hakkında müteaddit çalışmalar vardır.¹⁴⁷ Şairin Türkçe mevlidleri

¹⁴⁴ Rabia Doğru, *Kara Vâiz'in Mevlid'i (Metin-İnceleme)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2013.

¹⁴⁵ Rabia Doğru, *Kara Vâiz'in Mevlid'i Metin-İnceleme*, Divan Kitap Yay., İst., 2017.

¹⁴⁶ Rabia Doğru, *Kara Vâiz ve Mevlid'i*, s. 233.

¹⁴⁷ Bu çalışmalardan bazıları şöyledir: Mustafa Uzun, "Fevzi Efendi, Edirne Müftüsü", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 12, TDV Yay., İst., 1995; aynı yazar, "Türkçe Mevlid Edebiyatında Dikkatlerden Kaçan Bir İsim Mehmed Fevzi Efendi ve Mevlidleri" *Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, Osmangazi Belediyesi Yay., Bursa, 2007, s. 297-320; Neriman Baybara, *Kureşî-zâde Mehmed Fevzî Efendi, Hayatı ve Eserleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Ank., 2007; Muhammet Kuzubaş, "Muhammed Fevzî'nin Miftahu'n-Necât Adlı Eseri (Kaside-i Bürde Tahmis ve Şerhi)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, S* 1, 2007, s.156-192; Mehtap Erdoğan, "Mehmed Fevzî Efendi'nin Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ Adlı Eseri ve Bu Eserdeki Şarkıları", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Dergisi, S* 5, 2010, s. 86-145; Hakan Yekbaş, "Klasik Türk

Mustafa Uzun tarafından yayımlanmıştır.¹⁴⁸ Ayrıca bu Türkçe mevlidlerden *İcmâlü'l-Kelâm* Nazan Aşık tarafından da ayrıca neşredilmiştir.¹⁴⁹ Mustafa Uzun neşrine göre *Kudsiyetü'l-Ahbâr fî Mevlidi Ahmedi'l-Muhtâr* 174, *İcmâlü'l-Kelâm fî Mevlidi'n-Nebî Aleyhi's-Selâm* ise sondaki 13 beyitlik münacaat hariç 74 beyitten ibarettir. Her iki mevlid de fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

73- Mehmed Hamdî Hüseyinî (1171/M 1758'de hayatta)

Mevlidin Adı: *Mevlidü'n-Nebî*

Yaz tar. : 1758

Raif Yelkenci'de bulunan yegâne yazması şu an için kayıp olan eserin Mısır'da Bulak Matbaası'nda *Mevlidü'n-Nebî* ismiyle basıldığını *Mevlid-nâme* haber vermektedir.¹⁵⁰

74- Mehmed Hasan (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Şiirinde Regâibiyye ve Mehmed Fevzî Efendi'nin Regâibiyyesi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Ens. Dergisi*, S 42, 2010, s. 69-95; aynı yazar, "Mehmed Fevzî Efendi'nin Mevlit Okumanın ve Dinlemenin Caiz Olduğuna Dair Risalesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S 14/1, 2010, s. 371-398; Serkan Türkoğlu, "Mehmed Fevzî Efendi ve Kudsiyyü's-Sirâc Fî Nazmî'l-Mî'râc Adlı Eseri", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume: 8/13, Fall 2013, s. 1617-1644; Ömer Yılmaz, *Osmanlı Döneminde Tavaslı Bir Kazasker: Kureyşizade Mehmed Fevzi Efendi: Hayatı - Eserleri - Fikirleri*, Tavas Belediyesi Yay., Denizli, 2014.

¹⁴⁸ Mustafa Uzun, "Mevlid Edebiyatında Önemli Bir Son Devir Şairi: Mehmed Fevzi Efendi ve Mevlidleri", *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S33, 2007, s. 87-128; aynı yazar, "Mehmed Fevzi Efendi ve Mevlidleri", *Mevlid Külliyyatı*, C'III, s. 59-102.

¹⁴⁹ Nazan Aşık, "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzi Efendi'nin İcmâlü'l-Kelâm Adlı Mevlidi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C6, S26, Bahar 2013, s. 77- 91.

¹⁵⁰ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 68.

Osmanlı Müellifleri'nde varlığı bildirilen mevlidin nüshası şimdilik tespit edilememiştir.¹⁵¹

75- Mehmed Sâlih Nihânî (öl. 1305/M1888)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Şerîf-i Nebevî*

Bas. tar. : İstanbul 1308/M1890

Eser ve müellifi hakkında Musa Tektaş'ın tanıtım yazıları vardır.¹⁵² *Mevlid*'in tam metni ise Alim Yıldız tarafından yayımlanmıştır.¹⁵³ Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla kaleme alınan eser bu yayına göre toplamda 320 beyitten meydana gelmektedir.

76- Mehmed Tevfik (Kozan Rüstiye Mektebi Muallim-i Evveli) (1317/M1899'da hayatta)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Şerîf*

Yaz. tar. : 1310/M1893

Eser, müellif henüz hayattayken İstanbul'da Ârif Efendi Matbaası'nda taşbaskı usulüyle 1314/M 1896-97'de basılmıştır. Mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla nazmedilen eser bu tab'a göre 771 beyit uzunluğundadır.

77- Merzifonlu Dede-zâde Mehmed Hilmî Efendi (öl. 1329/M 1913)

Mevlidin Adı: *Mevlidiye-i Nebevîye*

Yaz. tar. : 1293/M1876-77

Eser, Mustafa Gümüşçubuk'un elinde bulunan, şairin diğer eserleriyle birlikte *Mevlid*'ini de ihtiva eden yazma defterden

¹⁵¹ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*, s. 222.

¹⁵² Musa Tektaş, "Salih Nihani'nin Mevlidi", *Darendeli Haber Gazetesi*, Yıl: 6, Sayı: 73, Nisan, 2005, s. 9; aynı yazar, "Kültürümüzde Mevlid Geleneği ve Salih Nihani'nin Mevlidi" *Darendeli Âlimler ve Peygamber Sevgisi*, Nasihat Yay., Ank., 2007, s. 151-159.

¹⁵³ Alim Yıldız, *Üç Bülbülden Güllerin Efendisine (Darendeli'de Okunan Üç Mevlid-i Şerîf)*, Malatya, Nasihat Yay., Ank. 2010, s. 69-121; aynı yazar, "Salih Nihani ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyatı*, C'III, s. 109-135.

hareketle Ali Bursalıgil *tarafından* yayımlanmıştır. İstanbul’da 1984’te yayımlanan ve *Külliyât* adını taşıyan bu çalışmada Mehmed Hilmî’nin *Mevlidî*’nin yanı sıra mevcut şiirleri ve müellifin hayatına dair vesikalara da yer verilmiştir.¹⁵⁴ Kitabın başında Nihad M. Çetin’e ait bir takriz vardır. Müellifin hayatı bahsi ise Orhan Bilgin tarafından kaleme alınmıştır.

Şair, sebep-i telif kısmında eserini 1293/M 1876-77 yılında tamamladığını şu beyitle haber vermektedir:

Bin iki yüz doksan üçte bu nizâm
Avn-i Rabbânî ile buldu hitâm¹⁵⁵

Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle telif edilen eser 189 beyittir.

78- Muhibbî (841/M 1437-38’de hayatta)

Mevlidin Adı: *Mevlidü’n-Nebî (Tuhfetü’l-Hakîr)*

Yaz. tar. : 841/M 1437-38

Eser üzerinde Nefise Şaliş¹⁵⁶ ve Bestami Bilge¹⁵⁷ yüksek lisans tezi hazırlamışlardır. Mesnevi nazım şekliyle ve kahir ekseriyetle fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün kalıbıyla yazılan eser, Şaliş’in çalışmasına göre 1555, Bilge’nin tezine göre 1786 beyit tutarındadır.

Mevlidin özel kütüphanemizde de bir yazma nüshası mevcuttur.

79- Muhibbî (Yusufelili) (öl. 1285/M 1868)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Nebevî*

Yaz. tar. : ?

¹⁵⁴ Merzifonlu Dedezâde Mehmed Hilmî, *Külliyât* (haz.: Ali Bursalıgil), *İst.*, 1984.

¹⁵⁵ *ae.*, s. 14.

¹⁵⁶ Nefise Şaliş, *Muhibbî Hayatı, Eserleri ve Mevlid’i* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler *Ens.*, *İst.*, 2013.

¹⁵⁷ Bestami Bilge, *Celâl Muhibbî Mevlidi: Tuhfetü’l-Hakîr (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler *Ens.*, Kırşehir, 2014.

Yusufelili Muhibbî'nin *Mevlid*'i torunundan temin edilen yegâne nüshadan hareketle Mustafa Âdil Özder tarafından yayımlanmıştır.¹⁵⁸

80- Muhyî-i Manavgâdî (Şeyh-zâde) (XVI. yy.)

Mevlidin Adı: *Mevlûdu'n-Nebî*

Yaz. tar. : ?

Eser M. Fatih Köksal tarafından ikisi özel kütüphanesinde olmak üzere beş nüshadan hareketle *Mevlid-nâme*'de yayımlanmıştır.¹⁵⁹ Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün ve mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kavlplarının keyfi biçimde münavebeli kullanıldığı mevlid, bu neşre göre 292 beyittir.

81- Muhyî (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlûdu'n-Nebî*

Yaz. tar. : ?

Bilinen yegâne nüshası Millî Ktp. Yz A 6175 numarada bulunan eser, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalogda Aziz Mahmud Hüdâyî'ye atfedilmiştir.¹⁶⁰ Herhâlde bu yanlışlığa, yazmada Hüdâyî'ye ait şiirlerin bulunması yol açmıştır. Köksal, dil özelliklerinden ve nüshanın fiziki vasıflarından yola çıkarak eserin XVII. ya da XVIII. yüzyıla ait olduğunu düşünmektedir.¹⁶¹

82- Muhyiddin Ali Mekkî (Arapgirli) (öl. 1936)

Mevlidin Adı: *Yeni Mevlid-i Nebevî*

Yaz. tar. : 1331/M 1915

¹⁵⁸ Âdil Özder,; *Ölümünün 100. Yılında Yusufelili Âşık Muhibbî ve Mevlid-i Şerif*, Yusufeli Demirkent Köyü Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği, Artvin, 1968; aynı yazar, *Ölümünün 100. Yılında Yusufelili Âşık Muhibbî ve Mevlid-i Şerif* (haz.: Sedat Bahadır), Yusufeli Belediyesi Yay., Samsun, 2017.

¹⁵⁹ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 441-497.

¹⁶⁰ <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevlid/132128> (Son Erişim Tar.: 03.07.2018)

¹⁶¹ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 75.

Yeni Mevlid-i Nebevî, M. Fatih Köksal'ın *Mevlid-nâme*'de yayımladığı mevlidlerdendir.¹⁶² Eski harflerle 1335 R/M 1919'te İstanbul'da basılan eserin bilinen yegâne yazması Millî Ktp. Yz A 1073 numaraya kayıtlıdır. Mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla nazmedilen mevlidin bu nüshalardan hareketle Köksal tarafından hazırlanan tenkitli metni 246 beyittir.

83- Muhyiddîn (öl. ?)

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalogda, oradan hareketle *Mevlid-nâme*'de Millî Ktp. Yz. A 2009/2 numaralı nüshanın Muhyiddîn mahlaslı bir şaire ait olduğu bildirilmiştir.¹⁶³

Söz konusu yazmanın 9_b-10_b yaprakları arasında bulunan bu eser, müstakil bir mevlid olarak değerlendirilemez düşüncesindeyiz. Zira iki yapraklık bu eserde “Mersiye-i Mevlidü'n-Nebî Aleyhi's-selâm” başlığını taşıyan ve mevlid ayının (rebiülevvel) geldiğini anlatan, pek çok mevlid nüshasında da görülen manzume ile Niyâzî'ye ait yine mevlid metinlerinde yaygın olarak tesadüf edilen mevlid şerbetine dair şiire ve Muhyiddîn isimli şairin mevlid okumanın ve okutmanın faziletlerine dair bir diğer manzumesi bulunmaktadır. Son manzumenin Muhyiddîn'e ait olması, bu perakende metinlerin ona ait bir mevlid olarak değerlendirilmesi sonucunu doğurmuş olmalıdır.

84- Murâdî (XVI. yy. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlidü'n-Nebî*

Yaz. tar. : ?

Yazarının kimliği ve ne zaman yazıldığı bilinmeyen bu mevlidin başından sonuna kadar birçok beyti *Vesîletü'n-Necât* tan aynen alınmıştır. Eldeki yegâne nüshası Bursa Müzesi Kütüphanesi

¹⁶² ae., s. 695-725.

¹⁶³ bk. <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevlid/138943> (Son Erişim Tar.: 03.07.2018) ve M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 75.

No.: 97/306 numaraya kayıtlı olan eser, Hasibe Mazıoğlu tarafından tanıtılan mevlidlerden biridir.¹⁶⁴

85- Muslihî (913/M 1507-1508'de hayatta)

Mevlidin Adı: *Gül-efşân*

Yaz. tar. : 913/M 1507-1508

Kaynaklarda adına rastlamadığımız Muslihî, *Gül-efşân* isimli mevlidini 913/M 1507-1508 yılında telif etmiştir. Şu an için bilinen yegâne nüshası özel kütüphanemizde olan *Gül-efşân* hakkında çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı bilgi verilecektir.

86- Mustafa Râgıb (Kitapçı) (öl. 1274/M 1857-58)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Nebevî*

Yaz. tar. : ?

Eserin bilinen yegâne nüshası Selim Ağa Ktp. Hüdayi Efendi 1453 numarada bulunmaktadır. Bir defter hüviyetindeki nüshanın ilk sahifesinde müellifin Nakşibendi hulefasından olduğu, Manastır'da 1274/M 1857-58'de vefat ettiği kayıtlıdır. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla ve kaside nazım şekliyle söylenen mevlid, 244 beyit uzunluğundadır.

87- Müznib(î) (?) (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlidü'n-Nebî*

Yaz. tar. : 1217/M 1802-03

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalogda Millî Ktp. Yz. A 1186 numarada bulunan yazma, Zekeriyâ b. Abdulgaffâr-ı Dagistânî'ye ait bir mevlid olarak gösterilmiştir.¹⁶⁵ Yazma, Millî Kütüphaneye hekim, şair ve kitap koleksiyoneri vasıflarıyla tanınan Abdullah Öztemiz (Hacıtahiroğulları) tarafından 1973 yılında satılmıştır. Öztemiz, âdeti üzere yazmaya ilâştirdiği bilgi notunda, bu kitabın

¹⁶⁴ Hasibe Mazıoğlu, "Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler", s. 49-52.

¹⁶⁵ <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevlid/138190> (Son Erişim Tar.: 03.07.2018)

Dağıstan Kumuk Türklerinden Zekâriyâ b. Abdulgaffâr-ı Dağıstanî'nin 1324'te kaleme aldığı *Kitâb-ı Mevlûd*'ün müellif hattıyla yegâne yazması olduğunu kaydetmiştir. Kataloğu hazırlayanların Öztemiz'in bu bilgi notunu esas aldıkları anlaşılmaktadır.

Bununla beraber yazmanın 19_a sahifesinde mevlîdin hemen nihayetine düşülen ketebe kaydında Zekâriyâ b. Abdulgaffâr-ı Dağıstanî eserin müstensihisi olarak geçmekte, nüshayı 12 Şaban 1324/*M* 1 Ekim 1906 tarihinde istinsah ettiği belirtilmektedir. Mecmua hüviyeti gösteren yazmanın en sonundaki ketebe kaydında da Dağıstanî'nin ismi müstensih olarak tekrarlanmaktadır. Bize göre bu şahıs, eserin müellifi değil müstensihidir. Zekâriyâ b. Abdulgaffâr-ı Dağıstanî'nin bu mevlîdin müellifi olmasını imkânsız kılan asıl husus, mevlîdin sonunda eserin telif tarihini bildiren şu beytin mevcudiyetidir:

Diyem târîhini ey merd-i server
Mi'etân elfdür hem seb' a 'aşer¹⁶⁶

Tarih beytinden de anlaşıldığı gibi mevlîd 1217/*M* 1802-03 yılında yazılmıştır. Bu da, nüshayı 12 Şaban 1324/*M* 1 Ekim 1906 tarihinde ağartan Zekâriyâ b. Abdulgaffâr-ı Dağıstanî'nin eserin sahibi olmasını imkânsız kılar. Biz elimizde yegâne nüshası bulunan bu mevlîdin giriş kısmındaki:

Bu kemter **müznibe** kim itse rahmet
Yüzine açıla ebvâb-ı cennet¹⁶⁷

ve hatimedeki:

Hudâyâ **müznibi**ñ çokdur günâhı
Bağışla pâdişâhlar pâdişâhı¹⁶⁸

beyitlerinde geçen **Müznib** kelimesinin şairin mahlası olabileceği kanaatini taşıyoruz.

¹⁶⁶ Millî Ktp. Yz. A 1186 (Yazma) 19_a.

¹⁶⁷ *ae.*, 2_b.

¹⁶⁸ *ae.*, 18_b.

88- Mürîdî (Aydınlı) (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Şerif*

Yaz. tar. : ?

Eserin bir nüshası İzmir Millî Kütüphane Türkçe Yazmalar No.: 2019'da bulunmaktadır.

89- Nâcî (Bu şaire atfedilen mevlid, başka birine ait.)

Müştak Hatîfî Karahanoğlu ve Fahrettin Kırzioğlu'nun Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Salonu'nda bulunan M. Muhtar Karahanoğlu kitaplarına dair birlikte hazırladıkları katalogda, *MMK* 9 numarada Nâcî isimli şairin bir mevlidi bulunduğu bildirilmiştir.¹⁶⁹ Fakat nasıl olduysa M. Muhtar Karahanoğlu yazmaları daha sonra tekrar numaralandırılmış, bu esnada yazmanın demirbaş numarası *MMK* 32 olarak değiştirilmiştir. Hiçbir sistematığe dayanmadan yapılan bu değişiklik adı geçen koleksiyondaki kitaplara tabiatıyla basılı katalog üzerinden ulaşmaya çalışan araştırmacıların işini güçleştirmiştir. M. Fatih Köksal da *Mevlid-nâme*'de araştırmalarına rağmen yazmaya ulaşamadığını bildirmektedir.¹⁷⁰ Biz de basılı katalogdan hareketle arayıp bulamadığımız yazmaya, aldığımız özel izinle bu koleksiyondaki bütün yazmaları teker teker tetkik etmek suretiyle ancak ulaşabildik.

Üzeri yeşil pandizot kaplı küçük boy çizgili not defterine yazılan *Mevlid*, defterin 1_b-11_b yaprakları arasında bulunmaktadır. Defterin diğer yaprakları beyaza boştur. 1_a-8_a yaprakları tamamen siyah, 8_b-11_b yaprakları arası ise tamamen kırmızı mürekkeple ve rika hattıyla yazılan metnin istinsah tarihi 13 Haziran 1319 R/M26 Haziran 1903'tür. Müstensihî bilinmeyen nüshanın M. Muhtar Karahanoğlu'nun elinden çıktığını düşünüyoruz.

¹⁶⁹ Müştak Hatîfî Karahanoğlu, Fahrettin Kırzioğlu, *Karahanoğlu Aile Tarihçesi ve Karahanoğlu M. Muhtar'ın Şiirleri – Kitaphıǵı*, Atatürk Üniversitesi Yay., Erz., 1986, s. 122.

¹⁷⁰ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 75.

Ancak, yerini bu şekilde açıklığa kavuşturduğumuz *Mevlid*'in basılı katalogda belirtildiği gibi Nâcî isimli şaire ait olmadığını Erzurumlu Ketenci-zâde Mehmed Rüşdî Efendi *Mevlid*'inin henüz müellif hayattayken istinsah edilmiş bilinmeyen bir nüshası olduğunu da gördük. Katalogu hazırlayanları, defterin ilk sayfasında bulunan Nâcî mahlaslı şaire ait dört beyitlik şiir yanıltmıştır.

90- Nâimî (XIX. yy.)

Mevlidin Adı: *İlhâm-ı Celif*

Yaz. tar. : ?

İlhâm-ı Celif, M. Fatih Köksal tarafından ikisi özel kütüphanesinde olmak üzere üç nüshadan hareketle *Mevlid-nâme*'de yayımlanmıştır.¹⁷¹ Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün ve mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kalıplarıyla ve mesnevi nazım şekliyle yazılan eser karşılaştırmalı metne göre 331 beyit uzunluğundadır.

91- Nasibî (XV. veya XVI. yy.)

Mevlidin Adı: *Mevlidü'n-Nebî*

Yaz. tar. : ?

Eser, M. Fatih Köksal tarafından iki yazma nüshadan hareketle *Mevlid-nâme*'de yayımlanmıştır.¹⁷² Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün ve mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kalıplarının dönüşümlü kullanıldığı mevlidin karşılaştırmalı metni 520 beyitten oluşmaktadır.

92- Nâzım (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Mevlidin bilinen yegâne nüshası Topkapı Sarayı Ktp. Bağdat Köşkü 400 numarada bulunmaktadır.

93- Nazmî

bk. Osmancıklı Paşalı-zâde Abdülkadir Hilmi (Âşık Kadri)

¹⁷¹ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 559-605.

¹⁷² *ae.*, s. 379-440.

94- Necîbî (Eşrefzâde Abdulkâdir) (öl. 1202/M 1787)

Mevlidin Adı: *Mevlid (Tertibler)*

Yaz. tar. : ?

Eser, Mustafa Kara tarafından kütüphanesinde bulunan fotokopiden hareketle yayımlanmıştır.¹⁷³ Bu neşre göre fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla kaleme alınan eserin yekûnu 242 beyittir.

95- Nesîmî (?)

Mevlidin Adı: ?

Yaz. tar. : ?

Köksal, hangi Nesîmî'nin olduğu bilinmeyen, nüshası da ortada bulunmayan, Neclâ Pekolcay'ın bildirip üç nüshasını tespit ettiğini söylediği bu mevlidin varlığına şüphe ile yaklaşmaktadır.¹⁷⁴

96- Niyâzî (İsmail Niyâzî) (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlûd-i Şerîf*

Bas. tar. : 1948

İpsalalı Ebu'l-hayr *Mevlid*'ne yapılmış bazı ilave ve çıkarmalarla meydana getirilmiş, ondan mülhem bir mevlid intibai veren eser, Bulgaristan'ın Elena kasabasında ön kapak Kiril alfabesiyle Bulgarca, arka kapak Latin, metin ise Arap harfleriyle olmak üzere 1948 yılında basılmıştır.¹⁷⁵

97- Nûrî

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalogda 06 Mil Yz A 5386 numara-

¹⁷³ Mustafa Kara, "Abdülkâdir Necib Efendi ve Mevlidi", *Uluslararası Bursa Tasavvuf Kültürü Sempozyumu-4* (Yay. haz.: Mehmet Temelli) Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yay., Bursa, 2005, s. 269-297; aynı yazar, "Abdülkâdir Necib Efendi ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyatı, C'III*, s. 263-281.

¹⁷⁴ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 73.

¹⁷⁵ *ae.*, s. 76.

daki *Mevlidün-Nebî* unvanlı yazmanın Nûrî isimli bir şaire ait olduğu ve yazar isminin 5_b yaprağından alındığı belirtilmektedir.¹⁷⁶ Söz konusu beyit şu olmalıdır:

İşit imdi **nûrî** ol Hâk neyledi
İndirüben Ka‘be yirinde qodı¹⁷⁷

Hâlbuki “nûrî” kelimesi, Cenâb-ı Hakk’ın Nûr-ı Muhammedî’yi yaratmasının anlatıldığı bölümde geçmekte ve Nûr-ı Muhammedî’yi kastetmektedir. Bu bakımdan mahlas olarak değerlendirilemez. Sondan eksik olan bu yazma aslında Celal Muhibbî’nin *Tuhfetü’l-Hakîr* isimli mevlidinin bilinmeyen bir nüshasıdır. Kataloğu hazırlayan görevli, nüshanın birçok yerinde geçen Muhibbî mahlasını fark etmemiştir.

98- Osman (Feyzî) Efendi

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Feyzî*

Yaz. tar. : ?

Bursalı Mehmed Tâhir ve mevlîd ile ilgili bazı çalışmalar, ismini Osman Fevzî ya da Osman Feyzî şeklinde imla ettikleri bir şairin mevlîdi olduğundan söz ederler.¹⁷⁸ *Mevlid-nâme*’de bu eserin yegâne nüshası olarak gösterilen Süleymaniye Kütüphanesi Kemal Edip Kürkçüoğlu No.:89’da bulunan yazma, Osman Fevzî/Feyzî’nin *Mevlid*’i olmayıp Kürkçü-zâde Osman Remzî *Mevlid*’inin bir nüshasıdır.¹⁷⁹ Bu nüshaya ve Osman Remzî *Mevlid*’ne aşağıda temas edilecektir. **bk. Remzî (Kürkçü-zâde Osman)**

¹⁷⁶ <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevlidun-neb%C3%AE/132667> (Son Erişim Tar.: 08.08.2018)

¹⁷⁷ 06 Mil Yz A 5386, yk. 5_b.

¹⁷⁸ bk. Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu’l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*, s. 222; Hasibe Mazıoğlu, “Türk Edebiyatında Mevlîd Yazan Şairler”, s. 62; Süleyman Çelebi, *Mevlid* (haz. Neclâ Pekolcay), s. 48; Hasan Aksoy, “Mevlid”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., C6, s. 317.

¹⁷⁹ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 73.

Araştırmalarımız esnasında Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Bölümü 9264 numarada taşbaskı bir Feyzî *Mevlid*'ine tesadüf ettik. Kitabın 1-13 sayfaları arasında Feyzî *Mevlid*'i, 14-30 sayfaları arasında ise Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât* ı vardır. Kitabın sonunda mevlid duası, derkenar-larda ise Hz. Peygamber'e övgüler ve naat-ı şerifler mevcuttur. Kitabın basım tarihi ve yeri belli değildir. Mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan eser bu baskıya göre 213 beyitten ibarettir. Feyzî *Mevlid*'inin:

Başı: Allâh adın yâd iden dil şâd olur
Dâ'imâ mesrûr olup âbâd olur

Sonu: Râzı olsun ümmetiñden ol selâm
Raḥmetu'llâhi 'aleyhim ber-devâm

Şair ismini şu beyitte zikretmektedir:

Ey Hudâyâ Feyzî'yi ol bî-nevâ
'Âşîmücrim eli bağlu bir gedâ

Mevlidi olduğunu bildiğimiz aynı/benzer mahlaslı şairlerden Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi, mahallinde de açıkladığımız gibi birden fazla mevlid yazan şairlerdendir. İkisi Türkçe, biri Arapça olmak üzere üç mevlidi mevcuttur. Bunlardan *Kudsiyetü'l-Ahbâr fî Mevlidi Ahmedî'l-Muhtâr* ile *İcmâlü'l-Kelâm fî Mevlidi'n-Nebî Aleyhi's-Selâm* isimli mevlidleri Türkçe olup Mustafa Uzun tarafından yayımlanmıştır.¹⁸⁰ Üçüncü mevlidi olan *Kudsiyyu'l-Kelâm* ise Arapçadır ve basıldığı söylenmesine rağmen nüshasına şimdilik ulaşılammıştır. Tespit ettiğimiz Feyzî mevlidiyle Mustafa Uzun tarafından yayımlanan Türkçe iki mevlidin başka başka metinler olduğu mukayese ile ortaya çıkmıştır. Ancak eserin serlevhasında ve metninde Feyzî mahlası geçmekle beraber

¹⁸⁰ Mustafa Uzun, "Mevlid Edebiyatında Önemli Bir Son Devir Şairi: Mehmed Fevzi Efendi ve Mevlidleri", *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S33, 2007, s. 87-128; aynı yazar, "Mehmed Fevzi Efendi ve Mevlidleri", *Mevlid Külliyyatı*, CIII, s. 59-102.

“Osman” ismine hiçbir yerde tesadüf edilememektedir. Biz, ihtiyat payı bırakarak bu mevlîdin Osman Feyzî’nin kayıp mevlîdi olduğunu düşünüyoruz.

99- Osman Sirâceddîn (Erzurumlu) (1305/*M* 1887-88’den sonra)

Mevlîdin Adı: *Mevlîd-i Şerîf*

Bas. tar. : 1305/*M* 1887-1888

İstanbul’da Mahmûd Bey Matbaası’nda 1305/*M* 1887-88’de ve *Hayâl-i Bâl* isimli eserinin baş kısmında basılan *Mevlîd*, Ramazan Ekinci tarafından yayımlanmıştır.¹⁸¹ Mesnevi nazım şekliyle ve fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün kalıbıyla telif edilen eser bu neşre göre 162 beyittir.

Eserin özel kütüphanemizde bulunan iki yazma nüshasından biri 163 diğeri ise 146 beyit uzunluğundadır.

100- Osmancıklı Paşalı-zâde Abdülkadir Hilmî (Âşık Kadîr) (öl. 10 Şubat 1948)

Mevlîdin Adı: *Mevlîd-i Cedîd-i Şâh-ı Risâlet*

Bas. tar. : 25 Mayıs 1328 *R/M* 7 Haziran 1912

Amasya’da 25 Mayıs 1328 *R/M* 7 Haziran 1912’de basılan bu eser Nazmî isimli bir şaire ait gösterilmişse¹⁸² de Mustafa Özkat, müellifin Osmancıklı Paşalı-zâde Abdülkadir Hilmî (Âşık Kadîr) olduğunu tespit etmiş; şairin hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verdikten sonra mevlîdin transkribeli metnini yayımlamıştır.¹⁸³ Kısa

¹⁸¹ Ramazan Ekinci, "Erzurumlu Osman Sirâceddin ve Mevlîd-i Şerîfi." *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C 9, S 2, Ekim 2011, s. 262-289; Mevlîdin metni aynı yazar tarafından şurada da yayımlanmıştır: *Erzurum’un Yüzleri “Osman Sirâceddin Efendi”*, Atatürk Üniversitesi Yay., Erz., 2015, s. 14-31.

¹⁸² M. Fatih Köksal, *Mevlîd-nâme*, s. 76.

¹⁸³ Mustafa Özkat, “Osmancıklı Paşalı-zâde Abdülkadir Hilmî (Âşık Kadîr) ve ‘Mevlûd-ı Cedîd-i Şâh-ı Risâlet’i”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S 12, İst., 2014, s. 135-176.

bir mensur mukaddime ile başlayan 169 beyitlik mevlid genel itibarıyla mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

101- Recâî (XV. yy.)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : XV. veya XVI. yy.

Eser M. Fatih Köksal tarafından Millî Ktp Yz A 3380 numaradaki yegâne nüshadan hareketle *Mevlid-nâme*'de yayımlanmıştır.¹⁸⁴ Mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan mevlid 1218 beyittir.

102- Remzî (Kürkçü-zâde Osman) (öl. 1924)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Nebevî*

Yaz. tar. : ?

Şairin *Mevlid*'i olduğunu haber veren, *Urfa Şairleri* isimli eserinde Bedri Alpay'dır.¹⁸⁵ Şair, eserinin sebep-i telif bölümünde ismini Remzî olarak şöyle zikreder:

Ben nasıl **Remzî** anı tavşif idem

Ol hidâyet nûrunı taşrif idem¹⁸⁶

Bu mevlidin sahibi olan Kürkçü-zâde Osman Remzî Efendi, meşhur edebiyat araştırmacısı, aynı zamanda kendisi de şair olan Kemâl Edip Kürkçüoğlu'nun (öl. 1977) amcasıdır. 1914-1916 yılları arasında Urfa Belediye Başkanlığı da yapan Osman Remzî'nin *Mevlid* haricinde *Sergüzeşt-i Mâzî Yahud Vâmık u 'Azrâ* isimli klasik tarzda bir mesnevisi de bulunmaktadır. Eski harflerle

¹⁸⁴ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 267-377.

¹⁸⁵ Bedri Alpay, *age.*, s. 181.

¹⁸⁶ Kürkçüzâde Osman Remzî, *Mevlid-i Şerîf* (Yazma), Süleymaniye Ktp., Kemal Edip Kürkçüoğlu No.: 89, yk. 2_a.

İstanbul’da basılan bu eser Mehmet Adil Saraç tarafından yayımlanmıştır.¹⁸⁷

Osman Remzî *Mevlid*’inin müellif nüshası Ahmet Alaybeği’den Mehmet Adil Saraç’a intikal etmiştir. Saraç, metnini yayına hazır hâle getirdiğini söylediği mevlidin sonunda o dönemin Urfa Müftüsü Miftahizade Hasan Hüsnü (Açanal) Efendi’nin (öl. 1950) takrizi olduğunu bildirmektedir.¹⁸⁸ Bununla birlikte eseri yeni harflerle yayımlamak, Osman Remzi’nin oğullarından Mehmet Nazım’ın torunu Semra Nur Abamor’a nasip olmuştur.¹⁸⁹

Mevlid’in Süleymaniye Kütüphanesinde Kemal Edip Kürkçüoğlu No.: 89’da bulunan ve siyah kurşun kalemle istinsah edilen nüshası muhtemelen Kemal Edip Kürkçüoğlu hattı ile dir.

103- Rüşdî – Mes’ûd (XX. yy.)

Mevlidin Adı: *Müşterek Mevlid*

Yaz. tar. : 1305/M1887-88

Edebiyatımızda müşterek yazarlı bilinen tek mevlid vasfını taşıyan eser, müelliflerden Mes’ûd’un hatt-ı destiyle olan Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi 152 numaradaki yegâne nüshadan hareketle M. Fatih Köksal tarafından *Mevlid-nâme*’de yayımlanmıştır.¹⁹⁰ *Vesîletü’n-Necât* kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle telif edilen mevlid 254 beyitten oluşmaktadır.

104- Rüşdî (Erzurumlu Ketenci-zâde Mehmed Rüşdî Efendi) (öl. 1916)

Mevlidin Adı: *Nağmetü’r-rûh / İstirham / Mevlid-i Şerîf-i Nebevî*

Yaz. tar. : ?

¹⁸⁷ Kürkçüzâde Osman Remzî, *Sergüzeşt-i Mâzî Yahud Vâmık u ‘Azrâ*, (Yay. haz.: Mehmet Adil Saraç, Şanlıurfa, 2013.

¹⁸⁸ *ae.*, s. 9-10.

¹⁸⁹ Semra Nur Abamor, *20. Yüzyıldan Bir Dîvan Edebiyatı Esintisi Mevlid-i Nebevî Kürkçüzâde Osman Remzî*, Erkam Yay., İst., 2015.

¹⁹⁰ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 608-640.

Eserin ismi Ali Emîrî nüshasında *Nağmetü'r-rûh*, matbu nüshada ise *İstirham* şeklinde geçmektedir.

Naci Elmalı tarafından metni yayımlanan¹⁹¹ mevlid hakkında Rıdvan Canım'ın da bir tanıtım yazısı vardır.¹⁹² Giriş kısmında kaside nazım şekliyle ve mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün kalıbıyla söylenmiş tevhidin haricinde eser tamamen mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla kaleme alınmıştır. Elmalı neşrine göre mevlid, 332 beyittir. Ketenci-zâde Mehmed Rüştî Efendi mevlidinin ilgili çalışmalarda zikredilmeyen bir başka nüshası Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Bölümü MMK 9 numaraya kayıtlıdır. Müellif henüz hayattayken 13 Haziran 1319 R/M 26 Haziran 1903 tarihinde, muhtemelen Muhtar Karahanoğlu hatıyla yazılan nüshada eserin ismi *Mevlid-i Şerîf-i Nebevî* olarak kayıtlıdır.

105- Sabâyî (XV. veya XVI. yy.)

Mevlidin Adı: *Mevlidü'n-Nebî*

Yaz. tar. : ?

Eser hakkında aslı Prizren'de bulunan nüshanın Türk Dil Kurumu Kütüphanesindeki fotokopisinden hareketle Fatih Bay tarafından bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.¹⁹³

106- Sâbit (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Şerif*

Yaz.tar. : ?

¹⁹¹ Naci Elmalı, *Erzurumlu Ketencizade Mehmet Rüştî Efendi*, Elmalı Yay., Ank., 1984.

¹⁹² Rıdvan Canım, "Erzurumlu Ketenci-zâde Mehmet Rüştî Efendi ve Mevlidi" *Edebiyat ve Dil Yazıları: Mustafa İsen'e Armağan* (haz.lar: Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker), Ank., 2007, s. 83-88.

¹⁹³ Fatih Bay, *Sabayi Mevlid (Giriş-Transkripsiyonlu Metin-Gramatikal Dizin)*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Niğde, 2003.

Eserin İstanbul’da Ahmet Kâmil Matbaasında tarihsiz olarak basıldığını *Mevlîd-nâme* bildirmektedir.¹⁹⁴

107- Salâhî Abdullah-ı Uşşâkî (öl. 1197/M1782)

Mevlîdın Adı: *Mevlîd*

Yaz. tar. : ?

Salâhî Abdullah-ı Uşşâkî’nin *Mevlîd*’i ve *Miraciye*’si üzerine Melek Gerek bir yüksek lisans tezi hazırlamış¹⁹⁵, Mehmet Akkuş da Salâhî’nin *Mevlîd*’i olduğu tespitiyle bir metin neşretmiştir.¹⁹⁶

Melek Gerek, tezinde *Mevlîd* için Süleymaniye Ktp. Nuri Arlasez 260 ve Milli Ktp. Yz Cönk 337 numaralı yazmaları; *Miraciye* için ise İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 7387 ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı 1504 numaralı yazmaları kullanmıştır. Ancak Gerek’in çalışmasında *Miraciye* olarak kabul edilen nüshalar Akkuş tarafından *Mevlîd* olarak mütalaa edilmiş ve eserin tenkitli metni verilmiştir. Bununla beraber iki eser mukayese edildiğinde görülmektedir ki, Akkuş tarafından yayımlanan metin Salâhî’nin *Mevlîd*’i değil *Miraciye*’sidir.¹⁹⁷ Gerçi *Miraciye*’de de mevlîde temas edilmektedir. Fakat eserin bütünü içerisinde bu konuya ayrılan kısım 37 beyitten ibarettir. Metnin kahir ekseriyeti miraca dairdir. Bu karışıklığa İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı 1504 numarada bulunan yazmanın zahriyesindeki “*Manzûme-i Mevlîd ve Mi’râcü’n-Nebî*” kaydının neden olduğu anlaşılmaktadır. Hâlbuki yazmada Salâhî’nin sadece *Miraciye*’si mevcuttur.

¹⁹⁴ M. Fatih Köksal, *Mevlîd-nâme*, s. 77.

¹⁹⁵ Melek Gerek, *Salâhî Abdullah-ı Uşşâkî’nin Manzûme-i Mevlîd ve Mirâc-ı Nebî Adlı Eserlerinin Tenkitli Metinleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Kırşehir, 2017.

¹⁹⁶ Mehmet Akkuş, “Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî (Salâhî) ve Mevlîdî”, *Mevlîd Külliyyatı*, CII, s. 481-510.

¹⁹⁷ Bu hususa yüksek lisans öğrencisi Melek Gerek’in tespitlerini paylaşmak suretiyle dikkatimizi çeken Prof. Dr. M. Fatih Köksal’a teşekkür ederim.

Melek Gerek'in çalışmasına göre mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan *Mevlid* 400 beyittir.

108- Selâmî Mustafâ (İznikli) (öl. 993/M1585)

Mevlidin Adı: *Kitâb-ı Mevlid-i Hayri'l-verâ*

Yaz. tar. : ?

Eserin bilinen yegâne nüshası Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 444 numaraya kayıtlıdır. Kanaatimizce yazmanın nihayetindeki kolofondaki kayıt, nüshanın müellif hattı olduğunu göstermektedir. Mesnevi nazım şekliyle ve mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kalıbıyla yazılan mevlidin beyit sayısı eldeki tek nüshaya göre 433'tür.

109- Selâmî Şeyh Mustafâ (İzmirli) (öl. 1228/M1813)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Şerîf*

Yaz. tar. : ?

Varlığı ilk defa Bursalı Mehmed Tahir tarafından bildirilen ve Hasibe Mazıoğlu tarafından tanıtılan eserin yegâne nüshası olarak Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 444 numaralı yazma gösterilir. Bu yazma, *Mevlid-nâme*'de hem İzmirli Selâmî Şeyh Mustafâ *Mevlid*'inin hem de İznikli Selâmî Mustafâ (öl. 1585) *Mevlid*'inin ünik nüshası olarak kayıtlıdır.¹⁹⁸

Mazıoğlu, telif tarihi bulunmayan, istinsah tarihi de zikredilmeyen mevlidin dilinden XVI. yüzyıldan sonra yazıldığının anlaşıldığını, bu bakımdan 1228/M 1813'te ölen İzmirli Şeyh Mustafâ Selâmî'ye ait olması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak biz yazmanın kâğıt, yazı ve tezhip gibi fiziki özelliklerinin çok daha eski bir tarihe, XVI. yüzyıla tarihlenmesi gerektiğini düşünmekle kalmıyor; nihayetindeki kolofonda yazılı olan "*Muṣṭafâ eş-Şehîr Selâmî-i Hâdimü'l-fuḳarâ*" ifadesinden hareketle İznikli Selâmî Mustafâ'nın (öl. 1585) hattıyla yazıya geçirildiği, yani müellif nüshası olduğu kanaatini taşıyoruz. bk. **Selâmî Mustafâ (İznikli)**

Bu tespitimiz doğruysa İzmirli Şeyh Mustafâ Selâmî'nin *Mevlid*'inin nüshası da şimdilik mevcut değildir.

¹⁹⁸ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 64 ve 68.

110- Sıdkî (XIX. yy.)

Mevlidin Adı: *Mevlûdu'n-Nebî*

Yaz. tar. : 1320/M 1907'den önce

Eser, Rifat Kütük'ün özel kütüphanesindeki yegâne nüshadan hareketle M. Fatih Köksal tarafından *Mevlid-nâme*'de yayımlanmıştır.¹⁹⁹ *Vesîletü'n-Necât* kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle telif edilen eser, eldeki tek nüshaya göre 226 beyitten mürekkeptir.

111- Sinanoğlu (883/M 1478'de hayatta)

Mevlidin Adı: *Ümmîdü'l-Müznibîn*

Yaz. tar. : 883/M 1478

İki farklı yüksek lisans tezine²⁰⁰ konu olan eser ayrıca Abdullah Uçman, Hanife Koncu, Müjgân Çakır tarafından müşterek bir çalışmayla yayımlanmıştır.²⁰¹ Mesnevi nazım şekliyle ve genel itibarıyla mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kalıbıyla kaleme alınan mevlîd, Uçman ve arkadaşlarının neşrine göre 2406 beyittir.

Mevlidin çalışmalarda belirtilenlerin dışında şahsi kütüphanemizde de iki yazma nüshası mevcuttur.

112- Süleyman Çelebi (öl. 825/M 1422)

Mevlidin Adı: *Vesîletü'n-Necât*

Yaz. tar. : 812/M 1409

Türk edebiyatının en fazla sevilen, okunan ve çoğaltılan eserlerinden olan *Vesîletü'n-Necât*, diğer mevlîdlere de şekil ve muhteva bakımından örnek olmuştur. Eser, başta Necla Pekolcay, Ahmet Ateş, F. Kadri Timurtaş, Ahmet Aymutlu olmak üzere farklı

¹⁹⁹ *ae.*, s. 499-523.

²⁰⁰ bk. Ahmet Kiraz, *Sinanoğlu Ümmîdü'l-Müznibîn (Giriş-Çeviri Yazılı Metin-İnceleme-İndeks)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Tokat, 2011; Muhammet Taha Nom, *Sinanoğlu Ümmîdü'l-Müznibîn Mevlîdi İnceleme Metin* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Gaziantep, 2013.

²⁰¹ Abdullah Uçman-Hanife Koncu-Müjgân Çakır, *Sinanoğlu Mevlîdi (Ümîzü'l-Müznibîn)*, Kitabevi Yay., İst., 2013.

isimler tarafından defalarca yayımlanmıştır. Mamafih *Vesîletü'n-Necâf*'ın eldeki nüshalarının muahhar dönemlerde istinsah edilmiş olması, mevcut metnin sıhhati bakımından araştırmacılar da şüpheler uyandırmaktadır. Mevlidin bilinen en eski nüshasının (Ayasofya 3485) dahi eserin telifinden yaklaşık yüz yıl sonraya, 916/M 1510-11 yılına ait olması bu şüphelerin haklılığının en bariz delilidir. Hemen her el yazma kütüphanesinde onlarca yazması bulunan *Vesîletü'n-Necâf*'ın 100-150 beyitlik son derece kısa nüshalarına rastlanılabildiği gibi 1000-1500 beyti müteceviz kopyalarına da tesadüf edilebilmektedir. O bakımdan eserin toplam beyit sayısı çalışmalarda değişiklik göstermektedir. Mevlidin Necla Pekolcay neşri 768, Ahmet Ateş neşri 799, F. Kadri Timurtaş tarafından hazırlanan ve “Eski ve Asıl Metin” olarak isimlendirilen neşri 732, Ahmet Aymutlu neşri ise 706 beyitten ibarettir.

113- Süleyman Nahîfî (öl. 1076/M 1738)

Mevlidin Adı: *Mevlidü'n-Nebî*

Yaz. tar. : ?

Hakkında Yusuf Karaca tarafından yüksek lisans tezi²⁰² hazırlanan *Mevlid*, Âdem Ceyhan tarafından da yayımlanmıştır.²⁰³ Nahîfî, seri bahrinin müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün kalıbıyla telif ettiği 1111 beyitlik mevlidinde mesnevi dışında başka bir nazım şekli kullanılmamıştır.

114- Süleymân-ı Celvetî (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Şerif*

Yaz. tar : ?

Mevlidin bilinen yegâne nüshası Milli Kütüphane MK Yz A 9850 numarada bulunmaktadır.

²⁰² Yusuf Karaca, *Süleyman Nahîfî Efendi ve Mevlidi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Ank., 1997.

²⁰³ Âdem Ceyhan, “Süleyman Nahîfî'nin Mevlidü'n-Nebî Mesnevisi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Ens. Dergisi*, S 14, Erz., 2000, s. 89-141.

115- Şâhidî (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Yazıldığı dönem ve müellifi olan Şâhidî'nin hangi Şâhidî olduğu bilinmeyen mevlid, Hasibe Mazioğlu tarafından Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde hazırlanan 82 numaralı bitirme tezine istinaden tanıtılmıştır.²⁰⁴ Mazioğlu, dilinden hareketle mevlidin XV. veya XVI. yüzyılda yazıldığını tahmin etmektedir. Bu tanıtımda tezi hazırlayanın kimliği, eserin nüshasının nerede bulunduğu açıklanmamıştır. Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle yazılan eser 823 beyit uzunluğundadır.

116- Şehîdî-i Edirnevî (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlûdü'n-Nebî*

Yaz. tar. : ?

Köksal'ın ihtiyatla yaklaştığı, İpsalalı Ebu'l-Hayr ile çok fazla müşterek beyit ihtiva ettiğini söylediği bu mevlidin şahsi kütüphanemizde de sondan eksik bir nüshası mevcuttur.

117- Şemseddîn-i Sivasî (öl. 1006/M1597)

Mevlidin Adı: *Mevlûdü'n-Nebî*

Yaz. tar. : Rebiyülevvel 988/MNisan 1580

Vesîletü'n-Necât'tan sonra yazma ve matbu olarak en fazla çoğaltılan mevlidlerden biri olan Şemseddîn-i Sivasî'nin *Mevlîd*i üzerine Hasan Aksoy tarafından doktora tezi hazırlanmıştır.²⁰⁵ Eser, Aksoy tarafından 2015 ve 2016'da günümüz harfleriyle yayımlanmıştır.²⁰⁶ Mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün

²⁰⁴ Hasibe Mazioğlu, "Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler", s. 45-49.

²⁰⁵ Hasan Aksoy, *Şemseddin Sivasî, Hayatı, Eserleri ve Mevlidi: Tenkitli Neşir* (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., İst. 1984.

²⁰⁶ Şemseddin Sivasî, *Mevlid* (haz.: Hasan Aksoy), Şemseddin Sivasî Külliyyatı 3, Sivas Belediyesi Yay., Sivas, 2015; Hasan Aksoy, "Şemseddin Sivasî ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyatı*, CII, s. 261-354.

fâ'ilün kalıbıyla kaleme alınan eserin karşılaştırmalı metni toplamda 1217 beyittir. Bununla beraber Süleyman Çelebi'nin eserinde olduğu gibi Şemseddin-i Sivasî'nin mevlidi de cemiyetlerde daha kolay okunması maksadıyla müstensih ve mevlidhânlar tarafından kısaltılmış, o bakımdan nüshalar arasında beyit sayısı itibarıyla ciddi farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Mevlidin bilinen nüshaları haricinde şahsi kütüphanemizde de üç yazması mevcuttur.

118- Şeyh Mahmûd Nedîm (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlûd*

Bas tar. : 9 Rebiyülevvel 1303/M 16 Aralık 1885

Arabgir Müftüsü Şeyh Mehmed Rüşdü Efendi'nin oğlu olan Mahmûd Nedîm-i Nakşbendî'nin *Mevlid*'i 9 Rebiyülevvel 1303/M 16 Aralık 1885'te taşbaskı usulüyle basılmıştır. Bu tab'da basım yeri belirtilmemiştir. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla, baştaki ve sondaki naatlar hariç mesnevi nazım şekliyle telif edilen eser 299 beyit uzunluğundadır.

119- Şeyh Mehmed Hayrî (İstanbul) (öl. 1924'ten sonra)

Şeyh Mehmed Hayrî birden fazla mevlid sahibi olan şairlerdendir:

1- *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn*, Bas. tar: 1326/M 1908

2- *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr ü Hitâbeteyn*, Yaz. tar.: 6 Rebiyülevvel 1342/M 17 Ekim 1923.

Hayrî'nin *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn* ismini taşıyan ilk mevlidi İstanbul'da Ârif Efendi Matbaasında 1326/M 1908'de taşbaskı usulüyle basılmıştır. Eser, mesnevi nazım şekliyle yazılmış olup 133 beyitten ibaret kısa bir mevliddir.

Şairin ikinci mevlidi *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr ü Hitâbeteyn* ismini taşır. Bu eser Mehmed Hayrî Efendi'nin daha önce *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn* ismiyle neşrettiği mevlidin genişletilerek oldukça değiştirilmiş

hâlidir. Önceki metin 133 beyitken buradaki metin 193 beyittir. Kitap, 6 Rebiyülevvel 1342’de tamamlanmış, aynı sene içinde İstanbul’da Ahmed Kâmil Matbaasında 32 sayfa olarak basılmıştır. Hayrî, bu ikinci mevlidine birincisinden çok sayıda beyit ya da mısra aktarmakta beis görmemiştir.

Bu mevlidlerden *Yeni Mevlîd-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr ü Hitâbeteyn* Nagihan Çağlayan tarafından bir incelemeyle birlikte yayımlanmıştır.²⁰⁷

120- Şeyh Mehmed Şemseddin el-Mısrî (öl. 1936)

Mevlidin Adı : *Mesaru Şemsî’l-Mısrî fi’l-Mevlidi’l-Muhammedî*

Bas. tar. : 1924

Eser Mustafa Kara tarafından Mısır’da 1924’te Matbatü’l-İ’timâd’da basılan nüsha esas alınmak suretiyle yayımlanmıştır.²⁰⁸ Mevlidin yazma nüshalarından biri İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi İbnü’l-Emîn 1300 numarada bulunmaktadır. Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün ve fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün kalıplarının bir arada kullanıldığı mevlid, mesnevi nazım şekliyle yazılmış olup Kara neşrine göre 183 beyitten ibarettir.

121- Şeyh Şa’bân-ı Velî (Taşköprülü) (öl. 976/M 1569) (Bu saire atfedilen mevlid başka birine ait.)

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalogda Millî Kütüphane Koleksiyonu’nda bulunan 06 Mil Yz A 5748/2 ve 06 Mil Yz A 5767 numaralı yazmalar Şeyh Şa’bân-ı Velî’ye ait mevlid nüshaları

²⁰⁷ Nagihan Çağlayan, “İstanbullu Şeyh Mehmed Hayrî ve Yeni Mevlîd-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn’i”, *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C 39, S 2, s. 265-292.

²⁰⁸ Mehmed Şemseddin el-Mısrî, *Mesâr-ı Şemsu’l-Mısrî fi’l-Mevlidi’l-Muhammedî*, (haz.: Mustafa Kara), Sır Yayıncılık, Bursa, 2008; aynı yazar, “Mehmed Şemseddin el-Mısrî Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı*, C III, s. 245-261.

olarak gösterilmiş²⁰⁹, *Mevlid-nâme*'de de bu kayıt esas alınmıştır.²¹⁰

Bununla beraber her iki yazma da İbrâhîm Re'fet Efendi *Mevlid*'nin farklı nüshalarıdır. Şeyh Şa'bân-ı Velî hakkında yapılan çalışmalarda onun mevlidi olduğundan bahsedilmemektedir.²¹¹

122- Şeyh Yusuf Sâmi Efendi (öl.1932)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Müctebâ ve Şemâ'il-i Celile-i Muhammed Mustafa (Siverek Mevlidi).*

Yaz. tar. : 29 Zilkade 1319/M9 Mart 1902

Hayatı ve eserleri hakkında değişik çalışmalar²¹² bulunan Şeyh Yusuf Sâmi Efendi'nin mevlidi Hikmet Atik tarafından yayımlanmıştır.²¹³ Baştaki beş bendlik murabba hariç mesnevi nazım şekliyle yazılan eserin yekûnu 268 beyittir. Mevlidin merhaba faslı fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün, diğer kısımları fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla kaleme alınmıştır.

²⁰⁹ bk. <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevlid-i-neb%C3%AE/132234> ve <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevlid-i-neb%C3%AE/132181> (Son Erişim Tar.: 08.08.2018)

²¹⁰ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 77.

²¹¹ Mehmet Ünal, “Şa'bân, Şeyh Şa'bân-ı Velî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6560> (Son Erişim Tar.: 08.09.2018)

²¹² bk. Ramazan Sarıççek, "Siverekli Yûsuf Sâmi Efendi ve Mevlid'i." *Tarihte Siverek Sempozyumu*, Siverek, Şanlıurfa, 12 -14 Ekim 2001; Ramazan Özgültekin, *Siverekli Hacı Yusuf Sâmi Efendi Hayatı ve Eserleri*, Siverek Yay., Siverek, 2005; Hüseyin Akpınar, “Siverekli Yusuf Sami Efendi'nin Mevlid'i ve Şanlıurfa Yöresinde İcrâsı”, *Kültür Coğrafyamızda Hz. Muhammed Uluslararası Sempozyum (Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlar)*, Adapazarı, 7-8 Mart 2009, *CI-II, Ank.* 2011; aynı yazar, *Urfa'da Mevlid ve İlâhiler*, Şanlıurfa Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Yay., Ank., 2014.

²¹³ Hikmet Atik, “Yusuf Sâmi Efendi ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı*, C III, s. 291-315.

123- Tâhir Ağa

Hasibe Mazioğlu'nun 1279/*M* 1862'de yazılıp basıldığını, Pekolcay'ın tek nüshasının bulunduğunu, Hasan Aksoy'un ise 1326/*M* 1910'da tabedildiğini söylediği bu mevlîdin varlığına Köksal, haklı olarak şüpheyle yaklaşmaktadır. Zira 1326/*M* 1910'da basılan mevlîd, Tâhir Ağa'ya değil Divrikli Tâhir Nâdî'ye (öl. 1952) aittir. Buna ilaveten Tâhir isimli bir şairin İstanbul'da basım tarihi ve basıldığı matbaanın belirtilmediği Arnavutça bir mevlîdi de mevcuttur.²¹⁴

124- Tâhir Nâdî (Divrikli) (öl. 1952)

Mevlîdin Adı: *Mevlid-i Nebevi*

Yaz. tar. : 1320/*M* 1903

İstanbul'da Osman Nuri'nin harekeli nesih hattıyla taşbaskı olarak 1326/*M* 1908'de basılan eser, müellif henüz hayattayken 1950'de İstanbul'da Sinan Matbaasında bu sefer Latin harfleriyle tabedilmiştir. Bu tabın nihayetinde ilk baskıdan farklı olarak “Lügatçe” ile “Mevlîdi Nasıl Yazdım?” başlıklı bir izah mevcuttur. Şair burada mevlîdini 27 yaşında yazdığını söylediğine ve 1876 yılında doğduğuna göre eserin telif tarihi 1320/*M* 1903 olmalıdır. Mevlîdin bir yazması Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Manzum 1362 numarada mahfuzdur. Şair ve mevlîdi hakkında Alim Yıldız'ın çalışmaları vardır.²¹⁵ Mesnevi kısımları fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün kalıbıyla yazılan eser, aralardaki ilahi ve naatlarla birlikte toplamda 235 beyittir.

²¹⁴ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 69.

²¹⁵ bk. Alim Yıldız, “Bir Mevlîd Şairi: Tahir Nâdî”, *Ay Vakti Dergisi*, S 27, Aralık 2002; aynı yazar, “Divriğili Bir Şair: Tahir Nâdî ve Mevlîd'i”, *Revak*, 2003, Sivas, s. 23-36; aynı yazar, “Tahir Nâdî ve Mevlîdi”, *Mevlid Külliyyatı*, C III, s. 137-158.

125- Ubeydullâh Dede (öl. 995/M 1586)**Mevlidin Adı:** *Mevlûdu'n-Nebî***Yaz. tar.** : 995/M 1586'dan önce

Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Borg. Turco 8.²¹⁶ numarada bulunan yazmanın zahriyesindeki “Mevlûdü'n-Nebî Dânişî Efendi” ibaresinin yanlış yönlendirmesiyle bu nüsha Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalogda Mehmed Alî Dâniş'in (1220-1245/M 1805-1830) mevlidi olarak değerlendirilmiş²¹⁷, *Mevlid-nâme*'de de bu kayıt esas alınmıştır.²¹⁸

Zahriyedeki kaydın hangi saikle oraya düşüldüğü bilinmemekle beraber bu yazma, Dânişî Efendi'nin mevlidi değil Ubeydullâh Dede'nin *Hâzihi Risâletün fî Evsâfi'n-Nebiyi Sallâhu 'Aleyhi ve Sellem ve Mu'cizâtihi ve Me'âricihi ve Mevâlidihî'r-Rûhâniyyeti ve'n-Nûrâniyyeti ve'l-Cismâniyyeti ve'l-Âsâriyyeti mine'l-Mebde'i ilâ'l-Me'âdi ve Bi'llâhi't-Tevfiku ve'l-Îrşâdu ve bihi'l-Î'tizâdu ve Aleyhi'l-i'timâdu* uzun başlığını taşıyan evsâf-ı Resûl cinsinden mesnevisidir. Diğer bir yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi İbrahim Efendi Bölümü 209 numaraya kayıtlıdır. Eser aynı zamanda *Evsâf ve Mu'cizât-ı Nebî* ismiyle 1313/M 1895'te İkdâm Matbaasında Arap harfleriyle basılmıştır.

Cemal Bayak, şairi ve bu eseri teferruatıyla tanıtan bir makale yayımlamış, daha sonra da mevlidi neşretmiştir.²¹⁹ Aradaki üç gazel dışında mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan mevlidin bu neşre göre toplam beyit sayısı 730'dur.

²¹⁶ Nüshanın dijital görüntülerini Vatikan Kütüphanesinden temin edip gönderen değerli öğrencim Arş. Gör. Resul Kaya'ya teşekkür ederim.

²¹⁷ <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevl%C3%BBd/93816> (Son Erişim Tar.: 03.07.2018)

²¹⁸ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 75.

²¹⁹ Cemal Bayak, “Ubeydullah Dede ve Mevlidi: Risâle fî Evsâfi'n-Nebiyi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S 35, *İst.*, 2006, s. 1-16; Ubeydullah Dede, *Mevlid: Risâle fî Evsâfi'n-Nebî* (haz.: Cemal Bayak), Kriter Yay. *İst.*, 2016.

126- Vâiz Ümmî

bk. Mehmed b. Hamza Arab Vâiz

127- Veysî Üveys b. Mehmed-i Alaşehirî (öl. 1037/M1628)

Mevlîdî Adı: *Mevlûdü'n-Nebî*(?)

Yaz. tar. : ?

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalogda Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Gü 39 numaralı nüshanın müellifi, Veysî Üveys b. Mehmed-i Alaşehirî olarak gösterilmiştir.²²⁰ Katalogda yine aynı kütüphanede 05 Gü 6321/3 numarada *Mevlûd Hikâyeleri* ismiyle kayıtlı yazma da bu Veysî'ye nispet edilmiştir.²²¹ Esasen katalogda ismi geçen bu Veysî, *Sîyer-i Veysî* yaygın adıyla bilinen *Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc*'ın sahibi meşhur Veysî'dir. Veysî hakkında yapılan çalışmalar onun eserleri arasında mevlidi saymazlar.²²²

Veysî'nin mevlidi olduğu söylenen Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Gü 39 numaradaki yazma²²³ tetkik edebildiğimiz kadarıyla müellifi meçhul bir mevliddir ve yazmada Veysî mahlası geçmemektedir.

Maalesef aynı kütüphanede bulunan 05 Gü 39 ve 05 Gü 6321/3 numaralı diğer nüshalara ulaşamadık. Bununla beraber biz, katalogdaki kayıtlara şüpheyle yaklaşıyor, bu yazmaların Veysî Üveys b. Mehmed-i Alaşehirî'nin mevlidi olmadığını düşünüyoruz.

²²⁰ bk. <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevl%C3%BBdun-nebi/75517> (Son Erişim Tar.: 08.08.2018)

²²¹ <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevlud-hikayeleri/75515> (Son Erişim Tar.: 08.08.2018)

²²² Süleyman Çaldak, “Veysî, Üveys Çelebi, Üveys b. Mehmed”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*.

<http://www.turkdebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2843> (Son Erişim Tar.: 10.08.2018)

²²³ Yazmanın dijital görüntülerini bize ulaştıran Prof. Dr. M. Fatih Köksal'a teşekkür ederim.

128- Visâli Ali Çelebi (XVI. yy.)

Mevlidin Adı: *Mevlid*

Yaz. tar. : ?

Mevlid, Abdülmecit İslamoğlu tarafından bir makaleyle yayımlanmıştır.²²⁴ Büyük bölümü mesnevî nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla kaleme alınan eserin tamamı 1715 beyittir.

129- Yahyâ b. Bahşi (öl. 893/M 1488'den sonra)

Mevlidin Adı: *Mevlid-i Nebî*

Yaz. tar. : 12 Rebiyülevvel 893/M 25 Şubat 1488

Müellif ve *Mevlid*'i hakkında Ali İhsan Akçay'ın tanıtım yazısı mevcuttur. Süleymaniye Ktp. Tercüman Gazetesi Y. 183/1 numaradaki *Mevlid* nüshasından öğrendiğimiz kadarıyla eserin telif tarihi 12 Rebiyülevvel 893/M 25 Şubat 1488'dir.²²⁵ Mesnevî nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan mevlid, 1280 beyit civarındadır.

130- Yasinci-zâde Nûrî (öl. ?)

Mevlidin Adı: *Mevlidü'n-Nebî*

Yaz. tar. : ?

Osmanlı Müellifleri'nde varlığı haber verilen mevlidin nüshası şimdilik bilinmemektedir.²²⁶

131- Yunaklı Âşık Hacı Molla Rahim (öl. 24 Ocak 1980)

Mevlidin Adı: *Molla Rahim'in Yeni Mevlûd-î*

Bas. tar. : 1965

²²⁴ bk. Abdülmecit İslamoğlu, "Visâli Ali Çelebi ve Mevlid'i" *Turkish Studies=Turkoloji Araştırmaları: Prof. Âmil Çelebioğlu Armağanı*, Volume 8/1, Winter 2013, s. 1619-1739; aynı yazar, "Visâli Ali Çelebi ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyatı*, CII, s. 355-480.

²²⁵ Yahyâ b. Bahşi (Gönenli), *Mevlid-i Nebî* (Yazma), Süleymaniye Ktp. Tercüman Gazetesi Y. 183/1, yk. 44.

²²⁶ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*, CII, s. 222.

Kadirî tarikatına bağlı olan, 1317/M1902 tarihinde Konya'nın Yunak ilçesine bağlı Adakasım köyünde dünyaya gelen Âşık Molla Rahim, dinî-tasavvufî içerikli bütün şiirlerini hece vezniyle yazmıştır. Şairin, *Mevlid*'i dışında, *Din Yıldızı*, *İrşadü'l-Gâfilîn*, *Hac Rehberi*, *Coşkun Şiirler* ve 11'li hece vezniyle ama mesnevi nazım şekliyle kaleme aldığı 1207 beyitlik *Hazret-i Yusuf Kıssası* isimli eserleri vardır.²²⁷ Âşık Molla Rahim'in yedi ciltten oluşan bu külliyatı torunu Hakan Koç tarafından tek bir kitap şeklinde derlenerek yeniden bastırılmıştır.²²⁸

Âşık Hacı Molla Rahim'in mevlidi ilk defa 1965 yılında henüz o hayattayken “*Molla Rahim'in Yeni Mevlûd-î*” şeklinde imla edilmiş bir isimle Konya'da basılmıştır. Dörtlükler hâlinde yazılan *Mevlid*'de 11'li hece vezni kullanılmıştır.²²⁹

132- Yûsuf (XV. veya XVI. yy.)

Mevlidin Adı: *Risâle-i Ahmedîyye*

Yaz. tar. : ?

Şu an için bilinen yegâne nüshası M. Fatih Köksal'ın özel kütüphanesinde bulunan *Risâle-i Ahmedîyye* isimli manzum eser; Hz. Âdem'in yaratılışı, hübutu, tevbesi, Habil-Kabil meselesi ve Hz. Âdem'in ölümünden başka, Hz. Peygamber'in nurunun diğer peygamberlere intikalinden, doğumundan, mucizelerinden ve vefatından da bahsetmesinden dolayı bir mevlid olarak kabul edilebilir kanaatindeyiz.

²²⁷ bk. Fatih Öz, “20. Yüzyılın “Yunus”u Âşık Molla Rahim”

<http://www.selcuk.edu.tr/dosyalar/files/092/Asik%20Molla%20Rahim.pdf> (Son Erişim Tar.: 09.08.2018); Özkan Daşdemir, “Tarih'ten Mesnevi'ye Bir Koşuklaştırma Örneği: Âşık Molla Rahim'in Manzum Hazret-i Yusuf Kıssası”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3/3/1, 2014, s. 293-305.

²²⁸ *Âşık Molla Rahim'in Eşsiz ve Coşkun Şiirleri* (Yedi Eser Bir Arada), Ocak Matbaası, Konya, 1985.

²²⁹ Âşık Molla Rahim, *Molla Rahim'in Yeni Mevlûd-î*, Gürcan Matbaası, Konya, 1965.

Dil özelliklerinden hareketle XV. veya XVI. yüzyıla ait olduğu düşünülen ve yaklaşık 1650 beyit uzunluğundaki eser aruzun mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kalıbıyla yazılmıştır.²³⁰

133- Za'fî (Bu şaire atfedilen mevlid nüshası başkasına ait.)

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalogda ve buradan hareketle *Mevlid-nâme*'de, tek nüshası Millî Ktp. Yz A 2249/3 (9_a-34_a) numaradaki yazmanın Za'fî mahlaslı bir şairin mevlidi olduğu bildirilmiştir.²³¹ Ancak söz konusu yazma, Cismî *Mevlidî*'nin bilinmeyen bir nüshasıdır. Bu nüshadaki metnin, Sadık Yazar'ın yayımladığı Cismî *Mevlidî*'nin tenkitli metninden farkı, tasliye beyitlerinin sonuna salavat beyitlerinin ve ayet-i kerimelerin eklenmesidir.

134- Zaîf (Hacı Mustafaoğlu) (896/M 1490'da hayatta)

Mevlidin Adı: *Mecma'u'l-Envâr*

Yaz. tar. : 25 Muharrem 896/M 8 Aralık 1490

Mecma'u'l-Envâr hakkında İlhan Koca bir yüksek lisans tezi hazırlanmış²³²; İsmail Güneş metni yapım ekleri ve fonksiyonları bakımından bir yüksek lisans tezinde incelemiştir²³³; mevlidin metni Zuhal Kültürel²³⁴ ve M. Fatih Köksal tarafından farklı çalışmalarla

²³⁰ M. Fatih Köksal, Mücahit Kaçar, Mevlüt İlhan: *Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, Kesit Yay., İst., 2018, s. 22.

²³¹ bk. <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevlid/137667> (Son Erişim Tar.: 08.08.2018); M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 77.

²³² İlhan Koca, *Hacı Mustafazâde Mecma'u'l-Envâr (Metin-Gramatiksel İndeks)* (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Tokat, 1998.

²³³ İsmail Güneş, *Mecma'u'l-Envâr, Ravzatu'l-Envâr ve Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası İlk Kur'an Tercümesi'ne Göre Eski Anadolu Türkçesinde Yapım Ekleri ve Fonksiyonları* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Niğde, 2005.

²³⁴ Hacı Mustafaoğlu; *Mecmaü'l-Envâr: Tenkitli Metin-İnceleme* (haz.: Zuhal Kültürel), Simurg Yay., İst., 2009.

yayımlanmıştır.²³⁵ Eserin Kültürel neşri 1792, Köksal neşri ise 1736 beyitten mürekkeptir. Mesnevi nazım şekliyle yazılan *Mecma' u'l-Envâr*'da fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün ve mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kalıpları dönüştürülmüştür.

Prof. Dr. M. Fatih Köksal, bilinen yegâne nüshası özel kütüphanesinde bulunan ve muhtevasından hareketle [*Mevlîd ve Ahvâl-i Âl-i Muhammed-Siyer-i Nebî*] şeklinde isimlendirdiği Mec. 59/4 numaralı yazmanın, metinde mahlas geçmemekle birlikte son kısmında müellifin *Mecma' u'l-Envâr* isimli bir eser yazdığını söylemesinden hareketle Zaîf (Hacı Mustafaoğlu)'in ilkinden farklı ikinci bir mevlîdi olabileceğini ifade etmektedir.²³⁶

135- Zâîf (öl. 954/M1547)

Mevlîdin Adı: *Mevlîd*

Yaz. tar. : ?

Latîfî, tezkiresinde Zâîf'nin eserlerini sayarken şairin bir de mevlîdi olduğunu söyler.²³⁷

Eserin nüshası şimdilik tespit edilememiştir.

136- Zekerîyyâ b. Abdulgaffâr-ı Dagîstânî

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının internet ortamında hizmete sunduğu sanal katalogda Millî Ktp. Yz. A 1186 numarada bulunan yazma, Zekerîyyâ b. Abdulgaffâr-ı Dagîstânî'ye ait bir mevlîd olarak gösterilse²³⁸ de bu şahıs, eserin müellifi değil

²³⁵ M. Fatih Köksal, *Mevlîd-nâme*, s. 87-266.

²³⁶ Prof. Dr. M. Fatih Köksal bu bilgiyi 22 Ekim 2018 tarihli e-postasında bizimle paylaşmıştır, kendisine teşekkür ederim. Söz konusu yazmanın tavsifi için şu esere bk. M. Fatih Köksal, Mücahit Kaçar, Mevlüt İlhan: *Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, Kesit Yay., İst., 2018, s. 388.

²³⁷ Rıdvan Canım, *age.*, s. 262.

²³⁸ <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevlid/138190> (Son Erişim Tar.: 12.08.2018)

müstensihidir. Bahsi geçen yazmanın Müznib(î) mahlaslı şaire ait olabileceğine dair *bk. Müznib(î)*:

137- Zeynî (Nennici-zâde Abdullah Es’ad el-Balıkesrî) (öl. 1931)

Mevlidin Adı: *Mevlûd-i Şerîf*

Yaz. tar. : 1326/*M*1908-1909

Eser, Süleymaniye Ktp. Tercüman 223 numaradaki yegâne yazmadan hareketle M. Fatih Köksal tarafından *Mevlid-nâme*’de yayımlanmıştır.²³⁹ Köksal, II. Abdülhamid’e övgü bulunmasından hareketle eserin bu padişah döneminde (1876-1909) yazıldığını tespit etmiş, bunun dışında şair ve eserin yazılış tarihi hakkında herhangi bir bilgi olmadığını söylemiştir.²⁴⁰

Çalışmamız devam ederken temin ettiğimiz eski harfli matbu mevlid nüshalarından biri, şairin kimliği ve mevlidin yazılış tarihi üzerindeki karanlığı aydınlatacak mahiyettedir.

Genel kütüphanelerde göremediğimiz bu matbu baskının şu an için bilinen tek kopyası özel kütüphanemizdedir. Kitabın kapak mahiyetindeki ilk sahifesinin üst kısmında mevlidin müellifinin Abdullah Es’ad el-Balıkesrî olduğu, eserini 1326/*M* 1908-1909 tarihinde nazmettiği; alt kısmında ise 01 Rebiyülahir 1342/*M* 10 Kasım 1923 tarihinde Balıkesir Vilayet Matbaası’nda basıldığı yazılıdır. Fakat ilginç bir biçimde kitabın son sahifesinde “Târîh-i Tab’ı” başlığı altında verilen tarih ise 12 Rebiyülevvel 1342/*M* 23 Ekim 1923’tür. Eğer baskı hatası yoksa, bu tutarsızlığa bulabileceğimiz en makul izah, kitabın basımına 12 Rebiyülevvel 1342’de başlandığı, 1 Rebiyülahir 1342’de de bitirildiği olacaktır. Şair metin içinde mahlasını hiçbir yerde zikretmemektedir.

Yaptığımız karşılaştırma Köksal tarafından yayımlanan Zeynî *Mevlidî*’yle bu mevlid arasında farklılıklar bulunmakla beraber tamamıyla aynı söyleyişler olduğunu da ortaya koymuştur:

²³⁹ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 671-694.

²⁴⁰ *ae.*, s. 77-78.

Nerde mevlûd okunursa muṭlaḳa
Ḥaḳḳ o yerden ḥayrî kesmez dâ'îmâ (Zeynî Mevlîdî)²⁴¹

Nerde mevlûd okunursa muṭlaḳa
Ḥaḳḳ o yerden ḥayrî kesmez dâ'îmâ (A.Es'ad Mevlîdî)²⁴²

Ben de oldum mevlîdine ḥâme-rân
Maḳşadım ihlâs-ıla ḥizmet hemân (Zeynî Mevlîdî)²⁴³

Ben de oldum mevlîdine ḥâme-rân
Maḳşadım bundan du'â-yı mü'minân (A.Es'ad Mevlîdî)²⁴⁴

Cümleden evvel ḳalem buldı vücûd
Levhî yapıdı ba' dehu Ḥaḳḳ-ı velûd (Zeynî Mevlîdî)²⁴⁵

Cümleden evvel ḳalem buldı vücûd
Levhî yapıdı ba' dehu Ḥaḳḳ-ı velûd (A.Es'ad Mevlîdî)²⁴⁶

Bu ve örnek verilebilecek diğerk benzer beyitler bize Zeynî mahlasını kullanan şairin Abdullah Es'ad el-Balıkesrî olduğunu göstermiştir. “Nennici-zâde” sanıyla tanınan Abdullah Es'ad, Balıkesir müftüsü olarak uzun yıllar hizmet vermiş, bu görevini vefat ettiği 17 Mayıs 1931 yılına kadar sürdürmüştür.

Ancak burada üzerinde durulması gereken önemli diğerk bir husus, eğer bu iki metin de Zeynî mahlasını kullanan Nennici-zâde Abdullah Es'ad el-Balıkesrî'ye ait ise, bu kimse birden fazla mevlîd mi yazmıştır? Mustafa Özkât, Reşâd Ali Ferruh Bey'in (öl. 19 Ekim 1904) *Misbâhü's-Salâh* isimli mevlîdini ele aldığı makalesinde kaynak belirtmeden, Nennici-zâde Abdullah Esad Efendi'yi (Zeynî)

²⁴¹ *ae.*, s. 679.

²⁴² Abdullah Es'ad el-Balıkesrî, *Mevlûdü's-Şerîf*, Balıkesir Vilayet Matbaası, Balıkesir, 1342, s. 1.

²⁴³ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 679.

²⁴⁴ Abdullah Es'ad el-Balıkesrî, *age.*, s. 1.

²⁴⁵ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 680.

²⁴⁶ Abdullah Es'ad el-Balıkesrî, *age.*, s. 2.

birden fazla mevlid sahibi şairler arasında sayar ve iki mevlidi olduğunu söyler.²⁴⁷ Herhâlde Özkat, yazma ve matbu metni karşılaştırmış, iki metin arasındaki farklılıkların iki ayrı mevlide işaret edecek kadar fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Abdullah Es'ad el-Balıkesrî'nin Süleymaniye Ktp. Tercüman 223 numaradaki mevlidinin bir avtografya, ilk yazılış olduğunu ve II. Abdülhamid döneminde (1876-1909) telif edildiğini biliyoruz. Matbu mevlid ise şair hayatıyken 1326/M 1908-1909'da yazılmış, şairin müftülük vazifesinde bulunduğu 1923 yılında Balıkesir'de basılmıştır. Buradan çıkarabileceğimiz iki sonuç vardır: Birincisi Abdullah Es'ad el-Balıkesrî sadece bir mevlid nazmetmiş, daha sonra onu gözden geçirmek suretiyle bastırmıştır; ikincisi, şairin hakikaten iki farklı mevlidi vardır. Şahsi kanaatimiz şairin iki farklı mevlidi olmadığı, Süleymaniye Ktp. Tercüman 223 numaradaki avtografyasını biraz da değişen siyasi şartları dikkate alarak gözden geçirdiği, kısaltarak mevlid cemiyetlerinde daha rahat okunacak bir metin hâline getirip bastırdığı şeklindedir.

Eser, Köksal neşrine göre 180 beyit tutarında olup aradaki naat hariç mesnevi nazım şekliyle ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla kaleme alınmıştır. Matbu nüsha ise 120 beyitten ibarettir.

138- Ziyâî (Harputlu Ziyâuddîn) (XIX. yy.)

Mevlidin Adı: *Mevlûdu'n-Nebî*

Yaz. tar. : 1923

M. Fatih Köksal, Ziyâî *Mevlidî*'ni şahsi kütüphanesindeki yegâne nüshadan hareketle *Mevlid-nâme*'de yayımlanmıştır.²⁴⁸ Eser genel itibarıyla mesnevi nazım şekliyle ve *Vesiletü'n-Necât* kalıbıyla yazılmış olup toplamda 272 beyittir.

²⁴⁷ Mustafa Özkat, "Paris'te Yazılan Bir Mevlid: Misbâhü's-Salâh", s. 95.

²⁴⁸ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 727-756.

Bütün bu ayrıntılardan sonra Türk edebiyatında mevlid yazan şairler ile ilgili yukarıda söylediklerimizi listeler hâlinde şu şekilde hûlâsa ve tasnif edebiliriz:

Mevlid Sahibi Oldukları Kesin Olarak Bilinen Şairler

- 1- **Abdî** (öl. ?) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 2- **Abdî Mahmûd (Urfalı)** (öl. 1901) (Adı: ?, Yaz. tar.: ?)
- 3- **Abdulkâdir Yahyâ** (öl. ?) (Adı: *Mevlid-i Şerîf*, Yaz. tar.: 1304/M 1886-87'den önce)
- 4- **Ahmedî** (öl. 812/M 1410'dan sonra) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: 810/M 1407)
- 5- **Ahmed** (öl. 873/M 1469-70'den sonra) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: 873/M 1469-70)
- 6- **Ahmed İzzet Paşa** (öl. 1310/M 1893) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 7- **Ahmed Fehmi (Erturan)** (öl. 1966) (Adı: *Menkıbe-i Celîle*, Yaz. tar.: 1923)
- 8- **Âkif (Bursalı)** (öl. 1229/M 1814) (Adı: *Mevlûdu'n-Nebî (Kadınlar Mevlidi)*, Yaz. tar.: ?)
- 9- **Ali Ferruh Bey** (öl. 1322 /M 1904) (Adı: *Mısbâhu's-Salâh - Vilâdet-i Peygamberî*, Yaz. tar.: Rebiyülevvel 1305 /MKasım-Aralık 1887)
- 10- **Ali Bâkî Gül (Sıdkî Hoca-zâde)** (öl. 1956) (Adı: *Yeni Doğan Mevlûd-i Şerîf*, Yaz. tar.: 1951)
- 11- **Ârif** (XV. yy.) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: 1437-38)
- 12- **Ayasofya Müezzini Kemal** (öl. 842/M 1439'dan sonra) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: Şevval 842/M Mart-Nisan 1439)
- 13- **Behiştî Ahmed Sinan** (öl. 917, 926 ?/M 1511-12, 1520 ?) [Adı: *Vilâdet-i Resûl (Mevlid-i Şerîf)*, Yaz. tar.: 1500-1512 arası]
- 14- **Behiştî [Ramazan Vizeli ?** (öl. 979/M 1571)] (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 15- **Cevherî** (öl. ?) (Adı: *Mevlûdu'n-Nebevî*, Yaz. tar.: ?)

- 16- **Cismî** (XVI. yy.) (Adı: *Mevlûdu'n-Nebî*, Yaz. tar.: 917/M 1511)
- 17- **Çizmeci-zâde Vehbî** (öl. 1937) (Adı: *Mevlid-i Şerîf Tesdîsi*, Yaz. tar.: 1936)
- 18- **Derviş Mehmed Hevâyî** (öl. 935/M 1528'den sonra) (Adı: *Mevlûdü Hayri'l-Enbiya*, Yaz. tar.: 935/M 1528)
- 19- **Ebubekir Nâcî** (1262/M 1846'dan sonra) (Adı: *Dürr-i Manzûm*, Yaz. tar.: Rebiyülevvel 1262/M Şubat-Mart 1846)
- 20- **Edîb (Lalî-zâde)** (öl. 1216/M 1801-1802) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 21- **Elbistanlı-zâde Hâfız Veliddîn Nef'î Efendi** (öl. 1950) (Adı: *Zübdetü'l-Âsâr fî Mevlidi'n-Nebiyi'l-Muhtâr*, Yaz. tar.: 1316/M 1898)
- 22- **Emîrî** (öl. 943/ M 1536 ?) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: 1535'den evvel)
- 23- **Enverî-i Erzincanî** (öl. ?) (Adı: *Mevlûd-i Şerîf*, Yaz. tar.: ?)
- 24- **Fürûgî** (1923'te hayatta) (Adı: ?, Yaz. tar.: ?)
- 25- **Fütuhatı Seyyid Muhammed Rûhî** (Adı: *Mevlidi Nebevi*, Yaz. tar.: 2017)
- 26- **Hafî** (882/M 1478'de hayatta) [Adı: *Mevlid (el-Kevkebü'd-Dürriyye fî Mevlidi Hayri'l- Beriyye)*, Yaz. tar.: 882/M 1478]
- 27- **Halvetî (Hilvetî)** (öl. 1921) (Adı: *Mevlid-i Şerif-i Türkî*, İlk basım tar.: 1908)
- 28- **Hamdullah Hamdi** (öl. 909/M 1503) (Adı: *Mevlid-nâme (Ahmedîyye)*, Yaz. tar.: 900/M 1494-95)
- 29- **Hamdî (Ayasofya Hatibi Hamdullah Hamdî)** (öl. 983/M 1575) (Adı: *Mevlûdü'n-Nebî*, Yaz. tar.: 983/M 1575'ten önce)
- 30- **Hanîf (İbrahim Hanif b. Mustafa el-İstanbulî)** (öl. 1189/M 1775) (Adı: *Risâle-i Mevlid-i Nebî Tercümesi*, Yaz. tar.: 1180/M 1771 veya daha önce)
- 31- **Hasan İlmî (Kozanlı)** (öl. ?) (Adı: *Mevlidi'n-Nebî*, Yaz. tar.: 1226/M 1811)

- 32- **Hasan Nâdir (Mar'asî Kurâ-zâde)** (öl. 1900) (Şairin üç farklı mevlidi vardır: 1- *Mevlidi'l-Evvel*, Yaz. tar.: ? 2- *Mevlidi's-Sânî*, Yaz. tar.: ?, 3- *Mevlidü's-Sâlis*, Yaz. tar.: 1307/M1889)
- 33- **Hüseyn Efendi** (öl. ?) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 34- **İbrâhîm** (öl. ?) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: 1242/M 1826-27'de veya daha önce)
- 35- **İbrahim Kadem** (1302/M 1884-85'te hayatta) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Bas. tar.: 1302/M1885)
- 36- **İbrâhîm Re'fet Efendi** (öl. 1903) [Adı: *Mevlid-i Şerîf* (*Tarz-ı Cedîd*), Bas. Tar.: 1285/M1869]
- 37- **İhrâmcı-zâde İsmail Hakkı (Toprak)** (öl. 1969) (Adı: *Yâre Yâdigâr*, Yaz. tar.: 19 Rebiyülevvel 1352/ M 12 Temmuz 1933)
- 38- **İpsalalı Ebu'l-hayr** (897/M 1491'de hayatta) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: 897/M1491)
- 39- **İrşâdî** (öl. 1879) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 40- **İsmail Hakkı-yı Rumkalevî** (1325/M 1907'de hayatta) (Adı: *Mevlid-i Nebî*, Yaz. tar.: 15 Şevvâl 1325/M21 Kasım 1907)
- 41- **Kâmî Şâbân-ı Âmidî** (öl. 1301/M1884) (Adı: *Mevlid-i Nebî*, Yaz. tar.: 1271/M1854-55)
- 42- **Kâmil Sarıates** (öl. 1970) (Adı: *Mevlid-i Nebevî*, Yaz. tar.: 1950 civarı)
- 43- **Kerîmî** (863/M1458'de hayatta) (Adı: *İrşâd*, Yaz. tar.: 863/M 1458)
- 44- **Keşfi-i Saruhânî** (öl. 926/M1520'den önce) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz. tar.: 904/M1498)
- 45- **Keşfi** (öl. ?) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz. tar.: ?) Açıklama için bk. *Keşfi-i Saruhânî*.
- 46- **Keşfi (Yusufelî)** (öl. 1900) (Adı: *Mevlid-i Nebevî*, Yaz. tar.: 1315/M1898)
- 47- **Keşkekî-zâde Fatma Kâmile** (öl. 1921) [Adı: *Mevlid-i Şerîf* (*Hâdiyyü'l-Cinân*), Bas. tar.: 1306/M1889]
- 48- **Kör Haliloğlu** (öl. ?) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)

- 49- **Lâmiî Çelebi** (öl. 938/M 1532) [Adı: *Mevlidü'r-Resûl* (*Mevlûd-ı Mahmûd*), Yaz. tar.: 1504-1520 arası]
- 50- **Mehmed b. Hamza Arab Vâiz** (XV. veya XVI. yy.lar ?) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz. tar.: 1520?)
- 51- **Mehmed Fevzî (Kureşyî-zâde, Edirne Müftüsü)** (öl. 1900) (Şairin birden fazla mevlidi vardır: 1- *Kudsiyetü'l-Ahbâr fî Mevlidi Ahmedî'l-Muhtâr* (Türkçe), Yaz. tar. : ? 2- *İcmâlû'l-Kelâm fî Mevlidi'n-Nebî Aleyhi's-Selâm* (Türkçe), Yaz. tar.: 1309/M 1891-92 3- *Kudsiyyu'l-Kelâm* (Arapça): Basıldığı söyleniyorsa da nüshası mevcut değil.)
- 52- **Mehmed Hamdî Hüseyinî** (1171/M 1758'de hayatta) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz tar.: 1758)
- 53- **Mehmed Sâlih Nihânî** (öl. 1305/M 1888) (Adı: *Mevlid-i Şerîf-i Nebevî*, Bas. tar.: İstanbul 1308/M 1890)
- 54- **Mehmed Tevfik** (Kozan Rüştîye Mektebi Muallim-i Evveli) (1317/M 1899'da hayatta) (Adı: *Mevlid-i Şerîf*, Yaz. tar.: 1310/M 1893)
- 55- **Merzifonlu Dede-zâde Mehmed Hilmi Efendi** (öl. 1329/M 1913) (Adı: *Mevlidiye-i Nebevîye*, Yaz. tar.: 1293/M 1876-77)
- 56- **Muhibbî** (841/M 1437-38'de hayatta) [Adı: *Mevlidü'n-Nebî* (*Tuhfetü'l-Hakîr*), Yaz. tar.: 841/M 1437-38]
- 57- **Muhibbî (Yusufelili)** (öl. 1285/M 1868) (Adı: *Mevlid-i Nebevî*, Yaz. tar.: ?)
- 58- **Muhyî-i Manavgâdî (Şeyh-zâde)** (XVI. yy.) (Adı: *Mevlûdu'n-Nebî*, Yaz. tar.: ?)
- 59- **Muhyî** (öl. ?) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz. tar.: ?)
- 60- **Muhyiddin Ali Mekkî (Arapgirli)** (öl. 1936) (Adı: *Yeni Mevlid-i Nebevî*, Yaz. tar.: 1331/M 1915)
- 61- **Murâdî** (XVI. yy. ?) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz. tar.: ?)
- 62- **Muslihî** (913/M 1507-1508'de hayatta) (Adı: *Gül-efşân*, Yaz. tar.: 913/M 1507-1508)
- 63- **Mustafa Râgıb (Kitapçı)** (öl. 1274/M 1857-58) (Adı: *Mevlid-i Nebevî*, Yaz. tar.: ?)

- 64- **Müzniḃ(î) (?)** (öl. ?) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz. tar.: 1217/M 1802-03)
- 65- **Mürîdî (Aydınlı)** (öl. ?) (Adı: *Mevlid-i Şerif*, Yaz. tar.: ?)
- 66- **Naîmî** (XIX. yy.) (Adı: *İlhâm-ı Celîl*, Yaz. tar.: ?)
- 67- **Nasibî** (XV. veya XVI. yy.) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz. tar.: ?)
- 68- **Nâzım** (öl. ?) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 69- **Necîbî (Eşrefzâde Abdulkâdir)** (öl. 1202/M 1787) [Adı: *Mevlid (Tertibler)*, Yaz. tar.: ?]
- 70- **Niyâzî (İsmail Niyâzî)** (öl. ?) (Adı: *Mevlûd-i Şerif*, Bas. tar.: 1948)
- 71- **Osman (Feyzî) Efendi** [Adı: *Mevlid-i Feyzî*, Yaz. tar.: ?]
- 72- **Osman Sirâceddîn (Erzurumlu)** (1305/M 1887-88'den sonra) (Adı: *Mevlid-i Şerif*, Bas. tar.: 1305/M 1887-1888)
- 73- **Osmancıklı Paşalı-zâde Abdülkadir Hilmî (Âşık Kadrî)** (öl. 10 Şubat 1948) (Adı: *Mevlid-i Cedîd-i Şâh-ı Risâlet*, Bas. tar.: 25 Mayıs 1328 R/M 7 Haziran 1912)
- 74- **Recâî** (XV. yy.) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: XV. veya XVI. yy.)
- 75- **Remzî (Kürkçü-zâde Osman)** (öl. 1924) (Adı: *Mevlid-i Nebevî*, Yaz. tar.: ?)
- 76- **Rüşdî – Mes'ûd** (XIX. yy.) (Adı: *Müşterek Mevlid*, Yaz. tar.: 1305/M 1887-88)
- 77- **Rüşdî (Erzurumlu Ketenci-zâde Mehmed Rüşdî Efendi)** (öl. 1916) (Adı: *Nağmetü'r-rûh / İstirham / Mevlid-i Şerîf-i Nebevî*, Yaz. tar.: ?)
- 78- **Sabâyî** (XV veya XVI. yy.) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz. tar.: ?)
- 79- **Sâbit** (öl. ?) (Adı: *Mevlid-i Şerif*, Yaz. tar.: ?)
- 80- **Salâhî Abdullah-ı Uşşâkî** (öl. 1197/M 1782) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 81- **Selâmî Mustafâ (İznikli)** (öl. 993/M 1585) (Adı: *Kitâb-ı Mevlid-i Hayrî'l-verâ*, Yaz. tar.: ?)
- 82- **Sıdkî** (XIX. yy.) (Adı: *Mevlûdu'n-Nebî*, Yaz. tar.: 1320/M 1907'den önce)

- 83- **Sinanoğlu** (883/M 1478'de hayatta) (Adı: *Ümmîdü'l-Müznibîn*, Yaz. tar.: 883/M1478)
- 84- **Süleyman Çelebi** (öl. 825/M 1422) (Adı: *Vesiletü'n-Necât*, Yaz. tar.: 812/M1409)
- 85- **Süleyman Nahîfî** (öl. 1076/M 1738) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz. tar.: ?)
- 86- **Süleymân-ı Celvetî** (öl. ?) (Adı: *Mevlid-i Şerîf*, Yaz. tar.: ?)
- 87- **Şâhidî** (öl. ?) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 88- **Şehîdî-i Edirnevî** (öl. ?) (Adı: *Mevlûdü'n-Nebî*, Yaz. tar.: ?)
- 89- **Şemseddîn-i Sivasî** (öl. 1006/M 1597) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz. tar.: Rebiyülevvel 988/MNisan 1580)
- 90- **Şeyh Mahmûd Nedîm** (öl. ?) (Adı: *Mevlûd*, Bas. tar.: 9 Rebiyülevvel 1303/M16 Aralık 1885)
- 91- **Şeyh Mehmed Hayrî** (öl. 1924'ten sonra) (Şairin birden fazla mevlidi vardır: 1- *Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Zevât-ı Dîn*, Bas. tar.: 1326/M 1908 2- *Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr ü Hitâbeteyn*, Yaz. tar.: 6 Rebiyülevvel 1342/M17 Ekim 1923)
- 92- **Şeyh Mehmed Şemseddin el-Mısırî** (öl. 1936) (Adı: *Mesarı Şemsi'l-Mısırî fi'l-Mevlidi'l-Muhammedî*, Bas. tar.: 1924)
- 93- **Şeyh Yusuf Sâmî Efendi** (öl.1932) [Adı: *Mevlid-i Müctebâ ve Şemâ'il-i Celile-i Muhammed Mustafa (Siverek Mevlidi)*, Yaz. tar.: 29 Zilkade 1319/M9 Mart 1902]
- 94- **Tâhir Nâdî (Divrikli)** (öl. 1952) (Adı: *Mevlid-i Nebevi*, Yaz. tar.: 1320/M1903)
- 95- **Ubeydullâh Dede** (öl. 995/M 1586) (Adı: *Mevlûdü'n-Nebî*, Yaz. tar.: 995/M1586'dan önce)
- 96- **Visâlî Ali Çelebi** (XVI. yy.) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 97- **Yahyâ b. Bahî** (öl. 893/M 1488'den sonra) (Adı: *Mevlid-i Nebî*, Yaz. tar.: 12 Rebiyülevvel 893/M25 Şubat 1488)
- 98- **Yunaklı Âşık Hacı Molla Rahim** (öl. 24 Ocak 1980) (Adı: *Molla Rahim'in Yeni Mevlûd-î*, Bas. tar.: 1965)

- 99- **Yûsuf** (XV. veya XVI. yy.) (Adı: *Risâle-i Ahmediyye*, Yaz. tar.: ?)
- 100- **Zaîf (Hacı Mustafaoğlu)** (896/M 1490'da hayatta) (1-Adı: *Mecma'u'l-Envâr*, Yaz. tar.: 25 Muharrem 896/M 8 Aralık 1490, 2- Adı: [*Mevlid ve Ahvâl-i Âl-i Muhammed-Siyer-i Nebî*], yaz. tar.: ?)
- 101- **Zeynî (Nennici-zâde Abdullah Es'ad el-Balikesrî)** (öl. 1931) (Adı: *Mevlûd-i Şerîf*, Yaz. tar.: 1326/M 1908-1909)
- 102- **Ziyâî (Harputlu Ziyâuddîn)** (XIX. yy.) (Adı: *Mevlûdu'n-Nebî*, Yaz. tar.: 1923)

Kaynaklarda Mevlid Yazdıkları Haber Verilen Ama Mevlidlerinin Nüshaları Şimdilik Bilinmeyen Şairler

- 1- **Ahmed-i Mürşidî** (öl. 1174/M 1760-61) (Adı: *Mevlid-i Nebî*, Yaz. tar.: ?)
- 2- **Aklî** (öl. ?) (Adı: *Mevlid-i Şerîf*, Yaz. tar.: ?)
- 3- **Cebrî** (öl. 973/M 1566'dan sonra) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 4- **Darendeli Bekâî** (öl. 1200/M 1785) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz. tar.: ?)
- 5- **Gulâmî** (öl. ?) (Adı: ?, Yaz. tar.: ?)
- 6- **Gülşenî-i Saruhanî** (Fatih Devri) (Adı: *Mevlid-i Nebî*, Yaz. tar.: ?)
- 7- **Hasan Bahrî (Karesili)** (öl. 994/M 1586) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 8- **İbrâhîm Nazîf-i Karamanî** (öl. ?) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 9- **Keşfi-i Samokovî** (öl. 1160/M 1747) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
Açıklama için bk. **Keşfi-i Saruhânî**.
- 10- **Kıratoglu Emin** (öl. Urfa 1933) (Adı: *Mevlidü'n-Nebî*, Yaz. tar.: ?)
- 11- **Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas** (XVII. yy.) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 12- **Manastarlı Rif'at** (öl. 1907) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 13- **Mehmed Hasan** (öl. ?) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)
- 14- **Selâmî Şeyh Mustafâ (İzmirli)** (öl. 1228/M 1813) (Adı: *Mevlid-i Şerîf*, Yaz. tar.: ?)

15- **Yasinci-zâde Nûrî** (öl. ?) (Adı: *Mevlîdû'n-Nebî*, Yaz. tar.: ?)

16- **Zâtî** (öl. 954/M1547) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: ?)

Kaynaklarda Mevlid Yazdıkları Bildirilen Ama Eseri Mevlid Türünde Olmayan ya da Eserinin Mevlid Türüne Girdiğinden Şüphe Duyduğumuz İsimler

- 1- **Ahmed Tevfik** (Bu şaire atfedilen eser bir mevlid değildir.)
- 2- **Cefâyî** (öl. 889/M 29 1484'ten sonra) (Adı: *Dekâ'iku'l-Hakâyık*, Yaz. tar.: 10 Zilkade 889/M 29 Kasım 1484) Bu şahsın *Dekâ'iku'l-Hakâyık* isimli eserinin mevlid olmadığına dair düşüncelerimiz için açıklamaların yapıldığı alfabetik listeye bakınız.

Kaynaklarda Kendilerine Mevlid İsnat Edilen Ama Mevlidleri Olduğu Şüpheli Görülen İsimler

- 1- **Hocaoğlu** (öl. ?) (Adı: *Mevlid*, Yaz. tar.: 883/M1478)
- 2- **Nesîmî** (?) (Adı: ?, Yaz. tar.: ?)
- 3- **Veyis Üveys b. Mehmed-i Alaşehrî** (öl. 1037/M 1628) [Adı: *Mevlûdü'n-Nebî*(?), Yaz. tar.: ?]

Kaynaklarda Kendilerine Mevlid İsnat Edilen Ama Mevlidleri Bulunmadığı Kesin Olarak Ortaya Çıkan İsimler

- 1- **Atâ (Üsküplü)** (öl. 959/M1552'den sonra ?) (Bu şairin mevlidi yoktur.)
- 2- **Felek-zâde Aynâtî** (1156/M1743-44'te hayatta) (Bu kimseye atfedilen mevlid Ebubekir Nâcî isimli bir şaire aittir.)
- 3- **Hâfız Sâlim b. İbrâhîm** (öl. ?) (Bu kimseye atfedilen mevlid Ebubekir Nâcî isimli bir şaire aittir.)
- 4- **Hasbî** (Bu kimseye atfedilen mevlid Abdî isimli bir şaire aittir.)
- 5- **Mahmûd-zâde Ahmed (Vidinli)** (öl. ?) (Bu kimseye atfedilen eser, mevlid cemiyetlerinde okunmak üzere değişik eserlerden yapılmış bir derlemedir.)
- 6- **Mehmed Ali Dâniş** (öl. 1245/M 1830) (Bu şaire isnat edilen mevlid, Ubeydullah Dede'ye aittir.)

- 7- **Muhyiddîn** (öl. ?) (Bu şairin mevlidi yoktur.)
- 8- **Nâcî** (Bu şaire atfedilen mevlid, Erzurumlu Ketenci-zâde Mehmed Rüşdî Efendi *Mevlid*'inin bir nüshasıdır.)
- 9- **Nazmî** [Bu şaire atfedilen mevlid Osmancıklı Paşalı-zâde Abdülkadir Hilmî'ye (Âşık Kadri) aittir.]
- 10- **Nûrî** (Bu şaire atfedilen mevlid, Muhibbî'nin *Tuhfetü'l-Hakîr* isimli mevlidinin bilinmeyen bir nüshasıdır.)
- 11- **Şeyh Şa'bân-ı Velî (Taşköprülü)** (öl. 976/M 1569) (Bu şaire atfedilen mevlid nüshaları İbrâhîm Re'fet Efendi *Mevlid*'nin nüshalarıdır.)
- 12- **Tâhir Ağa** (Bu kimseye isnat edilen matbu mevlid, Divrikli Tâhir Nâdî'ye aittir. Ayrıca Tâhir isimli bir şairin Arnavutça mevlidi vardır.)
- 13- **Vaiz Ümmî** (Çalışma ve kataloglarda farklı kimseler olarak gösterilen Vâ'iz Ümmî, Kara Vâ'iz, Arab Vâ'iz ve Vâ'iz-i Esved hep aynı şahıstır.) *bk. Mehmed b. Hamza Arab Vâiz*
- 14- **Za'fî** (Bu şaire atfedilen mevlid, Cismî *Mevlid*'nin bilinmeyen bir nüshasıdır.)
- 15- **Zekeriyyâ b. Abdulgaîfâr-ı Dagistânî** (Bu kimseye atfedilen mevlidin, Müznib(î) isimli bir şaire ait olduğunu düşünüyoruz.) *bk. Müznib(î)*

İKİNCİ BÖLÜM

Muslihî ve *Gül-Efşân* İsimli Mevlidi

2.1. Muslihî

Gül-efşân isimli şimdilik tek nüshasını tespit edebildiğimiz mevlidin sahibi, **Muşlihî** / مصلحی mahlaslı bir şairdir. Türk edebiyatı tarihi kaynakları ve mevlid türü ile ilgili çalışmalar bu isimde bir mevlidden ve mevlidi bulunan bir Muslihî'den söz etmezler. Hakkında elimizdeki yegâne vesika olan eserinde şair, mahlasını üç yerde anar:

Şad hezârân hâmdüli'llâh ol Huzâ'ya **Muşlihî**
Tâ ezelden hû diyü güftâra gelmişlerdeñüz (GE-129)

Sen pâdişeh-i Rûm'a ki rahmet şala Allâh
Pes nice kıılır midhatuñı **Muşlihî** inşâ (GE-507)

'Afv-ı 'işyân ol Huzâ'ya **Muşlihî**
Yaraşur çün lâle-ğadd üstinde hâl (GE-610)

Mahlası haricinde Muslihî'ye dair eserinden edindiğimiz bilgiler, mevlidi kaleme aldığı 913/M 1507-1508 yılında hayatta bulunduğu, dolayısıyla XV. yüzyılın ortalarında ya da ikinci yarısında dünyaya geldiği, aşağıdaki manzumeyle övdüğü Emir Efendi'ye bağlı olabileceği ile sınırlıdır:

Olsun aşhâb u âlüne biñ cân u ser fidâ
Biri Emîr Efendi'dür ebrâra muhtedâ

İy hâzret-i sultân emîr-i âl-i Muştafâ
V'ey hâk-i pâyı sürme-i â' yân-ı aşfiyâ

Sensin emîri merci' -i ehl-i mükâşşifât
Pes olsun tapuña biñ biñ du'â vü şenâ

Ravzâñ tavâfî çünki şehâ râhat-ı cândur
Ez'âf-ı muzâ'af bulur anuñla_ehl-i şafâ

Gel bu Emîr eşigine toprağa yüz[ün] sür
İsterse gönül âyâmesi saykal-ı zibâ

‘Ankâ gibi pes dilde-y-idi nâm-ı kerâmet
Taşîn-i şehâ sen sırını eyledün ifşâ

Sen pâdişeh-i Rûm'a ki rahmet şala Allâh
Pes nice kılur midhatuñı **Muslihî** inşâ (GE/501-507)

Manzumede ismi geçen Emir Efendi'nin, Yıldırım Bâyezîd'in damadı olan, *Emir Sultan* veya *Emir-i Buhârî* şeklinde de anılan, Bursa'da medfun Şemseddin Muhammed (öl. 833/M 1429-30) mi yoksa İstanbul'da ilk Nakşibendî tekkesini kuran ve tekkesinin haziresine defnedilen Emir Şemseddin Ahmed-i Buhârî (öl. 922/M 1516) mi olduğu açık değildir. Bununla beraber mevlidlerinde mürşitlerinin isimlerini anan şairler ekseriyetle Emir-i Buhârî müntesibi olanlardır. Ayrıca yukarıdaki manzumenin son beytinden yola çıkarak şiirde adı geçen Emir Efendi'nin *Gül-efşân*'ın telif tarihinde vefat etmiş olduğunu, bu bakımdan eserin yazıldığı tarihte henüz hayatta bulunan Emir Ahmed-i Buhârî olamayacağını; tarih itibarıyla Emir Sultan'a yetişmesi zor görünse de Muslihî'nin onun yolunun bir müntesibi olduğunu ve eserini Emir Sultan bağlılarının ördüğü mevlid zincirinin bir halkası olarak vücuda getirdiğini düşünüyoruz. Eğer bu farziyyemiz doğru ise Muslihî'nin Bursa ile de alakası olmalıdır. Zira Bursa, Türkçenin bilinen ilk mevlidlerinin vücut bulduğu münbit bir zemindir. *Vesiletü'n-Necât* müellifi Süleyman Çelebi dışında Ahmedî, Yahya b. Bahşî, Muhibbî, Za'îf(î), Lâmiî Çelebi, Emirî, Kerimî, Eşref-zâde Abdülkadir Necîb, Kitapçı Mustafa Râgıb Efendi, Âkif ve Mehmed Şemseddin el-Mısırfî gibi birçok şair ya Bursalıdır ya da mevlidini Bursa'da yazmıştır.

Bursa'nın "*mevlid şehri*" unvanı almasında hiç şüphesiz Emir-i Buharî bağlılarının mühim rolü vardır. Süleyman Eroğlu, gerek XV. yüzyılda gerekse sonrasında Bursa Emir Sultan Dergâhı'nın bir mevlid muhiti hâline geldiği düşüncesindedir.²⁴⁹ M. Fatih Köksal'a göre de Bursa'nın mevlid bahsinde öne çıkmasında Süleyman Çelebi'nin Bursalı olması ve Bursa'da köklü bir tasavvuf geleneğinin mevcudiyeti yanında özellikle Emir-i Buharî bağlılarının mevlid yazmaya vecd ve iştiaqla sarılmaları müessir olmuştur.²⁵⁰

Mevlidlerini Bursa'da yazan bu şairlerin önemli bir kısmının müşterek yönlerinden biri, eserlerinde Emir-i Buharî'yi öven manzumelere yer vermeleri, eserlerini onun himmetiyle yazdıklarını dile getirerek ona bağlılıklarını ifade etmeleridir. *Vesiletü'n-Necât*'ta bu yolda bir manzumesi bulunmamakla beraber Süleyman Çelebi'nin Emir-i Buharî'nin halifelerinden olduğunu Latîfî²⁵¹ ve İsmail Belîğ²⁵² bildirmektedir. Bilal Kemikli ise Çelebi'nin mevlidini bizzat Emir-i Buharî'nin talebiyle yazdığını, hatta Buharî'nin eseri huzurunda okutup çok beğendiğini zayıf bir rivayet olarak nakletmektedir.²⁵³

Muhibbî, 841/M 1437-38 yılında kaleme aldığı²⁵⁴ mevlidinin sebeb-i telif bölümünde pek çoklarının Hz. Peygamber'i öven, onun mucizelerinden bahseden eserler ortaya koyduklarını, kendisinin de rahmete vesile olsun diye bir mevlid yazmaya niyetlendiğini, fakat

²⁴⁹ Bursalı Lamiî Çelebi, *Mevlidü'r-Resûl* (haz.: Süleyman Eroğlu), Bursa Kültür A.Ş. Yay., Bursa, 2011, s. 16.

²⁵⁰ M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 28.

²⁵¹ Rıdvan Canım, *Latîfî Tezkiretü'ş-Su'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, s. 133.

²⁵² Abdulkерim Abdulkadiroğlu, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân (İsmail Belîğ-Bursalı)*, Ank., 1998, s. 145.

²⁵³ Bilal Kemikli, "Süleyman Çelebi ve Vesiletü'n-Necât", *Mevlid Külliyyatı*, C I, s. 21.

²⁵⁴ Bestami Bilge, *age.*, s. 16.

buna takatinin bulunmadığını, ancak Emir-i Buharî'nin himmetiyle muradına ulaşabildiğini söyler:

Hâzret-i Seyyid Buḥârî himmeti
İrdi baña virdi 'aqla kuvveti

Şükr ol ma' bûd olan bir Allâh'a
Bu za'îf oldu bu himmet şehâ (40-41)²⁵⁵

Hacı Mustafaoğlu Za'îf(i) de *Mecma'u'l-Envâr* adını verdiği mevlidini 25 Muharrem 896/M8 Aralık 1490 tarihinde iki hafta gibi kısa bir sürede Bursa'da tamamlamıştır.²⁵⁶ Za'îf(i), eserinin giriş kısmında Emir Sultan'dan şeyhi olarak bahsetmiş, eserinin nihayetinde bir kıta ve iki gazel ile onu överek mevlide şeyhinin himmetiyle başlayıp bitirdiğini dile getirmiştir:

Daḥı vâcib durur kim her kişiyê
Ki şeyḥi medḥin itmek her kişiyê (ME-32)²⁵⁷

Bilûn bu Mevlid'e ben başladuğum
Buḥârâ sultânınuñ himmetidür (ME-1692)

Ve hem Ḥaqq 'avn-ıla ḥatm eyledüğüm
Buḥârâ sultânınuñ himmetidür (ME-1703)

Bu karinelere hareketle Emir-i Buharî müntesiplerinden olduğunu düşündüğümüz Muslihî'nin gerçek adı, ailesi, eğitimi, görevleri varsa diğer eserleri üzerindeki karanlığı aydınlatacak vesikalardan şimdilik mahrum bulunuyoruz.

²⁵⁵ *ae.*, s. 47. (Beyit numaraları adı geçen teze aittir.)

²⁵⁶ M. Fatih Köksal, "Za'îf(i) Mevlidi (Mecma'u'l-Envâr)", *Mevlid-nâme*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ank., 2011, s. 90.

²⁵⁷ *Mecma'u'l-Envâr* dan alınan beyitlerin numaraları M. Fatih Köksal neşrine göredir.

2.2. *Gül-efşân* (Mevlidü'n-Nebî)

2.2.1. İsmi ve Yazıldığı Tarih

Muslihî, eserini 913/M1507-1508 yılında kaleme aldığını hem lafzen hem de ebced ile düşürdüğü tarihle hatime bölümünde duyurmuş, mevlidinin ismini *Gül-efşân* koyduğunu haber vermiştir:

Çü hatm oldu kitâb-ı gül-feşânım
Kodum târihi **der-şahn-ı gülîstân**

Tamâm oldu kitâbum hamdülü'llâh
Bi-‘avni'llâh te‘âlâ Hayy u Hannân

Tamâm idüp **toğuz yüz on üçünde**
Dağı vaz‘ eyledüm adın **Gül-efşân** (800-802)

800. beyitte geçen “**Der şahn-ı Gülîstân / دُرْ صَحْنِ كُليستَانُ**” terkininin ebced değeri de 913’e tekabül etmektedir. Bu da gösteriyor ki, Muslihî *Gül-efşân*’ı müstakil ilk Türkçe mevlid kabul edilen Ahmedî’nin eserinden yüz, Süleyman Çelebi’nin *Vesiletü’n-Necâf*’ından ise doksan sekiz sene sonra nazmetmiştir.

2.2.2. Telif Sebebi

Muslihî, eserini hemen bütün mevlid müellifleri gibi Hz. Peygamber’e muhabbetinin bir ifadesi olarak ve onun şefaatine ulaşma arzusuyla yazdığını şu beyitlerle bildirmektedir:

Tut berü şol cân kulağın bir dem uht
Kuşan ol gayret kuşağın olma süst

Gör ki ne dürler idisêrem nişâr
Kûşe-i gûşuñda olsun yâdigâr

Ya‘nî dürr-i mevlûd-i Şâh-ı Cihân
Gel berü şarrâf-ısañ iy yâr-ı cân

‘İzzet idüp mevlûdına bî-kıyâs
Tâ şefâ‘at kıla size Faḥr-i Nâs (15-18)

2.2.3. Nüshası

Gül-efşân’ın şu an için bilinen yegâne nüshası Rıfat Kütük Özel Kütüphanesinde bulunmaktadır.

148x198 (120x157) mm ölçülerindeki yazma; taç ve yer yer tuğ filigranlı, su yollu, aharlı, nohudî renk kâğıda 13 satır hâlinde, siyah mürekkeple ve harekeli nesih hatla istinsah edilmiş; metin, cetvel içine alınmadan bırakılmış; söz başlarıyla tasliye beyitleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yazma, sonradan yapılmış üzeri çiçek desenli bordo cilt içerisindedir. *Gül-efşân*, 39 yapraktan ibaret nüshanın 1_b-32_b yaprakları arasındadır. 32_b-39_b’de Hz. Peygamber’ in bazı mucizelerinin anlatıldığı, kime ait olduğu bilinmeyen, sonu eksik bir mesnevi daha mevcuttur.

Nüshanın istinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Bununla beraber yazı, kâğıt, mürekkep özelliklerinden yola çıkarak XVI. yüzyılda istinsah edildiği ihtiyatla söylenebilir. Yazmanın genel olarak vezin bilgisine sahip dikkatli bir müstensihin elinden çıktığı anlaşılmaktadır.

Yazmanın:

Başı: Ḥamdüli’l-lâhi’l-Celîli’l-Ḥaḳḳu’l-eclâ
Hüve’l-Ḥallâḳu Hüve’l-lâhu’l-â‘lâ

Sonu: Ger dilersiz bulasız dârü’s-selâm
‘İşḳ-ıla diñ eş-şalâtu ve’s-selâm

2.2.4. Beyit Sayısı

Gül-efşân’ın tespit edilebildiğimiz tek nüshasından hareketle hazırladığımız transkribeli metin 803 beyitten ibarettir. Eserin orta uzunlukta mevlidlerden olduğuna işaret eden bu toplama, bölüm ve

fasıl sonlarında tekrar edilen tasliye beyitleri ile gazel nazım şekliyle kafiyelenmiş manzumeler de dâhildir.

2.2.5. Vezni

Mesnevi nazım şekliyle yazılan *Gül-efşân*'da baştan sona kadar aynı vezin kullanılmamıştır. 803 beyitten mürekkep eserin 665 beyti, yani kahir ekseriyeti *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*, geriye kalan kısmın 122 beyti *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün*, gazel formunda kafiyelenmiş üç manzumenin ikisi *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*, biri ise *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün* kalıbıyla söylenmiştir. Demek oluyor ki, eser boyunca dört farklı kalıba müracaat edilmiştir. Asıl vezin durumundaki *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbı 15-94, 99, 124, 152, 159-227, 231-398, 400-463, 468-489, 493, 508-613, 622-772, 803; ikinci vezin olarak kullanılan *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıbı 1-14, 95-98, 100-123, 130-151, 153-158, 228-230, 399, 490-492, 494-500, 614-621, 773-802 beyitlerinde tercih edilmiş, gazel formundaki manzumeler de dâhil olmak üzere eser boyunca vezin, gayrimuntazam aralıklarla 26 kez değiştirilmiştir. İki farklı vezin arasındaki mesafe 168 beyti bulabildiği gibi tek beyte dahi düşebilmektedir. Eski Anadolu Türkçesiyle yazılan dinî-tasavvufî eserlerde tesadüf edilen bu veznî keyfiliği bu kabil eserlerin sanat endişesiyle değil dinî hassasiyetle vücuda getirilmesiyle izah mümkün olduğu gibi şairin aynı vezni takipten doğabilecek yeknesaklığı ortadan kaldırma gayreti şeklinde yorumlamak da imkân dâhilindedir.

Muslihî'nin vezne tasarrufu umumiyetle Eski Anadolu Türkçesi (*EAT*) Dönemi'nin genel özelliklerine uygunluk gösterir. Bunun bir tezahürü olarak imale-i maksurelerin fazlalığı, eserin vezin bakımından en dikkate değer tarafıdır. Öyle ki, kimi beyitlerde dört hatta beş kısa hecenin birbirini takip ettiği ve imale-i maksurelerin peş peşe sıralandığı görülür:

Ol Yehûd'a didi bir gün ‘avreti
Bu aya niçün iderler râğbeti (23)

‘Avretine dönüben eydür eri
Vardır anuñ bir ulu peygâm-beri (25)

Gelmiş â‘ zâsı be-küllî yirine
Niçe bir anası görüp yirine (594)

On ikinci gicesi yâ cism ü cân
Şevk-ıla mi‘râca hoş oldu revân (624)

Aşağıdaki beyitler mesnevi boyunca imale-i maksurenin bulunmadığı nadir örneklerdendir:

Bağdı ‘Abdu’llâh’a çün-kim ber-kemâl
Gördi nâ-gâh eylemiş nûr intikâl (210)

Merhabâ iy mihr-i Sübhân merhabâ
Merhabâ iy lutf-ı Yezdân merhabâ (275)

Veli bil-kim muhakkak şeş cihetden
Münezzehdür muhaddesdür o Raḥmân (794)

Mesnevîde dönemin vezin özelliklerinden zihafa da oldukça sık rastlanır.

Furşatı fevt eylemeñ siz de i yâr
Fânîdür iş-bu cihân hoş âşikâr (52)

Ya şunlar görmedi ahlâ birisi
Kimi Naşrân’ oldu kim Mecûsî (144)

Okıduñ mevlâduñ rûḥânîsinden
Okı şimden-girü cismânîsinden (229)

Anası eydür kabûl itdüm seni
Ger emerse südüni ol cânlar cânı (357)

Şâz u hürrem oldı gitdi teşvâşi
Aḥmed oldı zîra eşi yoldaşı (470)

Bunlar anlardur işidün ḥâlini
Dünyâda yetim mâlını yidiler (671)

Gül-cfşân'da zihaf bakımından en ilgi çekici kelime “mevlûd”dür. Eserde toplam on yedi kez geçen kelimenin ek aldığı on beş yerde zihafı kullanıldığı görülmüştür:

Şimdiden girü idëyin mevlûdın
Hoş şafâ bulsun işidüp ehl-i dîn (42)

Mevlûda itdikleri-y-çün hürmeti
Anlara virildi îman ḥil' ati (50)

Gördi-kim cem' olmuş anda ehl-i dîn
Kim oḡurlar ol Resûl'ün mevlûdın (63)

Aşağıdaki örneklerde ise kasr'a tesadüf edilir:

O gülşen ḡoncesinden **bir ki** (bir iki) ḡonce
Getürdüm tâ şafâ alsun dil ü cân (496)

Didi *ev ednâya* irdüm Muştafâ
Görnü (görünü) geldi gözüme bir hoş fezâ (734)

Götrülüp (götürülüp) ol-dem hicâb-ı bârgâh
Nâ-gehân kıldı tecellî ol îlâh (741)

2.2.6. Kullanılan Nazım Şekilleri

Muslihî, mevlidini türün diğer birçok örneği gibi mesnevi nazım şekliyle yazmış, buna mukabil eserine mahlas ihtiva eden gazeller ya da gazel şeklinde kafiyeleşmesine rağmen mahlas bulunmayan manzumeler de yerleştirmiştir. Düzensiz aralıklarla ve çoğunlukla başlık zikredilmeden başlayan, aynı nazım şeklini sürdürmekten kaynaklanacak yeknesaklığı önlemek maksadına hizmet ettiği aşikâr olan bu manzumeleri okuyucu, kalıp ve kafiye değişikliklerinden hareketle fark edebilmektedir. Bu manzumeler arasında bazen bir bazen de yüzden fazla beyit olduğu göze çarpmaktadır.

Mevlidde mahlas ihtiva eden, gazel şeklinde kafiyeleşmiş manzumelerin sayısı üçtür. Bunlardan ilki 124. beyitten sonra gelmekte ve beş beyit sürmektedir. *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla söylenen gazelde başlık bulunmamaktadır.

Şairin mahlasını zikrettiği ikinci gazel eser/nüsha boyunca başlığı mevcut iki gazelden biridir. “Der-medh-i Server-i Kâ'inât” unvanını taşımakla beraber Hz. Peygamber’i değil Emir Sultan’ı övmek kastıyla söylenen ve 500. beytin akabinde başlayan bu 7 beyitlik gazelin vezni, *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün*’dür.

Mahlas ihtiva eden son gazel ise 597. beyitten sonra gelmekte ve başlığı bulunmamaktadır. Bu manzume eserin hâkim kalıbıyla, yani *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* ile söylenmiş 14 beyitten ibarettir.

Gül-efşân’da mahlas ihtiva etmeyen gazel formunda kafiyeleşmiş manzumelerin sayısı ise 15’tir. En kısası 5, en uzun 30 beyit uzunluğunda olan bu manzumelerin 10 tanesi *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* (264-272; 274-280; 282-304; 361-365; 404-408; 510-525; 599-612; 614-621; 647-655; 657-674), beş tanesi ise *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün* (1-5; 6-14; 494-500; 614-621; 773-803) kalıbıyla söylenmiştir. Bu manzumelerden de sadece biri (6-14) “Nev'-i Dîger” şeklinde bir başlık taşımaktadır.

Mevlidde mesnevi ve gazel nazım şekilleri dışında her mısraı birbiriyle kafiyeli olarak, nazm formunda ve *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla söylenmiş birbirini takip eden iki şiir de mevcuttur (464-467).

Hazırladığımız transkribeli metinde nazım şeklini okuyucuya bildirmek maksadıyla bu manzumelere hem metnin genelinde hem de kendi içlerinde olmak üzere iki farklı numara verilmiş, kalıp değişikliği söz konusu ise manzumenin hemen başında bu husus vurgulanmıştır.

2.2.7. Tasliye Beyitleri

Mevlid metinlerinin çoğunda müşterek bir özellik olarak fasılları birbirinden ayıran, aynı zamanda okuyucuyu Hz. Peygamber'e salat ü selam getirmeye davet eden beyitler mevcuttur. İsimlendirilmesi hususunda tam bir mutabakat bulunmayan bu beyitler, değişik çalışmalarda vasıta beyti²⁵⁸, nakarat beyti²⁵⁹, tekrar beyti²⁶⁰, salat beyti²⁶¹, salat-selam beyti²⁶² gibi ifadelerle anılmıştır.

²⁵⁸ bk. Süleyman Eroğlu, “Edebî Bir Tür Olarak Mevlidler: Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler”, *Bir Kutlu Doğum Şaheseri Mevlid ve Süleyman Çelebi* (ed.ler: Bilal Kemikli, Osman Çetin), Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ank., 2010, s. 112; aynı yazar, “Lâmiü Çelebi ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı*, C II, s. 104; M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, s. 30, 92, 529; Nazan Aşık, “Edirne Müftüsü Mehmed Fevzi Efendi'nin İcmâlü'l-Kelâm Adlı Mevlidi”, s. 83; Mehmet Akkuş, “Abdullah Salâhaddin-i Uşşâkî (Salâhî) ve Mevlidi”, *age*, C II, s. 490; Mustafa Uzun, “Mehmed Fevzi Efendi ve Mevlidleri”, *Mevlid Külliyyatı*, C III, s. 74; Hikmet Atik, “Yusuf Sâmî Efendi ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı*, C III, s. 104.

²⁵⁹ Ekrem Bektaş, “Diyarbakırlı Kâmi ve Mevlid'i”, *Turkish Studies*, Volume 6/1, Winter 2011, s. 763.

²⁶⁰ Ramazan Ekinci, “Erzurumlu Osman Sirâceddin ve Mevlid-i Şerifi”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 267.

²⁶¹ Hasan Aksoy, “Şemseddin Sivasî ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı*, C II, s. 267.

²⁶² M. Tayyip Okiç, *agm*, s. 30.

Bu beyitlerin bazı mevlid metinlerinde eser boyunca münasebet düştükçe hiç değişmeden tekrarlandığı, bazılarında ise küçük farklılıklarla ama her hâlükârda yukarıda saydığımız fonksiyonlarla vazifeli olarak yer aldığı görülmekte, dahası bu beyitlerin yazmalarda ekseriyetle kırmızı mürekkeple tespit edildiği dikkati çekmektedir. Bu kâbil beyitlerin gelenek tarafından hangi isimle anıldığına, eserin beyit toplamına dâhil edilip edilmediğine dair ipucuna ise Ahmed *Mevlid*'inin (yaz. tar.: 1469) Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 112 numarada bulunan nüshasının²⁶³ zahriyesindeki bir kayıta tesadüf etmekteyiz. Nüshayı tetkik eden şahsın zahriyeye eski harflerle düştüğü not şöyledir:

“Yüz otuz *çokuz* *şahîfedür*. **Tasliye** beyt-i şerîflerinden mâ'adâsı *biñ çokuz yüze karîbdür*.”

Bu ifadelerden anladığımız kadarıyla bu beyitler gelenek tarafından tasliye beyti olarak isimlendiriliyor ve aynı beyit eser boyunca tekrarlanıyorsa beyit toplamına dâhil edilmiyordu. Tasliyenin sözlük anlamı “Hz. Peygamber anılınca ‘sallallâhu aleyhi ve sellem’ veya ‘Aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm’ dua cümlelerini okuma, salavat getirme, salât ve selâm eyleme”dir.²⁶⁴ Buradan yolu çıkarak mevlid metinlerinin ortak özelliklerinden olan bu beyitlerin, günümüzde yapılan çalışmalarda da *tasliye beyti* şeklinde adlandırılmasının farklı isimlendirmelerden kaynaklanan terim karışıklığını önleyeceğini ve birlik tesis edeceğini düşünmekteyiz.

Esasen tasliye beyitlerine Türk edebiyatında sadece mevlid türü metinlerde rastlamayız. Bu cins beyitler Hz. Peygamber’in ve ehl-i beytin konu edildiği, yahut ahlaki, dinî-tasavvufi başka

²⁶³ Bu nüsha Neclâ Pekolcay’ın “Ahmed’in Mevlid İsimli Eseri” adlı makalesinde (bk. s. 65) ve Ahmet Ateş’in *Süleyman Çelebi Vesîletü’n-Necât Mevlid* isimli çalışmasında (bk. s. 69) eski kayıt numarasıyla yani, Selim Ağa-Kütüphane-i Cedid 1642 şeklinde verilmiştir.

²⁶⁴ İlhan Ayverdi, *Misallî Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yay., İst., 2011, s. 3081.

eserlerde de tabii olarak karşımıza çıkabilmektedir. Hiç şüphesiz bunun en önemli örneklerinden biri, kendinden sonra yazılan eserlere şekil ve muhteva bakımından kaynaklık ve öncülük eden Yazıcıoğlu Mehmed-i Bîcân'ın (öl. 855/M 1451) *Muhammediye*'sidir. Amil Çelebioğlu'nun ifadesiyle tahkiyeli taraflarına rağmen sanki baştan başa münacaat ve naat özelliği gösteren bu mühim eserde²⁶⁵ Yazıcıoğlu yeri geldikçe okuyucuyu Hz. Peygamber'e salat ü selam getirmeye davet etmektedir.

Sistemli bir biçimde olmasa da tasliye beyitlerine tesadüf edilen bir diğer eser Derviş Muhammed Yemînî'nin (XVI. yy.) Hz. Ali'nin menkıbevi hayatını anlattığı *Fazîlet-nâme*'sidir (*telif tar.* 925/M 1519). Yemînî mesnevisinde kimi bölüm sonlarında:

Muhammed Muştafâya biñ şalavât
Virûn bir demde siz i ehl-i tâ'at²⁶⁶

ve:

Dil ü cândan şalavât vir resûle
Murâduñ üzre irersin vuşûle²⁶⁷

gibi tasliye beyitlerine yer vermektedir.

Tasliye beyitlerinin mevlid türü haricinde de kullanıldığının güzel örneklerinden biri *Manzûme-i Hadîcetü'l-Kübrâ*'dır.²⁶⁸ Eserin

²⁶⁵ Âmil Çelebioğlu, *Muhammediye*, C1, s. 99.

²⁶⁶ Yusuf Tepeli, *Derviş Muhammed Yemînî Fazîlet-nâme (Giriş-İnceleme-Metin)*, C1, TDK Yay., Ank., 2002, s. 291.

²⁶⁷ *ae.*, s. 325.

²⁶⁸ Eserin ismi ihtilaflıdır. Özel kütüphanemizde bulunan ve 1274/M 1857-58 istinsah tarihli yazmanın serlevhasında *Mevlûdü'n-Nebî* ibaresi varsa da eseri mevlid olarak kabul etmek birçok bakımdan mümkün değildir. Eserin Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 8902'de bulunan diğer bir nüshası *Manzûme-i Hazret-i Hadîcetü'l-Kübrâ* ismini taşımakta, 1306/M 1888-89 tarihli taşbaskı nüshada ise eserin adı *Akd-i Fahr-i Kâ'inât min Hadîcetü'l-Kübrâ* olarak verilmektedir. Eser hakkında kendi kütüphanesindeki nüshadan ve Paris Bibliothéque Nationale Supplement Turc 1515 numarada kayıtlı yazmadan hareketle bir

taşbaskı nüshasında belli aralıklarla tekrarlanan tasliye beyti şöyledir:

Ger diler iseñ bula cânın şafâ
Vir şalavât ber-Resûl-i Muştâfâ²⁶⁹

Pîr Muhyiddin Muhammed b. Abdurrahman'ın (öl. ?) *Şefâ'at-*

makale kaleme alan Abdülkadir Karahan, mesnevinin müellifini meçhul, yazıldığı dönemi kesin olmamakla beraber XV. yüzyıl ve ismini *Hikâyet-i Hadice Tezvic-i Muhammet* yahut *Mevlid-i Hadicetü'l-Kübrâ* olarak vermektedir (“İlk Osmanlı Edebiyatının İncelenmemiş Dinî Bir Mesnevisi: Hikâyet-i Hadice Tezvic-i Muhammet yahut Mevlid-i Hadicetü'l-Kübrâ”, *Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri, İst. Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İst.*, 1980, s. 225-232). Metin üzerinde ayrıca iki yüksek lisans çalışması yapılmıştır. Bunlardan Seda Garip tarafından yapılan çalışmada [*Gulâmî'nin “Dâsâtân-ı Hadicetü'l-Kübrâ” Adlı Eseri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., İst., 2010] eser Gulâmî isimli bir şaire ait olarak gösterilmiş, Emine (Kara) Tursun ise müellifin meçhul olduğunu ifade etmiştir [*Hazâ Kitâb-ı Hadicetü'l-Kübrâ (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Bolu, 2010). Seda Garip'in Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi 256 numaralı nüshadan hareketle ortaya koyduğu metinde geçen ve aslında mesnevi bittikten sonra kaydedilmiş bulunan Gulâmî mahlasını ihtiva eden beyitler görebildiğimiz diğer nüshalarda mevcut değildir. Esas itibarıyla eserin yazmaları arasındaki nüsha farkları da hayli fazladır.

²⁶⁹ *Akd-i Fahr-i Kâ'inât min Hadicetü'l-Kübrâ*, Basım yeri belli değil, 1306, s. 5, 8, 13, 17, 22, 26, 30, 35, 39, 44, 54, 56. Eserin özel kütüphanemizdeki yazma nüshasında ise basılı eserden farklı olarak vezin bakımından hepsi kusurlu olan şu tasliye beyitleri bulunmaktadır:

Ger dileriseñ yarın şayyibâtı
Vir ‘âşıkâne ol Muḥammed’e şalavâtı (yk. 2_a)

Ger diler iseñ bâkide şıfâtı
Vir Muḥammed’e şalavâtı (yk. 2_b)

‘Âşık-ısañ sen aña ey nîk-nâm
Vir ol güzel Muḥammed’e şalavâtı tamâm (yk. 13_b)

nâme'si²⁷⁰ de (telif *tar.* ?) tasliye beyitlerinin düzenli bir biçimde bölüm sonlarında tekrarlandığı dinî metinlerimiz arasındadır:

Rahmet olup cânıñuz bulsun hayât
 ‘İşk-ıla vir ol Muhammed’e şalavât²⁷¹

ve

Ger dilerseñ bâk’den bâkî hayât
 [‘İşk-ıla] vir ol Muhammed’e şalavât²⁷²

tasliye beyitleri eser boyunca münavebeli olarak tekrarlanmaktadır.

Müridî’nin (XIV-XV. yy.) dinî ve ahlaki nasihatler vermek maksadıyla kaleme aldığı *Pend-i Ricâl* mesnevisi, tasliye beyitlerinin farklı ve güzel örneklerine fazlasıyla tesadüf edilebilen eserlerdendir. Toplam 21 meclisten oluşan mesnevide her meclisin nihayetinde, kimi zaman da hikâyelere başlamadan evvel tasliye beyitlerine yer verilmiştir. Müridî, eseri boyunca aynı tasliye beyitini tekrarlamaktan mümkün mertebe kaçınmış, farklı tasliye beyitleri söylemeye gayret göstermiştir:

²⁷⁰ Bazı çalışmalarda ve kütüphane kayıtlarında bu eserin diğer isminin *Ervâh-nâme*, *Ervâh-nâme*’nin ise *Kitâb-ı Emîr Sultân* olarak gösterilmesi doğru değildir. bk. Mehmed Nebioğlu, *Ervâh-nâme Pîr Muhyiddîn (1b-30b Yapraklar) Giriş - Metin - Dizin – Tıpkıbasım* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları *Ens., İst.*, 2008, s. 2; *Ervâh-nâme*, 60 Zile 103, *yk.* 1_b; *Ervâh-nâme*, 06 Mil Yz A 5162 *yk.* 1_b (Serlevhasında *Kitâb-ı Emîr Sultân* ibaresi bulunmasına rağmen nüsha, Millî Kütüphanenin sanal ortamda hizmet veren kataloğuna, *Şefâ’at-nâme* şeklinde kayıtlıdır. bk. <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/sefaat-name/133188> (Son Erişim Tar.: 10.09.2017); *Ervâh-nâme*, 06 Mil Yz A 5159, *yk.* 1_b (Bir önceki yazmadaki durum bu yazma içinde geçerlidir. <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/sefaat-name/133354> Son Erişim Tar.: 10.09.2017) Esasen *Şefâ’at-nâme* ve *Ervâh-nâme* iki farklı eserdir.

²⁷¹ Pîr Muhyiddîn Muhammed, *Şefâ’at-nâme* (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi, *yk.* 27_b. İkinci mısranın vezni kusurludur.

²⁷² *ae.*, *yk.* 29_b. İkinci mısranın vezni kusurludur.

Şefâ²⁷³ at isteyenler Muştâfâya
Şalâvat virsün ol rûh-ı şafâya²⁷³

Ki yüz hayr isteyen anda birine
Şalâvat vir sen ol dîn Serverine²⁷⁴

Pes şalavât viricek ol Serveri
Şâz idersin bellü bil Peyğam-ber'i²⁷⁵

Ger halâş olmak dilerseñ iy şafâ
Vir şalâvat rûh-ı pâk-i Muştâfâ²⁷⁶

Muslihî ise *Gül-efşân*'da 21 farklı tasliye beytini toplamda 31 kere kullanmış, aynı tasliye beytini eser boyunca en fazla iki kez tekrarlamıştır. Bu beyitlerle birlikte şair, konuyu ya da nazım şeklini değiştirmeyi, eserini okuyan/dinleyenleri bu değişikliğe hazırlamayı, Hz. Peygamber'in ismini anarak sözlerini bereketlendirmeyi, okuyucu/dinleyicilerini ona salât ü selam getirmeye davet etmekle de eserinden hasıl olacak manevi kazancı artırmayı hedeflemektedir.

Metinde geçen tasliye beyitleri şunlardır:

Eger dilerseñüz oddan necâtı
Resûl'ün rûhına diñ eş-şalâtı (14)

Ger dilerseñüz eger 'âlî maķâm
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve's-selâm (55 ve 273)

²⁷³ Atabey Kılıç, *Mürîdî ve Pend-i Ricâl Mesnevisi (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*, Akademi Kitabevi, İzmir, 2005, s. 104.

²⁷⁴ *ae.*, s. 150.

²⁷⁵ *ae.*, s. 208.

²⁷⁶ *ae.*, s. 375.

Aña rahmet eyleye Rabbü'l-enâm
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve's-selâm (86)

Ger dilersiz bulasız 'âlî makâm
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve's-selâm (124 ve 281)

Derd-ile yâ ümmet-i Faḥrû'l-enâm
Eydün imdi eş-şalâtu ve's-selâm (152)

Ger dilerseñüz eger fevz ü necât
Eydün imdi eş-şalâtu ve's-şalât (184)

Tâ şefâ' at eyleye Faḥrû'l-enâm
Eydün imdi eş-şalâtu ve's-selâm (215)

'Âşık-ısañuz eger iy nîk-nâm
'İşk-ıla diñ eş-şalâtu ve's-selâm (227 ve 508)

Tâ şeffi' ola size ol pâk-zât
Eydün imdi cân u dilden eş-şalât (305)

Ger dilersēñüz cehennemden necât
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve's-şalât (354)

Tâ şeffi' üñ ola Faḥrû'l-Mürselîn
Derd-ile diñ eş-şalât yâ müslimîn (366)

Tâ şefâ' at kıla Faḥr-i Mümkînât
Eydün imdi cân u dilden eş-şalât (382)

Tâ şefâ' at eyleye Faḥrû'l-enâm
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve's-selâm (409 ve 475)

Tâ irişe rahmet-i Rabbü'l-enâm
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve's-selâm (459)

Ger dilersenüz eger bâkî hayât
Eydün imdi cân u dilden eş-şalât (493)

Ger dilersiz bulasız dârü's-selâm
Eydün imdi eş-şalâtu ve's-selâm (526)

Raḥmet olup cânıñuz bulsun hayât
Eydün imdi cân u dilden eş-şalât (544 ve 675)

Ger dilersiz bulasız ‘âlî maḳâm
Eydün imdi eş-şalâtu ve's-selâm (576 ve 687)

Ger dilersiz bulasız oddan necât
Eydün imdi cân u dilden eş-şalât (598)

Raḥmet olup rûḥıñuz bula hayât
Eydün imdi hep Resûl'e eş-şalât (613)

Tâ irişe raḥmet-i Rabbü'l-enâm
Eydün imdi eş-şalâtu ve's-selâm (656 ve 728)

Ger dilersiz raḥmet-i Rabbü'l-enâm
‘İşk-ıla diñ eş-şalâtu ve's-selâm (710)

Ger dilersenüz eger fevz ü necât
Eydün imdi cân u dilden eş-şalât (772)

Ger dilersiz bulasız dârü's-selâm
‘İşk-ıla diñ eş-şalâtu ve's-selâm (803)

2.2.8. Dil Özellikleri

Eski edebiyatımızda geniş kütlelere ulaşp onu irşat etmeyi, bilhassa topluluklar önünde okunmayı hedefleyen dinî-tasavvufî eserlerin nispeten sade bir lisanla kaleme alındığı bilinen bir husustur. Eski Anadolu Türkçesinin (*EAT*) tesirlerini henüz devam

ettirdiği bir dönemde, 913/M 1507-1508’de yazılan *Gül-efşân*’da hem mensubu bulunduğu türün diğer örneklerinde görülen sadeliği hem de ait olduğu dönemin dil özelliklerini bir arada müşahade etmek mümkündür. Şairin, fasıl başlarında ya da münasebet düşüğe okuyucusuna “uht” (15), “nigâr” (28), “yâr” (52), “dede” (68), “kibâr” (159), “ahî” (161), “azîz” (162), “nîk-nâm” (227) şeklinde hitap etmesinden kadın erkek, genç yaşlı toplumun her kesiminden bireye ulaşmak endişesinde olduğu anlaşılmaktadır. Muslihî bu arzusuna erişmek maksadıyla eserinde uzun terkiplere ve ağdalı söyleyişlere yönelmemiş, daha ziyade ikili bazen üçlü Farsça tamlamalarla yetinmiştir. *Gül-efşân*’da hiç Arapça veya Farsça terkip bulunmayan beyitlerin sayısı bir hayli fazladır.

Eserde 787’si Arapça, 475’i Türkçe, 314’ü Farsça, 14’ü İbranice, biri İtalyanca, biri Yunanca, biri müşterek olmak üzere toplamda 1593 madde başı kelime geçmektedir. Buna göre Arapça kelimelerin genele oranı %49.40, Türkçe kelimelerin %29.81, Farsçaların %19.71, İbranicelerin 0.87, diğer dillerden geçen ve müşterek olanların ise %0.18’dir. Ancak hemen ifade etmeliyiz ki, eserde hemen bütün *EAT*’ye ait dinî-tasavvufî metinlerde olduğu gibi Türkçe kelimelerin kullanım sıklığı Arapça kelimelere nazaran daha fazladır. *Gül-efşân*’da birçok arkaik Türkçe kelime de mevcuttur. Bunlar ve anlamları, çalışmanın sonunda yer alan Arkaik Türkçe Kelimeler Sözlüğü’nde verilmiştir.

Gül-efşân’da -(y)Up (başlayup, boğazlayup, ağlayup), –(y)UbAn (çağırşuban, ağsıruban, tütuban), -(y)IcAk, -(y)İcEk zarf-fiil (idicek, idicek, göricek); -(y)IsAr, -(y)İsEr gelecek zaman (olsar, tolsardur, gëliser); -ğİl, -ğİL emir teklik 2. tekil şahıs (olğıl, eylegil, virgil); -vEn 1. teklik şahıs (kalışarvan) gibi *EAT* Dönemi’ne ait eklere fazlasıyla rastlanır.

Metinde, Türkiye Türkçesi edebiyatının bilhassa ilk devirlerinde şairlerin vezni tesis edebilmek maksadıyla daha fazla

müracaat ettikleri vezin gereği birleşmelere (contraction-crase)²⁷⁷ de sıklıkla tesadüf edilir:

Düşde gördi ol Yahûdî ‘avreti
Görünü geldi_ol Muhammed hâzreti (33)

Uyanukla nice işitse Resûl
Öyle işidürdi_uyurken nâmdâr (517)

Varup ol ferîşteye virdüm selâm
Hoş ‘aleyke_aldı vü hem kıldı kıyâm (684)

2.2.9. Muhtevası

Gazel şeklinde kafiyeleşmiş beş beyitlik **tahmid** ve **tevhid** içerikli bir manzume ile başlayan *Gül-efşân*, **Nev’-î Dîger** başlığını taşıyan, yine gazel nazım şekliyle kafiyeleşmiş; ilk beş beyti **naat**; altıncı beyti Ehl-i Beyt’e, yedinci beyti Dört Halife’ye, sekizinci beyti sahabeye salatü selâmı dile getiren bir manzume ile devam eder. Bu kısmı, bazı mevlid metinlerinde de geçen ve mevlid okutmanın faziletlerine dair hikâye izler (15-55):

Hikâyeye göre vaktiyle Bağdat’ta iyilik ve fazilet sahibi, Hz. Peygamber’in doğduğu ay olan rebiyülevvelde mevlid düzenlemeyi âdet hâline getirmiş bir kimse yaşamaktaydı. Bu kimsenin Allah’a secdeye yanaşmayan Yahudi bir komşusu vardı. Bu Yahudi’ye karısı, komşuları olan Müslüman’ın rebiyülevvel ayına neden bu kadar hürmet gösterdiğini, bu ay geldiğinde niçin bayram edip ziyafetler verdiğini sorar. Yahudi ise karısına, o Müslüman’ın ismi Ahmed olan, Allah’ın ‘sevgili’ kabul ettiği bir peygambere inandığını; onun dünyaya geldiği pazartesi gününde putların yerle bir olduğunu anlatır. Bu izah Yahudi kadının gönlünde Hz.

²⁷⁷ Birleşme (Contraction-Crase) için bk. Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 42.

Peygamber’e karşı muhabbet uyandırır; nihayet rüyasında Hz. Peygamber’i etrafında ashabı olduğu hâlde görür. Kadın, ashabdan çevresini kuşattıkları şahsın Hz. Peygamber olduğunu öğrenince sevinir ve “Yâ Resulallâh!” diye seslenir. Hz. Peygamber de ona lütufla “Lebbeyk!” karşılığını verir. Kadın, kendisine niçin “Lebbeyk!” diye mukabele ettiğini Hz. Peygamber’e sorar. Hz. Peygamber, kadına, kendisine gösterdiği saygı nedeniyle böyle seslendiğini ifade eder, iman telkininde bulunur. O da can u gönülden bu telkini kabul eder, rüya ikliminde Müslüman olur. Uykusundan mesut bir şekilde uyanın kadın, gözyaşları içinde Hz. Peygamber’in mevlidini her sene kutlamaya karar verir. Bu sırada çıkagelen kocası, ona sevincinin sebebini sorar. Kadın, kocasına rüyasını anlatır, onu da İslam’a davet eder. Adam da imana gelir ve karısı gibi ölünceye kadar mevlid düzenlemeye niyetlenir. Karı koca ölünceye kadar bu kararlarını sadakatle uygularlar. Onlara, mevlide gösterdikleri hürmet, iman vesilesi olmuştur.

Eserin, **56-86. beyitleri** arasında yine bazı mevlid metinlerinde karşımıza çıkan, mevlid okutmanın faziletine dair rivayet nakledilir. Muslihî bu rivayeti *Ravz-ı Fâ’iz*²⁷⁸ isimli bir kaynaktan naklettiğini bildirmektedir. Rivayete göre bir zamanlar Zeydoğlu Ali isimli güzel huylu bir kimsenin dindar, salih bir komşusu vardır. Bu salih kadın ölünce kendisi gibi salih bir kimse olan oğluna bir filori miras bırakır. Salih evlat, bununla annesinin anılmasına vesile olacak bir hayır yapmayı düşünürken yolu Hz. Peygamber’in mevlidini okuyan bir topluluğa uğrar. Mevlid, salih gence tesir eder, o geceyi topluluğun yanında geçirir; rüyasında kıyametin koptuğunu görür. Mana âleminde bir münadi, o mevlid cemiyetinde bulunanların isimlerini çağırır, onlara cennete girmelerini söyler. Salih genç, yine mana âleminde cennette çok güzel bir kasır görür. Bu kasra girmek isterse de oraya sadece mevlid tertip edenlerin girebileceği söylenerek izin verilmez. Uykusundan uyanan genç,

²⁷⁸ Bu esere aşağıda ayrıca temas edilecektir.

annesinden miras kalan bir filori ile mevlid düzenler ve bunu ölünceye kadar her yıl tekrarlar. Nihayet güle güle huzur içinde ölür. Cesedine bakanlar onun öldüğüne inanmazlar, bir tabip çağırırlar. Tabip, cesedine bakınca salih evladın öldüğünü, ebedî hayata nail olduğunu söyler. Bu esnada salih evlat gözlerini açar; kendisi için kimsenin üzülp gam yememesini, zira Hz. Peygamber'in mevlidine gösterdiği hürmet sebebiyle büyük lütuflara nail olduğunu söyleyerek çevresindekilere de mevlid düzenlemeyi öğütler.

Mevlidin **87-124. beyitleri** arasında bazı diğer mevlid metinlerinde anlatılan Cenab-ı Hakk'ın "Yakîn" isimli dört budaklı bir ağaç yaratması ve Hz. Peygamber'in ruhunu tavus suretinde tasvir ederek- metinde tavusun Hz. Peygamber'in ruhu olduğuna değinilmez- bu ağacı ona makam olarak vermesi anlatılır. Hakk'ın tavus suretinde tasvir ettiği Hz. Peygamber'in nuru, kendisine tahsis edilen makamda yetmiş bin yıl boyunca tesbihle meşgul olur. Nihayet Allah, hayat aynasını (Mir'at-ı Hayât) yaratır, Peygamber'in ruhu o aynada kendi güzelliğini müşahade eder. Hak, daha sonra ona "haya" hissini verir. Bunun üzerine Resulullah beş kez secdeye kapanır. Müslümanlara beş vakit namaz bundan dolayı farz kılınmıştır. Cenab-ı Hak, Peygamber'in ruhuna nazar edince, ruh terlemeye başlar. Onun başının terinden cümle melekler; yüzünün terinden **Arş, Kürsî, cennetler** dâhil olmak üzere semavat ile **Levh** ve **Kalem** yaratılır. Göğsünün terinden enbiyanın, âlimlerin, salihlerin ruhuyla **Beyt-i Mamûr, Kâbe, Beyt-i Makdis** ve bütün diğer mescitler halk edilir. Resulullah'ın sağrısı terinden ise Yahudiler, Hristiyanlar, Mecusiler, Rafizîler, dinsizler ve inkârcılar yaratılır. Ayakları terinden yeryüzü, pâk alından cihan yaratılıp tanzim edilir.

125-129 beyitleri arasında beş beyitlik münacaat tarzında ve gazel formunda bir şiir söyleyen Muslihî, *Gül-efşân*'ın 130-151. beyitleri arasında Cenab-ı Hakk'ın "İzzet" isimli bir kandil yaratarak onu Arş'in üzerine asmasını anlatır. Allah, bu kandilin

içine Hz. Peygamber'in ruhunu tıpkı bu dünyadaki suretiyle ve namazda duruyor biçimde yerleştirir. Bütün ruhlar gelerek Hz. Peygamber'i temaşaya ve etrafında tesbih ederek tavafa başlar. Bu, yüz bin yıl boyunca böylece devam eder. Seyir esnasında Peygamber'in başını görenler bu dünyada sultan, gözünü görenler hâfız, kaşını görenler nakkaş, burnunu görenler hakim, ağzını görüp oruca devam eden kimseler ile göğsünü görenler ise âlim olurlar. Resulullah'ın mübarek uzuvlarından her birini görene Allah bir çeşit nasip ve kısmet bahşeder. Onun gölgesini görenler dünyada çalgıcılık mesleğini icra eder. Kim ki, Peygamber'in uzuvlarından birini görmemişse, işte onlar Nasranî ve Mecusî olur. Peygamber'e hiç nazar kılmayanlar ise dünyada tanrılık iddiasında bulunanlardır.

153-183. beyitler arasında ise Hz. Peygamber'in vücudunun yaratılmasına temas edilir. İnsanı yaratmayı arzu eden Cenab-ı Hakk'ın vazifelendirdiği Azrail, Âdem'in toprağını almak için yeryüzüne iner. Yeryüzünün yalvarmalarına aldırış etmeden Âdem'in alnının toprağını Kâbe'den, göğsününkini Beyt-i Makdis'ten, ellerininkini mağrip ve maşrıktan, butlarıninkini Yemen'den, ayağının toprağını ise sahradan alarak Hakk'ın huzuruna döner. Azrail, dünyanın farklı bölgelerinden aldığı bu toprağı yoğurur, balçık kıvamına getirir. Daha sonra Cenab-ı Hak, Cebrail'i yeryüzüne göndererek Hz. Peygamber'in toprağını getirmesini emreder. Cebrail, mukarreb melekler beraberinde olduğu hâlde yeryüzüne inerek Hz. Peygamber'in mübarek bedeni olacak toprağı bugün Medine'de Kabr-i Saadet'in bulunduğu yerden hürmet ile alır. Bu toprağı cennete götürerek ona **Tesnim**, **Rahik** ve **Selsebil**'den katar. Daha sonra Âdem'in hamurunun yoğrulduğu yere gelerek ona ilave eder. Cenab-ı Hak bu hamuru, kırk gün kudret eliyle yoğurur. Nihayet Âdem'e can ihsan edilir. Âdem aksırarak ayağa kalkar. O andan itibaren alnında Hz. Peygamber'in nuru parlamaya başlar. Bu nur önce Havva'ya, daha sonra Şit'e, Nuh'a, İbrahim ve İsmail'e intikal eder. Nihayet Abdulmuttalib'e, ondan da Abdullah'a geçer.

Muslihî *Mevlid*’in bu noktasında sözü değiştirerek Yemen şahının kızına dair hikâyeyi anlatmaya başlar (185-214):

Yemen şahının güzel yaradılışlı bir kızı vardır. Bütün ilimleri usulüyle tahsil eden bu kız, aslı Arap olan, doğunun ve batının ümmetiyle dolacağı bir resulün geleceğini, o resulün Mekke şehrinde filanca tarihte ana rahmine düşeceğini okuduklarından öğrenir. Beraberinde kıymetli mücevherler, kumaşlar, hizmetçiler olduğu hâlde hemen Mekke şehrine gider. Kölesini görevlendirir, onun yardımıyla şehir halkını toplar. Hz. Peygamber’in babası Abdullah da kalabalık arasındadır. Yemen şahının kızı, Abdullah’ın alnında parlayan nuru görür görmez, âhir zaman peygamberinin onun neslinden geleceğini hemen anlar. Ona mal mülk nev’inden neyi varsa vermeyi, karşılığında ise kendisiyle evlenmesini teklif eder. Abdullah hemen babası Abdülmuttalib’e koşar, durumu anlatır. Abdülmuttalib hemen cevap vermez, yarına kadar düşünmeyi yeğler. Abdullah sevinç içinde evine yönelir. Onu evde çok güzel olan hanımı Hz. Amine karşılar. O gece Hakk’ın takdiriyle Hz. Peygamber ana rahmine düşer. Ertesi gün Yemen şahının kızı, Abdullah’ın alnında parlayan nurun kaybolduğunu görür, Peygamber’in artık ana rahmine düştüğünü anlar. Üzüntüyle Abdullah’la evlenmekten vazgeçerek memleketine döner.

Hz. Amine, hamileliğinin yedinci ayında ahir zaman Peygamberi’ne yüklü olduğunu müjdeleyen kaynağı belirsiz bir nida işitir (216-226). Medine’ye bazı işlerini görmek için giden kocası Abdullah ise genç yaşta vefat eder. Mekke’ye haber ulaşınca herkes üzülr. Hz. Peygamber, henüz doğmadan yetim kalmıştır.

231-304. beyitleri arasında Hz. Peygamber’in doğumu ile bu esnada gelişen harikulade hadiseler anlatılır.

Hamileliğinin dokuzuncu ayına giren Hz. Amine, Rebiyülevvel ayının on ikinci gecesine tesadüf eden pazartesi günü Hz. Peygamber’i dünyaya getirir. Hz. Amine, o günün gecesinde gök kapılarının açıldığını, âlemin nura gark olduğunu, evinin

üstünün açılarak doğuyu batıyı dolduran bir nurun zuhur ettiğini, gökten inen üç alemin birinin şarka, diğerinin garba, sonuncusunun Kâbe üzerine dikildiğini görür. Bu sırada, kendilerini Âsiye ve Meryem olarak tanıtan iki hanım zuhur eder ve Hz. Peygamber'in doğumunun yaklaştığı müjdesini tekrarlarlar. Âsiye ve Meryem, susayan Hz. Amine'ye şekerden tatlı, sütün ak, buzdan soğuk bir şerbet sunarlar. Bir melek, sündüsten döşek hazırlar, diğer melekler ise buhur yakarlar. Peygamber'in doğumuna yakın bir saatte bütün kevn ü mekân sevinçten raksa girer. Dünya, melek ve hurilerle dolar. Bunlar birbirlerine Fahr-i Kâinat'ın doğumunu mustularlar. Olanı biteni hayretle izleyen Hz. Amine, gökten inen ak bir kuşun sırtını sıvazlamasıyla Hz. Peygamber'i zahmetsizce dünyaya getirir. (274-280 beyitleri arası '**Merhaba**' faslına ayrılmıştır.) Resulullah; göbeği kesilmiş, sünnetli ve gözleri sürmelenmiş hâlde doğar. Ona bakmak isteyen annesinin gözleri nurdan kamaşır: Âdet üzere çocuğu yıkamaya davranırsa da gökten gelen nida buna lüzum olmadığını onun zaten yıkandığını söyler. Hz. Amine, Resulullah'ın doğar doğmaz secdeye kapanarak "Ümmetim, ümmetim!" diyerek Hakk'a yalvardığını görür. Melekler ve huriler Peygamber'in üzerine saçılar saçarlar. Bu sırada diğer peygamberlerin ruhları gelir ve onu Allah'ın rahmeti olmakla müjdelerler. Kâbe ve Safa Tepesi sevinirken putlar yerle bir olur. Mecusilerin hiç sönmeyen ateşleri söner, Save Gölü kurur, Kisra'nın sarayının burçları yıkılır.

306-312 beyitleri arasında Hz. Peygamber'e isim verilmesi üzerinde durulur. Amine Hatun, oğluna Mustafa ismini koymuştur. Kendisi de torununa güzel ve iyi bir ad vermek isteyen Abdulmuttalib, torununa Allah'ın "Ahmed" adını uygun gördüğüne, onun seçilmiş bir kimse olduğuna dair nida işitir. Bunun üzerine Abdulmuttalib, torununa "Ahmed" ismini koyar ve ziyafet tertip eder.

313-399 beyitleri arasında Hz. Peygamber'in sütanneye verilmesi konu edilir. Arap toplumunun âdeti üzerine kendisine sütannesi aranan Mustafa, hiçbir kadından süt emmez. O vakitte

Beni Sa'd adlı hürmete layık bir kabile vardır. Uygun sütannenin o kabileden bulunabileceği söylenir. Kıtık zamanı olduğu için Beni Sa'd kabilesi zor günler geçirmekte, yiyecek bitki kökü bulmakta dahi zorlanmaktadır. Kabile, bitki aramak maksadıyla evlerinden uzaklaştıkları bir gün Mekke'de bir güneşin dünyaya geldiğini, adının "Ahmed" olduğunu, onun kadrini ancak temiz yaradılışlı kimselerin bilebileceğini, yalnız annesi zayıf bir kimse olduğu için çocuğun ondan süt ememediğini, sütannesinin kendilerinden çıkacağını müjdeleyen bir nida işitir. Bu muştı, kabileyi hayli sevindirir, hep birlikte Mekke'ye doğru yola çıkarlar. Bu kabilede ismi Halime olan bir hanım yaşamaktadır. Halime, Mekke'ye doğru kabilesiyle yol alırken bir düş görür. Düşünde içinde havuzların, kuşların bulunduğu bir bahçede son derece güzel bir gence rast gelir. Genç, gelip havuzun suyundan içmesini, böylece gönlünde gamdan, endişeden eser kalmayacağını, kendisine sütanesi olduğu takdirde ebedî huzur ve mutluluğu bulacağını ona söyler. Sütten ak, buzdan soğuk olan sudan içen Halime, uykudan uyanır uyanmaz kabilesiyle birlikte tekrar yola koyulur. Nihayet Mekke'ye ulaşırlar. Mekke şehrinin o zamanki âdetine göre bir annenin erkek çocuğunu emzirmesi utanma vesilesiydi. Bu sebepten dolayı bütün Mekkeliler erkek çocuklarını sütanneye verirlerdi. Kabilenin bütün kadınları emzirecek çocuk bulur, sadece Halime bulamaz. Halime bu esnada Abdulmuttalib'e tesadüf eder; bir erkek çocuğu olup olmadığını, eğer varsa onu emzirebileceğini söyler. Abdulmuttalib, babası ölmüş bir erkek torunu olduğunu söyleyince Halime hemen kocasının yanına gider, durumu anlatır. Kocas, bu yetim çocuktan uzak durmasını, zira atası ölmüş bir çocuğa sütanne olmanın halk arasında ayıp karşılanacağını Halime'ye söyler. Fakat Halime beyinin lafını dinlemez ve Hz. Peygamber'i almak için Abdulmuttalib'le birlikte eve gider. Halime, kundak içinde yatan Resulullah'ı hemen kucağına alır. Amine'den onu kendisine süt evladı olarak vermesini ister. Amine ise eğer çocuk onun sütünü emmeyi kabul ederse bunun mümkün olabileceğini söyler. Halime

hemen çocuğu kucağına alır, emzirmeye niyetlenir. Çocuk, Halime'nin sağ göğsünden süt emer, fakat sol göğsünden emmeyi reddeder. Bunun üzerine Amine biricik evladını emzirmesi için Halime'ye vermeyi kabul eder. Çocuğundan ayrılacak olan Amine büyük üzüntü içindedir. Hz. Peygamber yanında olduğu hâlde Halime, kabilesiyle birlikte evinin yolunu tutar. Bu esnada bazı olağanüstü hâller de zuhur eder. Bindikleri merkep her zamankinden çok daha hızla yol almakta; Halime'nin zayıflığı, güçsüzlüğü yerini sağlık ve güzelliğe bırakmaktadır. Bütün bu fevkaladelikleri sezen kabile, Halime'ye bunun sebebini sorar. Peygamber'i üzerinde taşıyan merkep dile gelir; üzerinde bulunanın Allah'ın resulü olduğunu, o yüzden hızla yol alabildiğini söyleyince kabile halkı hayret içinde kalır. Bu hâl üzere Halime ve kavmi mutlu bir şekilde evlerine varırlar.

Halime'nin evini bereket kaplamıştır. Kıtık zamanı olmasına rağmen sürüleri semirir, koyunları ikiz kuzular. Bu duruma şaşırان komşuları kendi çobanlarına bunun sebebini sorar. Çobanlar, Halime sürüyü nereye sürse orada kısa zamanda taze otların bittiğini ifade ederler.

İki yaşına giren Hz. Peygamber konuşmaya başladığında ilk olarak kelime-i şehadet getirir, putları yıkmak gerektiğini söyler. (400-408 beyitleri arasında gazel şeklinde kafiyelenmiş, mahlas ihtiva etmeyen naat tarzında bir manzume vardır.)

(410-475) Günlerden bir gün Allah Resulü, sütannesi Halime'ye süt kardeşlerinin her gün nereye gittiklerini sorar ve onlarla birlikte gitmek için izin ister. Halime, davar gütmeye gittiklerini söyleyerek Hz. Peygamber'i de onlarla birlikte göndermeye razı olur. O, sürüyle birlikte olduğunda sürüyü kurtlar korur, nereye varsa orası taze çemenlerle, hoş sularla revnak bulur; taşlar, ağaçlar ona selam verir, vahşi hayvanlar istikbale çıkar. Bir koyunun ayağı kırılrsa o, elleriyle kırığı mesheder ve kırık anında iyileşir.

Hız. Peygamber'in sürüyle meraya gittiği günlerden birinde süt kardeşlerinden biri ağlayarak Halime'nin yanına gelir. Halime oğluna ağlayışının sebebini sorunca çocuk, iki kişinin gelip Ahmed'i götürdüğünü söyler. Kabile halkı hep birlikte onu aramaya çıkarlar. Nihayet Ahmed'i sağ salim bulurlar. Ahmed'e başından geçenleri sorarlar. O da güzel suretli iki kişinin gelip kendisini götürdüğünü, göğsünü yarıp kalbimi çıkardıklarını, oradaki kirli kanı Kevser suyuyla yıkadıktan sonra tekrar yerine koyduklarını anlatınca, Halime olandan bitenden korkar, Ahmed'i ailesine teslim etmek için yola çıkar. Yolda karşılaştıkları acuze, Ahmed'i görünce müstakbel peygamberin o olacağını hemen anlar. Kabilesine giderek onu öldürmek için plan yapar. Kabilesi yanında olduğu hâlde Halime'nin peşine düşer. Halime ve Hız. Peygamber'in bindikleri merkep süratle yol alır, arkalarından gelenler ise bir anda taş kesilirler. Halime, Mekke'ye varır varmaz çocuğu hemen annesine götürür. Oğlunun geldiğini öğrenen Amine sevinir. Mekke'nin bütün kadınları da Ahmed'i görmek için yola düşerler. Kadınlar aralarında bir plan yaparlar. Hız. Peygamber'in annesini tanıyıp tanımadığını görmek için her biri yüzlerine peçe örter. Allah Resulü bu kalabalık arasında annesini hemen tanır ve onun boynuna sarılır. Annesi, oğlunu gözyaşları arasında bağrına basıp öper. Diğer kadınlar bunu hayretle karşılarlar. (Mevlid'in bu noktasında Halime'nin ağzından Hız. Peygamber'in hasretini dile getiren dört beyitlik bir manzume söylenir.) Oğluna kavuşan Halime, onu artık bir an bile yanından ayırmaz, nereye gitse beraberinde götürür.

Der-beyân-ı Vefât-ı Ümm-i Hâbü'illâh başlığını taşıyan bölümde (476-493) Hız. Amine'nin vefatına temas edilir: Altı yaşına giren Peygamber'in annesi hastalanır. Ölüm anının yaklaştığını anlayınca oğlunu bağrına basar, ağlayarak ona veda eder.

(494-500) beyitleri, ara söz mahiyetindedir. Burada Muslihî, Hız. Peygamber'in bazı mucizelerini nakledeceğini haber verir. Bu kısım **Der-medh-i Server-i Kâ'inât** başlığını taşımasına rağmen

ilginç bir biçimde Emir-i Buharî'nin övüldüğü gazel formunda söylenmiş sekiz beyitlik manzume takip eder.

Bu manzumeyi Hz. Peygamber'in mucizelerinin anlatıldığı bölüm izler **(509-544)**. Onun gölgesinin yere düşmeyişiinden, başının üzerinde daima bir ak bulutun gölge ettiğinden, önünü nasıl görüyorsa arkasını da öylece gördüğünden, uzaklardan gelen sesleri rahatlıkla duyabildiğinden, ayı iki parçaya böldüğünden, parmaklarından pınarlar akıttığından, fidanları diker dikmez hurma ağacının meyve vermeye başladığından, hastaları iyileştirdiğinden, karanlıkta dahi görebildiğinden, taşı ve demiri elinde mum gibi yumuşattığından, emrettiği zaman taşların yanına geldiğinden, orta boylu olmasına rağmen yanında bulunanlardan her zaman daha uzun görüldüğünden, ölülere dirilttiğinden, ejderhaların ondan korktuğundan, hayvanlarla mükâleme ettiğinden, ayın ve güneşin onun emrine verildiğinden söz edilerek Hz. Peygamber'in batan güneşi tekrar geri getirmesine değinilir.

Hz. Peygamber'in mucizeleri cümlesinden olmak üzere Ümmü Ma'bed hadisesi anlatılır **(545-576)**. Hz. Peygamber, yanında ahabından birileri olduğu hâlde yoksul bir kadın olan ve sürüden geri kalmış zayıf bir koyunundan başka varlığı bulunmayan Ümmü Ma'bed'e konuk olur. Allah Resulü, Ümmü Ma'bed'den yiyecek bir şeyler ister. Kadın, zayıf bir koyundan başka bir şeyi olmadığını söyleyince Hz. Peygamber, koyunu yanına çağırır, onu eliyle sıvazlar. Bir anda semiren koyunun sütünü sağlarlar, sonra da onu keserler. Koyunun eti o denli bereketlenir ki, mecliste bulunanların dışında komşular da ondan yerler, yine de bitiremezler. Yemeğin sonunda Hz. Peygamber, koyunun kemiklerini getirmelerini ister. Kemikler bir araya toplanınca, Hz. Peygamber hırkasını kemiklerin üzerine örterek Allah'a dua eder. Hakk'ın, duasını kabul etmesiyle koyun dirilir, Resulullah'ın yanına gelerek ona hak peygamber olduğunu söyler. Bu hadiseye gören kâfirler imana gelir. Muslihî, Hz. Peygamber'in mucizelerinden olmak üzere yine Ümmü Ma'bed

isimli düşkün kadının kötürüm ve hasta oğlunu iyileştirmesine de temas eder (577-598).

Muslihî eserinin bu noktasında anlattığı mucizelere göndermeler yaparak kendisiyle birlikte bütün ümmetin de zayıf ve günahkâr olduğunu, Hz. Peygamber’in şefaât ve lütfuna erişmeden kurtuluşa vasil olunamayacağını ifade eder (599-613).

Gül-efşân’ın bundan sonraki bölümü miraç hadisesine ayrılmıştır (614-772). Özel bir başlık taşımayan bu kısımda Hz. Peygamber’in Ümmü Hânî’nin evinde iken önce Burak’ın sırtında Mescid-i Aksa’ya gitmesi, orada diğer peygamberlere imamlık etmesi, nihayet miraca yükselip göğün katlarını teker teker geçerek o sırada karşılaştığı hadiseler ile Cenab-ı Hak’la görüşmesi ve tekrar Burak’a binerek Ümmü Hânî’nin evine dönmesi anlatılır.

Muslihî, miracı naklettiği kısmı takip eden beyitte bir gazel söyleyeceğini haber verir. Toplam 33 beyit devam eden gazel şeklinde kafiyeleşmiş bu bölümde şair, miraç hadisesini çevresiyle paylaşan Hz. Peygamber’e nasipsiz insanların bir kısmının inanmadığını, fakat iman ehli kimselerin onun miraca cismiyle yükseldiğine ve Allah’ı baş gözüyle gördüğüne inandıklarını dile getirir, daha sonra mevlidini hicri 913 tarihinde tamamladığını ve adını *Gül-efşân* koyduğunu söyleyerek eserini bitirir.

2.2.10. Merhaba Bölümü

Vesiletü’n-Necât’ın muahhar nüshalarında bulunan “Merhaba” bölümünün Süleyman Çelebi’ye değil, eserini 873/M 1469’da nazmeden Ahmed isimli bir şaire ait olduğu Ahmed Aymutlu tarafından tespit edilmiş²⁷⁹; Ahmed’in *Mevlid*’i ve hususen “Merhaba” bölümü Ahmet Ateş tarafından ayrıntılı biçimde ele

²⁷⁹ bk. Ahmet Aymutlu, *Süleyman Çelebi’nin Hayatı ve Eserinin Edisyon Kritiği* (Mezuniyet Tezi), İstanbul Üniversitesi, 1945; aynı yazar, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif*, s. 26-29.

alınmıştır.²⁸⁰ Türk edebiyatında nüshası mevcut ve telif tarihi bilinen mevlid metinleri içinde bu bölüme ilk defa yer veren şair imtiyazına sahip bulunan Ahmed’in gösterdiği başarı, bir geleneği de başlatmış, tekrar sanatının güzel örneklerinden olan bu söyleyişler birçok mevlid metnine ya aynen ya da çok az değişiklikle alınmış veya ilham kaynağı olmuştur. Ahmed’in *Mevlid*’inin “Merhaba” bölümü şöyledir:

Cümle zerrât-ı cihân itdi şadâ
Çağrısuban didiler kim merhabâ

Merhabâ ey şems-i tâbân merhabâ
Merhabâ ey cân-ı cân[ân] merhabâ

Merhabâ ey pâdişah-ı dü cihân
Senün-içün oldı kevn-ile mekân

Merhabâ ey ‘andelib-i bâğ-ı Elest
‘Aşkûn-ıla cümle ‘âlem oldı mest

Merhabâ ey cân-ı bâkî merhabâ
Merhabâ ‘uşşâka sâkî merhabâ

Merhabâ ey zât-ı Hakk’uñ mazharı
Merhabâ ey enbiyânun rehberi

Merhabâ ey bülbül-i bâğ-ı cemâl
Merhabâ ey aşinâ-yı Zü’l-celâl

Merhabâ ey Sîn ü Şâd u Hâ vü Mîm
Merhabâ ey Kâf u Hâ vü Râ vü Cîm

²⁸⁰ Ahmet Ateş, *age.*, s. 66-81.

Merhabâ ey ‘âşî ümmet mence’i
Merhabâ ey çâresüzler melce’i

Merhabâ ey menşe’-i envâr-ı Hâk
Merhabâ ey mahzen-i esrâr-ı Hâk

Merhabâ ey rahmeten li’l-‘âlemîn
Merhabâ sensin şeff‘ ü”l-müznibîn²⁸¹

Faruk Kadri Timurtaş, *Mevlid – Süleyman Çelebi* isimli çalışmasında ilki “Eski ve Asıl Metin” ikincisi “Yeni ve Değişik Metin” olmak üzere iki ayrı mevlid metni yayımlamıştır. Bunlardan birincisi 732, diğeri 480 beyit uzunluğundadır. Timurtaş’ın, “Yeni ve Değişik Metin” ismini verdiği kısımda “Merhaba” bölümü de mevcuttur. Muahhar *Vesîletü’n-Necât* yazmalarının birçoğunda tesadüf edilen bu bölüm Timurtaş neşrinde şöyledir²⁸²:

- Cümle zerrât-ı cihân idüp nidâ
- Çağrışuban didiler kim merhabâ

Merhaba ey âli sultân merhaba
Merhaba ey kân-i irfân merhaba

Merhaba ey sırr-ı fûrkân merhaba
Merhaba ey derde dermân merhaba

- Merhaba ey bûlbül-i bâğ-ı Cemâl
- Merhaba ey âşinâ-yi Zül’-celâl

Merhaba ey mâh ü hurşîd-i hüdâ
Merhaba ey Hakdan olmayan cüdâ

²⁸¹ Ahmed, *Mevlid* (Yazma), Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 112, yk. 48_a.

²⁸² Yanında “●” işareti bulunan mısralar Ahmed’in *Mevlid*’indeki merhaba bölümüyle tamamen aynı olanları gösterir.

- Merhaba ey âsi ümmet melcei
- Merhaba ey çâresüzler mencei
- Merhaba ey cân-ı bâkî merhaba
- Merhaba uşşâka sâkî merhaba

Merhaba ey kurret-ül-ayn-i Halîl
Merhaba ey hâs-ı mahbûb-i Celîl

- Merhaba ey rahmeten li'l-âlemin
- Merhaba sensin şefî ül-müzribîn
- Merhaba ey pâdişâh-ı dü cihân
- Senün için oldu kevn ile mekân²⁸³

Merhaba bölümü, bu bölüme yer veren Türkçe mevlid metinlerinin hemen hemen tamamında Hz. Peygamber'in doğduğunu bildiren beyitten/beyitlerden hemen sonra gelir. Okuyucu/dinleyici, bu noktada ayağa kalkmaya (kıyama) davet edilir.

Ey Muhammed ümmeti eyle kıyâm
Cân u dilden kıl şalât ile selâm²⁸⁴

Bu davet yukarıdaki örnekte olduğu gibi beyitlerle ya da kırmızı mürekkeple yazılmış bir başlıkla²⁸⁵ veya derkenara düşülen bir not (kıyâm ideler.)²⁸⁶ ile de yapılabilmektedir.

²⁸³ Süleyman Çelebi, *Mevlid (Vesîlet-ün-Necât)* (haz.: Faruk K. Timurtaş), s. 99-100.

²⁸⁴ Osman Sirâceddîn-i Erzurumî, *Mevlid* (Yazma-1), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi, s. 10 (Müstensihçe yazmaya sayfa numarası verilmiştir).

²⁸⁵ bk. *Recâi Mevlidî*: M. Fatih Köksal, *age.*, s. 309; ayrıca 06 Mil Yz A 3380 *yk.* 17_b.

²⁸⁶ Şemseddîn-i Sivasî, *Mevlid* (Yazma-1), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi, *yk.*

“Merhaba!” şeklinde seslenenin kimliği mevlid metinlerinde farklılık göstermektedir. Ahmed’in eserinde seslenen “cümle zerrât-ı cihân”dır:

Cümle zerrât-ı cihân itdi şadâ
Çağrışuban didiler kim merhabâ²⁸⁷

Bazı mevlid şairlerinde “cümle zerrât-ı cihân” yerini “cümle eşya” ya, “cümle âleme”, canlı cansız “cümle mahlûkât” a bırakır:

Cümle şey’ün zikri hâmd-i dil-güşâ
Toldı ‘âlem zemzemeyle merhabâ (Visâlî)²⁸⁸

Dirdi anda cümle eşyâ merhabâ
Merhabâ ey qadr-i â‘lâ merhabâ (Kozanî Hacı Hasan İlmi)²⁸⁹

Anı gördüm toldı ‘âlem gulgüle
Merhabâlar nağmesiyle iy hümâm

Dile geldi hep der ü dîvâr ü saķf
Cümle hayvân ü nebâtât ü ‘izâm (Hevâyî)²⁹⁰

Söze geldi vahş u tayr u taş ağaç
Sözleri cümle Muhammed midhâti

Cümlesi ağâz idüp itdi nidâ
Çağrışuben hep didiler merhabâ (Keşfi Çelebi)²⁹¹

²⁸⁷ Ahmed, *age.*, *yk.* 48_a.

²⁸⁸ Abdülmecit İslamoğlu, “Visali Ali Çelebi ve Mevlid’i”, *s.* 1685.

²⁸⁹ Kozanî Hacı Hasan İlmi, *Mevlid-i Şerif*, Osman Zeki Efendi Matbaası, *bs.* yeri yok, *tar.* yok, *s.* 4.

²⁹⁰ Necmettin Akay, *age.*, *s.* 233.

²⁹¹ Ashiyan Aksu, *Keşfi Çelebi ve Mevlid’i: İnceleme-Metin*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler *Ens.*, Ordu, 2013, *s.* 53.

‘Âleme pâ-zen olunca Muştâfâ
Cümle ‘âlem söylediler merhabâ (Fatma Kâmile Hanım)²⁹²

Cümle mahlûk öyle oldu şâdumân
Ettiler böyle nidâ ey rûh u cân (Dedezâde Mehmed Hilmî)²⁹³

Cümle mevcûdât-ı ‘âlem ser-te-ser ey serverâ
Bir âvâzdan ‘ışkîle şevkîle didi merhabâ (Mustafa Râgıb)²⁹⁴

Yekser ‘âlem sevnîşüp verdi sadâ
Dediler ehlen ve sehlen merhabâ (Ketencizade M. Rüştü)²⁹⁵

Düşdi kevineyn içre envâ‘-ı şadâ
Dirdi anda cümle eşyâ merhabâ (Mehmed Tevfik)²⁹⁶

Kimi mevlid metinlerinde merhaba diyenler cümle huriler ve
meleklerdir:

Geldi *mâ kâne Muḥammedün ebâ*
Cümle hûrîler didiler merhabâ (Ayasofya Müezzini Kemal)²⁹⁷

Hürrem felekde cümle melek zikri sen Hâbîb
Şıgmaz cinâna şevkuñ ile hûr merhabâ (Ayasofya Hatîbi
Hamdullâh Hamdî)²⁹⁸

²⁹² M. Fatih Köksal, *age.*, s. 656.

²⁹³ Orhan Bilgin, *Merzifonlu Dedezâde Mehmed Hilmî - Külliyyât, İst.*, 1984, s. 20.

²⁹⁴ Kitapçı Mustafa Râgıb, *Mevlid* (Yazma), Hacı Selim Ağa Ktp. Hüdayi Efendi 1453, s. 6 (Yazmaya müstensihçe sayfa numarası verilmiştir.).

²⁹⁵ Naci Elmalı, *Erzurumlu Ketencizade Mehmet Rüştü Efendi*, Elmalı Yay., *Ank.*, 1984, s. 236.

²⁹⁶ Mehmed Tevfik, *Mevlid-i Şerîf*, Ârif Efendi Matbaası, *İst.*, 1314, s. 15.

²⁹⁷ Rıfat Kütük, “Fetih Öncesinde Yazılmış Bir Mevlid Ayasofya Müezzini Kemâl’in Mevlidü’n-Nebî’si”, s. 58.

²⁹⁸ Yılmaz Top, “Ayasofya Hatîbi Hamdullâh Hamdî (Ö. H.983/1575?)’nin Mevlüdü’n-Nebî’si”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S 19, *İst.*, 2017, s. 395.

Cümle kerrûbiyân şaf şaf melâ'ikler didi
Eş-şalât ey mefhar-i 'âlem Muhammed es-selâm

Merhabâ ey hayr-ı maqdem eş-şalâtü ve's-selâm
Merhabâ ey nûr-ı a'zam eş-şalâtü ve's-selâm (Abdî)²⁹⁹

Cümle hûriler melekler geldiler
Merhabâ ehlen ve sehlen dediler (Bursalı Âkif Mevlidi)³⁰⁰

Bazı mevlidlerde huri ve meleklere insanlar da eklenir:

Çünkü toğdı ol gice nûru'l-hüdâ
Kâffe-i ins ü melek virdi şadâ (İbrahim Re'fet)³⁰¹

Kâffe-i ins ü melek virdi şadâ
Didiler kim yâ Muhammed merhabâ (Sıdkî)³⁰²

Hep melâ'ik ins ü cin itdi nidâ
Didiler [kim] Fahr-i 'âlem merhabâ (Ziyaî)³⁰³

Muhammed ol zamân doğdı anadan
Ferişte şaf-be-şaf indi semâdan

²⁹⁹ Hasan Kaya, "Abdî Mevlidi", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S 32, İst. 2015, s. 149.

³⁰⁰ Mustafa Kara, *Bursalı Akif Mevlidi ve Kadınlar Mevlidi*, Emirsultan Camii ve Türbesi Onarma ve Yaşatma Derneği Yay., Bursa, 2017, s. 25.

³⁰¹ M. Fatih Köksal, *age.*, s. 545.

³⁰² *ae.*, s. 514.

³⁰³ *ae.*, s. 745.

Cihâna şaldılar ğavġâ şadâyı
Ki birbirine itdiler nidâyı

Bu gice şâh-ı dîn geldi vücûda
Kamusı başını koydı sücûda

Hudâ'ya eyleyüp hamd ü şenâlar
İşidenler oğurdı merhabâlar (Müznibî?)³⁰⁴

Sâlih Nihânî ise diğerlerinden farklı olarak okuyucuyu/
dinleyiciyi merhaba demeye davet eder:

Erişdirdi Hudâ derde devâyı
Diyelim şânına hoş merhabâyı (Salih Nihani)³⁰⁵

Ahmed'in mevlidinden 38 sene sonra telif edilen *Gül-efşân*'da da yedi beyitlik bir "Merhaba" bölümü mevcuttur. Yalnız onda "Merhaba" diye seslenenin kimliği belli değildir. *Gül-efşân*'daki "Merhaba" bölümü şöyledir³⁰⁶:

Ṭutdı ser-tâ-ser cihânı hoş şadâ
Ya' nî dirler merhabâ yâ Aḥmedâ

Merhabâ iy mihr-i Sübhân merhabâ
Merhabâ iy lutf-ı Yezdân merhabâ

Merhabâ iy rahmet-i Rahmân olan
► Merhabâ iy derde dermân merhabâ

Merhabâ iy kişver-i cân u gönül
Merhabâ iy Şâh-ı Sultân merhabâ

³⁰⁴ Müznibî (?), *Mevlid* (Yazma), Millî Ktp. Yz. A 1186, yk. 4_b.

³⁰⁵ Alim Yıldız, "Salih Nihânî ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyatı*, CIII, s. 130.

³⁰⁶ Yanında "●"bulunan mısralar Ahmed'in *Mevlid*'iyle; "►"bulunanlar Timurtaş'ın "Yeni ve Değişik" mevlid metniyle, ikisinin (●►) yanyana bulunduğu mısralar ise her ikisiyle müşterek olan mısraları gösterir.

- Merhabâ iy burc-ı devlet güneşi
- Merhabâ iy kân-ı ihsân merhabâ
- ► Merhabâ iy bülbül-i bâğ-ı cemâl
- Merhabâ iy câna cânân merhabâ

Merhabâ iy Şâh-ı Fahr-i Mümkînât
Her zamân olsun hezârân merhabâ (GE 274-280)

Görüldüğü gibi *Gül-efşân*’ın “Merhaba” bölümü Ahmed’in *Mevlid*’indeki “Merhabâ iy bülbül-i bâğ-ı cemâl / Merhabâ iy câna cânân merhabâ” beytiyle, *Vesiletü’n-Necât*’ın Yeni ve Değişik Mevlid Metni’ndeki “Merhabâ iy derde dermân merhabâ”, “Merhabâ iy kân-ı ihsân merhabâ” ve “Merhabâ iy bülbül-i bâğ-ı cemâl” mısralarıyla müsterektir. Muslihî’nin diğer söyleyişleri ise orijinaldir. Eğer bu aynılıkler *Gül-efşân* müstensihinin bir eklemesi değilse Ahmed’in “Merhaba” bölümünün tesirinin *Gül-efşân*’ın yazıldığı 913/M1507-1508’de iyiden iyiye hissedildiğinden, dahası Ahmed’in söyleyişlerinden kısmen farklı beyitleri ihtiva eden “Merhaba” bölümünün daha o tarihlerde diğer mevlid metinlerine eklenmeye başladığından söz edilebilir.

2.2.11. *Gül-efşân* ile *Vesiletü’n-Necât*’ın Mukayesesi

Vesiletü’n-Necât, Türkçenin en güzel ve başarılı örneklerinden kabul edilen muhalled eserlerdendir. Mukaddes metinler hariç, tarih boyunca pek az Türkçe metin, geniş kütleler tarafından böyle bir hüsn-i kabule mazhar olmuştur. İbadet mahallerinde okunacak metinler hususunda seçici davranan Türk iman ve zevki, yüzyıllardır bulduğu her fırsatta Hz. Peygamber’e duyduğu aşkın belîğ bir ifadesi olarak *Vesiletü’n-Necât*’ı tekrarlamış, onun coşkun vecd pınarlarında ruhunu, gönlünü arındırmaya çalışmıştır.

Vesiletü’n-Necât, aynı zamanda Türkçede edebî bir gelenek başlatmaya muvaffak olmuş öncü eserlerdendir. Bu sehl-i mümtenî

harikası hem farklı lisanlara çevrilmiş hem de kendisinden sonra yazılan mevlidleri şekil ve muhteva bakımından derinden etkilemiştir. İş o dereceye varmıştır ki, müellifler kendi mevlidlerine, müstensihler ise istinsah ettikleri diğer mevlidlere ondan mısra veya beyit alıp eklemekte herhangi bir beis görmemişlerdir.

Eserini 913/M 1507-1508’de yani *Vesîletü’n-Necât* tan 99 yıl sonra ve tahminimize göre aynı muhitte veren Muslihî’nin, Süleyman Çelebi’nin mevlidini tanımadığını herhâlde düşüneyiz. Ancak yaptığımız mukayese, aynı konuyu ele almanın getirdiği tabii birlik ile şekle ait kimi benzerlikler haricinde iki eser arasında geniş bir mutabakat olmadığını göstermiştir.

Evveleminde Muslihî’nin eserinde kullandığı hâkim kalıp ile Süleyman Çelebi’nin eserinin kalıbı (*fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün*) aynıdır. Zaten bilindiği gibi Türk edebiyatındaki pek çok mevlid de bu kalıp ile nazmedilmiştir.

Vezin dışında her iki eserde de tasliye beyitlerinin varlığı hemen dikkati çekmektedir. *Vesîletü’n-Necât* ta;

Haşre dek ger dinilürse bu kelâm
Niçe haşr ola bu olmaya tamâm

Ger dilerseniz bulasız oddan necât
İşk ile derd ile aydun es-salât

tasliye beyitleri eser boyunca hiç değişmeden tekrarlanırken, *Gül-efşân*’da yukarıda da belirtildiği gibi 21 farklı tasliye beyti toplamda 31 kere kullanılmış, aynı tasliye beyti eser boyunca en fazla iki kez yinelenmiştir.

Gül-efşân’da, ele alınan başlıklar ve aralarda nakledilen kıssalar bakımından *Vesîletü’n-Necât* tan farklı yol tutulmuştur. *Vesîletü’n-Necât* ta **Yahudi Hikâyesi** ve **Zeyd Oğlu Ali Hikâyesi** ile Cenâb-ı Hakk’ın “Yakîn” isimli dört budaklı bir ağaç yaratarak

tavus suretinde tasvir ettiği Nûr-ı Muhammedî'ye o ağacı makam olarak tayin etmesi hadisesinin geçmemesi; Hz. Peygamber'in mübarek bedenlerinin yaratılmasıyla Hz. Abdullah ile Yemen Şahının Kızı arasında yaşananların, Hz. Peygamber'e ad verilerek sütanneye teslim edilmesinin, Hz. Amine'nin vefatının, Ümmü Ma'bed Hikâyelerinin işlenmemesi; Nûr-ı Muhammedî'nin yaratılışının ve Hz. Peygamber'in mucizelerinin *Gül-efşân*'da daha teferruatlı anlatılması; Miraç hadisesinin *Vesîletü'n-Necâf* tan farklı olarak Hz. Peygamber'in ağzından ve ayrıntılı bir biçimde nakledilmesi; *Gül-efşân*'da Hicret ve Vefat bölümlerinin bulunmaması iki eser arasındaki ciddi farklılıklar olarak öne çıkmaktadır.

2.2.12. *Gül-efşân*'ı ile Za'îf(i)'nin *Mecma'u'l-Envâr* İsimli Mevlidi Arasındaki Benzer Söyleyişler

Vesîletü'n-Necâf la esaslı benzerlikler göstermeyen *Gül-efşân*'ın, kendisinden 17-18 sene önce yazılan başka bir mevlidle, Hacı Mustafaoglu Za'îf(i)'nin *Mecma'u'l-Envâr* ıyla benzerliklere, hatta bazı yerlerde aynı söyleyişlere sahip olduğunu tespit ettik.

Kaynaklarda hakkında bilgi bulunmayan Za'îf(i)'nin Bursa'da 25 Muharrem 896/M 8 Aralık 1490 tarihinde iki hafta gibi kısa bir sürede tamamladığı mevlid, Zuhul Kültürâl³⁰⁷ ve M. Fatih Köksal³⁰⁸ tarafından farklı zamanlarda neşredilmiş, İlhan Koca tarafından hazırlanan yüksek lisans tezine de konu olmuştur.³⁰⁹ Eserin M. Fatih Köksal neşri 1736 beyitten mürekkeptir. Köksal, Hacı

³⁰⁷ Hacı Mustafaoglu, *Mecmaü'l-Envâr (Tenkitli Metin-İnceleme)* (haz.: Zuhul Kültürâl), Simurg Yay., İst., 2009.

³⁰⁸ M. Fatih Köksal, "Za'îf(i) Mevlidi (Mecma'u'l-Envâr)", *Mevlid-nâme*, s. 87-266.

³⁰⁹ İlhan Koca, *Hacı Mustafazade Mecma'u'l-Envâr (Metin-gramatiksel indeks)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens., 1998.

Mustafaoğlu'nun mahlasının Za'îfi olduğunu ortaya koyarak³¹⁰ eserin beş nüshasını bildirmiş³¹¹, Süleyman Çelebi'yle aynı asrı ve muhiti paylaşan şairin yüzyılın sonunda iyiden iyiye yayılıp tanındığı şüphe götürmeyen *Vesîletü'n-Necât* tan şuurlu olarak farklı bir mevlid ortaya koymaya çalıştığını ifade etmiştir.³¹²

Aynı istikamete ve kaynaklara yöneldiği anlaşılan *Gül-efşân* ve *Mecma'u'l-Envâr* arasındaki müşterek hususların ilki vezinle ilgilidir. Her iki mevlid de baştan sonra aynı kalıpla yazılmamış, *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* ve *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün* kalıpları keyfi bir biçimde dönüşümlü olarak kullanılmıştır.

İki eser arasındaki en büyük ayrılık ise beyit sayısına dairdir. *Mecma'u'l-Envâr*, neşirlerinde farklı sayılar ifade edilmekle beraber, 1800 beyte karib uzunca; *Gül-efşân* ise eldeki yegâne nüshaya göre 803 beyitten ibaret orta uzunlukta bir mevliddir. İki mevlid arasında fasıllar itibarıyla da belli bir yere kadar geniş mutabakat mevcuttur. *Gül-efşân*, miraç hadisesi ile nihayetlenirken *Mecma'u'l-Envâr*, miraç bölümünden sonra Hz. Hamza'nın Müslüman oluşuna, Hz. Peygamber'in vefatına ve bu arada Ukkâşe hadisesine temas eder ki, iki eser arasındaki hacim farkı da esasen buradan kaynaklanır.

Gül-efşân ile *Mecma'u'l-Envâr* arasında tespit ettiğimiz benzer veya müşterek söyleyişleri şöyle sıralayabiliriz³¹³:

³¹⁰ M. Fatih Köksal, *age.*, s. 88-90.

³¹¹ *ae.*, s. 101-102.

³¹² *ae.*, s. 94-95.

³¹³ *Mecma'u'l-Envâr*'dan alınan ve *Gül-efşân* ile benzerlik ya da aynılık gösteren kısımlar **siyah** dizilmiştir.

Gül-efşân

Mecma’u’l-Envâr³¹⁴

Eger dilerseñüz oddan necâtı
Resûl’ün rûhına dîn eş-şalâtı (*GE* 14)

**Eger dilerseñiz oddan necâtı
Resûl’ün rûhına dîn eş-şalâtı** (*ME* 31)

Cennete iltüben anı Cebra’îl
Kıatdı Tesnîm ü Raḥîḳ ü Selsebîl (*GE* 171)

Kıatdı tesnîm ü raḥîḳ ü selsebîl
Eyledi ağ incü bigi Cebra’îl (*ME* 228)

Geldi çün Baḥḥâ’da ârâm eyledi
Bir kulu var-ıdı aña söyledı (*GE* 193)

Geldi çün Baḥḥâ’da ârâm eyledi
Mekke’nün ḥalkına i’lâm eyledi (*ME* 275)

Yidi aya irdi anuñ ḥamli çün
Anasınuñ kulağına irdi ün (*GE* 217)

Çün yidi ay oldu anuñ ḥamline
Anasınuñ ün irişdi sem’ine (*ME* 338)

Hoş açıldı evimüñ üsti-ki var
Nâ-gehân-kim bir nûr oldu âşikâr (*GE* 236)

Anı gördüm ol gicē ben nâ-gehân
Evümün üsti açıldı ol zamân (*ME* 393)

Yüzlerinden ‘âleme berḳ urdı nûr
Kim bulardan ay-ıla gün utanur (*GE* 241)

Anlara bakmaklığa göz utanur
Yüzlerinden ‘âleme berḳ urdı nûr (*ME* 400)

Didiler kim Âsiye’yle Meryem’üz
Âḫiretde Ahmed-ile hem-demüz (*GE* 244)

³¹⁴ Mukayesede *Mecma’u’l-Envâr* “ME”, *Gül-efşân* “GE” şeklinde kısaltılmıştır. ME için Köksal’ın neşri esas alınmış olup beyit numaraları da bu neşre aittir. ME’den alınan beyitlerde, metni hazırlayanın imlası korunmuştur.

Biri eydür bēni bil-kim Meryem'em
Âhiretde oğlun-ıla hem-demem (ME 408)

Şağ kanadı ile arķamı-ki var
Şıgadı kuvvet-ile iy nâmdâr (GE 263)

Şağ kanadın ķodı arķamda i cân
Ėatı kuvvetle şıgadı ol zamân (ME 419)

Çünki toğdı ol nebînün sîreti
Göbegi ķesilmiş olmuş sünneti (GE 282)

Çünki toğdı anda ol halkuñ yigi
Sünnet olmuş u kesilmiş göbegi (ME 429)

Anası dir diledüm kılam nazar
Tâ bilem er mi o şâhib-devleti (GE 284)

Dir anası diledüm kılam nazar
Er midür nêdür bilem ol mu'teber (ME 425)

Bir nidâ geldi baña dir yumışuz
İşid imdi cân-ıla bu hıķmeti (GE 287)

Bir ün işitdüm kim anı yumışuz
Cümle tertîbin yirine ķomışuz (ME 428)

Dağı ervâh-ı nebîler geldiler
Didiler sensin Huzâ'nuñ rahmeti (GE 295)

Dağı ervâh-ı nebîler geldiler
Aħmed'i cümle ziyâret kıldılar (ME 432)

Ol gice hem Tâķ-ı Kısra ser-nigûn
Oluban ķalmadı küffâr tâķati (GE 304)

Tâķ-ı Kısra dağı oldu ser-nigûn
Oldılar kâfirler anda hep zebûn (ME 456)

Çün işitdi bu nidâyı ol-zamân
Anasına şunu virdi tîz hemân (GE 310)

Çün bu âvâzı işitdi ol zamân
Anasına şundi ol nûrı hemân (ME 522)

Didiler kim dâye gerekdür buña
Emzüre vü nesne virëvüz aña (GE 313)

**Didiler dâye gerek durur buña
Emzüre vü nesne virëvüz aña (ME 526)**

Niçelëri buldılar emmëdi ol
Zîra kim sultâna ol lâyıq degül (GE 314)

**Niçeleri buldılar hîç emmedi
Zîrâ ol ser-vëre lâyıq olmadı (ME 527)**

Ol kabîle cümle dâye oldılar
Her birisi birer oğlan buldılar (GE 340)

Mekke şehrine çü bunlar geldiler
Anlaruñ **her biri oğlan buldılar (ME 536)**

Dir Hâlîme ben bir oğlan bulmadum
Şöyle qaldum n'idesümi bilmedüm (GE 341)

**Ol Hâlîme dir bir oğlan bulmadum
Şöyle gam-gîn n'olduğımı bilmedüm (ME 538)**

İş-bu hâl-ile giderken kayğulu
Çıka geldi bir 'azîz er bahtulu (GE 342)

**İşbu hâl-ile yürürken bî-mecâl
Çıka geldi bir 'âzîz-i hoş-ıuşâl (ME 540)**

Erine geldi Hâlîme tutdı yüz
Dir bir oğul buldum illâ atasuz (GE 345)

**Didi erinë berü dut baña yüz
Bir oğul buldum ve illâ atasuz (ME 545)**

Dir Hâlîme pes ne çâre kılalum
Allâh Allâh ol yetimi alalum (GE 348)

**Çâresüz qalduq ne çâre idelüm
Allâh Allâh ol yetimi alalum (ME 549)**

Bu yaña aldı Hâlîme Añmed'i
Didi kim bir qadre irdüm sermedî (GE 367)

Bağrına başdı Hâlîme Ahmed'i
Bildi kim bir bahta irdi sermedi (ME 574)

Kuzuladı ikiz ikiz koyunum
Süd ü kaymak oldu dâ'im öyünüm (GE 387)

Yağ u kaymak tıldı kabum kaçagum
Süd bişürür gice gündüz ocağum (ME 583)

Allâh Allâh dir putı yıkmak gerek
Odlara urup kamu yakmak gerek (GE 396)

Eydür-idi putları yıkmak gerek
Ėamusını odlara yakmak gerek (ME 586)

Ėalbümü kevşer şuyıyla yudılar
Dikdiler yine yirine Ėodılar (GE 433)

Cennetüñ kevşer şuyıyla yudılar
Ėalbini yine yirine Ėodılar (ME 600)

Mekke'nün Ėatunları cem' oldılar
Ahmed'i görmege cümle geldiler (GE 450)

Mekke'nün Ėatunları dirildiler
Âminê'nün êvinê cem' oldılar (ME 612)

Tecrîbe kıldılar ol dūr dânesin
Görelüm bilür mi dirler anasın (GE 453)

Tecrîbe itdiler ol dūr dânesin
Görelüm bilür mi dirler anasın (ME 616)

Her birisi yüzine çekdi nıĖâb
Şanki gizlendi bulıda âfitâb (GE 454)

Cümlesi hep yüzine çekdi nıĖâb
Bulıda girdi şanasın âfitâb (ME 617)

Boynına şalındı bildi anasın
Anası da ĖoĖdı ol cânânesin (GE 455)

Vardı ilêri vü ĖoĖdı anasın
Boynına şarıldı ôpdı anasın (ME 619)

Tâ irişe rahmet-i Rabbü'l-enâm
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve's-selâm (GE 459)

İster-isëñüz eger ‘ âlî makâm
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve's-selâm (ME 622)

Ol-zamânda haste oldu anası
Kalışar gördi yetân dür dânesi (GE 479)

Ol yıl içre haste oldu anası
Gördi yetâm kalur ol dür dânesi (ME 630)

Bağrına başdı iñen çok ağladı
Hasret odıyla cigërin tağladı (GE 480)

Bağrına başup iñen çok ağladı
Gözi yaşı sil oluban çağladı (ME 631)

El-vidâ‘ olsun didi düşdi hemân
Yaş-ı hasret aqıdırken virdi cân (GE 486)

Pes anası ‘ ömri hatm oldu i cân
El-vedâ‘ olsun didi gitdi hemân (ME 641)

Evvelâ işit mübârek cisminüñ
Düşmez-idi yire gölgësi i yâr (GE 511)

Evvel oldur kim mübârek cisminüñ
Düşmez-idi yire gölgësi anuñ (ME 648)

Uyanuqla nice işitse Resûl
Öyle işidürdi uyurken nâmdâr (GE 517)

Uyanuqla nice işitse resûl
Hem uyurken eyle işidürdi ol (ME 659)

Bağdı gördi gün tulumış pâk-cân
Toğ didi ol-dem güneş toğdı hemân (GE 540)

Bağdı gördi kim tulumışdur güneş
Toğ didi der-hâl girü toğdı güneş (ME 787)

Tîz ‘ Alî kıldı namâzını tamâm
Yine ol-demde tulumdı ve's-selâm (GE 541)

Tâ ‘Alî kıldı namâzını tamâm
Girü tölündi güneş bil iy hümâm (ME 788)

Ol qarı eydür eyâ kutlu konuk
Yokdur evde hâc ta‘âmum azucuk (GE 551)

Ol hatun eydür ki iy kutlu konuk
Başdan ayağa sa‘âdetlü konuk (ME 820)

Hem dahı şağdılar anı iy ulu
Kab-kacak kalmadı oldu toptolu (GE 558)

Şağdı ol koyunu çün ol mâh-rû
Kab kacak kalmadı süd töldi kamu (ME 830)

Dëgül-idi hâc bir â‘zâsı bitük
Şöyle yaturdı ol oğlan küskütük (GE 580)

Adı Ma‘bed yatur-ıdı kūs kütük
Hâc bir a‘zâsı degül idi bitük (ME 851)

Turı geldi Ümmü Ma‘bed ol-zamân
Oldı anuñ cân u göñli şâzumân (GE 581)

Diñle imdi Ümmi Ma‘bed ol zamân
Turı geldi tîz yirinden şâzumân (ME 852)

Dilerem senden eyâ Rabbü'l-enâm
Tâ kılasın bunuñ â‘zâsın tamâm (GE 591)

Dilerem senden ki iy Rabbu'l-enâm
Bu kuluñ a‘zâların kılğıl tamâm (ME 861)

Cebra‘îl eydür buña olğıl süvâr
Hoş seferdür bu sefer iy toğrı yâr (GE 636)

Cebra‘îl eydür süvâr olmak gerek
Hoş seferdür üstüvâr olmak gerek (ME 1034)

Gördüm anda çok melekler bî-karâr
İki kez ol gökleriñ ehlince var (GE 679)

Bunda işitdün melekler nicedür
İki kez ol gökleriñ ehlincedür (ME 1084)

Hoş selâm virdüm o göğün ehline
Aldılar cümle selâmumı yine (GE 680)

Ol göğün ehlinē hoş virdi selâm
Aldılar cümle selâmın ve's-selâm (ME 1083)

Varup ol gök ehline virdüm selâm
Aldılar cümle selâmumı tamâm (GE 692)

Hōş selâm virdi ol göğün ehlinē
Aldılar cümle selâmını yinē (ME 1093)

Kaldı Cembrâ'î bu sözi söyledi
Geldi Mîkâ'î götürdi Aḥmed'i (GE 723)

Çünki Cembrâ'î bunı böyle didi
Geldi Mîkâ'î götürdi Aḥmed'i (ME 1131)

Koyup ol-daḥı yine bil iy 'azîz
Ḥâlini peygâm-bere 'arz itdi tîz (GE 724)

Kaldı Mîkâ'î daḥı anda yârâ
Ḥâlini 'arz eyledi peygâm-bere (ME 1133)

Geldi İsrâfîl götürdi Aḥmed'i
Gitdi yine ol sa'îd ü sermedî (GE 725)

Çünki Mîkâ'îl bunı böyle didi
Geldi İsrâfîl götürdi Aḥmed'i (ME 1135)

Kanadına bindürüp oldı revân
Geçdi yitmiş biñ hicâbı ol-zamân (GE 726)

Kanadına götürüp oldı revân
Geçdi yitmiş biñ hicâbı ol zamân (ME 1136)

Hem daḥı vir didi Rabb'üne selâm
Okudı ḥamd ü taḥiyyât ol imâm (GE 738)

Hem daḥı vir didi Rabb'üne selâm
Vaḳtidür itgil sen anı iy hümâm (ME 1155)

Kutlu olsun didiler mi'racını
Zih'urunduñ sa'âdet tâcını (GE 764)

**Kutluladı Cebrâ'î mi' râcını
Didi urunduñ sa'âdet tâcını**

(ME 1198)

O hâlde birbirinden 17-18 yıl arayla yazılan iki mevlid arasında yukarıda ortaya konulan benzer/aynı söyleyişler nasıl yorumlanmalıdır? İki eser arasındaki ilişki; nazire, tevarüd, intihal kavramlarından hangisiyle ifade edilmelidir? Yoksa bu benzer veya müşterek söyleyişler sadece işgüzar bir müstensihin tasarrufundan mı ibarettir?

Bu sorulara cevap bulabilmek için her şeyden evvel bazı tarihleri hatırlamalıyız. *Mecma'u'l-Envâr* 25 Muharrem 896/M 8 Aralık 1490'da telif edilmiş olup eserin mevcut nüshaları içinde en eskisi olan ve eserin telifinden sadece yedi sene sonra kopya edilen Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi 2398 numaralı yazmanın istinsah tarihi ise Şevval 903/M Mayıs 1498'dir. *Gül-efşân*, *Mecma'u'l-Envâr*'dan 17-18 sene sonra 913/M 1507-1508'de yazıldığına, müstensih ve istinsah tarihi bilinmeyen yegâne nüshanın bu tarihten daha evvel yazıya geçirilmesi mümkün olmadığına göre iki eser arasında yukarıda verilen müşterek veya benzer mısraların/beyitlerin asıl sahibi Za'îf(î) olmalıdır.

Biz, bu benzerlik ve ayniliklerin önemli ölçüde kelime ve diziliş farklılığından kaynaklandığını, bu bakımdan müstensih tasarrufu olarak değerlendirilemeyeceğini düşünüyoruz. Kanaatimizce Hz. Peygamber'in mevlidini ortaya koymak isteyen Muslihî, *Ravz-ı Fa'iz(k)* başta olmak üzere kendisiyle aynı kaynakları kullanan, aynı muhit ve dünya görüşü etrafında vücut bulmuş bir tecrübe olarak *Mecma'u'l-Envâr*'ı mütalaa ve takip etmiş, birçok mevlid şairinin Süleyman Çelebi'nin eserine yaptığı gibi, ondan serbestçe mısra ya da beyit almakta herhangi bir beis görmemiştir.

2.2.13. *Gül-efşân*'ın Diğer Kaynakları

Türk edebiyatında yazılan mevlid metinlerinin kaynakları üzerine yapılan çalışmalar Süleyman Çelebi'nin eseriyle sınırlı kalmıştır. Bu tetkiklerin ortak kanaati, Süleyman Çelebi'nin Âşık Paşa'nın (öl. 733/M 1332) *Garib-nâme*'si (yaz. tar.: 730/M 1272) haricinde Erzurumlu Mustafa Darîr'in, Ebu'l-Hasan Ahmed b. Abdullâh el-Bekrî'nin *El-Envâr ve Miftâhü's-Sürûr ve'l-Efkâr fî Mevlidi'n-Nebîyyi'l-Muhtâr*'ı ile Ebu Muhammed Abdulmelik b. Hişam (öl. 218/833)'ın *Kitâbu Sîreti Resûlillâh* isimli eserlerinden faydalanmak suretiyle hem telif hem de tercüme özellikleri gösteren mensur-manzum karışık *Sîretü'n-Nebî*'sini (y. tar.: 790/M 1380) me haz olarak kullandığı yönündedir.³¹⁵ Ahmet Ateş, bunlar haricinde *Vesiletü'n-Necât* müellifinin, XIV. asrın sonlarında Bursa'da bir süre bulunan İbnü'l-Cezerî'nin, *el-Mevlidü'l-Kebîr* ya da '*Urfü't-Ta'rîf bi'l-Mevlidi's-Şerîf*' adlarıyla bilinen eserinden de faydalanmış olabileceği görüşündedir.³¹⁶

Muslihî ise *Gül-efşân*'da yukarıda da belirtildiği gibi Süleyman Çelebi'den farklı bir yol tutmuş, ismen anmasa da *Mecma'u'l-Envâr*'ı kendisine örnek almıştır. Bunun haricinde Muslihî, diğer mevlid şairleri gibi eserini nazmederken başta

³¹⁵ Konuyla ilgili bazı çalışmalar için bk. İbrahim Necmi (Dilmen), *Tarih-i Edebiyat Dersleri*, C I, Matbaa-i Âmire, *İst.*, 1338, s. 40-41, Veled Çelebi (İzbudak), "Süleyman Çelebi Mevlidi ve Me'hazları", *Hayat*, C2, S45, *Ank.*, 6 Teşrin-i Evvel 1927, s. 14-16; aynı yazar, "Süleyman Çelebi Mevlidi ve Me'hazları", *Hayat*, C2, S46, *Ank.*, 13 Teşrin-i Evvel 1927, s. 17; Ahmet Ateş, *age.*, s. 53-57; Neclâ Pekolcay, "Süleyman Çelebi Mevlidi Metni ve Menşei Meselesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C 6, S 6, *İst.*, 1954, 39-64; Ahmet Aymutlu, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif*, s. 26-29 ve 36-39; Kemal Yavuz, "Mevlid'in Türkçe Kaynakları Şerhleri ve Mevlid Metni Üzerine", *Süleyman Çelebi ve Mevlid: Yazılış, Yayılış ve Etkileri* (ed.ler: Mustafa Kara-Bilal Kemikli), Osmangazi Belediyesi Yay., Bursa, 2007, s. 61-86, Köksal, *age.*, s. 41-47.

³¹⁶ Ahmed Ateş, *age.*, s. 13-14.

siyerler gelmek üzere birçok kaynağa da baş vurmuş olmalıdır. Lakin o, bunlardan sadece *Ravz-ı Fâ'iz*'in ismini vermekle yetinir:

İşit imdi dahı bir şîrîn-haber

Râvâsidür **Ravz-ı Fâ'iz** mu' teber (56)

Gül-cfşân'da Zeyd Oğlu Ali Hikâyesi'nin kaynağı olarak zikredilen *Ravz-ı Fâ'iz*, aynı hikâyeye temas eden diğer bütün mevlid metinlerinde *Ravz-ı Fâ'ik* ismiyle geçmektedir. Görünen o ki, eserin ismi *Gül-cfşân*'ın eldeki tek nüshasında sehvi-nâsihe uğramıştır.

Türk edebiyatında Zeyd Oğlu Ali Hikâyesi'ne yer veren mevlidler, ekseriyetle XV. yüzyılda kaleme alınanlardır. Bunların neredeyse tamamı hikâyenin kaynağı olarak *Ravz-ı Fâ'ik*'i işaret eder, aynı veya benzer ifadelerle hikâyeyi anlatırlar. Hacı Mustafaoğlu Za'îfi'de:

Bundan latîf bir hikâyet eydeyin

Ravz-ı Fâyıkdan rivâyet eydeyin³¹⁷

beytiyle anılan eser, mevlidini M1437/38 yılında yazan Muhibbî'de Za'îfi'yi hatırlatan;

Bundan elâf bir hikâyet ideyin

Ravz-ı Fâ'ikden rivâyet ideyin³¹⁸

beytiyle; eserini en geç XVI. yüzyılda nazmettiği düşünülen Nasîbî'de ise hemen hemen Muhibbî'nin söyleyişiyle ve “Hikâyet-i Latîf” başlığı altında zikredilir:

Bundan elâf bir hikâyet diyeyin

Ravz-ı Fâ'ik'dan rivâyet eyleyin³¹⁹

³¹⁷ Hacı Mustafaoğlu, *Mecmaü'l-Envâr Tenkitli Metin-İnceleme* (haz.: Zuhâl Kültürel), s. 56.

³¹⁸ Bestami Bilge, *Celâl Muhibbî Mevlidi: Tuhfetü'l-Hakîr (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Kırşehir, 2014, s. 11.

³¹⁹ M. Fatih Köksal, *age.*, s. 394.

Zeyd Oğlu Ali Hikâyesi’ni nakleden ancak kaynak olarak *Ravz-ı Fâ’ik*’in adını anmayan mevlidler de vardır. Eserini Şevval 842/MMart-Nisan 1439’da tamamlayan Ayasofya Müezzini Kemâl bunlardan biridir:

Naql iderler kim var-ıdı bir velî
Adına dirlerdi Zeyd Oğlu ‘Ali³²⁰

Keşfi-i Saruhanî’nin *M* 1494’te yazdığı mevlidde ³²¹ de hikâyeye yer ayrılmış, fakat *Ravz-ı Fâ’ik*’in ismi anılmadan Ayasofya Müezzini’nin söyleyişiyle tamamen aynı olan şu beyitle hikâye anlatılmaya başlanmıştır:

Naql iderler kim var idi bir velî
Adına dirlerdi Zeyd Oğlu ‘Ali³²²

Biz bu mevlid metinlerinde *Ravz-ı Fâ’ik* şeklinde anılan eserin Ebû Medyen Abdullah b. Sa’d-Allâh el-Hureyfiş’in *er-Ravzu’l-Fâik fî’l-Mevâiz ve’r-Rakâik* adlı Arapça eseri olduğunu düşünüyoruz. Türkiye yazma eser kütüphanelerinde üç nüshası³²³ bulunan eserin ismi, *Keşfü’z-Zünûn*³²⁴ ve *Esmâû’l-Mü’ellifin*’de de kayıtlıdır. Eserin sahibi Hureyfiş’in ölüm tarihi ise ihtilaflıdır. Bağdatlı İsmail

³²⁰ Rıfat Kütük, “Fetih Öncesinde Yazılmış Bir Mevlid: Ayasofya Müezzini Kemâl’in Mevlidü’n-Nebî’si”, s. 50.

³²¹ M. Fatih Köksal, *age.*, s. 62.

³²² Aslıhan Aksu, *Keşfi Çelebi ve Mevlid’i (İnceleme-Metin)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimleri *Ens.*, Ordu, 2013, s. 47. Esasen biz XV. yüzyıl mevlidlerinin mühim bir kısmında sadece nüsha farklarıyla yer alan bu hikâyenin müşterek bir kaynaktan aktarılmasından ziyade tek bir kaleminden çıkmış olabileceğini, mevlid metinlerinin ve törenlerinin yaygınlaşmasını temin maksadıyla müstensihlerce nüshalara sonradan yerleştirildiğini düşünüyoruz. Buna mukabil aynı hikâyeyi anlatmakla beraber Muslihî söyleyişte orijinaldir.

³²³ Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi 21 Hk 1238/1; Kastamonu İl Halk Kütüphanesi 37 Hk 1711 ve Balıkesir İl Halk Kütüphanesi 10 Hk 1191.

³²⁴ Kâtib Çelebi, *Keşf-el-Zunun*, *CI*, s. 919.

Paşa *Esmâü'l-Müellifin*'de 597/M 1200-01'de³²⁵; C. Brockelmann, *Geschichte Der Arabischen Litteratur*'de 801/M 1398'de³²⁶; Ömer Rıza Kahhale, *Mu'cemü'l-Müellifin*'de 815/M 1412'de³²⁷ vefat ettiğini bildirir. Hureyfiş'in ölüm tarihi olarak bunlardan hangisini kabul edersek edelim her hâlükârda Zeyd Oğlu Ali Hikâyesi'ne yer veren mevlidlerin telifinden önceki bir tarihe ulaşırız. *Ravz-ı Fâ'ik*, ölümünden; ramazanın, Kadir Gecesi'nin, haccın ve Kâbe'nin faziletlerinden; evliya menkıbelerinden, bazı ibadetlerinin ehemmiyetinden ve miraçtan bahseden didaktik bir eserdir.³²⁸ Hureyfiş, 56 meclisten müteşekkil eserinin 43. ve 51. meclislerini tamamen Hz. Peygamber'in mevlidine ayırmıştır. Bu meclislerde Hz. Peygamber'in diğer peygamberlere üstünlüğüne, Nur-ı Muhammedî'nin yaratılışından Hz. Amine'nin âlemlerin en hayırlısına hamile olduğunu iştirakine, Peygamber'in doğumu esnasında evin çatısından nurun çıkmasına, Hz. Asiye ve Hz. Meryem'in Allah Resulü'nün doğumuna nezaret etmesine, Sündüs döşek döşenmesine; mevlid gecesi Save Nehri'nin kuruyup Kisra'nın cyvanlarının yıkılmasına vs. kadar hemen hemen her mevlidde gördüğümüz hadise ve mucizelere temas edilmiştir. *Ravz-ı Fâ'ik*'in birçok Türkçe mevlidde geçen "Merhaba" faslına öncülük eden eserlerden olma ihtimali de vardır. Zira 43. Meclis'te Hz. Peygamber'in doğumu anlatılırken bütün kainatın onu merhaba diyerek karşıladığı ifade edilir ve şu şiire yer verilir:

³²⁵ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-Ârifin, Esmâ'ü'l-Mü'ellifin ve Âsârü'l-Musannifin*, C I, İst., 1951, s. 418.

³²⁶ Carl Brockelmann, *Geschichte Der Arabischen Litteratur*, Zweiter Supplementband, C II, Leiden 1938, s. 229.

³²⁷ Ömer Rıza Kahhâle, *Mu'cemü'l-Mü'ellifin Terâcimu Musannifi'l-Kütübü'l-Arabiye*, C IV, Beyrut, 1993, s. 296.

³²⁸ Eseri tetkik için şu matbu nüshadan istifade edilmiştir: Ebû Medyen Abdullah b. Sa'd-Allâh el-Hureyfiş, *er-Ravzu'l-Fâik fî'l-Mevâiz ve'r-Rakâik*, el-Matbaati'l-Amireti'l-Osmaniyye, Kahire, 1326.

Nesîme's-şabâ ehlen [ve] sehlen merhabâ
 Kıdimte fe'kdemete's-sürûrâ ile'r-rûbâ

نسیم الصبا أهلاً سهلاً و مرحباً
 قدمت فاقدت السرور الى الربا

Ve ceddette fi külli'l-kulûbi meserreten
 Ve neşruke adhâ fi'l-vücûdi muṭayyebâ

وجدت في كل القلوب مسرة
 و نشرك أضحى في الوجود مطيباً³²⁹

Muslihî *Gül-efşân*'ın 87-124. beyitleri arasında ise Nûr-ı Muhammedî'nin yaratılmasına temas eder. “Hz. Muhammed'in nuru” anlamına gelen ve ilk olarak Sehl *b.* Abdullah et-Tüsterî'de (öl. 283/M 896) rastlanan, ‘Hakikat-i Muhammedî’ şeklinde de ifade edilen Nûr-ı Muhammedî, Hz. Peygamber'in altmış üç senelik zamanla sınırlı cismani hayatından ayrı bir varlığının daha mevcut olduğunu ileri süren bir nazariyedir. Bu nazariyeye göre Allah, kendisinden başka hiçbir şey yokken ve kendi nurundan Hakikat-i Muhammedî'yi yaratmış; bütün mahlukat bu hakikatten var edilmiş ve onun için yaratılmıştır. Âlemin var olma sebebi, maddesi ve gayesi işte bu hakikattir.³³⁰ Bu anlayış Hallac-ı Mansur'dan sonra tasavvufta büyük rol oynamış, Muhyiddin ibni Arabî ve Ömer *b.* Fârid gibi mutasavvıflarca değişik şekillerde ifade edilmiştir.³³¹

Nûr-ı Muhammedî'nin yaratılışının *Gül-efşân*'da nasıl geçtiğini kısaca hatırlayalım: “Yakîn” isimli dört budaklı bir ağaç yaratan Cenab-ı Hak, Hz. Peygamber'in ruhunu tavus suretinde yaratarak bu ağacı ona makam olarak tahsis eder. Hz. Peygamber'in nuru bu makamda yetmiş bin yıl boyunca tesbihle meşgul olur. Daha sonra Allah, hayat aynasını (Mir'at-ı Hayât) yaratır. Peygamber'in ruhu o aynada kendi güzelliğini görür. Hak, ona “haya” hissini verir.

³²⁹ Ebû Medyen Abdullah *b.* Sa'd-Allâh el-Hureyfiş, *age.*, s. 173. Toplam altı beyit olan bu şiirin alıntılarladığımız iki beytinin Türkçe tercümesi şöyledir: “1- Ey sabah rüzgârı (Hz. Peygamber) hoş geldin, safalar getirdin merhaba! Sen geldin, bütün âleme sevinç ve huzur getirdin. 2- Bütün kalplerde sevinci tazeledin. Senin teşrifin varlık âlemine hoş ve güzel kokular yaydı.”

³³⁰ Mehmet Demirci, “Hakikat-i Muhammediye”, *DİA*, CXXV, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., *İst.*, 1997, s. 179-180.

³³¹ Mehmet Demirci, *Nûr-i Muhammedî*, Kitabevi Yay., *İst.*, 2008, s. 3.

Bunun üzerine Resulullah beş kez secdeye kapanır. Beş vakit namazın Müslümanlara farz kılınmasına sebep budur. Cenab-ı Hak nazar edince Peygamber'in ruhu terlemeye başlar. Başının terinden melekler; yüzünün terinden Arş, Kürsî, cennetler, semavat, Levh ve Kalem yaratılır. Göğsünün terinden nebilerin, âlimlerin, salihlerin ruhu ile Beyt-i Mamûr, Kâbe, Beyt-i Makdis ve bütün diğer mescitler halk edilir. Resulullah'ın sağrısı terinden ise Yahudiler, Hristiyanlar, Mecusiler, Rafizîler, dinsizler ve inkârcılar yaratılır. Ayakları terinden yeryüzü ve temiz alından cihân yaratılır.

Türkçe kaynaklardan Âşık Paşa'nın *Garib-nâme*'sinde³³², Kadı Darîr'in *Siyer-i Nebî*'sinde³³³ ve Yazıcızade Mehmed-i Bicân'ın *Muhammediye*'sinde³³⁴ de geçen yukarıdaki rivayetlerin çıkış noktası olarak, hadislere İsrailiyatın karışmasında önemli rol oynayanların başında gelen Ka'bu'l-Ahbâr (öl. 32/M 652-53 ?) gösterilir.³³⁵ İhtida etmeden önce Yahudi âlimlerinden olan, Hz. Ebubekir ya da Hz. Ömer zamanında Müslüman olduğu söylenen Ka'b'ın tam adı Ebû İshâk Ka'b b. Mâtî' b. Heynû' el-Himyêr el-Yemânî'dir. Güvenilirliği konusunda İslam âlimleri arasında ciddi ihtilaflar bulunan Ka'bu'l-Ahbâr, mahlûkatın yaratılması ve peygamberler hakkındaki bilgilerin bir kısmının da ravisi kabul edilir.³³⁶

Gül-efşân'da buna dair bir ifade bulunmamakla birlikte biz

³³² Âşık Paşa, *Garib-nâme* (haz.: Kemal Yavuz), C II/1, TDK Yay., İst., 2000, s. 311.

³³³ Mustafa Erkan, *Sîretü'n-Nebî (Tercümetü'z-Zarîr) İnceleme-Metin* (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Ank., 1986, s. 24.

³³⁴ Âmil Çelebioğlu, *Muhammediye*, C II, s. 13.

³³⁵ Ali Kuzudışlı, "Ka'bu'l-Ahbâr'ın Karısının İki Oğlu ve Rivayetlerinin İsrailiyatla İlişkisi", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S 31, 2011, s. 64-65.

³³⁶ M. Yaşar Kandemir, "Kâ'b el-Ahbâr", *DİA*, C 24, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İst., 2001, s. 2-3.

bazı Türkçe mevlidlerde de geçen ve Ka'bu'l-Ahbâr'a dayandırılan yukarıdaki rivayetlerin yazılı kaynağının hadis âlimi ve tarihçi Ebu Abdullah Muhammed b. Selâme el-Kudâî'nin (öl. 454/M 1062) *Dekâ'iku'l-Ahbâr* isimli Arapça eseri olma ihtimali üzerinde duruyoruz. Bir nüshası Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi 43 Va 1881'de bulunan *Dekâ'iku'l-Ahbâr*, Türkçeye de tercüme edilmiştir. Eser, bir tarafta orijinal metin diğer tarafta Türkçe tercümesiyle birlikte *Tercüme-i Dekâ'iku'l-Ahbâr* ve *Metn-i Dekâ'iku'l-Ahbâr* ismiyle İstanbul'da Dârü't-Tıbbâ'atı'l-Âmire'de 1306/M 1888 tarihinde basılmıştır. Türkiye yazma eser kütüphanelerinde pek çok nüshası bulunan tercümenin ne zaman ve kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Görebildiğimiz yazma nüshalar içinde en eskisi olan özel kütüphanemizdeki 17 Muharrem 965/M 9 Kasım 1557 istinsah tarihli nüshadan yola çıkarak tercümenin bu tarihte veya daha önceye ait olduğunu söyleyebiliriz. Bize göre XV. yüzyıl şairlerinden Cefâyî tarafından 889/M 1484'te *Dekâyiku'l-Hakâyık* ismiyle Türkçeye yapılan manzum tercümenin kaynağı da Kudâî'nin *Dekâ'iku'l-Ahbâr*'ıdır.³³⁷

Gül-efşân'da anlatılan rivayet *Tercüme-i Dekâ'iku'l-Ahbâr*'da oldukça benzer ifadelerle şu şekilde nakledilmektedir:

“*Ey tâlib-i esrâr-ı İlâhî! Bilgil ve âgâh olğıl ki, Hağ subhânehu ve te‘âlâ cemî‘-i maḥlûkâtдан öñdin bir ağac yaratdı. Ve ol ağacda dört dal yara(t)dı ki, cemî‘-i dünyâyı kapladı. Ol ağaca Şeceretü'l-Yakîn deyü ad virdi. Andan şoñra Nûr-ı Muḥammedî’yi ‘aleyhi’s-selâm*

³³⁷ Cefâyî ve eseri ile ilgili olarak bk. Muharrem Güzelidir, *Cefâyî-Dakâyıkul-Hakâyık (Gramer incelemesi-metin-indeks)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Erz., 1995; Azmi Bilgin, “Das Dakâyık al-Ḥakâyık von Cefâyî”, *Materiaalia Turcica*, XXIII, Göttingen, 2002, s. 111-118, aynı yazar, “Cefâyî'nin Dekâyıku'l Hakâyık'ı ve Mevlid Türü Eserlerle İlgisi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, Yıl: 34, S 34, İst., 2006, s. 33-41; Muharrem Güzelidir, “Cefâyî ve Eseri: Dakâyıku'l-Hakâyık”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Ens. Dergisi*, S32, 2007, Erz., s. 71-78.

yaratdı, bir dane ak incü içinde bir fâvûs şeklinde. Andan sonra ol incüyi ol ağacın üzerine kodı. Andan Hak Te'âlâ hayâ gö(z)güsün yaratdı. Ol fâvûsuñ karşısına kodı. Kaçankim fâvûs ayneye bakdı. Anda kendü şüretin gökçek şüretde ve hûb hey'etde gördi. Pes Allâhu Te'âlâ'dan utandı, derledi. Derinden altı tamlâ tamladı. Evvel tamladan Allâhu Te'âlâ Ebûbekr cânın yaratdı, ikinci tamladan 'Ömer cânın yaratdı, üçüncü tamladan 'Osman cânın yaratdı. Dördüncü tamladan 'Alî cânın yaratdı. Beşinci tamladan kızıl güli yaratdı. Altıncı tamladan pirinci yaratdı. Andan ol fâvûs beş kez secde kıldı. Ol secdelerden bize beş vakt namâz farz oldu. Andan ol nûra Allâhu Te'âlâ bir kez nazar kıldı. Ol nûr Allâhu Te'âlâ'dan hayâ idüp başdan ayağa degin dere garç oldu. Baş derinden ferîştehler yaradıldı. Yüzi derinden 'Arş ile Kürsî yaradıldı. Levh ile Kalem ve güneş ve hicâblarla yıldızlar ve dağı gökde olan nesneler yaradıldı. Gögsi derinden 'âlemler ve gâziler ve şehîdler yaradıldı. Arkası derinden Beytü'l-Ma'mûr ve Ka'be ve Beytü'l-Mukaddes yaradıldı. Dağı yeryüzünde ne kadar mescid yirleri varsa anlar yaradıldı. İki kaşı derinden Muhammed ümmeti yaradıldı, er olsun, 'avret olsun. Ucası derinden Yahûdiler ve Naşrâniler ve Mecûsiler ve kalan kâfirler cânı yaradıldı. Ayakları derinden mağribden maşriğa degin yir yaradıldı. Dağı yirde olan nesneler yaradıldı.”³³⁸

Bu benzerlik o derece dikkat çekicidir ki aynı bahisleri işledikleri yerlerde *Tercüme-i Dekâ'iku'l-Ahbâr* ile *Gül-efşân* arasındaki fark, birinin mensur diğeri ise manzum olarak söylenmiş olmasıdır.

³³⁸ *Tercüme-i Dekâ'iku'l-Ahbâr* (Yazma - 2), Rifat Kütük Özel Kütüphanesi, yk. 1_b-2_b. Burada anlatılanları *Gül-efşân*'ın 87-124. beyitleri ile kırs.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gül-Efşân'ın Transkripsiyonlu Metni

3.1. Metnin Kuruluşunda Dikkat Edilen Hususlar

1- Metinde yaygın transkripsiyon sistemi kullanılmış, İsmail Ünver'in "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler"³³⁹ başlıklı çalışmasında ortaya konan ilkelere uyulmuştur. Bununla beraber vezin ile ilgili hususlarda M. Fatih Köksal'ın "Metin Neşrinde Vezin ile İlgili Problemler, Bazı Tespit ve Teklifler"³⁴⁰ isimli makalesindeki önerilere riayet edilmiştir.

Buna göre:

- Metindeki zihafı hecenin uzun ünlüsü hurufu'l-med (elif, vav, ye) ile yazılmışsa "^" işareti konularak *italik* dizilmiştir: *ör.* Mûsâ (126), 'Azrâ'il'e (157), nûr (236), bîzâr (467), hâç 489 gibi.
- Fakat nüshada zihafa işaret etmek için bu heceler hurufu'l-medsiz yazılmış, hâ-i resmiye veya hareke ile gösterilmişse "" işareti konulmadan fakat yine *italik* dizilmiştir: *ör.* yarâ (391), hûlî (57), tîz (158), İbrâhîm (179), zîra (298).
- Ayrıca uzun okunduğu takdirde imâle-i memdûde ortaya çıkacak sesler de "" işareti konularak zihafı ünlüler gibi *italik* dizilmiştir: *ör.* Resûla'llâh diyü (35), bûlbûl-şîfât gûlzâra (125), selâm virdüm (663).
- Nüshada imale-yi maksûreleri göstermek için elifle yazılan "e"ler transkripsiyonlu metinde "ë" ile yazılmıştır: *ör.* idisërem (16), gëtürdiler (76), görëne (142), kësilmiş (282), gölgësi (511), dërilërini (670).

³³⁹ İsmâil Ünver, "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *AÜDTCF Türkoloji Dergisi*, CXI, S 1, Ank., 1993, s. 51-89.

³⁴⁰ M. Fatih Köksal, "Metin Neşrinde Vezin ile İlgili Problemler, Bazı Tespit ve Teklifler", *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*, Kesit Yay., İst., 2012, s. 63-81.

2- *Gül-efşân*, *EAT*'den Klasik Osmanlı Türkçesine geçiş döneminde kaleme alınmıştır. Bu özelliklerini yansıtabilmek endişesiyle harekeli nüshadaki imlaya mümkün mertebe sadık kalınmıştır.

3- Nüshada kırmızı mürekkeple yazılan tasliye beyitleri transkripsiyonlu metinde *italik* olarak dizilmiştir.

4- Metinde geçen ayet-i kerimeler ve hadis-i şerifler transkribe edilerek *italik* yazılmış, açıklamaları dipnotta verilmiştir.

5- Metinde tarafımızca yapılan tamirler köşeli parantez [] içinde gösterilmiştir. *ör.* [u] 165, [ki] (242), yüz[ün] (505).

6- Eserde kullanılan aruz kalıbının gayrimuntazam aralıklarla değiştiği dikkate alınarak değişikliğin olduğu yerleri göstermek maksadıyla kalıp tekrar yazılmıştır.

7- Transkribeli metinde nazım şeklinin değiştiğini okuyucuya bildirmek maksadıyla bu manzumelere hem metnin genelinde hem de kendi içlerinde olmak üzere iki farklı numara verilmiştir.

8- Vezin gereği yapılan birleşmeleri (contraction-crase) göstermek için ilk kelimenin son, ikinci kelimenin ilk harfleri “ ” işaretiyle birleştirilmiştir: *ör.* geldi_ol (32), ‘âlemde_ola (307), kıldı_anuñ (535).

9- Vezin ve imla kusurları dipnotta belirtilmiştir.

1_b Hâzâ Kitâbu Mevlûdî'n-Nebî Şalla'llâhu 'Aleyhi ve Sellem

Bismi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

❦❦❦ mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün ❦❦❦

- 1- 1- Ḥamdüli'llâhi'l-Celîli'l-Ḥaḡḡu'l-eclâ
Hüve'l-Ḥallâḡu Hüve'llâhu'l-â' lâ³⁴¹
- 2- 2- Kemâl-i şânına şâhid dü 'âlem
Cihân oldı cemâlinden mücellâ
- 3- 3- Be-küllî 'âlem-i ġayb u şehâdât
Olupdur zâtına âyât-ı kübrâ
- 4- 4- Münezzehdür muḡaddes zât-ı pâki
Anuñ fehminde çün hayretde dâna
- 5- 5- Cihân 'ışķında ḡayrân zerre zerre
Düşüpdür heybeti berren ü baḡrâ

Nev'-i Dîġer

- 1- 6- Ḳılur ḡullarına in'âm u iḡsân
Ümîzi yok mücerred zât-ı Raḡmân
- 2- 7- Bi-ḡamdi'llâḡ kemâl-i raḡmetinden
Ki kıldı bize maḡbûbını sulṡân
- 3- 8- Muḡammed'dür şeh-i³⁴² şeh-i şerî'at
Anuñ-çün oldı bunca ḡaşr u evvân

³⁴¹ Beytin vezni kusurludur.

³⁴² Nûshada "şâh-ı" şeklinde yazılan kelime, vezin gereġi "şeh-i" okunmuştur.

- 4- 9- Vücûdî olmasa ger Hakk’a maşşûd
Gelür miydi vücûda bunca erkân
- 5- 10- Ezelden sevdüğü-y-çün anı Allâh
Ki gönderdi anuñ ardınca Kur’ân
- 2_a 6- 11- Aña vü âline cân u gönülden
Şalât u hem selâm olsun hezârân
- 7- 12- Dağı ber-çar-yâr olsun hemîşe
Ki Ebû Bekr³⁴³ [ü] ‘Ömer ‘Osmân [u] Garrân
- 8- 13- Dağı aşhâb u ahhâb-ı şafâya
Ki dîn yolında bunlar virdiler cân
- 14- *Eger dilerseñüz oddan necâtı*
Resûl’üñ rûhına dîn eş-şalâtı
- ❖❖❖ fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün ❖❖❖
- 15- Tüt berü şol cân kulağın bir dem uht
Kuşan ol gayret kuşağın olma süst
- 16- Gör ki ne dürlər idisêrem nişâr
Kûşe-i gûşuñda olsun yâdigâr
- 17- Ya‘ nîdür-i mevlâd-i Şâh-ı Cihân
Gel berü şarrâf-ısañ iy yâr-ı cân
- 18- ‘İzzet idüp mevlâdına bî-kıyâs
Tâ şefâ‘ at kıla size Fahr-i Nâs

³⁴³ Ebû Bekr: Nüşhada "Ebû Bekr'i/أبو بكر" biçiminde yazılmış ve harekelenmiştir.

- 19- Bir hikâyet eydisçrem diñle hoş
Cân u göñlüñ eyleye cûş u hurûş
- 20- Var-ıdı Bağdâd içinde bir kişi
Dâ'imâ ihsân-ıdı anuñ işi
- 21- Her rebî'ü'l-evvelüñ ayında ol
Mevlâd-i Aḥmed'i ıderdi pür-uşûl
- 22- Var-ıdı bir koñşusu anuñ Yehûd
İtmez-ıdı Tañrı'ya aşlâ sücûd
- 23- Ol Yehûd'a didi bir gün 'avreti
Bu aya niçün ıderler rağbeti
- 2b 24- Geldügince bu kişi bayram ıder
Aş bişürür ḥalka çok in'âm ıder
- 25- 'Avretine dönüben eydür eri
Vardır anuñ bir ulu peygâm-beri
- 26- Adı Aḥmed kendüsidür ber-kemâl
Aña dimişdür Ḥabîb'üm Zü'l-celâl
- 27- Bu rebî'ü'l-evvelüñ ol mihribân
On ikisinde toğup oldı 'ayân
- 28- Hem düşenbih gicesiydi iy nigâr
Yıkılup oldı şanemler târ ü mâr
- 29- Anuñ-içün anda ol bayram ıder
Her kişiye luṭf-ıla in'âm ıder

- 30- ‘Avret işitdi bu sözi ber-şafâ
Düşdi aña zevk-i şevk-i Muştafâ
- 31- Yatur-iken ol gicêde ittifâk
Almış-ıdı cân u göñlin iştiyâk
- 32- Düşde gördi ol Yahûdî ‘avreti
Görünü geldi ol Muḥammed ḥazreti
- 33- Gördi nâ-gâh ‘izzet-ile ol hümâm
Ḳuşadupdur çevresin aşḥâb tamâm
- 34- Didi ḥatun kim-durur bu bâ-şafâ
Didiler budur Muḥammed Muştafâ
- 35- Yâ Resûla’llâh diyü çağırdı ol
Luṭf-ıla lebbeyk didi ol pür-uşûl
- 36- Vardı ḥatun şevk-ıla virdi selâm
Luṭf-ıla aldı selâmın ol hümâm
- 3_a 37- Didi ḥatun ağlayup nedür sebeb
Kim baña lebbeyk didiñüz zî-‘aceb
- 38- Dir Resûl ta‘zîm idicek sen baña
Ḥil‘at-i İslâm geyürdi Ḥaḳ saña
- 39- Ḥatuna telkîn-i îmân eyledi
Cânın îmân nûrı-y-ıla toyladı
- 40- Uykusından uyanup ol şâzumân
Gözlerinden yaş akup oldu revân

- 41- Didi derd-ile tûruban ol nigâr
Muştafâ'ya nezrüm olsun nem-ki var
- 42- Şimdiden girü idëyin mevlâdın
Hoş şafâ bulsun işidüp ehl-i dîn
- 43- Söylenürken gördi ' avret nâ-gehân
Eri geldi cân u göñli şâzumân
- 44- Karşu varup aña hoş virdi selâm
Didi-kim nêdür bu şadî iy hümâm
- 45- Dir bu gice gördüğünî görmişem
Ayağı tozına yüzler sürmüşem
- 46- Baña dahı ' arz-ı î mân eyledi
Luţf idüben derde dermân eyledi
- 47- Mâl u milk ü hânümânüm nem-ki var
Kodum anuñ yolına bil iy nigâr
- 48- Çünkü oldum hâmdüli'llâh ehl-i dîn
Tâ ölünce eyleyëyin mevlâdın
- 49- İrişince anlara tâ vâkt-i mevt
İtmediler mevlâduñ vâktini fevt
- 3b 50- Mevlâda itdikleri-y-çün hürmeti
Anlara virildi î mân hil' ati
- 51- Şol kişi-kim evvelâ mü'min ola
Gel kıyâs eyle aña Hâk ne kıla

- 52- Fursatı fevt eylemeñ siz de i yâr
Fânâdür iş-bu cihân hoş âşikâr
- 53- Çün kişiye gëliser âhir ölüm
Bârîserver³⁴⁴ mevlâdın eylêyelim
- 54- Ola-kim rahmet kıla ol pâdişâh
Ol Kerîm ü ol Rahîm ü ol İlâh
- 55- *Ger dilerseñüz eger ‘âli maqâm*
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve ‘s-selâm
- 56- İşit imdi dahı bir şîrîn-haber
Râvâsidür *Ravz-ı Fâ’iz* mu‘teber
- 57- Var-ıdı bir kişi Zeyd oğlu ‘Alî
Diñle imdi n’ider ol gökçek *hulı*³⁴⁵
- 58- Didi bir şâliha³⁴⁶ koñşum var-ıdı
‘Âbideydi zâhide dâmdâr-ıdı
- 59- Âhirete kıldı bir gün ol sefer
Bir fûlori kaldı şöñinda meğer
- 60- Var-ıdı bir şâlih oğlu nev-cüvân
Aña degdi bir fûlori pes hemân
- 61- Fikr iderdi-kim anuñla ne ala
Tâ anuñ-ıla atası añıla

³⁴⁴ server: Nüşada "servêr/سروار" şeklinde yazılmış ve hareketlenmiştir.

³⁴⁵ "Tabiat, mizaç, ahlak, âdet" anlamlarına gelen Farsça hû(y) kelimesi vezin endişesiyle nüşada vavsız olarak "hu/ح" şeklinde yazılmış ve hareketlenmiştir.

³⁴⁶ şâliha: Nüşada "şâliha/صاليحه" şeklinde yazılmıştır.

- 62- Fikr içinde gider-iken nâ-gehân
Yolu bir yire irişdi ol cüvân
- 4_a 63- Gördi-kim cem^ç olmuş anda ehl-i dîn
Kim okurlar ol Resûl'ün mevlûdın
- 64- İşidicek aña ol kâr eyledi
Cân u dilden âh idüp zâr eyledi
- 65- Ol cemâ^ç at-ıla yatdı ol gice
Düş göründi düşüni işit nice
- 66- Gördi-kim kopmış kıyâmet ol-zamân
Hayrete düşdi ^çacâyib ol cüvân
- 67- Çağrısuban dir münâdî yâ fülân
Gel berü gel cennete gir şâzumân
- 68- Kâmu şol hâzır olanlar mevlûda
Cennete girdiler anlar iy dede
- 69- Seyr iderken cennet içre ol cüvân
Gördi bir hoş kaçır-ı ^çâlî nâ-gehân
- 70- Ol sarâya diledi-kim gire ol
Men^ç idüben virmediler aña yol
- 71- Didiler kim bilmiş olgıl iy püser
Aña mevlûd eyleyenler giriser
- 72- Uykusından uyanup pes ol cüvân
Cân u dilden eyledi âh u figân

- 73- Ol fûlori-y-ile aldı çok ta‘âm
Mevlâî itdi yidi andan hâş u ‘âm
- 74- Tâ ölünce her yıl itdi mevlâdın
Ni‘ met idüp cem‘ kıldı ehl-i dîn
- 75- Güle güle âhîr itdi intikâl
Gör nice buldı kemâlî ol hilâl
- 4_b 76- Didiler kim ölmemişdür bu habîb
Görmege gêtürdiler tîz bir tabîb
- 77- Ol tabîb baqdı cemâline hemîn
Didi-kim taşsîn hezârân âferîn
- 78- Kim ölüpdür şöyle bilün bu cüvân
Lîk bulmuşdur hayât-ı câvizân
- 79- Gözlerini ol cüvân açdı o dem
Didi-kim yimeñ benüm-çün hüzñ [ü] ğam
- 80- Güldüğüm oldur benüm dir ol cüvân
Raḥmet itdi baña Allâh bî-gümân
- 81- Ol huzâvend-i cihân-ı Zü’l-celâl
Luṭf idüben baña gösterdi cemâl
- 82- Ol Resûl’ün mevlâdına ḥürmeti
İtdigim-çün bunca buldum raḥmeti
- 83- Raġbet idüben Resûl’ün mevlâdın
Eyleñ imdi dâ’imâ yâ ehl-i dîn

- 84- Size dağı ol Kerîm ü Zü'l-celâl
Rağmet idüp eyleye 'arz-ı cemâl
- 85- Yâ İlâhî biz ğarîbî yâ Hâbîb
'Afv idüben rağmetüñ eyle naşîb
- 86- *Aña rağmet eyleye Rabbü'l-enâm*
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve 's-selâm
- 87- Halk idüpdi yine Rabbü'l-'âlemîn
Bir şecer kim adını virdi Yakîn
- 88- Dört budaklı kıldı anı ol İlâh
Gör neler izhâr idiser pâdişâh
- 5_a 89- Halk idüben çün anı kıldı tamâm
Üzerinde Tâvus'a virdi mağâm
- 90- Tırdı yitmiş biñ yıl anda pâk-cân
Haqq'a tesbîh itdi ol Fağr-i Cihân
- 91- Dağı Mir'ât-ı Hayât'ı kıldı var
Kodı Tâvus karşusunda Kirdigâr
- 92- Çün nazar kıldı vü gördi kend'özin
Ağsen-i şûretde ya' nî ol yüzin
- 93- Pes hayâ idüp hayâ-ender-hayâ
Secde kıldı anda beş-kez Tañrı'ya
- 94- Anuñ-içün biz kula beş vaqt namâz
Buyurupdur ol İlâh-ı bî-niyâz

❖❖❖ mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / fe‘ûlün ❖❖❖

- 95- Nâzar kıldı o rûha çünkü Allâh
Hayâ idüp Huzâ’dan derledi Şâh
- 96- Başî dërinde ol Fahr-i Cihân’uñ
Yaradıldı melekler cümle anuñ
- 97- Yaratdı yüzi dërinde semâvât
Dağı hem ‘arş u kürsî nâr u cennât
- 98- Dağı levh ü qalem bu cümle yıldız
Yaradıldılar andan cümle düpdüz

❖❖❖ fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün ❖❖❖

- 99- Dağı şadı derlerinden Kırdigâr
Enbiyâ ervâhın itdi âşikâr

❖❖❖ mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / fe‘ûlün ❖❖❖

- 100- Dağı ‘âlimleri şâlihleri Hâk
Anuñ şadı derinden kıldı muṭlaḳ
- 101- Vü³⁴⁷ hem şadı derinden Beyt-i Ma‘mûr
Yaradıldı vü Ka‘be oldu pür-nûr
- 5_b 102- Dağı hem Beyt-i Maḳdis ü mesâcid
Anuñ zâhır derinden kıldı Vâcid
- 103- Sekirdenlëri dërinde ki yârâ
Yaradıldı Yahûdî vü Naşârâ

³⁴⁷ vü: Nûshada “ج” şeklinde harekelenmiştir.

- 104- Mecûsî vü Refâzî vü Melâhid
Münâfıklar dahı hem cümle câhid
- 105- Ayakları derinden oldu yirler
Bunı râvî olanlar böyle dirler
- 106- Resûl'ün rûh-ı pâkinden cihânı
Yaradup çün müretteb kıldı anı
- 107- Getürdi bir şafağ şubh-ı irâdât
Dü ' âlem buldı şevkından sa' âdet
- 108- Çü³⁴⁸ vuşlat buldı Kâf u Nûn-ı gülşen
Cihân geldi vücûda oldu rûşen
- 109- Kıruldu bu yidi çadır muṭabbak
Mücellâ vü mu' allâ vü mu' allak
- 110- Gehî çînî olur geh³⁴⁹ lâcüverdi
Sepinür gicelerde mâ'-i verdî
- 111- Düzendî bu zemîn ez-ferş-i ḥaḍrâ
Muraşsa' oldu cümle kûh [u] şahrâ
- 112- Şükûfe 'askeri çıktı yaşandı
Cihâna sebzî ḥalçalar döşendi
- 113- Kıruldu ḥaymeler rengîn tınâblu³⁵⁰
Şanur çadr-ı Süleymân görse bü-bü'

³⁴⁸ Çü: Nûshada "Çün".

³⁴⁹ geh: Nûshada "gâh".

³⁵⁰ tınablu: Nûshada "ṭanablu/طَنَابْلُو" okunacak şekilde harekelenmiştir.

- 114- Güneş toğdı kamu ğarķ itdi nûra
Cihân döndi behişt-i lâ-hûra³⁵¹
- 6a 115- Meger Cebbâr-ı ‘ âlem açdı perde
Cihânı *kün*³⁵² diyüben şaldı derde
- 116- Gel imdi gör cihân Allâhu Ekber
Biri birine girdi ol dilâver
- 117- Hemân-dem raķşa girdi cümle zerrât
Nice raķş urmasun-kim irdi lezzât
- 118- Şafâsından semâ‘ a³⁵³ girdi eflâk
Ki şevķinden kıluban sînesin çâk
- 119- Döküp göz yaşın inilêdi tolab
Semâ‘ a³⁵⁴ girdi götrüldü çü ‘ Uķâb
- 120- Tûlû‘ itdi meh-i ‘ ıřķ-ı İlâhî
Yetiřdürdi ķamuya âh u vâhı
- 121- Cihân ķaldı ķamu ser-mest ü hayrân
Kimi nâlende oldı kimi giryân
- 122- Yüzin düşdi bu derde cümle maķlûķ
Meger kim ğâlib oldı derd-i ma‘ şûķ

³⁵¹ Mısranın vezni kusurludur. Behişt-i lâ-hûra, nüshada “بَيْتُهُ لَا حُورَهُ” şeklinde yazılmış ve harekenlenmiştir.

³⁵² “كُنْ: Ol” anlamına gelen bu söz, *Kur'an-ı Kerim*'de "kün fe-yekün: Ol der ve hemen olur." şeklinde Bakara, 2/117; Âl-i İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82 ve Mü'min, 40/68'de geçmektedir.

³⁵³ Semâ‘ a: Nüshada "صَمَاعُهُ" şeklinde yazılmıştır.

³⁵⁴ Semâ‘ a: Nüshada "صَمَاعُهُ" şeklinde yazılmıştır.

- 123- Kâmusı ol yücê dergâha ‘âşık
Ki ya‘ nî oldılar Allâh’a ‘âşık

❖❖❖ fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün ❖❖❖

- 124- *Ger dilersiz bulasız ‘âlî maḳâm*
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve ‘s-selâm

❖❖❖ fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün ❖❖❖

- 1- 125- Bâğ-ı hüsnün bâdına kim zâra gelmişlerdenüz
Ya‘ nî-kim bülbül-şıfât gülzâra gelmişlerdenüz
- 2- 126- Bu fenâ Tûr’ın maḳâm idüp münâcât eylerüz
Mûsâ bin ‘İmrânveş dîzâra gelmişlerdenüz
- 3- 127- Bir niçe bî-çâreyüz yâ Rab bizi red itme-kim
Baş açup dergâhuña yalvara gelmişlerdenüz
- 6b 4- 128- Ger şehîd-i ‘ışk olavuz n’ola kim Manşûrveş
Başına şarup kefen ber-dâra gelmişlerdenüz
- 5- 129- Şad hezârân ḥamdüli’llâh ol Huzâ’ya **Muṣlihî**
Tâ ezelden hû diyü güftâra gelmişlerdenüz

Der-beyân-ı Kısım [ü] Naşîb ez-Rûḥ-ı Muḥammed Mustafâ

❖❖❖ mefâ‘ ilün / mefâ‘ ilün / fe‘ ülün ❖❖❖

- 130- Ki bir ḳandîl yaratdı yine Ḳâdir
Olurdı taşrasından içi zâhir
- 131- Çü ḳandili yaratdı dest-i ḳudret
Aña ta‘ zîm idüp ad urdı ‘İzzet

- 132- Hem üstünde yaratdı ‘arşî Allâh
Aña didi ‘azîm ol yüce dergâh
- 133- Çün üstünde yaratdı ‘arşî tahkîk
Aña kandîli kudret kıldı ta‘lîk
- 134- Yaradup ol Hâbîb’ün şûretini
Bu dünyâda gibi gör kudretini
- 135- O kandil içre koydı anı Allâh
Namâzda tûrı gibi tûrdı ol Şâh
- 136- Gelüp ervâh kamu seyr eylediler
Tavâf idüp heme devr eylediler
- 137- Ki yüz biñ yıl tavâfda idi cânlar
Hâk’a tesbîh ü tehlîl itdi anlar
- 138- Nazar eyleñ bu rûha didi Fettâh
Nazar kıldı hemân-dem cümle ervâh
- 139- Şular kim gördi başın oldı sulţân
Gören gözini buldı hıfz-ı Kur‘ân
- 7_a 140- Kaşın görenler oldı kamu naqqâş
Gören burnın hâkîm oldı qarındaş
- 141- Kamu ağızın görenler oldı şâyim
Dağı gögsin görenler oldı ‘âlim
- 142- Ki her ‘uzvın görëne virdi Allâh
Ezelde bir naşîb [ü] kısmet ol şâh

- 143- Şular kim gölgesin gördi Habîb'i
Olaruñ çalıcılıkdur naşîbi
- 144- Ya şunlar görmedi aşlâ birisi
Kimi Naşrân' oldu kim Mecûsî
- 145- Nażar kılmadı pes bir niçe cânlar
Bizüz Tañrı didiler âhir anlar
- 146- Nice ' izzet virüpdür aña Allâh
Nice sulţândur idrâk eyle ol Şâh
- 147- Eger olmasa olmaz-ıdı eflâk
Anuñ-çün haqqına dinildi *Levlâk*³⁵⁵
- 148- Bi-hamdi'llâh kemâl-i kudretinden
Ki kıldı bizi anuñ ümmetinden
- 149- Huzâvendâ işüñ luţf-ıla ihsân
Velî bizden gelen cürm-ile ' işyân
- 150- Saña lâyıq olan luţf u keremdür
Cihân ' afv olsa luţfuñdan ne kemdür
- 151- Hâbîbüñ şol Muhammed hürmeti-y-çün
Bizi ' afv eylegil iy Ferd-i bî-çün

❦ fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün ❦

- 152- *Derd-ile yâ ümmet-i Fahrü'l-enâm*
Eydüñ imdi eş-şalâtu ve's-selâm

³⁵⁵ لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمْ خَلَقْتُ الْاَشْيَاءَ; *Sen olmasaydın sen olmasaydın felekleri (kâinatı) yaratmazdım.*” kutsi hadisinden kısmî iktibastır. Hadisin sahilîğî şüphelidir. (Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler, İst.*, 1992, s. 113.)

❖❖ mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / fe‘ûlün ❖❖

- 7_b 153- Bu tertîbât kuruldı şöyle-kim var
Kimisi sâkin ü kimisi devvâr
- 154- Kâmusı cümle nûr-ı Muştafâ’dan
Cihân töldi kâmu şevk u şafâdan
- 155- Dilëdi yine ol Cebbâr-ı ‘âlem
Ki ya‘nî yarada bu yirde âdem
- 156- Ki tâ izhâr ide genc-i nihâmı
Getüre ‘âleme Fahr-i Cihân’ı
- 157- Buyurdı ‘Azrâ’îl’e şöyle-kim var
Getür tîz Âdem’ün toprağını var
- 158- Tîz indi yire ol-dem emri-y-ile
Anuñ toprağın alup cebri-y-ile

❖❖ fâ‘îlâtün / fâ‘îlâtün / fâ‘îlün ❖❖

- 159- Cebhesinüñ toprağını iy kibâr
Ka‘be toprağından aldı âşikâr
- 160- Beyt-i Mağdis toprağından şadrını
Bil getürdi Âdem’ün hem zahrını
- 161- Ellerinüñ toprağını hem-dahı
Maşrıq u mağribden aldı iy ahî
- 162- Buğlarınuñ incikinüñ iy ‘azîz
Toprağın mışr-ı Yemen’den aldı tîz

- 163- Hem ayağı toprağını aldı ol
Bil beriyye toprağından ber-uşûl
- 164- Cem^c idüp bu toprağı kıldı tamâm
‘Arz kıldı hâzretine ve’s-selâm
- 165- Emr kıldı yine Cebbâr [u] Celîl
Yoğurup balçuk ide tâ ‘Azrâ’îl
- 8_a 166- İrdi çün-kim eyle emr-i Zü’l-celâl
Balçuk idüp emre kıldı imtişâl
- 167- Emr kıldı yine Cebbâr [u] Celîl
Tâ ine yirler yüzine Cebrâ’îl
- 168- Ala yirden Aḥmed’üñ toprağını
Gör nice ızhâr idiser ol Ğanî
- 169- Cebrâ’îl indi yire i^c zâz-ıla
Daḥı cümle hem muḳarrebler bile
- 170- Ol Resûl’üñ toprağını aldı ol
Çaḳ şu yirden k’andadur ḳabr-i Resûl
- 171- Cennete iltüben anı Cebrâ’îl
Ḳatdı Tesnîm ü Raḥîḳ ü Selsebîl
- 172- Yine alup geldi anı iy ‘azîz
Âdem’üñ toprağına ḥalṭ itdi tîz
- 173- Ḳırḳ şabâḥ yoğurdı çün Rabbü’l-enâm
Ḳudretiyle et ü ḳan oldu tamâm

- 174- Çünkü cân virdi Huzâvend-i cihân
Ağsıruban tûrı geldi ol-zamân
- 175- Cebhesinde nûrı Faḥr-i ‘Âlem’üñ
Zâhir oldu berḳ ururdu Âdem’üñ
- 176- Şoñra Havvâ’da tecellî eyledi
Anı daḥı hoş tesellî eyledi
- 177- Geçdi Şît alnında zâhir oldu ol
Anuñ-ıla hoş şafâlar buldı ol
- 178- Toḡdı Nûḥ alnında varup urdu berḳ
Berḳ uruban Nûḥ’ı kıldı nûra ḡarḳ
- 8_b 179- Şoñra İbrâḥîm’de oldu âşikâr
Cân u göñlin kıldı ‘anḳaveş şikâr
- 180- Varup İsmâ‘îl’de oldu nûr ‘ayân
Anı daḥı eyledi hoş şâzumân
- 181- Gitdi andan daḥı nûr-ı Muştafâ
Buldı ‘Abdu’l-muṭṭalib andan şafâ
- 182- Şoñra ‘Abdu’llâḥ’a irdi nûr buḡur
Kıldı anuñ cân u göñlin ber-sürûr
- 183- Oldı anda nûr-ı Aḥmed âşikâr
Cebhesinde berḳ ururdu şemsvâr
- 184- *Ger dilerseñüz eger fevz ü necât
Eydüñ imdi eṣ-şalâtu ve’ş-şalât*

- 185- Bir emîr var-ıdı kim şâh-ı Yemen
Bir kıızı var-ıdı hoş hulk-ı hasen
- 186- Hıb-likâ vü hıb-hışâl u hıb-cemâl
Olmış-ıdı hüsni içinde ber-kemâl
- 187- Oğumuşdı her ‘ulûmı pür-uşûl
Gördi ‘ilm içre geliser bir resûl
- 188- Ol resûlün olısar aşlı ‘Arab
Tolısardur ümmetiyle şark u ğarb
- 189- Mekke şehrinde bil ol Hayrî’l-Beşer
Şol fülân gün ana rahmine düşer
- 190- Bunı gördi döndi tekrâr okudı
Derd-ile âh itdi göğsin tokudı
- 191- ‘Azm-i Mekke kıldı çün ol mihribân
Mekke yolın tutuban oldu revân
- 9_a 192- Aldı bile çok cevâhir çok kumâş
Bile niçe niçe kul u karavaş
- 193- Geldi çün Baḥḥâ’da ârâm eyledi
Bir kulu var-ıdı aña söyledi
- 194- Mekke halkı kamu gelsün iy fülân
Cümlesini göreyim pîr ü cüvân
- 195- Mekke ehline kamu kıldı haber
Geldi bir bir anlara kıldı nazar

- 196- Çünkü ‘Abdu’llâh’ı gördi ol nigâr
Didi-kim bundan geliser şehriyâr³⁵⁶
- 197- Zîra-kim alnında nûr-ı Muştafâ
Berç uruban cânlara virür şafâ
- 198- Didi ‘Abdu’llâh’a fi’l-hâl ol nigâr
Bëni al-kim sennûn olsun nem-ki var
- 199- Mâl u milk ü hânümân hayl u haşem
Sennûn olsun cümlesi iy muhterem
- 200- Çünkü ‘Abdu’llâh işitdi böyle söz
Geldi ‘Abdu’l-muṭṭalib’e tıtdı yüz
- 201- Didi-kim didi baña ol şâh-zâd
Gel qabûl eyle beni kıd dil-güşâd
- 202- La‘l u yâkût u cevâhir kıd kıumâş
Sennûn olsun dağı kıamu kıaravaş
- 203- Çünkü ‘Abdu’l-muṭṭalib’e söyledi
İşid³⁵⁷ imdi nice tedbîr eyledi
- 204- Didi yarın görelüm tedbîrini
Gör neler eyler Huzâ taqdîrini
- 9_b 205- Vardı ‘Abdu’llâh o gice evine
Gönlü içinde bu işe sevine

³⁵⁶ Nüşhada “şchreyâr/شَهریار” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

³⁵⁷ Burada “işid/إِشِدْ” şeklinde yazılan ve harekelenen kelime; 56, 65, 302, 511, 621. beyitlerde “işit/إِشِيتْ” imlasıyladır. Çeviri yazıda nüshadaki imla korunmuştur.

- 206- Bir hatunı var-ıdı vü *hıbb* nigâr
 Kılmış-ıdı cân u gönli hoş şikâr
- 207- Karşu çıkdı aña çün biñ ‘izz ü nâz
 Anı görüp kaynadı ol şâh-bâz
- 208- Kudret-ile ol gice Fahr-i Cihân
 Düşdi ana rahmine hoş nâ-gehân
- 209- İrte oldı halk yine cem‘ oldılar
 Cümlesi şâh-zâd öñine geldiler
- 210- Baqdı ‘Abdu’llâh’a çün-kim ber-kemâl³⁵⁸
 Gördi nâ-gâh eylemiş nûr intikâl
- 211- Âh idüben ağladı ol şâh-zâd
 Didi-kim kaldum ne kılam nâ-murâd
- 212- Bu ümîze geldüm-idi ben garîb
 Tâ ki benden gele-y-idi ol Hâbîb
- 213- Baña kısmet olmamış bu ‘izz ü câh
 Didi dağı derd-ile kıldı bir âh
- 214- Gıtdi gamgîn irmedi maşşûdına
 Biz gelêlüm Muştâfâ mevlûdına
- 215- *Tâ şefâ‘at eyleye Fahrü’l-enâm*
Eydün imdi eş-şalâtu ve’s-selâm
- 216- Çünkü düşdi rahme nûr-ı Muştâfâ
 Şaldı ‘âlem üzre ol şevk u şafâ

³⁵⁸ Nûshada “bir kemâl” okunacak şekilde harekelenmiştir.

- 217- Yidi aya irdi anuñ hamli çün
Anasınuñ kulağına irdi ün
- 10_a 218- Didiler kim şöyle bil iy bahtlu
Bir oğul senden geliser mâh-rû
- 219- Olisardur server-i âhîr-zamân
Olisardur mefhar-ı kevn ü mekân
- 220- Çün yakın oldu ki ol mâh görine
Atası gitdi Medîne şehrine
- 221- Aña lâyıķ olanı tâ kim ala
Oğlı için gëlüben işler kıla
- 222- İşid³⁵⁹ imdi ol Hâķ'uñ taķdîrini
Nice bozar kullaruñ tedbîrini
- 223- Yolda nâ-gâh irdi şol bâd-ı ecel
‘Ömrinüñ gülzârına virdi halel
- 224- Çünkü va‘ de irdi öldi ol cüvân
Yaş-ı hasret akıdırken virdi cân
- 225- Mekke ehline irişdi bu haber
Mâtem itdiler anuñ-çün ser-te-ser
- 226- Anuñ-içün oldılar cümle melûl
Dağı toğmadan yetâm qaldı Resûl
- 227- ‘Âşıķ-ısañuz eger iy nîk-nâm
‘İşķ-ıla diñ eş-şalâtu ve’s-selâm

³⁵⁹ bk. 357. dipnot.

❖ mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün ❖

- 228- Elâ iy bûlbül-i bâğ-ı belâgat
Elâ iy tûtâ-i mısr-ı feşâhat
- 229- Okıduñ mevlâduñ rûhânâsinden
Okı şimden-girü cismânâsinden
- 230- Meger ol kevkeb-i şubh-ı sa'âdet
Cihâna gelmesine olduırâdet

❖ fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün ❖

- 10_b 231- Çün tokuz ay yüklü oldu anası
Vaqt irişdi toğa ol cânânesi
- 232- On ikisinde rebî'ü'l-evvelüñ
Hem düşenbih gicesi idi anuñ
- 233- Diledi-kim toğa ol rûh-ı revân
Anuñ-ıla bula revnağ dü cihân
- 234- Cümle gökler kapuların açdılar
'Âlem üzre nûr-ı rahmet saçdılar
- 235- Toğacağı gicede ol mihribân
Anası eydür ki gördüm nâ-gehân
- 236- Hoş açıldı evimüñ üsti-ki var
Nâ-gehân-kim bir nûr oldu âşikâr
- 237- Göge dikildi evümden urdı berğ
Rûşen oldu anuñ-ıla ğarb u şarğ

- 238- Dağı gökden üç ‘alemin di i yâr
Her birisi tutdı bir yirde qarâr
- 239- Şarḡ-ıla ğarbda ikisi iy hümâm
Biri Ka‘be üzre hem tutdı maḡâm
- 240- İki ḡatun kişiler yegânele³⁶⁰
Görnü³⁶¹ geldi baña ol cânâneler
- 241- Yüzlerinden ‘âleme berḡ urdı nûr
Kim bulardan ay-ıla gün utanur
- 242- Didüm anlara [ki] eyâ meh-rûlar
İy sa‘âdet ıssıları baḡtlular
- 243- Siz iki insân mısıñuz yoḡsa ḡûr
Yüzüñüz mihrî cihâna şaldı nûr
- 11_a 244- Didiler kim Âsiye’yle Meryem’üz
Âḡiretde Ahmed-ile hem-demüz
- 245- Ol sa‘âdet kevkebi bedr-i dücâ
‘Âleme revnaḡ baḡışlar bu ğice
- 246- Geldük işde ḡoş beşâret itmege
Ya‘nî-kim ‘arz-ı sa‘âdet itmeḡe
- 247- Dir işitdüm bu sözi ümmü’l-Ḥabîb
Cânuma zevḡ ü şafâ oldu naşîb

³⁶⁰ Nüşada “يَكْتَنُرُ” şeklinde yazılmış ve hareketlenmiştir.

³⁶¹ “Görünü” kelimesi nüşada vezin zaruretiyle “görnü/كُورُنُو” şeklinde yazılmış ve hareketlenmiştir.

- 248- Çün yakın oldu görine ol hilâl
Ol Resûl ü ol Hâbîb-i Zül-celâl
- 249- Anası dir şuşadımdı ol-zamân
Şundılar bir câm elüme nâ-gehân
- 250- Çünki nûş itdüm o câmdan şerbeti
Hürrem oldu cân u gönlüm key kıtî
- 251- Tatlu sükkerden dahı hem südden ağ
Hem şovukdı buzdan iy şâhib-dimâğ
- 252- Hem döşendi evde bir sündüs döşek
Şol döşek-kim döşeyen anı melek
- 253- ‘Âleme virdi melekler hoş buhûr
‘Âlem içi tıldı nûr u tıldı hûr
- 254- Pes yakın oldu toğa ol mihribân
Rağsa girdi şâddiden kevn ü mekân
- 255- Zâhir oldu nûr-ı Fahr-i Mümkînât
Dahı toğmadın görüñ zî-mu‘ cizât
- 256- Gülğüle düşdi cihâna ser-te-ser
Hoş bezendi cennet içre hûr³⁶²
- 11_b 257- Cünbişe geldi cemî‘-i kâ’inât
Çıgırışurlar cân u dilden eş-şalât
- 258- Buldı ‘âlem hüsn-i nev-rûz [u] bahâr
Söylenürdi dile geldi tâ ki var

³⁶² Nûshada “hûrular” okunacak şekilde yazılmış ve hareketlenmiştir.

- 259- Kim toğisar bu gice ol bâ-vefâ
Aḥmed ü Maḥmûd Muḥammed Muştafâ
- 260- Muştılaşur birbirine kurd u kuş
Aḥmed-i Muhtâr vücûda geldi uş
- 261- Kalmış-ıdum bu ‘acâyib ‘ibrete
Talmış-ıdum çün bu baḥr-i ḥayrete
- 262- Gördüm anı-ki hevâdan nâ-gehân
İndi bir aḳ kuş ḳatuma ol-zamân
- 263- Şağ ḳanadı ile arḳamı-ki var
Şıḡadı ḳuvvet-ile iy nâmdâr
- 1- 264- Nâ-gehân gördüm-ki ol Faḥr-i Cihân
Ol leṭâfet kâmı Şâh-ı Serverân
- 2- 265- Ol nazargâh-ı Huzâ-yı Zül’-celâl
Ol yüzi gül saçı zülfi zaymerân
- 3- 266- Ol serîr-i şehr-i dilde şehriyâr³⁶³
Ol sarây-ı sırdaki genc-i nihân
- 4- 267- Ol Ḥabîb-i mazḥar-ı envâr-ı Hâḳ
Ol ḥaḳîḳat muḳtedâ-yı ins ü cân
- 5- 268- Ol ḥaḳîḳat gülsitânı tûtâi
Ol şerî‘ at kişverinde kâmurân
- 6- 269- Ol melâḥat gülşeninün bülbüli
Ol leṭâfet servi mîr-i dilberân

³⁶³ Nüşada “şehreyâr/شهریار” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

- 12_a 7- 270- Ol nesîm-i bâğ-ı gülzâr-ı cemâl
Ol şefî' a'l-müznibîn ol mihribân
- 8- 271- Ol semenzâr-ı bahâr-ı bâğ-ı luţf
Ol şeh-i şâh-bâz-ı Kâf-ı lâ-mekân
- 9- 272- Çünkü kuvvetle şıgadı arkamı
Toğdı derhâl ol Resûl-i *kûn fe-kân*³⁶⁴
- 273- *Ger dilerseñüz eger 'âli maķâm*
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve's-selâm
- 1- 274- Tutdı ser-tâ-ser cihânı hoş şadâ
Ya' nî dirler merhabâ yâ Aḥmedâ
- 2- 275- Merhabâ iy mihr-i Sübhân merhabâ
Merhabâ iy luţf-ı Yezdân merhabâ
- 3- 276- Merhabâ iy rahmet-i Raḥmân olan
Merhabâ iy derde dermân merhabâ
- 4- 277- Merhabâ iy kişver-i cân u gönül
Merhabâ iy Şâh-ı Sultân merhabâ
- 5- 278- Merhabâ iy burc-ı devlet güneşi
Merhabâ iy kân-ı ihsân merhabâ
- 6- 279- Merhabâ iy bülbül-i bâğ-ı cemâl
Merhabâ iy câna cânân merhabâ

³⁶⁴ *Kur'an-ı Kerim*'de "*kûn fe-yekûn: Ol der ve hemen olur.*" şeklinde Bakara, 2/117; Âl-i İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsin, 36/82 ve Mü'min, 40/68'de geçmektedir.

- 7- **280-** Merhabâ iy Şâh-ı Fahr-i Mümkinât
Her zamân olsun hezârân merhabâ
- 281-** *Ger dilersiz bulasız ‘âlî maḳâm*
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve’s-selâm
- 1- **282-** Çünkü toğdı ol nebînüñ sîreti
Göbegi kësilmiş olmuş sünneti
- 12b 2- **283-** Sürmelenmiş iki gözi ber-kemâl
Hoş bulupdur ol kemâl-i ‘ izzeti
- 3- **284-** Anası dir diledüm kılam nazar
Tâ bilem er mi o şâhib-devleti
- 4- **285-** Baḳamadum ḳaplamış pes anı nûr
Nûra müstağraḳ yaturdı ḥazreti
- 5- **286-** Hem dilêdüm yuyam ol bedr-i tamâm
Tâ gele yirlü yirine ‘ âdeti
- 6- **287-** Bir nidâ geldi baña dir yumışuz
İşid³⁶⁵ imdi cân-ıla bu ḥikmeti
- 7- **288-** Anası dir toğduğı-dem şehriyâr³⁶⁶
Secde ḳılmış Ḥaḳḳ'a bulmuş vuşlatı
- 8- **289-** Diñledüm dir añıl añıl şehriyâr³⁶⁷
Ümmetî dir ümmetî dir ümmetî

³⁶⁵ bk. 357. dipnot.

³⁶⁶ Nüşada “şehreyâr/شهریار” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

³⁶⁷ Nüşada “şehreyâr/شهریار” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

- 9- 290- Secdeden kaldırdı başın söyledi
Ümmeti-y-çün Hakk'a kıldı minneti
- 10- 291- Dağı kıldı ol tebessüm gonceves
Ve iki arttı mihir ü mâhuñ hayreti
- 11- 292- Leblerinden oldu bir nûr âşikâr
Garğa virdi dü cihânı tal'atı
- 12- 293- Ol-kaçar geldi kıyâssuz hûr'ler
Hey-ki kılmışlar kemâl-i ziyneti
- 13- 294- Şaçdılar saçu Resûl'ün üstüne
Tâ ki arta 'izzeti vü şevketi
- 14- 295- Dağı ervâh-ı nebîler geldiler
Didiler sensin Huzâ'nuñ rahmeti
- 13_a 15- 296- Çünkü geldi 'âleme Fağr-i Cihân
Buncılayın buldı biñ biñ hürmeti
- 16- 297- Ol gice Ka'be yirinden kıldı cûş
'Âlemi tutdı şadâsı şavveti
- 17- 298- Ol gice irdi şafâya hem Şafâ
Zîra kim geldi cihânıñ devleti
- 18- 299- Ol gice 'arşdan irişdi bir şadâ
Tutdı âfâkı ser-â-ser heybeti
- 19- 300- Ol gice cümle şanemler düşdiler
Yüzi üzre hor oluban key katı

- 20- 301- Ol gice çok düşdi küffâr tâcları
Bilmediler kim nedür bu zilleti
- 21- 302- Ol gice nâr-ı Mecûsî'den eşer
Kalmadı aşlâ işit bu 'ibreti
- 22- 303- Ol gice hem Sâve bahrı iy 'azîz
Yire geçdi yoğ-iken hiç 'illeti
- 23- 304- Ol gice hem Tâk-ı Kisrâ ser-nigûn
Oluban kalmadı küffâr tâkati
- 305- *Tâ şeffî' ola size ol pâk-zât*
Eydüñ imdi cân u dilden eş-şalât
- 306- Dêdesi geldi göre ol serveri
Ol melâhat kânı zât-ı enveri
- 307- Hem diledi-kim vire bir eyü ad
Tâ kim anuñ-ıla 'âlemde_ola yâd
- 308- Muştafâ'yı virdi aña anası
Gördi-kim bir ay güneş pervânesi
- 13b 309- Xon anı diyüben irdi bir nidâ
Adını Aḥmed virüp durur Hudâ
- 310- Çün işitdi bu nidâyı ol-zamân
Anasına şunu virdi tîz hemân
- 311- Didi kim oğluñ gibi hiç iy nigâr
Bir oğul yaratmamışdur Kirdigâr

- 312- Böyle diyüp dahı gör kim n'eyledi
Aş bişürüp halka in'âm eyledi
- 313- Didiler kim dâye gerekdür buña
Emzüre vü nesne virëvüz aña
- 314- Niçelëri buldılar emmëdi ol
Zîra kim sulâtâna ol lâylık degül
- 315- Bir kabîle var-ıdı hoş muhteşem
Adı Benî Sa' d³⁶⁸ idi iy muhterem
- 316- Andan olur dâye ol peygâm-bere
Ol melâhat kâmı zât-ı envere
- 317- İttifâk ol yılda kızlık var-ıdı
Ol kabîle kendüden bîzâr-ıdı
- 318- Açlıg-ıla oldılar gâyet zebûn
Yidiler hıç kalmadı otlar kökün
- 319- Yiyecek kalmadı key acıkdılar
Ot arayı bir kenâra çıkdılar
- 320- İşidürler nâ-gehân bir hoş nidâ
Bir nidâ kim olur ol câna gıda
- 321- Muştuluk olsun size iy şeyh ü şâb
Mekke'de toğdı didi bir âfitâb

³⁶⁸ Nûshada "باني سعد" şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

- 14_a 322- Adı Aḥmed durur anuñ iy ‘azîz
 Bilür anuñ qadrini ehl-i temîz
- 323- Baḥtlular kim anı götüreler
 Baḥtlular kim anı yaturalar
- 324- Key za‘îfe oldu anuñ anası
 Süd ememez oldu ol cânânesi
- 325- İstediler dâye ol cânâneye
 Sizden olur dâye ol bîgâneye
- 326- Er ü ‘avret işidüben şâzumân
 Mekke şehrine kamu oldu revân
- 327- Var-ıdı anlarda bir ḥatun benâm
 Aña dirlerdi Ḥalîme iy hümâm
- 328- Düşdi derdine Resûl’üñ ha gider
 Ḥaḳ te‘âlâ gör aña ne luṭf ider
- 329- Gider-iken yolda bir gün ol nigâr
 Düş göründi düşüni işid³⁶⁹ i yâr
- 330- Gördi bir ḥavz-ı laṭîf ü dil-güşâ
 Sebzezâr u mürğzâr başdan başa
- 331- Daḡı gördi anda bir ḥıẗb nev-cüvân
 Yoluna olsun fidâ bîñ bîñ cihân
- 332- Didi baña gel berü iç bu şudan
 Ḳayḡu gidüp çıka göñlüñ pusudan

³⁶⁹ bk. 357. dipnot.

- 333- Baña dâye olıarsın bî-gümân
Bulısar cânûñ şafâ-yı câvidân
- 334- Varup içdüm bir ‘ acâyib şu meger
Şöyle şîrîn şerm³⁷⁰ ider şehd ü şeker
- 14_b 335- Dağı hem ol südden aķ buzdan şovuk
Bu cihânda mişli yok mânendi yok
- 336- Çünkü gördi bu düşi dir ol nigâr
Kim baña tuş olıardur şehriyâr³⁷¹
- 337- Böyle diyüp ha giderdi şâzumân
Kim olısar dâye-i Fağr-i Cihân
- 338- Çünkü Mekke şehrine irişdiler
Mekke ehli gëlüben görüşdiler
- 339- Mekke şehrinde bu ‘ âdet var-ıdı
Anası emzirmek oğlı ‘ âr-ıdı
- 340- Ol kabîle cümle dâye oldılar
Her birisi birer oğlan buldılar
- 341- Dir Hâlîme ben bir oğlan bulmadum
Şöyle kaldum n'idesümi bilmedüm
- 342- İş-bu hâl-ile giderken kayğulu
Çıka geldi bir ‘ azîz er bahtulu³⁷²

³⁷⁰ Nüşada "شَرْمٌ" şeklinde harekelenmiştir.

³⁷¹ Nüşada "şehreyâr/شَهْرِيَّارٌ" şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

³⁷² Kelime nüşada hem vezin hem de kafiye endişesiyle "بَاحْتُلُو" şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

- 343- Didüm oğluñ var mıdır iy muhterem
Tâ ki dâye olam anı emzürem
- 344- Didi-kim vardır bir oğlum iy nigâr
Atasuzdur gerçi hayli nef i var
- 345- Erine geldi Hâlîme tıtdı yüz
Dir bir oğul buldum illâ atasuz
- 346- Eri eydür iy Hâlîme söyleme
Kim atasuz oğlana meyl eyleme
- 347- Atasuz dâyelik kılmak ki var
Olur idi anlaruñ içinde ‘âr
- 15_a 348- Dir Hâlîme pes ne çâre kılalum
Allâh Allâh ol yetîmi alalum
- 349- Tîz tıruban bu ikisi gitdiler
Ol Hâbîb’uñ menziline yitdiler
- 350- Çün Hâlîme girüben gördi anı
Kundağ olmuş yatur ol cânlar cânı
- 351- Oğşayup çünki Hâlîme söyledi
İşid³⁷³ imdi ol Hâbîb’i n’eyledi
- 352- Yüzine bakdı vü güldi gonceveş
Hayretinden ditredi kuruş-ı güneş
- 353- Leblerinden bir nâr oldu âşikâr
Kıldı ‘anķâveş cihânı o şikâr

³⁷³ bk. 357. dipnot.

- 354- *Ger dilersëñüz cehennemden necât*
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve's-şalât
- 355- Anasına döndi eydür dâyesi
 Sözüm işid³⁷⁴ iy sa' âdet sâyesi
- 356- Bize virgil oğluñı sen iy nigâr
 Aña tîmâr idelüm leyl ü nehâr
- 357- Anası eydür kabûl itdüm seni
 Ger emerse südüñi ol cânlar cāmı
- 358- Tîz Hâlîme aldı dizi üstine
 Mëmesin şundı o Tañrı dostına
- 359- Sağ memësinden südi kıldı kabûl
 Şol memësin emmedi hergiz Resûl
- 360- Çünkü virdi anası ol serveri
 Ol haķâyık bahri dürr-i enveri
- 15b 1- 361- Virdi dağı ağıladı ol zâr u zâr
 Eydür-idi vâ Hâbîb-i gül-^ç izâr
- 2- 362- Sen gidersin kalısarvan ben ğarîb
 Cân u göñlüm sensüzün kılmaz qarâr
- 3- 363- Şâzılık gitdi vü geldi hüzn ü ğam³⁷⁵
 Hâsetüñ derdi-y-ilen leyl ü nehâr

³⁷⁴ bk. 357. dipnot.

³⁷⁵ “Hüzn ü ğam” nüshada “hüzn-i ğam” okunacak şekilde harekelenmiştir.

- 4- 364- N'eylerem ben bu cihânı sensüzün
İy ciger kûşem benüm iy şehriyâr³⁷⁶
- 5- 365- Fûrkatûn derdine âh yokdur ' ilâc
Yine sensin senden olısar tânâr
- 366- *Tâ şeff'ûn ola Fahrû'l-mürselîn*
Derd-ile dîn eş-şalât yâ müslimîn
- 367- Bu yaña aldı Hâlîme Aḥmed'i
Didi kim bir ḳadre irdüm sermedî
- 368- Aḥmed'i iltid erine ol nigâr
Gördi eri bir Ḥabîb-i gül- ' izâr³⁷⁷
- 369- Didi budur devletümüz güneşi
Ḥoş ḡanîmet görelüm biz bu işi
- 370- Ol ḳabile başlayup göç itdiler
Mekke'den evlü evine gtdiler
- 371- Tîz Hâlîme merkebe oldu süvâr
Öñüne aldı Resûl'i ol nigâr
- 372- Merkeb üzre ḥoş gider ol pâdişâh
Şan güneş burcına geçdi mîhr ü mâh
- 373- Şöyle gider merkebi çâlâk [ü] cüst
Hîç olur mı-kim ola bir laḥza süst

³⁷⁶ Nüşada "şehreyâr/شهریار" şeklinde yazılmış ve hareketlenmiştir.

³⁷⁷ Nüşada "ḡul'izâr/گل‌یزار" şeklinde yazılmıştır.

- 16a 374- Yola düşüben giderler şâzumân
Dâyesi ile Resûl-i dü cihân
- 375- Dir Hâlîme kim kabilem dir baña
İy ‘ aceb ne ser-güzeşt³⁷⁸ oldu saña
- 376- Key za‘ ife olmuş-ıduñ iy nigâr
Şimdi yüzüñ şemse beñzer şu‘ levâr
- 377- Hem dağı bu merkebüñ bak yüzine
İlle gider irmedin yıl tozına
- 378- Söyleyince ol sa‘ âdet kevkebi
Andan öñdin söyler anuñ merkebi
- 379- Dir bugün baña Resûl-i Kirdigâr
Luţf-ı Yezdânî irüp oldu süvâr
- 380- Bâd-ı şarşar gibi ger bir dem uram
N'ola niçe niçe menziller görem
- 381- Çünkü merkebden cevâbı aldılar
Her biri dem-beste hayrân kaldılar
- 382- *Tâ şefâ‘at kıla Fahr-i Mümkinât*
Eydüñ imdi cân u dilden eş-şalât
- 383- Kimisi yirine kimi sevine
Ol kabîle çünkü vardı evine
- 384- Dir ‘ acâyib uğradum bir devlete
Evüñ içi taşu töldi ni‘ mete

³⁷⁸ Nüşada "سَرْگُزَاشْت" şeklinde yazılmıştır.

- 385- Bir ki oğlum var-ıdı koyun güder
Gice gëlür yir içer irte gider
- 16_b 386- Gitdi kızlık âh u zârûm kalmadı
Semridi aruķ tavarum kalmadı
- 387- Kuzuladı ikiz ikiz koyunum
Süd ü kaymak oldu dâ'im öyünüm
- 388- Kõñşularum güniden gör n'eyledi
Her birisi çûbânına söyledi
- 389- N'oldı bu tavarlara aç u aruķ
Yig-durur sizce çûbândan bir uyuk³⁷⁹
- 390- Ele gêtürün Hâlime örüsün
İledün anda tavarlar yürüsün
- 391- Anlara didi çubânlar iy yârâ
Biz de anda iledürüz otara
- 392- Kanda şunarsa Hâlime koyunı
Tâze ter biter çemendür öyünü
- 393- Dir Hâlime benüm-ile çok zamân
Bile oldu ol Resûl-i dü cihân
- 394- Dağı tıfl-ıdı henüz ol mâh-rû
Keşf-i 'avret itmedi hem key aru

³⁷⁹ *Tarama Sözlüğü*’nde "اويوک/üyük/hüyük" şeklinde geçen ve "bostan korkuluğu" anlamına gelen bu kelime, nüshada "uyuk/اويوک" biçiminde yazılmıştır. bk. Cem Dilçin, *Tarama Sözlüğü*, TDK Yay., Ank., 2009, s. 237.

- 395- Nuṭka geldi evvelâ ol pâdişâh
Söyledi hoş lâ ilâhe illâ'llâh
- 396- Allâh Allâh dir putı³⁸⁰ yıkmak gerek
Odlara urup kamu yakmak gerek
- 397- Çünkü ol Şâh irdi iki yaşına
Oldı esrâr-ı ma' ârif-âşinâ³⁸¹
- 398- Söyleseydi lutf-ıla ol pâk-zât
Hacletinden mât olur kand-i nebât

❖❖❖ mefâ' ilün / mefâ' ilün / fe' ülün ❖❖❖

- 17_a 399- Eger başlarsa dili söze mevzûn
Döker dürler hayâdan dürr-i meknûn

❖❖❖ fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün ❖❖❖

- 400- Ulaluban oldu hoş serv-i revân
Buldı revnağ gülşen-i bâğ-ı cinân
- 401- Tayanur gibi yürür azın azın
Bir nihâl-i³⁸² tâzedür ol nâzenîn
- 402- Başladı-kim seyr ide çün ol güneş
Kaṭ'-ı menzil ider oldu mâhveş
- 403- Kadd-i mevzûn şalınup bil 'izz u nâz
Seyr ider oldu çemende az az

³⁸⁰ Kelime nüshada "بوی" şeklinde yazılmıştır.

³⁸¹ Nüshada "اشنه" şeklinde yazılmıştır.

³⁸² nihâl-i taze: Nüshada nihân-ı tâze.

- 1- 404- Pür-letâfet pür-ţarâvet pür-vaķâr
Cebhesinde olur envâr âşikâr
- 2- 405- Kağı taşı-kim irüp urşa kadem
Ĥâk-i pâymdan iderdi iftiĥâr
- 3- 406- Luţf-ılan ger ġonceveş ġülse o cân
Ġonce-i ĥandân olurdu şermsâr
- 4- 407- Ger düşeydi kanda-kim ‘aks-i ruĥı
Ġülşen olur ser-te-ser hem lâlezâr
- 5- 408- Ol Ĥabîb ü ol tabîb-i cân u dil
Ol serîr-i saltanatda şehriyâr³⁸³
- 409- *Tâ şefâ‘at eyleye Faĥrül-enâm*
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve’s-selâm
- 410- Bir ġün eydür dâyesine her şehër
Ĥuruban kardaşlarum kanda gider
- 411- Dir Ĥalîme şehriyâr³⁸⁴ Muştafâ
İy benüm ‘âlemde varum Muştafâ
- 17_b 412- Her şehër kim ĥuruban anlar gider
Varuban taġlarda ĥoş koyun güder
- 413- Dâyesine didi bile giderem
Varuban ben-daĥı koyun güderem

³⁸³ Nüşada “şehreyâr/شهریار” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

³⁸⁴ Nüşada “şehreyâr³⁸⁴um/شهریارم” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

- 414- Çünkü gitdi koyuna Faḥr-i Cihân
Güddi kırtlar koyununu bî-gümân
- 415- Kanda kim varsa Resûl-i Faḥr-i Nâs
Tâze ter biter çemenler bî-kıyâs
- 416- Hoş olurdu her kenârı sebzezâr
Lâlezâr u mürğzâr aḳar buḅâr
- 417- Daḅı ḳanḡı yire varsa ol hümâm
Ḳarşu ḡelûp taş aḡaç virür selâm
- 418- Vaḅş u ṭayr u ḳurd u ḳuş iḳbâl ider
Ḳudretince her biri ifdâl ider
- 419- Ḳanḳı ḳoyun-kim şınaydı ayaḡı
Şıḡasa olurdu yine bayaḡı
- 420- İş bu nev^ç -ile güderdi ḳoyunu
İşid³⁸⁵ imdi cân-ıla bu oyunu
- 421- Eve geldi yine ol saḡ u esen
Gitdi yine yarın ol vech-i ḡasen
- 422- Dir Ḥalîme nâ-gehân oḡlanların
Aḡlayu geldi birisi anlaruñ
- 423- Ben didüm niçün aḡar gözüñ yaşı
Dir ki aldı Aḡmed'i iki kişi
- 424- Tîz ṭuruban er ü ^çavret gitdiler
Aḡmed'üñ olduḡı yire yitdiler

³⁸⁵ bk. 357. dipnot.

- 18_a 425- Gördiler sağ u esen ol mihribân
Didiler saña fidâ biñ biñ cihân
- 426- Aḥmed'i el-kıssa bunlar aldılar
Şâz u ḥurrem evlerine geldiler
- 427- Didiler kim iy Ḥabîb-i gül-^ç izâr
Nê ki vâkı^ç oldısa di âşikâr
- 428- Didi nâ-geh geldi iki nev-cüvân
Her birisi mîhr ü mâh-ı âsumân
- 429- Bêni alup bir araya vardılar
Varubanı anda şadrum yardılar
- 430- Yüregümi çıkarup şerḥ itdiler
Andağı kara kâni tarḥ itdiler
- 431- Didiler şeytân naşîbidür bu kân
Gerçi-kim gökçek koḡuludur i cân
- 432- Elllerinde var-ıdı bir la^ç l legen
Tâ yuyalar anda iy vech-i ḡasen
- 433- Ḳalbümi kevşer şuyıyla yudılar
Dikdiler yine yirine ḡodılar
- 434- Baña andan gelmedi derd ü elem
Daḡı bu ḡalbüme zerre ḡüzn ü ḡam
- 435- Ol ḡabîle dürlü sözler söyledi
Gör Ḥalîme nice tedbîr eyledi

- 436- Tîz götürdi Aḥmed'i ol-dem i yâr
Yola düşüp ha giderdi bî-ḳarâr
- 437- Anasına ilte ya' nî ol zamân
Yolı bir câzûya irdi nâ-gehân
- 18_b 438- Gördügi-dem Aḥmed'i ol bed-fi' âl
Didi bundan iriserdür çok melâl
- 439- Buña fermân olısardur ins ü cân
Ṭolısardur ümmetiyle bu cihân
- 440- Dînimüz âyînimüz bu yıḳısar
Odlara putlarımız bu yaḳısar
- 441- Döndi ḳavmine çıḡırdı hıṣmnâk
Kim bu oḡlanı ḳıluñ dir tîz helâk
- 442- Düşmânıñuzdur sizüñ virmeñ emân
Çünkü fırsat ele girdi râyegân³⁸⁶
- 443- Her birisi ellerine aldı tîḡ
Tâ kim anı öldüreler bî-dirîḡ
- 444- Çün yüridi her biri ḳaşşâb gibi
Merkeb-i şâh görülüp 'uḳâb gibi
- 445- Tîz hevâya ḳalḳuban oldu süvâr
Âşiyâna³⁸⁷ şankim ol ilter şikâr

³⁸⁶ Nûshada "râyigân" okunacak şekilde "رَايْكَانْ" biçiminde hareketlenmiştir.

³⁸⁷ Nûshada "أَشِيَّانَة" şeklinde yazılmıştır.

- 446- Aḥmed'i bağına başdı yürüdi
Qaldı ol kâfirler anda qurudı
- 447- Çünki vardı Mekke'ye ol şehriyâr³⁸⁸
Merkeb-i şâh Mekke'de kıldı qarâr
- 448- Aḥmed'i ol-dem Ḥalîme götürür
Varup anı anasına yitürür
- 449- Çün götürdi anasına ol güli
Kim aña müştâk-ıdı cân bülbüli
- 450- Mekke'nün ḥatunları cem' oldılar
Aḥmed'i görmege cümle geldiler
- 19_a 451- Gördiler bir goncadur kim nâzenîn
Didiler olsun hezârân âferîn
- 452- Aḥmed'i aldı ḥatunlar araya
Şanki hâle düşdi ol meh-pâreye
- 453- Tecrîbe kıldılar ol dür dânesin
Görelüm bilür mi dirler anasın
- 454- Her birisi yüzine çekdi niḳâb
Şanki gizlendi bulıda âfitâb
- 455- Boynına şalındı bildi anasın
Anası da çoçdı ol cânânesin
- 456- Anası çok dökdi ḥasret yaşını
Öpdi anuñ gözünü vü kaşını

³⁸⁸ Nüşada “şehreyâr/شهریار” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

- 457- Bağrına başdı iñen çok ağladı
Oturanlaruñ yürëgin tağladı
- 458- Ol hatunlar key ta' accüb itdiler
Her biri ta' zîm idüben gitdiler
- 459- *Tâ irişe rahmet-i Rabbü'l-enâm*
Derd-ile diñ eş-şalâtu ve's-selâm
- 460- Çünkü buldı ol şadef dür dânesin
Ya' nî buldı anası cânânesin
- 461- Didi kim iy şehriyârum³⁸⁹ Muştafâ
İy benüm ' âlemde varum Muştafâ
- 462- Kanda-y-ıduñ iy ciger kûşem Hâbîb
Sensüz oldı derd ü gam baña naşîb
- 463- Kanda-y-ıduñ iy Hâbîb-i gül-' izâr³⁹⁰
Sensüzin oldı işüm âh-ile zâr

❦ fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün ❦

- 19b 1- 464- N'idem oldı derdinüñ bu cân i cân âvâresi
İy gönül eglencesi âşüfte cân eglencesi
- 2- 465- N'idem artdı hâr-ı hicr-ile yürëgüm yâresi
İy gönül eglencesi âşüfte cân eglencesi
- 3- 466- N'ideyim-kim hasretünden bî-çarâr oldı gönül
Her seher bülbül bigi feryâd u zâr oldı gönül

³⁸⁹ Nüşhada "şehreyârüm/شَهْرِيَّارُ" şeklinde yazılmış ve hareketlenmiştir.

³⁹⁰ Kelime nüşhada "كُلُّ عَزَّازٍ" şeklinde yazılmıştır.

- 4- 467- ‘ Âlemün zevk u şafâsından bîzâr³⁹¹ oldu gönül
Giceler nâlân olup feryâd u zâr oldu gönül

❖❖❖ fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün ❖❖❖

- 468- Didi dağı âh kıldı derd-ile
Odlar urdı hürmen-i cân u dile
- 469- Bir nefes anı yanından ırmadı
Buğayından ol güli ayırmadı
- 470- Şâz u hurrem oldu gitdi teşvîşi
Ahmed oldu zîra eşi yoldaşı
- 471- İki³⁹² hasret bulışacak iy Huzâ
Anı dirler kim kabûl olur du‘ â
- 472- Hâşşa kim ola Habîb’ün yâ İlâh
Ol du‘ â maqbûl olur bî-iştibâh
- 473- Biz de hâcet dilerüz göz yumaruz
Hâcetümüz ola maqbûl umaruz
- 474- İy huzâvend-i cihân-ı Zü'l-celâl
Bize de müştâklaruz ‘ arz it cemâl
- 475- *Tâ şefâ‘at eyleye Fahrü'l-enâm*
Derd-ile dîn eş-şalâtu ve's-selâm

³⁹¹ Kelime "بِزَّار" şeklinde yazılmış ve harekenlenmiştir.

³⁹² Nüshada "اِكِي" şeklinde yazılmıştır.

Der-beyân-ı Vefât-ı Ümm-i Hâbibü'llâh

- 20a 476- İdisërem yine bir söz sûznâk
İşidenler tâ ki kılsun sine çâk
- 477- Çünkü degdi Aḥmed altı yaşına
Gör yine zaḥmı olısar âşinâ
- 478- Toğmadın pes atasuz kalmışdı ol
Anasuz da kalısar şimdi Resûl
- 479- Ol-zamânda ḥaste oldu anası
Kalısar gördi yetîm dür dânesi
- 480- Bağrına başdı inen çok ağladı
Ḥasret odıyla cigërin tağladı
- 481- Döndi eydür iy sa' âdet güneşi
İy gözüm nûrı vü gönlüm yimişi
- 482- Ben gidërem iy ciger kûşem oğul
El-vidâ' olsun saña iy pür-uşûl
- 483- Atasuz kaldı dir-idüm saña âh
Şimdi kalduñ anasuz iy pâdişâh
- 484- Âh ki tıldı ' ömrümün peymânesi
Ne kılayın iy cihân cânânesi
- 485- Ne kılayum n'ic'ideyim n'ideyim
Kalışarsın iy Hâbib'üm sen yetîm
- 486- El-vidâ' olsun didi düşdi hemân
Yaş-ı ḥasret ağıdırken virdi cân

487- Vâ firâķ u vâ firâķ u vâ firâķ
Yâ İlâhî kullarũndan kıl ırâķ

488- H̄asret ü derd ü ğam-ıla zâr u zâr
Ayrı kıldı gülşeninden rûzigâr

20_b 489- Bu cihân h̄ıķ kimseye kalmış degül
Kimsene andan murâd almış degül

❖❖❖ mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün ❖❖❖

490- Dimiřlerdür bu çarhı añlayanlar
Buña mağrûr olanı tañlayanlar

491- Nesine ğırrasın³⁹³ çarhũn nesine
Ki deldũn ne yürek vardur ne sine

492- Nesine ğırrasın çarhũn nesine
Ki degmez şâzılığı ğuşşasına

❖❖❖ fâ'îlâtün / fâ'îlâtün / fâ'îlün ❖❖❖

493- *Ger dilerseñüz eger bâķî hayât*
Eydũn imdi cân u dilden eř-şalât

❖❖❖ mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün ❖❖❖

1- 494- Elâ iy bûlbûl-i şîrîn-sühândân
Demidür derd-ile dil olsa nâlân

2- 495- Resûl'ũn ğülsitân-ı mu'cizâtı
Cihânı hey-ki kıldı mest ü hayrân

³⁹³ Kelime nüshada "ğarrasın" okunacak şekilde harekelenmiştir.

- 3- **496-** O gülşen goncesinden bir ki³⁹⁴ gonce
Getürdüm tâ şafâ alsun dil ü cân
- 4- **497-** Koşusından cihân düşdi şafâyâ
Ki anuñ medhîn okur her ğazel-ğân³⁹⁵
- 5- **498-** Gel imdi sen de iy merd-i yakînî
Getür dildâr elinden tâze dîvân
- 6- **499-** İşidenler ola tâ mest ü medhûş³⁹⁶
Gözi yaşlu ciger başlu yürek kıan
- 7- **500-** Ki olalar kıamu bu sırdan âğâh
Kim anı niçe sevmiş Hıyy u Mennân

Der-medh-i Server-i Kâ'inât

❦ mef' ülü / mefâ' ilü / mefâ' ilü / fe' ülün ❦

- 21_a 1- **501-** Olsun aşhâb u âlûne biñ cân u ser fidâ
Biri Emrî Efendi'dür ebrâra muķtedâ³⁹⁷
- 2- **502-** İy hâzret-i sulţân emrî-i âl-i Muştafâ
V'ey hâk-i pâ'î sürme-i â' yân-ı aşfiyâ³⁹⁸
- 3- **503-** Sensin emrî mercei' -i ehl-i mükâşifât
Pes olsun şapuña biñ biñ du' â vü şenâ³⁹⁹

³⁹⁴ "Bir ki" burada "bir iki" anlamında kullanılmıştır.

³⁹⁵ "Ğazel-ğân" nüshada vâv-ı madülesiz olarak "غَزَلُ حَانَ" şeklinde yazılmıştır.

³⁹⁶ Nüshada "مَدْحُوشُ" /medhûş" imlasıyla yazılmıştır.

³⁹⁷ Beytin vezni kusurludur.

³⁹⁸ Beytin vezni kusurludur. İkinci mısradaki "sürme-i â' yân-ı aşfiyâ" nüshada "sürme-i â' yân u aşfiyâ" okunacak şekilde harekelenmiştir.

³⁹⁹ Beytin vezni kusurludur.

- 4- 504- Ravzân tavâfı çünki şehâ râhat-ı cândur
Ez' âf-ı muzâ' af bulur anuñla ehl-i şafâ
- 5- 505- Gel bu Emîr eşigine toprağa yüz[üñ] sür
İsterse gönül âyânesi saykal-ı zîbâ
- 6- 506- 'Ankâ gibi pes dilde-y-idi nâm-ı kerâmet
Taşsîn-i şehâ sen sırını⁴⁰⁰ cyledün ifşâ
- 7- 507- Sen pâdişeh-i Rûm'a ki rahmet şala Allâh
Pes nice kıılır midhatuñı **Muslihî** inşâ

❖❖❖ fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün ❖❖❖

- 508- 'Âştık-ısañuz eger iy nîk-nâm
'İşk-ıla diñ eş-şalâtu ve's-selâm
- 509- İşidün imdi o Fahr-i Mümkînât
Pes nice virmiş aña Hâk mu' cizât
- 1- 510- Her bir â' zâsında kıomuş Kırdigâr
Mu' cizâtı kim olurdu âşikâr
- 2- 511- Evvelâ işit mübârek cisminüñ
Düşmez-idi yire gölgesi i yâr
- 3- 512- Zîrâ başdan ayağa cism-i Resûl
Kanda olur gölgesi hep cümle nûr
- 4- 513- Dağı bir ak bulıdı bil her zamân
Sâyebân olurdu aña ber-karâr

⁴⁰⁰ “sırını” kelimesi vezin gereği “sırını” okunmuştur.

- 21_b 5- 514- Gözlerinüñ mu‘cizi dağı tamâm
Görür-idi ‘arşı ferşi iy kibâr
- 6- 515- Nice önünde görür-ise ‘ayân
Eyle ardından görürdi âşikâr
- 7- 516- Ol mübârek sem‘i dağı her sözi
İşidür-idi ırakdan nê ki var
- 8- 517- Uyanukla nice işitse Resûl
Öyle işidürdi uyurken nâmdâr
- 9- 518- Dağı kılsa hem anuñ dili hıtâb
Nuṭka gëlür taş ağaç bî-iḥtiyâr
- 10- 519- Hem mübârek barmağınüñ mu‘cizi
Ayı kıldı iki⁴⁰¹ pâre âşikâr
- 11- 520- Hoş aḳardı barmağından çeşmeler
Görse anı şerm⁴⁰² ider aḳar bîñâr
- 12- 521- Hem dikerdi ḥurmâyı⁴⁰³ ol bir ki⁴⁰⁴ kaç
Def‘aten⁴⁰⁵ bitüp virürdi hem şemâr
- 13- 522- Şığasa hem ḥasteler olurdı sağ
Hem olurdı dağı her derde tîñâr
- 14- 523- Hem ḳarañu gicede olur çirâğ
Rûşen olur anuñ-ıla her kenâr

⁴⁰¹ Nûshada “ایک” şeklinde yazılmıştır.

⁴⁰² Nûshada “شرم” şeklinde harekelenmiştir.

⁴⁰³ Nûshada “حُرْمَي” şeklinde yazılmıştır.

⁴⁰⁴ “Bir ki” burada “bir iki” anlamında kullanılmıştır.

⁴⁰⁵ Nûshada “دفعات” şeklinde yazılmıştır.

- 15- 524- Taş demür olurdı elinde hamîr
Taş iseñ gel sen de imdi eyle zâr
- 16- 525- Ol-durur maḥbûb-ı Rabbü'l-‘ âlemîn
Devlet anuñ-kim bugün aña uyar
- 526- *Ger dilersiz bulasız dârü's-selâm*
Eydüñ imdi eş-şalâtu ve's-selâm
- 22_a 527- Ol mübârek kâmeti hem iy aḥî
Nice mu‘ ciz gösterür gör ol-daḥı
- 528- Gerçi orta boyludı Şâh-ı Hicâz
İlle bulurdı kâ mudan imtiyâz
- 529- Ger başaydı toḡuşurdı taḡ taḡa
Key şaḡın göñlüñe⁴⁰⁶ virme taḡtaḡa
- 530- Niçe niçe ölmüşî kıldı diri
Anı görüp cümle ‘ âlem her biri
- 531- Daḥı niçe ejdehâlar⁴⁰⁷ sehmnâk⁴⁰⁸
Baş ḡodı ayaḡına iy merd-i pâk
- 532- Aña ḡarşu varuban it ürmedi
Kimse siñek üşdüḡini görmedi
- 533- Cümle ḡayvân aña ḡarşu söyledi
Ḥaḡ res’ilsin yâ Nebiyya’llâh didi

⁴⁰⁶ Kelime nüshada "مُكَلِّمَه" şeklinde yazılmıştır.

⁴⁰⁷ Nüshada "أَزْدَهَاكُر" şeklinde yazılmıştır.

⁴⁰⁸ Nüshada "سَهْمُ نَاك" şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

- 534- Ügrüdi ay beşigini dâyeveş
Anı gördi ditredi kuruş-ı güneş
- 535- Dağı hem bu günü ayı iy hümmâm
Haq te‘âlâ kıldı anuñ emrine râm
- 536- Nitekim uşda şahîh ü mu‘teber
İşid⁴⁰⁹ imdi nice virdiler haber
- 537- Ümmü Selme⁴¹⁰ hânesinde Muştafâ
Yatdı ‘Alî dizi üzre ber-şafâ
- 538- Gün tulundı aḥşam oldı nâ-gehân
Ol mübârek gözin açdı ol-zamân
- 539- Kindiyi⁴¹¹ kılduñ mı didi ol-Resûl
Dir ‘Alî-kim kılmadum iy pür-uşûl
- 22b 540- Baqdı gördi gün tulunmış pâk-cân
Toğ didi ol-dem güneş toğdı hemân
- 541- Tîz ‘Alî kıldı namâzını tamâm
Yine ol-demde tulundı ve's-selâm
- 542- Biñde birin añmışam ber-iḥtişâr
Yohsa anuñ mu‘cizâtı bî-şümâr
- 543- Çün ola maḥbûb-ı Rabbü'l-‘âlemîn
Çok midur bunlar aña yâ ehl-i dîn

⁴⁰⁹ bk. 357. dipnot.

⁴¹⁰ "Seleme" vezin gereği "Selme" okunmuştur. İsim, nüshada da bu şekilde harekelenmiştir.

⁴¹¹ Vezin gereği "kindiyi" şeklinde yazdığımız "ikindi" kelimesi nüshada da "کِنْدِي" şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

- 544- *Raḥmet olup cânıñuz bulsun hayât*
Eydüñ imdi cân u dilden eş-şalât
- 545- İşid⁴¹² imdi yine bir mu‘ ciz daḥı
Tâ bula cânuñ şafâlar iy aḥî
- 546- Ol zamân-kim Mekke'den gitdi Resûl
Bir qarımuñ evine yitdi Resûl
- 547- Ümmü Ma‘ bed dirler-imiş bil anı
Göricek peygâm-beri sevdi cânı
- 548- Ol qarınuñ evine oldı konuk
Gerçi-kim hâc yok ta‘âmı azucuk
- 549- Ol güler yüzlü dönüp eydür aña
Çünkü bu gice konuk olduḥ saña
- 550- Var mıdur evüñde sennüñ hâc ta‘âm
Tâ ki yiye gëlüp anı hâş u ‘âm
- 551- Ol qarı eydür eyâ kütlu konuk
Yoḫdur evde hâc ta‘âmum azucuk
- 552- Aruḡ u aç bir koyun vardur hemân
Süriden qalmıḥ eyâ Şâh-ı Cihân⁴¹³
- 23a 553- Ne südi vardur bil anuñ ne eti
Ne ḥo bunda gelmege var tâḫati

⁴¹² bk. 357. dipnot.

⁴¹³ Terkip, nüshada “Şâhı Cihân/شاهي جهان” şeklinde yazılmıştır.

- 554- Döndi eydür ol Resûl-i zû-fünûn⁴¹⁴
Ac u aruk vir bizüm olsun koyun
- 555- Ümmü Ma‘bed dir senûn olsun i cân
Gel gör imdi n'ider ol Fahr-i Cihân
- 556- Ol koyuna çağırup gel didi tîz
Yügürüp geldi ilêrü iy ‘azîz
- 557- Ol koyunu şıgadı ol pâk-cân
Semridi tîz içi taşî ol-zamân
- 558- Hem dağı şagdılar anı iy ulu
Kab-kacak kalmadı oldu toptolu
- 559- Ol cemâ‘at yidi toydı ol südi
Gel gör imdi n'ider Ümmü Ma‘bed'i
- 560- Gördi semirmiş koyunu ol-zamân
Tîz boğazlayup bişürdi ol hemân
- 561- Hem kığırdı geldiler koñşı konum
Yidi toydı cümle anda iy canum
- 562- Ol koyunun kêmüğini nê ki var
Cem‘ idüñ diyü buyurdi şehriyâr⁴¹⁵
- 563- Hem getürün baña virün tîz anı
Tâ görêsiz ne kılısar ol Ğanî

⁴¹⁴ "Fünûn" kelimesi nüshada "finûn" okunacak şekilde harekelenmiştir.

⁴¹⁵ Nüshada “şehreyâr/شهریار” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

- 564- Ol koyunuñ këmüğini derdiler
İledüben hâzretine virdiler
- 565- Aldı ol këmükleri çün ol Resûl
Hem ridâsın üzerine şaldı ol
- 23_b 566- Didi-kim sensin Îlâhî müsteğâş
Kim senüñdür cümle ibdâ^ç u beğâş
- 567- Hâcetümi kıl qabûl iy Bir ü Bar
Tâ ki dirilsin bu koyun âşikâr
- 568- Hâq qabûl itdi du^ç âsın ol-zamân
Elini ol yüze silmedin hemân
- 569- Ol cemâ^ç at nâ-geh⁴¹⁶ anı gördi
Silkinüben ol yirinden tûrdı⁴¹⁷
- 570- Her bir â^ç zâsı⁴¹⁸ bitüp olmış tamâm
İlerü geldi vü hem virdi selâm
- 571- Ol Resûl'e karşı tûrup söyledi
Hâq resûlsin yâ Nebiyya'llâh didi
- 572- Çünki bunlar gördiler key mu^ç cizât
Didiler sensin Resûl-i kâ'inât
- 573- Geldiler tîzcek müselmân oldılar
Cümleten hoş chl-i îmân oldılar

⁴¹⁶ nâ-geh: Nûshada nâ-gâh.

⁴¹⁷ Beytin vezni kusurludur.

⁴¹⁸ Nûshada “اعطاسي” şeklinde yazılmıştır.

- 574- Dü cihânun fahri vü şâhıydı ol
Bahtulu anlar kim oldu aña kıl
- 575- Ümmeti olmak dilerseñ ümmeti
Sünneti tut sünneti tut sünneti
- 576- *Ger dilersiz bulasız ‘âlî maḳâm*
Eydün imdi eş-şalâtu ve's-selâm
- 577- İşid⁴¹⁹ imdi dahı bir mu‘ciz i yâr
Nicesi kılmışdur anı âşikâr
- 578- Ol ıarınun hem bir oğlu var-ıdı
Adı Ma‘bed kendü key düşvâr-ıdı
- 24_a 579- Ne gözi var ne eli ne ayağı
Ne dili var ne işidür kulağı
- 580- Dëgül-idi hâc bir â‘zâsı bitük
Şöyle yaturdı ol oğlan küskütük
- 581- Tırı geldi Ümmü Ma‘bed ol-zamân⁴²⁰
Oldı anun cân u gönli şâzumân
- 582- Varup ol oğlancuğunu gëtürür
Ol Resûl'un hizmetine yitürür
- 583- Çün kodı oğlancuğun ol-dem yire
Dir bunun gibi cihânda kim göre

⁴¹⁹ bk. 357. dipnot.

⁴²⁰ Kelime nüshada "اولدیکان" şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir. Biz "ol-zamân" olması gerektiğini düşünüyoruz.

- 584- Âh idüben zârı zârı ağladı
İşidenlêrûñ yürëgin tağladı
- 585- Dir seni rahmet virüpdür Hâk bize
N'ola gösterseñ bir ulu mu' cize
- 586- Bu harâb olmışı âbâd eyleseñ
Bu cihânda bir ulu ad eyleseñ
- 587- Hâk katında hoz du' âñuz müstecâb
Saña açmışdur dahı her dürlü bâb
- 588- Çünkü karı kıldı maşşûdın edâ
Oğlanuñ hoş üstüne örttdi ridâ
- 589- El götürüp⁴²¹ hazrete ol pâk-cân
Didi sensin Hâlîk-ı kevn ü mekân
- 590- Hâkimisin 'âlemüñ hikmet senüñ
Kamusından hilkat ü kudret senüñ
- 591- Dilerem senden eyâ Rabbü'l-enâm
Tâ kılasın bunuñ â' zâsın tamâm
- 24b 592- Ol cemâ' at gördi anı nâ-gehân
Silkinüben tırdı oğlan ol-zamân
- 593- İlerü geldi didi iy nâmdâr
Tañrı birdür sen res'îlsin âşikâr

⁴²¹ Dikkatini kaybeden müstensih burada bir sonraki beytin ilk harflerini yazmaya başlamış, daha sonra hatasını farketmiş, lakin yazdığı kısmı silmeden olduğu gibi bırakmıştır.

- 594- Gelmiş â' zâsı be-küllî yirine
Niçe bir anası görüp yirine
- 595- Gördiler bunlar çü bu mu' cizleri
Haq res'ûlsin demek oldı sözleri
- 596- Çün ola maḥbûb-ı Rabbü'l-âlemîn
Çok mıdur bunlar aña yâ ehl-i dîn
- 597- Ger dinilse tâ kıyâmet bu kelâm
Biñ kıyâmet geçüp olmaya tamâm
- 598- *Ger dilersiz bulasız oddan necât*
Eydüñ imdi cân u dilden eş-şalât
- 1- 599- Geldi bundan gönlüme hoş bir mişâl
Hoş miş'âldür bu miş'âl hem hoş-me'âl
- 2- 600- Gûyiyâ biz daḥı Ma' bed gibiyüz
Gel berü gel bu meşelden hişşen al
- 3- 601- Kânı ḥilm ü kânı 'ilm ü ma' rifet
Kânı keşf ü yâ taşavvuf kânı ḥâl
- 4- 602- Kalmışuz bu bir karanu ḥâned
Âh ki kılmazsa 'inâyet Bî-zevâl
- 5- 603- Hâzret-i sulṭân-ki kuṭbü'l-ârifîn
Muḳtedâ-yı evliyâ şâh-ı ricâl
- 6- 604- Umaruz kim biz ğarîb üftâdeyi
İledüp ceddine ol şâhib-kemâl

25a 7- **605-** Diye bunlar ümmetüñdür key za‘îf
Bunlara çok kıldı İblâs mekr ü âl

8- **606-** Destgîr olup ridâ-yı şefkatüñ
Luţf idüben bunlaruñ üstine şal

9- **607-** Niçe bir dâ‘im olalar şöyle dūr⁴²²
Niçe bir dâ‘im kalalar pür-melâl

10- **608-** Yiridür eyle şefâ‘ at yâ şefi‘
Tâ ki bunlar olalar ehl-i vişâl

11- **609-** Çünkü bu himmet gele sulţândan
Umaruz kim ol Hâbîb-i Zül-celâl

12- **610-** Dileye Hâk‘dan za‘îf ümmetlerin
Hâk te‘âlâ hoş virür bî-kîl ü kâl

13- **611-** Yâ İlâhî bize de Ma‘bed bigi
Luţf idüben açasın bir kütlu fâl

14- **612-** ‘Afv-ı ‘işyân ol Huzâ‘ya **Muşlihî**
Yaraşur çün lâle-hadd üstinde hâl

613- *Raḥmet olup rûḥuñuz bula ḥayât*
Eydüñ imdi hep Resûl'e eş-şalât

❖ mefâ‘îlün / mefâ‘îlün / fe‘ûlün ❖

1- **614-** Elâ iy ‘andelîb-i bâğ-ı mi‘râc
Söze gel söz yüzinden perdesin aç

⁴²² Nüşada "tūr/طور" şeklinde yazılan kelimenin "uzak" anlamına gelen Farsça "dūr" kelimesi olması gerektiğini düşünüyoruz.

- 2- **615-** Sözüñe gel şu resme eyle âgâz
Hacîl olsun hezârân tûtûrûc
- 3- **616-** Ki olsun ehl-i derde yâdigârlar
Getür mi' râc gülinden gonca bir kaç
- 4- **617-** Bu gülşende çü bezm âreste kılduñ
Getür 'uşşâka ter gül yabrağın saç
- 25b 5- **618-** Ki cânuñ kalmadı şabrı qarârı
Göñül deryâsını kabladi emvâc
- 6- **619-** Utulur 'aql u cân naţ' -ı şafâda
Ne-deñlü olsa ger devrinde Leclâc
- 7- **620-** Virüben başı şeh mât oldu nâ-gâh
Bu meydânda hezâr Manşûr-ı Hallâc
- 8- **621-** İşit imdi tapuña 'arz idëyim
Nice kıldı 'urûc ol yüzi vehhâc

***423

❖❖❖ fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün ❖❖❖

- 622-** Ümmü Hânî'den rivâyetdür meger
Naql olundu hoş şahîl ü mu' teber
- 623-** Dir oruc ayında ol Şâh-ı Rüsûl
Anda mi' râc eyledi ol pür-uşûl
- 624-** On ikinci gicesi yâ cism ü cân
Şevk-ıla mi' râca hoş oldu revân

⁴²³ Başlık için boşluk bırakılmasına rağmen başlık yazılmamıştır.

- 625- Mi' râca vardum bu gice dir imâm
Yatsınun vakti irişmişdi tamâm
- 626- Kışsa-ı mi' râcî hoş kıldı beyân
Nê ki vâki' oldısa zâhir nihân
- 627- İbni 'Abbâs eydür iy Hayrül-beşer
Bize mi' râc gicesinden vir haber
- 628- Didi vardum gicelerde bir gice
Ümmü Hânî evine diñle nice
- 629- Yatsıyı kıldım-da hoş oldum revân
Döşek üzre vardum-ıdı nâ-gehân
- 26_a 630- Kulağuma irdi şavt-ı Cebrâ'îl
Yâ Muhammed dir seni ister Celîl
- 631- Turup âdest aluban kıldum namâz
Cân u dilden hâzrete itdüm niyâz
- 632- Dağı gördüm geldi Cibrîl-i Emîn
Bilesince hem muğarrebler yakîn
- 633- Geldiler cümle baña ta' zîm ile
Dağı yitmiş biñ melekler var bile
- 634- Bile gördüm bir Burâk iy bahtlu
Dêveden kiçi-y-ıdı atdan ulu
- 635- Şûretâ âdem gibi kulağda pîl
Hem deve ayaklu-y-ıdı anı bil

- 636- Cebrâ'îl eydür buña olğıl süvâr
Hoş seferdür bu sefer iy toğrı yâr
- 637- Diledüm-kim binem aña ol-zamân
Nefret itmek diledi benden hemân
- 638- Cebrâ'îl eydür aña tır yâ Burâk
Kıl tevâzu' servere düşme ırak
- 639- Ol-kaçar kıldı tevâzu' ol hemîn
Gel bin imdi dir baña Rûhu'l-emîn
- 640- Def' aten⁴²⁴ binüp aña oldum süvâr
Şöyle gider göz irişmez bî-çarâr
- 641- Gölüp andan bir maqâma irdüm
Çok cemâ' at tırur anda gördüm⁴²⁵
- 642- Enbiyâ ervâhıdur dir Cebrâ'îl
Saña ta' zîm itmege virdi Celîl
- 26b 643- Mescid-i Akşâ durur iş-bu maqâm
Bu maqâmnda olısarsın sen imâm
- 644- Çünkü Cibrîl okudı anda ezân
Yürüdüm karşı bulara ol-zamân
- 645- 'İzzet-ile anlara virdüm selâm
Pes namâza başladuğ oldum imâm

⁴²⁴ Nûshada “نَعْنَعْن” şeklinde yazılmıştır.

⁴²⁵ Beytin vezni kusurludur.

- 646- Çün namâzdan fâriğ oldum iy ‘azîz
Dağı çıkdum Şahra Taşı üzre tîz
- 1- 647- Gördüm anda bir ‘acâyib nerdübân
Kim urulmuş ez-zemân tâ âsumân
- 2- 648- Pes ‘Arabca adı mi‘râcdur anuñ
Çıkup andan göklere olduk revân
- 3- 649- Hoş bezenmiş la‘l [ü] mercân mürvarîz
Her birisi kıymetîdür bil i cân
- 4- 650- Ba‘zılar dimiş yigirmi beş ayak
Biri altun biri gümüşdür ‘ayân
- 5- 651- Her bir ayakda ‘acâyibler tolu
Hem melekler vardır anda bî-gerân
- 6- 652- Çün yakın oldu yigirmi beş ayak
Gör ki nêler gösterür Hâk ez-nihân
- 7- 653- Bir melek gördüm ‘acâyib mu‘teber
Hâk‘a hoş tesbîh ider ol her-zamân
- 8- 654- Çünki tesbîh ider ağız açılır
Her yañaya kıymetî eyler feşân
- 9- 655- Çün tamâm oldu yigirmi beş ayak
İrdüm ol evvelki göge nâ-gehân
- 27_a 656- *Tâ irişe rahmet-i Rabbü’l-enâm*
Eydüñ imdi eş-salâtu ve’s-selâm

- 1- **657-** Çünkü ol evvelki göge çıktılar
Gördiler anda melekler bî-şümâr
- 2- **658-** Dir selâm virdüm Resûl-i kâ'inât
Tır geldi her birisi nê ki var
- 3- **659-** Hoş selâmdan şöña anlar didiler
Menzilüñ kılsun mübârek Kirdigâr
- 4- **660-** Tîz ikinci göge geçdüm ol-zamân
Gördüm anda çok melekler bî-çarâr
- 5- **661-** Bir melek gördüm zemîn tâ âsumân
İki barmağı içinde âşikâr
- 6- **662-** Taña kaldum bu 'acâyib 'ibrete
Kim cihânı kıldı 'anķâveş şikâr
- 7- **663-** Pes selâm virdüm o gögüñ ehline
Aldılar cümle selâm iy ihtiyâr
- 8- **664-** Didiler kim merhabâ yâ Ahmedâ
Menzilüñ kılsun mübârek Bir ü Bar
- 9- **665-** Dağı gördüm bir hürûs key mu'teber
Altı kez yüz biñ hezârân perî var
- 10- **666-** Okunurdu *lâ ilâhe illâ'llâh*⁴²⁶
Kıladı üzre yazılmış her kenâr
- 11- **667-** Bir kıızıl yâkût kûbbe üzre ol
Hakk'a tesbîh ider anda ber-çarâr

⁴²⁶ Mısranın vezni kusurludur.

- 12- 668- Her kaçan-kim gelse evkât-ı namâz
Hoş öter elhân-ıla kanat açar
- 27b 13- 669- Yine gördüm bir niçe halkı başup
Ağzına kurşun ağıdurlar i yâr
- 14- 670- Yine gördüm bir niçe halkı tutup
Dërilëlerini melekler var şoyar
- 15- 671- Bunlar anlardur işidüñ hâlini
Dünyâda yetâm mâlını yidiler
- 16- 672- Yine gördüm bir niçe halkı ‘aceb
Kim necisler yidirürler hor u zâr
- 17- 673- Bunlar anlardur işidüñ dir ‘azâb
Kıldılar mâl-ı ribâyı ihtiyâr
- 18- 674- Zümre zümre dağı her ehl-i zünûb
Her biri bir derde düşmüş aña var
- 675- *Raḥmet olup cânıñuz bulsun hayât*
Eydüñ imdi cân u dilden eş-şalât
- 676- Dir üçünci göge geçdüm Muştafâ
Ol melihü’l-vech ol kalbi şafâ
- 677- Gördüm anda çok melâ’ik secdede
Tâ‘at içre her birisi iy dede
- 678- Çünkü gördüm bunları ben ol-zamân
Def î dördünci göge olduk revân

- 679- Gördüm anda çok melekler bî-karâr
İki kez ol göklerin ehline var
- 680- Hoş selâm virdüm o göğün ehline
Aldılar cümle selâmımı yine
- 681- Gördüm anda bir ferîşte sehmânâk
Heybetinden şad hezârân zehre⁴²⁷ çâk
- 28_a 682- Oturur bir kürsî üstünde ‘ayân
Hem olur bir levha nâzır her zamân
- 683- Anı gördüm ditredüm bî-ihtiyâr
Didi Cibrîl ‘Azrâ’ldür bu ki var
- 684- Varup ol ferîşteye virdüm selâm
Hoş ‘aleyke aldı vü hem kıldı kıyâm
- 685- Didüm anda ‘Azra’îl’e iy melek
Ümmetüme rahm kıl budur dilek
- 686- Didi rahmum katı bol mü’minlere
Hâşa sennü ümmetün olanlara
- 687- *Ger dilersiz bulasız ‘âlî maḳâm*
Eydün imdi eṣ-şalâtu ve’s-selâm
- 688- Tîz beşinci göge geçdüm ol-zamân
Ol gök ehline selâm virdüm hemân

⁴²⁷ Nûshada “ذَهْرَه” şeklinde yazılmıştır.

- 689- ‘İzzet idüp hoş selâmum aldılar
Merhabâ diyüp dağı karşı geldiler⁴²⁸
- 690- Bir melek gördüm ki key açsa dehân
Ağına bir loğma olmazdı cihân
- 691- Geçdüm ol-dem yine ol gökden dağı
Çıkıdum altıncı gök üzere iy ahî
- 692- Varup ol gök ehline virdüm selâm
Aldılar cümle selâmumı tamâm
- 693- Gördüm anda çok melekler bî-şümâr
İki kez ol gökleriñ ehline var
- 694- Bir melek gördüm yine key schmnâk
Heybetinden şad hezârân zehre çâk
- 28_b 695- Tesbîh ider çünkü ağı açılır
Her yañaya gür gür odlar saçılır
- 696- Cebrâ’îl’e söyledüm bu kimi ki⁴²⁹
Didi-kim budur cehennem mâliki
- 697- Yine didüm Cebrâ’îl’e yâ Emîn
Bir nefes ursun görölüm bu hemîn
- 698- Bir dem urdı şöyle-kim bu kamuya
Lerze düşdi heybetinden tamuya

⁴²⁸ Mısranın vezni kusurludur.

⁴²⁹ “Kim ki” anlamında. Nüshada vezne ve kafiyeyi uydurmak için böyle yazılan kelime *Tarama Sözlüğü*’nde “kimün iki” şeklinde de geçmektedir. Cem Dilçin, *age.*, s. 152.

- 699- Yine Mâlik tımuı kâbz eyledi
Luţf-ıla ol döndi baña söyledi
- 700- Yâ Resûla'llâh seni Rabbü'l-enâm
Dir kılupdur tamu odına harâm⁴³⁰
- 701- Başdan ayağa bu gök ehli-ki var
Cümle ağız göz yaratmış Kirdigâr
- 702- Geçdüm ol altıncı gökden dağı hem
Pes çıkup yidinciye başdum kadem
- 703- Yine gördüm çok melekler bî-kıyâs
Vir şalavât kalmasun gönlünde pâs
- 704- Yine ol gök ehline virdüm selâm
Aldılar cümle selâmumu tamâm
- 705- Hâk te'âlâ anda gösterdi baña
Tamuda iki dere kaldum taña
- 706- Açdılar örtülerini iy 'amû
Anı gördüm kaçdı hep ehl-i tamu
- 707- Kaçdı 'aķreb kaçdı nâr u kaçdı mâr
Her birisi oldu anuñ târ ü mâr
- 29a 708- Birisinüñ adına dirler Felaķ
Birisinüñ dağı Veylün virdi Hâk

⁴³⁰ Mısra, nüshada önce "Dir harâm kılupdur tamu odına harâm" şeklinde yazılmış, ilk "harâm" kelimesinin üzeri sonradan müstensih tarafından karalanmıştır.

- 709- Şol Hâbîb'ün hürmeti *yevmü't-telâk*⁴³¹
Yâ ilâhî kıl bizi andan ırak
- 710- *Ger dilersiz rahmet-i Rabbü'l-enâm*
‘İşk-ıla diñ eş-şalâtu ve's-selâm
- 711- Dağı işid⁴³² yine bir şîrîn-haber
Ne buyurmuşdur Resûl-i mu‘teber
- 712- Ol yedinci gökde gördüm dir i yâr
Çeşmeler âb-ı revân⁴³³ hoş mürğzâr
- 713- Bir ağaç var tâze vü ter yimişi
Yimişi köknar⁴³⁴ gibidür iy kişi
- 714- Ol ağaçda çok yeşil kuşlar tûrur
Kimi hurrem kimi gamgîn oturur
- 715- Dağı gördüm anda bir pîr-i ‘azîz
Bile bir hatun var hûb u temîz
- 716- Cebrâ’îl eydür ki baña iy yârâ
Biri İbrâhîm-durur biri Şarâ
- 717- Şol yeşil kuşlar ki gördün kaygulu
Bil Yakâm‘de⁴³⁵ geldi anlar iy ulu

⁴³¹ رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ / O, dereceleri hakkıyla yükseltendir, Arş'ın sahibidir. *Buluşma günü* (kıyamet) hakkında (insanları) uarmak için, iradesiyle ilgili vahyi kullarından dilediğine, kendi indirir.” Kur’an-ı Kerim, Mü’min 40/15.

⁴³² bk. 357. dipnot.

⁴³³ Nüşhada "âb u revân" şeklinde yazılmıştır.

⁴³⁴ Nüşhada "كُوكْنَر" şeklinde yazılmıştır.

⁴³⁵ Nüşhada vezin endişesiyle "يَقْدَهُ" şeklinde yazılmıştır.

- 718- Ata ana hasretinden pes bular
Otururlar şöylece maḥzûnlar
- 719- Şâre'yi⁴³⁶ virdi Huzâ ma' şûmlara
Dâyelik eyleye ol merḥûmlara
- 720- Ol yemişden yidüre ol cânlara
Tâ gelince ata ana anlara
- 29b 721- Çünkü yedinci gögi geçdi Resûl
Sidre'ye irdi vü hem kıldı nüzûl
- 722- Didi Cibrîl iy Ḥabîb-i Zû'l-celâl
Baña öte geçmege yokdur mecâl
- 723- Kaldı Cembrâ'ı bu sözi söyledi
Geldi Mikâ'ı götürdi Aḥmed'i
- 724- Koyup ol-daḥı yine bil iy 'azîz
Ḥâlini peygâm-bere 'arz itdi tîz
- 725- Geldi İsrâfîl götürdi Aḥmed'i
Gitdi yine ol sa'îd ü sermedî
- 726- Kanadına bindürüp oldu revân
Geçdi yitmiş biñ hicâbı ol-zamân
- 727- Çünkü 'arşa irdiler ol-dem i yâr
Kıldı İsrâfîl daḥı anda qarâr
- 728- *Tâ irişe rahmet-i Rabbü'l-enâm*
Eydüñ imdi eş-şalâtu ve's-selâm

⁴³⁶ 716. beyitte "صَرَ" yazılan isim bu beyitte "صَارَ" imlasıyla yazılmıştır.

- 729- Çünkü ‘arşa irdi ol Fahr-i Cihân
Geldi bir Refref öñine nâ-gehân
- 730- Tâ ki binüp üzerine ol Resûl
Anuñ-ıla hâzretine bula yol
- 731- Diledi çıkara na‘ li şehriyâr⁴³⁷
Bir nidâ kıldı aña ol Kirdigâr
- 732- Dir çıkarma na‘ lüñi yâ Muştafâ
Tâ ki bulsun ‘arşum anuñla şafâ
- 733- Bu hıtâbı işidüp ol pâk-cân
Refrefe binüp hemân oldı revân
- 30a 734- Didi *ev ednâya*⁴³⁸ irdüm Muştafâ
Görnü⁴³⁹ geldi gözüme bir hoş fezâ
- 735- Bir cihândur kim nihân-ender-nihân
Ne zamân vardur bil anda ne mekân
- 736- Bir melek geldi baña iy mâh-rû
Yâ Muhammed gel berü dir gel berü
- 737- Bir kızıl yâkût kürsî kodı ol
Didi-kim gel berü otur yâ Resûl
- 738- Hem dağı vir didi Rabb’üne selâm
Oğudı hâmd ü taḥiyyât ol imâm

⁴³⁷ Nüşada “şehreyâr/شَهْرِيَّار” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

⁴³⁸ “كَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ” / (Peygamber’e olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu.” *Kur’an-ı Kerim*, Necm 53/9.

⁴³⁹ “Görünü” kelimesi vezin zaruretiyle “görnü/كَوْنُو” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

- 739- İrüp ol-dem bârgâhuñ heybeti
Ve iki⁴⁴⁰ artdı ol Resûl'ün hayreti
- 740- Tırnış-ıdı ol cemâle muntazır
Kalmış-ıdı ol vişâle muntazır
- 741- Götrülüp ol-dem hicâb-ı bârgâh
Nâ-gehân kıldı tecellî ol İlâh
- 742- Ğarğa virdi anı envâr-ı celâl
Ğarğa virdi anı envâr-ı cemâl
- 743- Çünkü irdi vuşlat-ı dizâr-ı yâr
Kaldı ser-mest hû diyü hayrân u zâr
- 744- Bî-vücûd oldu vü buldı hoş beğâ
Hakk'ı gördi Hakk'a irdi muṭlaḳâ
- 745- Çün ihâṭa eyledi nûr Aḥmed'i
İrdi aña zevḳ u şevḳ-i sermedî
- 746- Yile virdi ḥırmenini keşretün
Baḥrâsi oldu o baḥr-i vaḥdetün
- 30b 747- Maḥv olup oldu fenâ-ender-fenâ
Bir ğınâ buldı ğınâ-ender-ğınâ
- 748- Bir maḳâma irdi ol-demde Resûl
İrmez aña vehm [ü] idrâk [ü] 'uḳûl⁴⁴¹

⁴⁴⁰ Nüşada "اٲٲ" şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴¹ Bu mısra nüşada "İrmez aña vehm-i idrâke 'uḳûl" şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

- 749- Bî-hurûf u lafz u şavt ol pâdişâh
Hoş selâm virdi aña bî-iştibâh
- 750- Hâk te'âlâ aña didi-kim i yâr
Ben senüñem sen benümsin âşikâr
- 751- Ümmetiñüñ küllâsine iy Habîb
Eyleyem cennât ü dîzârum⁴⁴² naşîb
- 752- Hem saña bağışladum hep ümmetüñ
Hem qabûl idem dağı her minnetüñ
- 753- Sëni maḥbûb idinüp kıldum qabûl
Anuñ-içün sëni kıldum ben Resûl
- 754- Olmasaḡ ger olmaz-ıdı dü cihân
Her ne-kim var âşikâre vü nihân
- 755- Yâ Habîb'üm didigüñ şol ümmetüñ
Bir avuç toprak degil mi minnetüñ
- 756- Anı lutf idüp saña bağışlayam
Anca dürlü dağı çok lutf işleyem
- 757- Kılmadum ben sencilëyin ulu kul
Ne dilerseñ benden iste bende bul
- 758- Dağı emr itdi Resûl'e Bî-niyâz
Ümmetüñe armağan ilet namâz
- 759- Ümmetüñüñ bu namâz mi' râcîdur
Hem dağı devlet sa'âdet tâcîdur

⁴⁴² Nüşada "دیزارم" şeklinde yazılmıştır.

- 31_a 760- Anda toḡsan biñ kelâmı pâdişâh
 Ol Resûl'e söyledi bî-iştibâh
- 761- Pes Resûlu'llâh diyüben Rabbenâ
 Oḡudı ḡamd u taḡiyyât u şenâ
- 762- Çünkü Ḥaḡḡ'a nâliş itdi şehriyâr⁴⁴³
 Her murâdı ḡâşıl oldu nê ki var
- 763- Çün tamâm oldu vü döndi Muştafâ
 İndi Cebrâ'î katına pür-şafâ
- 764- Kḡutlu olsun didiler mi' râcını
 Zihûrunduñ sa' âdet tâcını
- 765- Geçdi yine gökleri bir bir Resûl
 İtdi Ḳuds'üñ üzerine ol nüzûl
- 766- Yine oldu ol Burâḡ'a ḡoş süvâr
 Geldi irdi menziline şehriyâr⁴⁴⁴
- 767- Bunca menzil aldı ol yakın ırâḡ
 Henüz anuñ döşegi ıpısıcak
- 768- Bu sözi çün-kim işitdiler şaḡâb
 Cümle taşdıḡ eylediler şeyḡ ü şâb
- 769- Niçeler kıldılar⁴⁴⁵ anda kıl ü kâl
 İttifâḡı didiler anı muḡâl

⁴⁴³ Nüşada “şehreyâr/شهریار” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

⁴⁴⁴ Nüşada “şehreyâr/شهریار” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

⁴⁴⁵ Nüşada “kaldılar” okunacak şekilde harekelenmiştir.

770- Her kim Allâh kudretini añlaya
Hâşa-kim anlar bu işi tañlaya

771- Ger dinilse ber-kıyâmet bu kelâm
Biñ kıyâmet geçüp olmaya tamâm

772- *Ger dilersẽñüz eger fêvz ü necât*
Eydûñ imdî cân u dilden eş-şalât

❖❖❖ mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün ❖❖❖

31_b 1- 773- Gel iy ser-zümre-i mürğ-ı hoş-elhân
Demidür kim olasın hûb gâzel-h'ân⁴⁴⁶

2- 774- Cihânı kıldı cennet hüsni ü tâbı
Şabâ oldı çemende ter gül-efşân

3- 775- Göñül âyinesine saykal urdı
İrişüp sünbül [ü]⁴⁴⁷ süssen za' ferân

4- 776- Dimâğuña irüp cânlar bağışlar
Benefşe nesteren hem bûy-ı reyhân

5- 777- Nişânlar gösterür ol bî-nişândan
Ki kıılır dilleri ser-mest ü hayrân

6- 778- Ki bir yirdê ki peydâ oldı yâ hû
Müzelzeldür⁴⁴⁸ cihân ez-hû-yı mestân

7- 779- Bugün derd ehlinüñ bezminde sâķî
Muhammed'dür Habîb-i Hayy u Hannân

⁴⁴⁶ “Gazel-hân” nüshada vâv-ı madûlesiz olarak “عَزَلُ حَانْ” şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴⁷ Nüshada "sünbüli" şeklindedir.

⁴⁴⁸ Nüshada "مُزَلْزَلْدُر" şeklinde yazılmıştır.

- 8- **780-** Cihân muhtâc anuñ derd ü demine
Fidâ olsun aña cânlar hezârân
- 9- **781-** Bu nev‘ -ile ki şâyî‘ oldı mi‘râc
İnanmadı velî bir niçe tuğyân
- 10- **782-** Didiler kim muhâldür iş-bu hâlât
Ki bunca gökleri geçüp bir insân
- 11- **783-** Vara Hakk’a göre Hakk’ı vü hem ol
Geçe anda niçe yıllar bil iy cân
- 12- **784-** Henüz dağı gice ol gice ola
İnanur mı bu işe ‘aklı olan
- 13- **785-** Bu resme söylediler gaybeti çok
Pes anuñ-çün didiler aña yalan
- 32a 14- **786-** Hakk’uñ kudretlerine irmez idrâk
Ne aşşı eyleye pes anda oran
- 15- **787-** Ne-deñlü olur-ısa ‘aqla ba‘îd
Gerekdür kıla taşdıķ ehl-i î mân
- 16- **788-** Hakkîkat söz budur kim ‘arşa çıķdı
Nice bir gicedür ol belki bir ân
- 17- **789-** İrişdi hâzrete bu cism-ile ol
İrişdi rahmete hoş oldı mihmân⁴⁴⁹

⁴⁴⁹ Nüşada “مِیْمَانْ” şeklinde yazılan kelimenin “mihmân” olması gerektiğini düşünüyoruz.

- 18- 790- Hâk'ı gördi hâkîkat şeksüzün ol
Aña kıldı tecellî yüce sulţân
- 19- 791- Velî söylendi bunda bir iki söz
Bu sözi ihtiyâr itdiler inan
- 20- 792- Şuña kim İbni ʿ Abbâs oldu zâhib
Pes oldur muḳtedâ-yı ehl-i ʿ irfân
- 21- 793- Budur ol-kim Hâk'ı baş gözi-y-ile
Nazar kıldı vü gördi ol güzel han
- 22- 794- Velî bil-kim muḥaḳḳaḳ şeş cihetden
Münezzehdür muḳaddesdür o Raḥmân
- 23- 795- Şıfâtı ḥaḳ-ıla olmadı mevşûf
Anuñ künhinde olur ʿ aḳl ḥayrân
- 24- 796- Cihân andan cihândan ol muʿ arrâ
Ne bilsün sırrın anuñ degme nâdân
- 25- 797- Neden vâḳıf ola künhine maḥlûḳ
Ḥayâle gelmez evvel ḳanda izʿ ân
- 26- 798- Hemân ancaḳ özine kendü ʿ âlem
Pes anuñ ḳanda zâtı ḳanda insân
- 32_b 27- 799- Pes anuñ-çün didiler *mâ-ʿ arafnâk*⁴⁵⁰
Budur va'llâhu âʿ lem sözi her ân

⁴⁵⁰ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ: *Yâ Rab, zâtına yakışır şekilde seni bilmedik.*" şeklinde rivayet edilen ve sufilerce hadis olarak kabul edilen söz. Bu sözün sahih hadis olma ihtimali zayıftır. (Mehmet Yılmaz, *age.*, s. 117)

- 28- **800-** Çü hatm oldu kitâb-ı gül-feşânım
Kodum târîhi **der-şahın-ı gülîstân**

قُودُم تَارِيحِي دَر صَحْنِ كُليْسْتَانُ

- 29- **801-** Tamâm oldu kitâbum hamdüli'llâh
Bi-^ç avni'llâh te^ç âlâ Hayy u Hannân

- 30- **802-** Tamâm idüp tokuz yüz on üçünde
Dahı vaz^ç eyledüm adın **Gül-efşân**

❖❖❖ fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün ❖❖❖

- 803-** *Ger dilersiz bulasız dârü's-selâm*
‘Işk-ıla diñ eş-şalâtu ve's-selâm

-A-

âbâd (Far.): Mamur, şen, bayındır.

âb (Far.): Su.

âbdest (Far.): Namaz ve Kâbe'yi tavaf gibi bazı dinî ibadetleri yapmak için vücudun belirli uzuvlarını usulüne uygun olarak yıkamak.

âb-ı revân (Far.): Akar su.

‘Abdu’lîlâh (Ar.): Hz. Peygamber’in babası. Akranları arasında çok beğenilen yakışıklı bir genç olduğu rivayet edilir. Babası Abdülmuttalib, annesi Fâtıma bint Amr’dır. Varaka b. Nevfel’in kız kardeşi dâhil olmak üzere birçok kadın onunla evlenmek istemiş, ancak o bu evlenme tekliflerini reddederek babasının da teşebbüsü ile Vehb kızı Âmine ile ev

lenmiştir. Rivayete göre Abdullah, ticaret maksadıyla çıktığı Şam (Gazze) seyahati dönüşünde hastalanmış ve babasının dayıları olan Adî b. Neccâroğulları yanında bir ay kadar hasta yattıktan sonra M 570’de Medine’de (Yesrib) vefat etmiştir.

‘Abdu’l-muttalib (Ar.): Hz. Peygamber’in dedesi. Asıl adı Şeybe’dir. Yesrib’de (Medine) doğdu. Babası Haşim, annesi Medineli Neccaroğulları’na mensup Selma’dır. Küçük yaşta yetim kalan Abdülmuttalib’i amcası yetiştirdi. Onun ölümünden sonra kabile reisliğini devraldı. Reisliği döneminde Zemzem Kuyusu’nun yerini buldu, Kâbe’nin çıplak olarak tavaf edilmesini yasakladı. Fil Vakası olarak anılan hadisede Kâbe’yi

⁴⁵¹ **Ansiklopedik ve Fonksiyonel Sözlük’e dair açıklama:** Sözlükte kelimelerin ait oldukları dil gösterilmiştir. Terkiplerde, terkibi oluşturan kelimeler farklı dillere ait ise her kelimenin ait olduğu dil ayrıca belirtilmiştir. *ör.:* bâd-ı ecel (*Far., Ar.*), ber-çarâr (*Far., Ar.*), dürr-i mevlûd-i Şâh-ı Cihân (*Ar., Ar., Far.,Far.*), dest-i kudret (*Far., Ar.*) gibi. Eğer terkibi oluşturan kelimelerin tamamı aynı dile aitse o zaman hepsinin müştereken ait oldukları dilin yazılmasıyla yetinilmiştir. *ör.:* yâr-ı cân (*Far.*), vech-i hasen (*Ar.*), Şâh-ı Serverân (*Far.*), Resûl-i kâ’inât (*Ar.*), nûr-ı Fâhr-i Mümkînât (*Ar.*) gibi.

büyük bir ordu ile yıkmaya gelen Habeşistan'ın Yemen valisi Ebrehe ile görüştü ve Kâbe'yi sahibinin mutlaka koruyacağını ona hatırlattı. Oğlu Abdullah'ın genç yaşta vefatı üzerine torunu Hz. Muhammed'i himayesine aldı. Kendisinden sonra da bakımını oğlu Ebu Talib'e vasiyet etti. Yaygın rivayete göre seksen iki yaşındayken M 577'de Mekke'de öldü.

‘**âbide (Ar.)**: İbadet ve kulluk eden kadın.

‘**acâyib (Ar.)**: Şaşılacak, tuhaf şey.

‘**aceb (Ar.)**: Gariplik, şaşılacak şey.

Âdem (İbr.): Semavi kitaplara göre ilk yaratılan insan ve ilk peygamber. İslami kaynaklarda insanlığın atası olması hasebiyle *Ebu'l-beşer* ve Allah'ın seçkin kulları arasında yer alması nedeniyle de *Safiyullah* sıfatlarıyla anılır.

âdem (İbr.): İnsan, insanoğlu.

‘**âdet (Ar.)**: Gelenek, görenek, usul, alışkanlık.

âfâk (Ar.): Ufuklar, gökle yerin birleşmiş gibi görüldüğü geniş daire.

âferîn (Far.): Beğenme, alkış, yaşı, var ol, bravo.

âfitâb (Far.): 1. Güneş. 2. (mec.) Güzel yüz.

‘**afv (Ar.)**: Suçu bağışlama.

‘**afv-ı ‘işyân (Ar.)**: İtaatsizliği, isyanı bağışlama.

âgâh (Ar.): Bilgili, haberli, uyanık.

âgâz (Far.): Başlama.

aḥbâb-ı şafâ (Ar.): Gönül şenliğine, safaya aşina olanlar.

aḥî (Ar.): 1. Kardeşim. 2. Fütüvvet yolunda olan sanat ve zanaat ehliyle bunların şeyhleri.

âḥîr (Ar.): Nihayet, son olarak.

âḥîret (Ar.): 1. Son gün. 2. Başta İslamiyet olmak üzere ilahî dinlerde dünya hayatının bitimiyle başlayacak ve ebediyen devam edecek olan ölüm sonrası hayat; öbür dünya, öteki dünya.

Aḥmed (Ar.): Hz. Peygamber'in *Kur'an-ı Kerim*'de zikredilen isimlerinden biri (Sâf, 61/6). Ahmed, “*hamd*” kökünden ismi-tafdil olup *herkesten daha çok öven (hamededen)* ve *herkesten daha çok övülen* anlamlarına gelmektedir.

Aḥmedâ (Ar.): Ey Ahmed, ey Muhammed!

aḥsenî (Ar.): Çok güzel bir surette.

‘aql (Ar.): İnsanı diğer canlılardan ayıran ve onu sorumlu kılan düşünme ve anlama melekesi; akıl, us.

‘aks (Ar.) Çarpma, çarpıp geri dönme, akis.

‘aks-i ruḥ (Ar., Far.): Yanağın aksi.

âl (Ar.): Hile, düzen, dek.

âl (Ar.): Aile, evlat, sülale.

Âl-i Muştafâ (Ar.): Hz. Peygamber'e nesep ile bağlı olan ailesi, Ehl-i Beyt. Bunların kimlerden oluştuğuna dair değişik görüşler mevcuttur. Bazıları Ehl-i Beyt'e Hz. Peygamber'in hanımlarını, kızlarını, torunlarını hatta bütün Benî Hâşim'i dâhil ederken; bazıları da bilhassa Şiîler, Ehl-i Beyt'i Hz. Peygamber, Fatıma, Ali, Hasan ve Hüseyin'le ondan sonra gelen dokuz imamla sınırlı tutarlar.

‘alem (Ar.): 1. Nişan, alamet. 2. Bayrak, sancak.

‘âlem (Ar.): 1. Yerde ve gökte yaratılmış şeylerin bütünü, kainat. 2. Dünya, cihan. 3. İnsanlar, halk.

‘âlem-i gayb (Ar.): Bilinmeyen, görülmeyen âlem. Allah ilmi.

‘Alî (Ar.): Hz. Peygamber'in amcazadesi, damadı ve dört büyük halifesinin sonuncusu. Hicret'ten yaklaşık 22 yıl önce (M 600) Mekke'de doğmuştur. İlk Müslümanlardan ve henüz hayattayken cennetle müjdelenen on büyük sahabiden biridir. 40/M 661'de şehit edilerek Kûfe'deki (bugünkü Necef) türbesine defnedilmiştir.

‘âlî (Ar.): Yüce, yüksek, ulu.

‘âlim (Ar.): İlim sahibi, bilgin.

Allâh (Ar.): Cenab-ı Hakk'ın özel ismi. *Kur'an-ı Kerim*'de 2702 defa geçen Allah lafzının çoğul şekli yoktur.

Allâhu Ekber (Ar.): Allah, yücelerin yücesidir. Ezanın cüzlerinden biri olan bu cümleye *tekbir* de denilir.

‘âm (Ar.): Umumi, genel, herkese ait.

‘amû (Ar.): Amca.

ân (Ar.): Lahza, kısa zaman, şimdi, şu an. Art arda gelen ve bölünemeyen zaman parçası.

‘andelîb (Ar.) Bülbül.

‘andelîb-i bâğ-ı mi'râc (Ar., Far., Ar.): Miraç bağının bülbülü. [*met.*] Hz. Peygamber'in miracından bahsedecek olan şairin kendisi, Muslihî.

‘**ankâ (Ar.)**: İsmi olup cismi olmayan büyük bir kuş. Sîmurg ve zümrüdüankâ olarak da anılır.

‘**ankaveş (Ar., Far.)**: Zümrüdüankâ gibi.

‘**âr (Ar.)**: Ayıp, kusur, utanma, utanç vesilesi.

ârâm (Far.): 1. Durma, dinlenme. 2. Yerleşme, istirahat etme, karar kılma.

âreste (Far.): Süslenmiş, bezenmiş.

‘**arş (Ar.)**: 1. Tavan, gölgelik, çardak. 2. Eski nazariyeye göre bütün felekleri çevrelediğine, Levh-i Mahfûz’un orada olduğuna inanılan dokuzuncu kat gök. 3. [mec.] Hükümdarlık. Bu kelime *Kur’an-ı Kerim*’de hem Allah’a hem de insanlara nispet edilerek kullanılır. Tasavvufta ise arştan murat, gönüldür.

‘**arz (Ar.)**: Arz etmek, sunmak, takdim etmek, söylemek.

‘**arz-ı cemâl (Ar.)**: Yüz göstermek.

‘**arz-ı îmân (Ar.)**: [met.] İslam’a davet etmek.

‘**arz-ı sa’âdet (Ar.)**: Saadet, mutluluk sunmak.

aşfiyâ (Ar.): Samimi, saf, temiz, tuttuğu yol doğru olan kimseler.

aşhâb (Ar.): Dostlar, sahipler, arkadaşlar. Hz. Peygamber’in devrine yetişmiş, Müslüman olarak onu görmüş, sohbetinde bulunmuş ve ölmüş kimseler, sahabeler.

Âsiyâ (Far.): Su değirmeni.

Âsiye (Ar.): Firavun’un Hz. Musa’ya iman eden eşi. *Kur’an-ı Kerim*’de ismi verilmeksizin “Firavun’un karısı” şeklinde geçer. Âsiye, Hz. Musa’yı henüz bebekken bir sepet içinde Nil Nehri’nde bulup büyütmüş ve daha sonra ona iman etmiştir. Bu yüzden işkencelere maruz kalan Âsiye, *Kur’an-ı Kerim*’de inanlara iman ve kararlılık örneği olarak gösterilmiş; hadislerde de ondan övgüyle söz edilerek Hz. Meryem’le birlikte o da kemale ermiş bir kadın olarak anılmıştır.

âsumân (Far.): Gökyüzü, sema.

‘**âşık (Ar.)**: Bir şeye, bir kimseye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan. [tas.] Bütün varlığıyla Allah’a bağlanmış, nefsinin dünya nimetlerinden arındırılmış kimse.

âşikâr, âşikâre (Far.): Açık, belli, meydanda.

âşinâ (Far.): 1. Bildik, tanıdık. 2. Bilen, tanıyan.

âşiyân (Far.): 1. Kuş yuvası. 2. Mesken, ev.

âşüfte (Far.): Çıldırırcasına, deli gibi seven.

âvâre (Far.): Serseri, başıboş gezen.

‘avret (Ar.): 1. İnsanın başkasına gösterilmesi günah ve ayıp sayılan yerleri. 2. Kadın, zevce, eş.

‘ayân (Ar.): Açık, belli, meydanda.

âyât (Ar.): Ayetler, deliller.

âyât-ı kübrâ (Ar.): Büyük, kuvvetli deliller.

âyîn (Far.): Merasim, tören, dinî ritüel.

âyîne (Far.): Ayna.

‘azâb (Ar.): İşkence, eziyet, ceza.

â‘zâ (Ar.): Organlar.

‘azîm (Ar.): Büyük, ulu, derece bakımından yüksek.

‘azîz (Ar.): Muhterem, saygın, kuvvet ve kudret sahibi.

‘azm (Ar.): Kasıt, niyet, karar, çaba.

‘azm-i Mekke (Ar.): Mekke'ye gitmek amacıyla yola koyulmak.

‘Azrâ‘îl (İbr.): Azrail, İbrani-cede "yardımcı" anlamına gelen *ezer* ile "tanrı" manasına gelen *îyl* kelimelerinin birleşmesinden

meydana gelmiş ve ölüm meleğinin özel adı olmuştur. *Kur'an-ı Kerim*'de ve sahih hadislerde Azrail kelimesi geçmez. Onun yerine *melekü'-mevt* ve bazı yerlerde *melâike*, *rusûl* kelimeleri kullanılır. Azrail kelimesinin İslam literatürüne İsrailiyat vasıtasıyla girdiği tahmin edilmektedir.

-B-

bâb (Ar.): Kapı, bölüm.

bâd (Far.): Yel, rüzgâr, nefes, soluk.

bâd-ı ecel (Far., Ar.): Ecel, ölüm rüzgârı.

bâd-ı şarşar (Far., Ar.): Şiddetli rüzgâr, fırtına.

Bagdâd (Far.): VIII. yüzyılda Halife Ebû Cafer el-Mansûr tarafından Dicle'nin iki yakası üzerine kurulan ve İslam dünyasının önemli tarih, ticaret ve kültür merkezlerinden olan şehir.

bâğ (Far.): Bahçe

bâğ-ı hüsn (Far., Ar.): Güzellik bahçesi.

bağr (Ar.): 1. Deniz. 2. Büyük göl veya nehir.

bağr-i hayret (Ar.): Hayret denizi.

baḥr-i vaḥdet (Ar.): Vahdet, birlik denizi.

baḥrî (Ar.): 1. Denizci. 2. Denize ait, denizcilikle ilgili.

baḥt (Far.): Talih, kader, kısmet.

ba'îd (Ar.): Uzak, ırak.

bâk (Far.): Korku, kaygı.

bâkî (Ar.): Sürekli, kalıcı, zeval bulmayan.

bârgah (Far.): Ancak izinle girelebilen makam, yer, çadır.

Bârî (Ar.): Yaratan, yaratıcı, Allah.

bârî (Far.): Hiç olmazsa, bir kere.

bâ-şafâ (Far. Ar.): Safalı.

Baṭṭâ (Ar.): Çakıl taşlı, kumlu büyük dere anlamına gelen Bathâ, Mekke'nin isimlerinden biridir. Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib'in künyesinin *Ebü'l-Bathâ* olduğu rivayet edilmektedir.

bâ-vefâ (Far., Ar.): Vefalı.

bayram (←Far.): *Divânü Lugâti't-Türk'e* göre kelimenin

aslı Farsça olup “sevinç ve eğlence günü” anlamına gelen bezrem/bezrâmdan bozmadır. Beyrem/bayram telaffuzu ise Oğuzlara aittir.

bed-fi'âl (Far., Ar.): İşleri, gidişatı kötü olan.

bedr (Ar.): Ayın on dördüncü gecesi, dolunay.

bedr-i dücâ (Ar.): Karanlığı aydınlatan dolunay.

bedr-i tamâm (Ar.): Dolunay.

beğâş (Ar.): Kelimenin anlamını Mehmed Salâhî *Kâmûs-ı Osmânî* de “*Benekli, aklı, karalı koyun*”⁴⁵² ; Ahterî Mustafa Efendi *Ahterî-i Kebîr*’de, “*Bî'l-hareketi's-selâse*, (yani begâş, bigâş, bugâş) *Ufâcık, küçürek kuşlar. Cem'i bugsân ve ebgisâ gelir*.”⁴⁵³ ; Redhous ise *Turkish and English Lexicon*’da “bugâş” imlasıyla ve “*Carrion birds* (Ölmüş kuşlar, kuş leşleri)” şeklinde⁴⁵⁴ vermektedir.

behişt (Far.): Cennet, uçmak.

⁴⁵² Mehmed Salâhî, *Kâmûs-ı Osmânî*, C I, Mahmud Bey Matbaası, *İst.*, 1313, s. 159.

⁴⁵³ Ahterî Mustafa Efendi, *Ahterî-i Kebîr* (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi, *yk.* 23_a.

⁴⁵⁴ James W. Redhouse, *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yay., *İst.*, 2001, s. 372.

behişt-i lâ-hûr (Far., Ar., Ar.): İçinde huri bulunmayan cennet.

beķâ (Ar.): Bulunduğı hâlde kalma, ebedîlik, ölmezlik.

Ebubekr (Ar.): İlk Müslümanlardan, dört büyük halifenin birincisi, Hz. Peygamber'in zevcesi Hz. Aişe'nin babası ve Aşere-i Mübeşşere'nin en üstünü olan Hz. Ebubekir, *M* 571'de Mekke'de doğdu. Asıl adı Abdullah'tır. Annesi Ümmü'l-Hayr Selmâ bint Sahr, babası Ebû Kuhâfe'dir. İslam'ı kabul eden dördüncü kişidir. Servetini Allah yolunda harcıyıp eski elbiseler giydiği için *Zü'l-hilâl*, çok şefkatli ve merhametli olduğu için *Evvâh*, Mi'rac hadisesini duyduğu zaman hemen inandığı için *Siddik*, Hicret esnasında Hz. Peygamber'in yanında olup Sevr Dağı'ndaki bir mağarada onunla saklandığı için de *Yâr-ı Gâr* olarak anılır: Peygamber'imizin vefatından sonra İslam Devleti'nin yönetimini üstlendi ve 13/*M* 634'te altmış üç yaşında Medine'de vefat etti.

be-küllî (Far., Ar.): Tümüyle, tamamen.

benâm (Far.): Ünlü, meşhur, tanınmış.

bende (Far.): Kul, köle, bağlı, taraftar.

benefşe (Ar.): Menekşe.

benî (Ar.): Oğullar.

ber-çâr-yâr (Far.): Dört halifenin üzerine.

ber-dâr (Far.): Dar ağacına çekilmiş, asılmış.

ber-ihtîşâr (Far., Ar.): Özetlemek suretiyle, kısaca.

beriyye (Ar.): Çöl, kır, sahra.

berķ (Ar.): Şimşek.

ber-ķarâr (Far., Ar.): Kararlı, yerli, devamlı.

ber-ķıyâmet (Far., Ar.): Kıyamete kadar.

berr (Ar.): Toprak, arz.

ber-şafâ (Far., Ar.): Safalı, mutlu, sevinçli.

ber-sürûr (Far., Ar.): Sevinçli, mutlu.

ber-uşûl (Far., Ar.): Usulüne uygun biçimde, olması gerektiği gibi.

beşâret (Ar.): Müjde, muştu.

beyân (Ar.): Anlatma; açık açık, anlaşılır biçimde söyleme.

Beyt-i Makdis (Ar.): İslam'ın üç mukaddes mabedinden biri ve Müslümanların ilk kıblesi olan Kudüs'teki Mescid-i Aksâ. *Beyt-*

i Mukaddes veya *Beytül-Mukaddes* de denir. Hz. Süleyman tarafından bina edildiğine inanılan Beyt-i Makdis, Müslümanlara göre yeryüzünde Kâbe'den sonra bina edilen ikinci mabettir.

Beyt-i Ma'mûr (Ar.): İmar edilmiş ev. İslam inancına göre dördüncü, altıncı veya yedinci kat semada, tam Kâbe hizasında melekler için inşa edilmiş, bir geleni bir daha gelmemek üzere her gün yetmiş bin meleğin ziyaret edip ibadet yaptığı mabet. Miraç esnasında Hz. Peygamber'e gösterilen Beyt-i Ma'mûr, *Kur'an-ı Kerim*'de de geçmektedir (Tür, 52/4). Ayetteki Beyt-i Ma'mûr'un Kâbe olabileceği de ifade edilmektedir. Tasavvufta ise Beyt-i Ma'mûr ile müminin kalbi kastedilir.

bezm (Far.): 1. Meclis, dernek. 2. İçki meclisi. 3. Âlem, dünya.

bi-‘avni’llâh (Ar.): Allah'ın yardımıyla.

bî-çâre (Far.): Çaresiz, zavallı.

bî-dirîğ (Far.): Esirgemenen, çekinmeden elinden geleni yapan.

bîgâne (Far.): Yabancı, garip, özge. [*met.*] Hz. Peygamber (325. beyit)

bî-gerân (Far.): Engin, sınırsız, sonsuz.

bî-gümân (Far.): Kuşkusuz, şüphesiz.

bi-hamdi’llâh (Ar.): Allah'a şükürler olsun.

bî-hurûf (Far., Ar.): Harfsiz.

bî-ihtiyâr (Far., Ar.): Kendiliğinden, elde olmayarak.

bî-iştibâh (Far., Ar.): Şüphesiz.

bî-karâr (Far., Ar.): Kararsız, sabırsız.

bî-kıyâs (Far., Ar.): Ölçüsüz, sınırsız.

bî-kîl ü kâl (Ar.): Denilmeden, söylenmeden; dile getirilmeden. (610. beyit)

bî-nişân (Far.): Nişansız, işaret-siz, alametsiz.

Bî-niyâz (Far.): Müstagni, hiç bir şeye ihtiyaç duymayan, kendi kendine yeten.

bî-şümâr (Far.): Sayısız, hesapsız.

bî-vücûd (Far., Ar.): Vücutsuz.

bîzâr (Far.): Rahatsız, usanmış, bıkmış, bezmiş, küsmüş.

Bî-zevâl (Far., Ar.): Zevalsiz, sonu olmayan.

buğûr (Far.): Tütsü, buğu.

Burâk / Burâğ (Ar.): Parıldamak, şimşek çakmak anlamına gelen *berk* kökünden türeyen Burâk, Miraç Gecesi Hz. Peygamber'i taşıdığı rivayet edilen bineğin adıdır. Beyaz renkli, katırla eşek arası bir yapıya sahip olan Burâk'ın uzun kulakları ve kanatları varmış. Parlak bir renge sahip olduğu ve hızlı hareket ettiği için bu isimle anıldığı söylenir.

burc (Ar.): 1. Kale. 2. Güneşin yörüngesinin ayrıldığı on iki kısımdan her biri. 3. Herhangi bir şekil gösteren ve kendisine özel bir ad verilen hareketsiz yıldızlar kümesi.

burc-ı devlet (Ar.): Devlet, talih, ikbal burcu.

bûy (Far.): Koku.

bûy-ı reyhân (Far., Ar.): Fesleğen kokusu.

bü-bü' (Ar.): Gözbebeği.

bülbül-i bâğ-ı belâgat (Far., Far., Ar.): Belagat, güzel söz söyleme bağının bülbülü. [met.] Muslihî'nin kendisi.

bülbül-i bâğ-ı cemâl (Far., Far., Ar.): Güzellik bağının bülbülü. [met.] Hz. Peygamber.

bülbül-i şîrîn-sühândân (Far., Far., Ar.): Güzel söz söyleyenler

arasında bülbül gibi olan. [met.] Muslihî'nin kendisi.

bülbül-şifât (Ar.): Bülbül gibi, bülbül misali.

-C-

câh (Ar.): İtibar, makam.

câhid (Ar.): Cehdeden, elinden geldiği kadar çalışan.

câm (Far.): Sırça cam, bardak, kadeh.

cânân (Far.): Sevgili, kendisine gönül verilmiş.

cânâne (Far.): bk. **cânân**.

câzû (Far.): Cadı, büyücü kadın.

Cebbâr (Ar.): 1. Cebr edici, zorlayıcı. 2. Esmâ-i Hüsnâ'dan olarak Cebbâr; asi ve azgınları kahredici, emir ve yasaklardan istediğini kullarına yaptırmaya gücü yeten, Kahrhâr; dertlere derman veren, kırıkları onaran, yoksullara rızık veren anlamlarına gelmektedir.

Cebbâr-ı âlem (Ar.): Âlemin cebbârı, Allah.

cebhe (Ar.): Alın.

cebr (Ar.): Zor, zorlama.

Cebrâ'il (İbr.): Dört büyük melekten biri olup peygamberlere vahiy getirmekle memurdur.

Kur'an-ı Kerim'de o; karşı konulamayacak bir güce, üstün ve kesin ilme sahip, Allah yanında çok itibarlı ve diğer meleklerin kendisine itaat ettiği şerefli bir elçi olarak anılır. *Kur'an*'da Cebrail; *Cibrîl*, *Rûhu'l-Kudûs*, *Rûhu'l-Emîn*, *Rûh* ve *Resul* şeklinde de geçmektedir. Hz. Peygamber, Cebrail'i birincisi Hira mağarasında ilk vahiy esnasında, ikincisi Miraç'ta Sidretü'l-Müntaha'da olmak üzere iki kere asli suretinde görmüştür.

cedd (Ar): Dede, ata.

cehennem (Ar): *Derin kuyu, hayırsız, uğursuz* anlamlarına gelen kelimenin Latince, Grekçe veya İbraniceden geldiğini öne sürenler de vardır. *Kur'an-ı Kerim*'de yetmiş yedi yerde geçen cehennem, dinî bir terim olarak kâfirlerin sürekli; iman ettiği hâlde salih amel işlemeyenlerin ise günahları ölçüsünde cezalandırılacakları yer anlamında kullanılmaktadır.

Celîl (Ar): Büyük, ulu, kuvvetli, münezzeh. Esma-i Hüсна'dan biri olarak Celîl, hiçbir kayıt ve kıyas kabul etmeyecek derece azamet sahibi, kuvvetli, zengin, mâlik ve kâdir olan Allah anlamlarına gelmektedir.

cem' (Ar): Toplama, yığma, bir araya getirme.

cemâ'at (Ar): İnsan topluluğu, imamın arkasında namaz kılanlar, aynı anlayışı benimsemiş kimseler.

cemâl (Ar): Güzellik, yüz güzelliği, iç ve dış güzellik.

cemî'-i kâ'inât (Ar): Kainatın tamamı.

cennât (Ar): Cennetler.

cennet (Ar): "Örtmek, gizlemek" anlamındaki *cenn* kökünden gelen cennet, bitki ve ağaçlar ile toprağı örten bahçe demektir. Dinî bir terim olarak cennet ise iman edip salih amel işleyenlere ahirette vadedilen nimet ve mükafat yurdunun adıdır.

cevâhir (Ar): Cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar.

Cibrîl (Ar): bk. **Cebrâ'îl**.

Cibrîl-i Emîn (Ar): bk. **Cebrâ'îl**.

cihân (Far): Dünya, âlem.

cihet (Ar): Yan, yön, taraf.

cism (Ar): Ceset, beden, gövde. İki cevherin birleşmesinden oluşan ve en az bir duyu organı tarafından algılanan maddî şey.

cism-i Resûl (Ar): Hz. Peygamber'in vücudu, bedeni.

cismânî (Ar): Bedenle ilgili.

cûş (Far.): Coşma, kaynama.

cûş u hûrûş (Far.): Coşup taşmak, harekete, galeyana gelmek

cümle (Ar.): Bütün, hep.

cümleten (Ar.): Bütün, hep birlikte.

cünbiş (Far.): Kımıldanış, hareket, eğlence, zevk.

cürm (Ar.): Suç, kabahat.

cüst (Far.): Arama, araştırma.

cüvân (Far.): Genç, delikanlı.

-Ç-

çadr-ı Süleymân (Far., Ar.): Hz. Süleyman'ın babası Hz. Davud, Siyon Dağı'nda ibadet etmek ve Ahid Sandığı'nı koymak için bir çadır kurmuş, Hz. Süleyman da babasının çadırının bulunduğu bu yere *Süleyman Mabedi*, *Beytü'l-Makdis* veya sadece *Mabed* denilen bir yapı inşa etmişti. Bu yapıdan günümüze ancak binanın batı tarafında bulunan ve *Ağlama Duvarı* olarak isimlendirilen temel duvarlardan bir kısmı gelebilmiştir.

çâk (Far.): Yırtık, yarık.

çâlâk (Far.): Çevik.

çâlâk ü cüst (Far.): Çabuk, hareketli, çevik.

çarh (Far.): Gökyüzü, âlem, dünya.

çemen (Far.): Çimen. Ağaç ve çiçeği olan yer; çayır, yeşillik.

çînî (Far.): 1. Çini, sırlı kap. 2. Açık mavi renk.

çirâğ (Far.): Fital, kandil, mum.

çubân (Far.): Çoban, sığırtnaç.

çü (Far.): Gibi.

çün (Far.): Gibi, çünkü, mademki.

çünki (Far.): Çünkü, zira, şundan dolayı.

-D-

dânâ (Far.): Bilen, bilici, bilgili.

dârü's-selâm (Ar.): 1. Maddi ve manevi felaketlerden korunmuş, selam ve esenlik yurdu. 2. Cennet. Bu terkip cennetin isimlerinden biri olarak *Kur'an-ı Kerim*'de iki yerde (En'âm, 6/127; Yûnus, 10/25) zikredilir.

dâye (Far.): Çocuğa bakan kimse, dadı. Sütanne.

dâye-i Fahr-i Cihân (Far., Ar., Far.): Cihanın övüncünün, Hz. Peygamber'in sütanesi Hz. Halîme. bk. Halîme.

dâyeveş (Far.): Dadı, sütanne gibi.

def'aten (Ar.): Bir defada, bir çırpıda.

def'î (Ar.): Defa, kez, kere.

dehân (Far.): Ağız.

dem (Far.): 1. Soluk, nefes. 2. An, zaman, vakit.

dem-beste (Far.): Soluğu, nefesi kesilmiş, susmuş.

der-beyân-ı kısmet (Far., Ar., Ar.): Kısmetin beyanı hakkında.

der-beyân-ı vefât-ı ümm-i Hâbîbu'llâh (Far., Ar., Ar., Ar.): Hz. Peygamber'in annesinin vefatının beyanı hakkında.

ma'sûl (Ar.): Sevilen, sevgili.

dergâh (Far.): 1. Tekke. 2. Kapı yeri, kapı önü, eşik. 3. Kat, huzur. 4. Saray.

der-medh-i server-i kâ'inât (Far., Ar., Far., Ar.): Kainatın efendisinin, Hz. Peygamber'in methi hakkında.

der-şahn-ı gülîstân (دَرْ شَهْنِ گُلِشْتَان)
(Far., Ar., Far.): Gül bahçesinin ortası, avlusu hakkında. *Gül-efşân*'ın 800. beytinde geçen bu terkip, eserin bitiş tarihini bildirmektedir. Terkibin ebced değeri 913/M 1507-1508'dir.

deryâ (Far.): Deniz.

dest (Far.): El.

dest-i kudret (Far., Ar.): Kudret eli.

destgîr (Far.): Elden tutan, yarıdıcı.

devlet (Ar.): 1. Bir hükûmete ve ortak kanunlara bağlı teşkilatlı millet veya milletler topluluğu. 2. Büyük saadet, zenginlik. 3. Talih, baht, şans. 4. Büyük rütbe, mevki.

devr (Ar.): 1. Dönme, dönüş. 2. Zaman, çağ, dönem.

devvâr (Ar.): Devreden, çok dönen.

dil (Far.): Gönül.

dilâver (Far.): Yiğit, yürekli, bahadır.

dildâr (Far.): Birinin gönlünü almış, sevgili.

dil-güşâ (Far.): İç açan, gönle ferahlık veren.

dil-güşâd (Far.): bk. dil-güşâ

dimâğ (Ar.): Beyin; akıl, şuur.

dîndâr (Ar., Far.): Allah'a inanıp bağlanan, dinin emirlerini yerine getiren.

dîvân (Ar.): 1. Şiir, deyiş, nazm, beyit, gazel, kaside. 2. Eskiden, şairlerin şiirlerini belli bir nizamla göre bir araya getirdikleri mecmua.

dîzâr (Far.): Dîdâr. Yüz, çehre.

dûr (Far): Uzak, ırak.

dü (Far): İki.

dür (Ar): İnci.

dürr-i enver (Ar): Çok parlak ve güzel inci.

dürr-i meknûn (Ar): Saklanmış, gizlenmiş, muhafazalı, parlak inci.

dürr-i mevlûd-i Şâh-ı Cihân (Ar.,Ar.,Far.,Far): [met.] Cihan padişahının, Hz. Peygamber'in doğumunu anlatan inci gibi kıymetli ve güzel sözler.

dür dâne (Ar., Far): İnci tanesi.

düşenbih (Far): Haftanın ikinci günü, pazartesi.

düşvâr (Far): Güç, zor.

-E-

ebrâr (Ar): Özü sözü doğru olan, iyi ve dindar kimseler, hayır sahipleri.

edâ (Ar): Bir borcu ödemek, yerine getirmek.

eflâk (Ar): Semalar, felekler, gökler.

ehl (Ar): 1. Sahip, malik. 2. Bir işte mahir, becerikli olan.

ehl-i derd (Ar.,Far): Dertli kimseler.

ehl-i dîn (Ar): 1. Aynı dine inananlar 2. [met.] Allah'a inanan, Hz. Peygamber'e ve onun getirdiği dine, İslam'a bağlı olanlar, müminler.

ehl-i îmân (Ar): İman sahibi kimseler. [met.] Müslümanlar, müminler.

ehl-i şafâ (Ar): Gönlü, kalbi temiz olanlar.

ehl-i şamu (Ar., T): Cehennemlikler, günahkârlar.

ehl-i temîz (Ar): Temiz, dürüst kimseler.

ehl-i vişâl (Ar): Arzularına, isteklerine kavuşmuş olanlar.

ehl-i zünûb (Ar): Günahkârlar.

ejdehâ (Far): Büyük yılan, ejderha.

elâ iy (Ar): Şimdi bilmiş ol ki, haberin olsun ki.

elhân (Ar): Ezgiler, şarkılar, nağmeler.

el-kıssa (Ar): Özetle, sözün kıssası, hasılı.

el-vidâ' (Ar): Bir daha karşılaşma ümidi olmayan bir kimseye, yere veya şeye "Allah'a ısmarladık, hoşça kal!" demek, veda etmek.

emân (Ar): Eminlik, korkusuzluk.

emîn (Ar.): Emniyet içinde olan, korku ve endişe duymayan.

emîr (Ar.): Bir topluluğun, aşiretin, devletin başı, reisi.

Emîr Efendi: Yıldırım Bayezid'in damadı olan Bursalı meşhur sufi. Asıl adı Şemseddin Muhammed olan Emir Sultan, Buhara'da, tahminen 770/M 1368-69 yılında doğmuştur. Babası Seyyid Ali de Buhara'nın ünlü mutasavvıflarındandır. Seyyid olduğu için "Emir" unvanıyla anılmaktadır. 796/M 1394 civarında Bursa'ya yerleşti ve Yıldırım Bayezid'in kızı Hundi Hatun ile evlendi. Vefat tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber en kuvvetli ihtimal 833/M 1429'dur. Cenaze namazı o sırada Bursa'da bulunan Hacı Bayrâm-ı Velî tarafından kıldırılmış ve bugün türbesinin bulunduğu yere defnedilmiştir.

emr (Ar.): Buyruk, buyurma.

emr-i Zü'l-celâl (Ar.): Allah'ın emri.

envâc (Ar.): Dalgalar.

enbiyâ (Ar.): Allahü Teala tarafından dinin kurallarını, emir ve yasaklarını, öğüt ve tavsiyelerini insanlara bildirmesi için görevlendirilen kimseler; nebiler, peygamberler.

envâr (Ar.): Nurlar, aydınlıklar.

envâr-ı celâl (Ar.): Azametin, büyüklüğün ziyaları, nurları; Allah'ın celal sıfatının tecellileri.

envâr-ı cemâl (Ar.): Güzellğin ziyaları, nurları; Allah'ın cemal sıfatının tecellileri.

erkân (Ar.): Esaslar, kaideler, âdetler.

ervâh (Ar.): Ruhlar, canlar.

ervâh-ı nebî (Ar.): Peygamber(ler)in ruhları.

eşer (Ar.): Nişan, iz, alamet.

esrâr-ı ma'ârif (Ar.): Marifet, bilgi sırları.

eş-şalât (Ar.): bk. eş-şalâtu ve's-selâm.

eş-şalâtu ve's-selâm (Ar.) Peygamber Efendimiz için okunan ve Allah'ın rahmet ve selamının onun üzerine olmasını ifade eden dua.

evkât-ı namâz (Ar.,Far.): Namaz vakitleri.

eyâ (Ar.): "Ey, hey!" anlamına gelen nida edatı.

eyvân (Far.): 1. Büyük sofa, salon. 2. Kemerli yüksek bina, köşk.

eż'âf-ı muzâ'af (Ar.): Kat kat, pek çok.

ezân (Ar): Bildirmek, duyurmak, çağırda bulunmak, ilan etmek anlamlarına gelen bu kelime dinî bir terim olarak Müslümanlara farz namazlarının vaktinin girdiğini belli sözlerle ve özel bir şekilde ilan etmek, bildirmek demektir.

ezel (Ar): Başlangıcı belli olmayan.

ez-ferş-i haqrâ (Far.,Ar.,Ar): Yeşil döşemeden, yemyeşil çimenlerden.

ez-hû-yı mestân (Far.,Ar.,Far): İlahî aşkla kendilerinden geçmiş, sarhoş olmuş Müslümanların "Hû" diyerek Allah'ı zikretmelerinden.

ez-nihân (Far): Gizliden.

ez-rûh-ı Muhammed (Far., Ar., Ar): Hz. Peygamber'in ruhundan.

ez-zemîn (Far): Zeminden, yerden.

-F-

faḥr (Ar): Övünme, iftihar, kıvanç.

Faḥr-i 'Âlem (Ar): Âlemin kendisiyle övündüğü Hz. Peygamber.

Faḥr-i Cihân (Ar.,Far): bk. Faḥr-i 'âlem.

Faḥr-i Mümkinât (Ar): bk. Faḥr-i 'âlem.

Faḥr-i Nâs (Ar): İnsanların övücü, Hz. Peygamber. bk. Faḥr-i 'âlem.

Faḥrû'l-enâm (Ar): Bütün yaratılmışların, insanların kendisiyle iftihar ettiği Hz. Peygamber.

Faḥrû'l-Mürselîn (Ar): Peygamberlerin kendisiyle iftihar ettikleri Hz. Muhammed.

fâl (Ar): Uğur, talih.

fânî (Ar): Geçici, ölümlü.

fâriğ (Ar): Vazgeçmiş, çekilmiş, rahat, asude.

fehm (Ar): Anlama, anlayış.

Felâḥ (Ar): Sabah, sabah aydınlığı, fecr, cehennem, cehennem vadisi anlamlarına gelen bu kelime, *Kur'an-ı Kerim*'in 113. sursinin adıdır.

fenâ (Ar): Yok olma, yokluk, ölüm.

fenâ-ender-fenâ (Ar., Far., Ar): Yokluk içinde yokluk.

Ferd-i bî-çûn (Ar.,Far): Eşi, benzeri, emsali olmayan Allah.

ferişte (Far): Melek.

fermân (Far): Emir, buyruk.

ferş (Ar.): Yeryüzü, kır, sahra.

-feşân (Far.): Saçan, saçıcı.

Fettâh (Ar.): Esmâü'l-Hüsna'dan olan Fettâh, zafer kazanan, üstün gelen; kullarına nimet, rahmet, rızık ve hayır kapılarını açan anlamlarına gelmektedir.

fevt (Ar.): Bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, ölüm.

fevz (Ar.): Galilik, zafer, üstünlük; selamet, kurtuluş.

fezâ (Ar.): Gök cisimleri arasındaki geniş boşluk, uzay.

fidâ (Ar.): Feda; bir şeye kurban olma, uğruna verme, gözden çıkarma.

figân (Far.): Bağırıp çağırma, inleme.

fıkr (Ar.): Fikir, düşünme, akıl.

fi'l-hâl (Ar.): Şimdi, hemen.

firâk (Ar.): Ayrılık, ayrı düşme.

furşat (Ar.): Fırsat, uygun zaman ve hâl.

fülân (Ar.): Falan, filan.

fûlori (İtal.): Filori. İlk olarak Floransa'da basılan, sonradan Avrupa ve Osmanlı Devleti'nde de kullanılan, bir yüzünde zambak çiçeği motifi, diğer yüzünde Vaftizci Yahya'nın resmi bul-

nan altın para. Osmanlı Devleti'nde fûlori/filori zamanla altın para ve Avrupa menşeli bütün altın paralar karşılığında kullanılmıştır.

fürkat (Ar.): Firkat, ayrılık.

-G-

gâh (Far.): Ara sıra, bazen.

gâlib (Ar.): Yenen, üstün gelen.

gam (Ar.): Tasa, kaygı, keder, dert.

gamgîn (Ar., Far.): Kederli, dertli.

Ġanî (Ar.): Esmâü'l-Hüsna'dan olan Ganî; zengin, başkalarına muhtaç olmayan, her şeyin O'na muhtaç olduğu Allah anlamlarına gelmektedir.

ganîmet (Ar.): Savaşta düşmandan alınan mal; çalışmadan, gayret etmeden elde edilen kazanç.

ğarb (Ar.): Batı.

ğarîb (Ar.): Yabancı, kimsesiz, tuhaf.

ğark (Ar.): Batma, boğulma.

Ġarrân (Far.): Homurdanan, kükreyen. [*met.*] Hz. Ali.

gaybet (Ar.): Gıybet; bir kimseyi arkasından çekiştirme, yerme, kınama.

gâyet (Ar): Nihayet, son, uç, çok, fazla.

gayret (Ar): Çalışma, çabalama.

gazel-ḡân (Ar., Far.): Gazel okuyan.

gehî (Far): Ara sıra, bazen.

genc-i nihân (Far): Gizli hazine.

ger (Far): Eğer.

ḡinâ (Ar.): Zenginlik, bolluk.

ḡinâ-ender-ḡinâ (Ar., Far., Ar.): Bolluk içinde bolluk.

ḡırra (Ar.): Gururlu, kibirli, kendini beğenmiş.

giryân (Far): Ağlayan, ağlayıcı.

gonca / gonce (Far): Tomurcuk, açılmamış çiçek.

gonce-i ḡandân (Far): Gülen gül.

gonceveş (Far): Gonca gibi.

ḡulgule (Ar.): Gürültü, şamata, bağırıp çağırma.

ḡuşşa (Ar.): Keder, kaygı, üzüntü.

ḡúyiyâ (Far): Sanki.

ḡüftâr (Far): Söz.

Gül-efşân / Gül-feşân (Far): Gül saçan. [met.] Muslihî'nin mevli-dine verdiği isim.

ḡülsitân (Far): Gül bahçesi.

ḡülsitân-ı mu'cizat (Far., Ar.): Mucizelerin gül bahçesi.

ḡülşen (Far): Gül bahçesi.

ḡülşen-i bâḡ-ı cinân (Far., Far., Ar.): Cennetteki gül bahçesi.

ḡülzâr (Far): Gül bahçesi.

-H-

ḡabîb (Ar.): Sevgili, seven.

ḡabîb-i ḡül-ı izâr (Ar., Far., Ar.): Gül yanaklı, gül çehreli sevgili. [met.] Hz. Muhammed.

ḡabîb-i ḡayy (Ar.): Başlangıcı ve sonu bulunmayan bir hayatla diri olan Allah'ın en sevgili kulu, Hz. Muhammed.

ḡabîb-i mazḡar-ı envâr-ı ḡaḡ (Ar.): Allah'ın nurlarının zuhur ve tecelli ettiği sevgili, Hz. Muhammed.

ḡabîb-i Zül-celâl (Ar.): Celal ve ululuk sahibi olan Allah'ın sevgilisi, Hz. Muhammed.

ḡâcet (Ar.): İhtiyaç, lüzum, gereklilik.

ḡacîl (Ar.): Utanmış, mahcup.

ḡaclet (Ar.): Utanma.

ḡaḡ (Ar.): İnkârı caiz olmayan sabit şey, doğru, doğruluk, adalet; hikmet, hikmete uygun olan hüküm; pay, hisse, kısmet. *Kur'an-ı Kerim*'de 221 defa geçen *hak* kelimesi Esmâü'l-

Hüsnâ'dan olup; varlığında şüphe bulunmayan, ilah ve rab oluşu hak olan, gerçek anlamda hüküm ve mülk sahibi olup yok olmayan anlamlarına gelmektedir.

hakâyık (Ar): Doğru olan, haklarında şüphe bulunmayan şeyler, hakikatler, gerçekler.

hakikat (Ar): Bir şeyin aslı ve esası, gerçeği, doğrusu.

hakîm (Ar): Âlim, bilgin.

hâkim (Ar): Her şeye hükmeden, Allah.

hâk-i pâý (Far): Ayak toprağı, tozu.

hâl (Ar): 1. Durum. 2. Güç, kudret. 3. Şimdiki zaman, şu an. 4. *tas*. Allah'ın bir lütfu olarak, insanın iradesi ve çabası olmaksızın kalbe gelen his, heyecan, feyz ve bereket.

hâl (Far): Vücutta meydana gelen ben, nokta.

hâlât (Ar): Hâller, suretler, nitelikler.

halça (Far): Küçük halı, secade.

hâle (Ar): Ay ve güneşin etrafında zaman zaman görünen parlak daire.

halel (Ar): Bozma, bozukluk, eksiklik.

Hâlık-ı kevn (Ar): Varlığın ve oluşun yaratıcısı olan Allah.

Halîme (Ar): Hz. Peygamber'in sütanesi. Künyesi *Ümmü Kebşe* ve ismi *Halîme es-Sa'diyye*'dir. Doğum tarihi bilinmemektedir. Hevâzin kabilesinin Sa'd b. Bekir koluna mensuptur. Kendisinin ve kocası Hâris b. Abdüluzzâ'nın Müslüman olduğunda kaynaklar ittifak hâlinindedir. Mekke'nin fethinden önce vefat ettiği sanılmaktadır.

halk (Ar): 1. Yaratma, yaratılma. 2. İnsanlar, insanların bir kısmı.

halt (Ar): Karıştırma.

hamd (Ar): Allah'ı verdiği nimetlere karşılık olarak yüceltme, yüceliğini dile getirerek övme.

hamdüli'llâh (Ar): Allah'a hamd ve şükürler olsun.

hamîr (Ar): Hamur.

haml (Ar): Gebe olma, gebelik.

han (T): Hükümdar, hakan.

hâne (Far): Ev.

Hannân (Ar): Çok ağlamak, inlemek, özlemek, merhamet etmek ve şefkatli olmak anlamlarına gelen "h-n-n" kökünden türeyen Hannân, Esmâü'l-Hüsnâ'dan olup çok merhametli, çok şefkatli ve kendisinden yüz

çevirene yönelip iltifat eden Allah demektir.

hânümân (Far.): Ev bark, ocak, yuva.

hâr-ı hicr (Far.,Ar.): Ayrılık dikenini.

hâşıl (Ar.): Husule gelen, olan, çıkan.

hâşş (Ar.): Seçkin kimseler.

hâşş u 'âm (Ar.): Seçkin kimseler ve halk, herkes.

haste (Far.): Hasta, rahatsız.

hâşâ (Ar.): Asla, katiyen, hiçbir vakit, Allah göstermesin, uzak olsun anlamlarında veya dine aykırı bir ihtimalden söz edilirken kullanılan bir söz.

hatm (Ar.): Hitama erdirmе, bitirme.

Havvâ (İbr.): İlk kadın, Hz. Âdem'in eşi ve bütün insan neslinin annesi. İbranice Tevrat'ta Havvah, Tevrat'ın Yunanca tercümesinde Eva, Latince Heva şekline dönüşen Havva ismi *Kur'an-ı Kerim*'de geçmemektedir. Bununla beraber bazı hadis-i şeriflerde ve İslam literatürünün tamamında Hz. Âdem'in eşinin adı olarak yer almaktadır. Buna göre Havva, cennetten kovulduktan sonra Cidde'ye indiril-

miş, Arafat'ta Hz. Âdem ile buluşmuş, yirmi batında kırk çocuk doğurmuş, Âdem'in ölümünden bir yıl sonra vefat etmiş ve onun yanına defnedilmiştir.

havz-ı laîff (Ar.): Hoş, güzel havuz.

hayâ (Ar.): 1. Utanma, sıkılma, âr, namus, edep. 2. Allah korkusuyla günahlardan kaçınma.

hayâ-ender-hayâ (Ar.,Far.,Ar.): Hayâ içinde hayâ duyma, fazlasıyla edepli ve utangaç olma.

hayât-ı câvizân (Ar.,Far.): Edebî, sonsuz hayat.

hayl u haşem (Ar.): Maiyet, hizmet edenler, yanında bulunup tabi olanlar.

hayli (Far.): Epeyce, çokça.

hayme (Ar.): Çadır.

Hayrül-beşer (Ar.): İnsanların en hayırlısı, Hz. Muhammed.

Hayy (Ar.): Yaşamak, canlı olmak anlamlarındaki "h-y-y" kökünden türeyen Hayy, canlı ve diri olan, yaşayan demektir. Esmâü'l-Hüsna'dandır. *Kur'an-ı Kerim*'de 24 yerde hem Allah için hem de diğer canlılar için zikredilmiştir. Allah için kullanıldığında varlığı vacip olan, ezeli ve ebedî bulunan; diğer

canlılar için kullanıldığında ölü-
nün zıddı anlamlarını taşımakta-
dır.

hâzâ (Ar.): Bu.

helâk (Ar.): Mahvolma, ölme.

hemân (Far.): Derhâl, hemen, o
anda.

hemân-dem (Far.): Hemen, ça-
bucak.

hem-dağı (Far., T.): Hem dahi,
bununla beraber, bununla bir-
likte.

hem-dem (Far.): Samimi arka-
daş, dost.

heme (Far.): Cümle, hep, bütün.

hemîn (Far.): Bu bile, böylece.

hemîşe (Far.): Daima, durma-
dan, her zaman.

hergiz (Far.): Asla, hiçbir zaman,
hiçbir suretle.

hevâ (Ar.): Heves, istek, arzu,
sevgi.

heybet (Ar.): Korku ile karışık
saygı uyandıran hâl veya tavır.

hezâr (Far.): Bin.

hezârân (Far.): Binlerce, pek
çok.

hıfz-ı Kır'ân (Ar.): *Kur'an-ı*
Kerim'i hıfz etme, tamamını
ezberleme, hafız olma.

hürmen (Far.): Harman.

hürmen-i cân (Far.): Can har-
manı.

hışmnâk (Far.): Öfkeli, kızgın.

hicâb (Ar.): 1. Utanma, sıkılma.
2. Perde.

hicâb-ı bârgâh (Ar., Far.): Ancak
izin alınıp ruhsat verildikten
sonra açılacak, kalkacak per-
deler.

hikmet (Ar.): Gizli ve örtülü ha-
kikatler, herkesin anlayamaya-
cağı ince hususlar. Eşyanın haki-
katine, mahiyetine ve yaratılışa
dair bilgiler.

hil'at (Ar.): Eskiden padişah ya
da vezir tarafından takdir edilen,
beğenilen kimselere giydirilen
değerli ve süslü elbise, kaftan.

hil'at-i İslâm (Ar.): İslam
kaftanı, elbisesi.

hilkat (Ar.): Yaratılma, yaratılış.

hilm (Ar.): Yumuşak huylu ol-
mak.

himmet (Ar.): 1. Gayret, ça-
lışma, çabalama. 2. Velilerde var
olduğu kabul edilen olağanüstü
irade gücü.

hişşe (Ar.): Pay, nasip.

hor (Far.): Ehemmiyetsiz. değersiz,
bayağı.

hoş-me'âl (Far., Ar.): Tatlı ve
güzel mana, anlam.

hoz (Far): Hod; kendi, bizzat.

hû (Ar): 1. O. 2. Arapçada üçüncü tekil zamiri olan *hû*, *Kur'an-ı Kerim*'de sıkça Allah'a işaret etmesi sebebiyle tasavvufta Allah anlamında kullanılmaktadır.

hû, hûy (Far): Huy, tabiat, mizaç, ahlak.

hûb (Far): Güzel, hoş, iyi.

hûb-cemâl (Far.,Ar): Güzel yüzlü.

hûb-hışâl (Far.,Ar): Güzel huy-lar, tabiatlar.

hûb-likâ (Far.,Ar): Güzel yüzlü.

hûb (Far): Güzel.

Hudâ (Far): Tanrı, Allah.

hulk-i hasen (Ar): Güzel huy, güzel huylu.

hûr (hûrî) (Ar): Cennet kızları; sevgili.

hurrem (Far): Şen, sevinçli, güler yüzlü.

hurûs (Far): Horoz.

Huzâ (Far): bk. Hudâ.

Huzâvend (Far): 1. Allah. 2. Sahip, efendi.

Huzâvend-i cihân (Far): Cihanın efendisi, Allah.

huzâvend-i cihân-ı Zü'l-celâl (Far.,Far.,Ar): Celal sahibi

Allah'ın yarattığı cihanın efendisi, Hz. Muhammed.

Huzâvendâ (Far): Ey Allah'ım.

hümâm (Ar): 1. Azimli, himmetli, cömert. 2. Padişah, emir, vali.

hüsn (Ar): Güzellik, iyilik.

hüsn-i nev-rûz (Ar.,Far): Bahar mevsiminin başlangıcının güzelliği.

hüzn (Ar): Gam, keder, üzüntü.

-İ-İ-

ışk (Ar): Aşk, sevgi.

ibdâ' (Ar): Örneksiz olarak bir şey meydana getirme, yaratma.

İblîs (İbr): "Ümit kesmek, pişman olmak, söyleyeceği bir şey olmayıp şaşırıp kalmak" anlamındaki *iblâs* kökünden geldiği düşünülen ve İbraniceden Arapçaya geçtiği kabul edilen İblis; Şeytan'ın tür ismi, bazılarına göre atasıdır. *Kur'an-ı Kerim*'de şeytan için on bir yerde *İblîs* kelimesi kullanılmıştır.

İbni 'Abbâs (Ar): Hz. Peygamber'in amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve birçok hadis rivayet eden meşhur sahabi. Künyesi, Ebu'l-Abbâs Abdullah b. el-

Abbâs *b.* Abdülmuttalib el-Kureşî'dir. Taif'te 68/M 687-688'de vefat etmiştir.

İbrâhîm (İbr.): Hz. İbrahim. *Kur'an-ı Kerim*'de kendisinden en çok söz edilen peygamberlerden biridir. *Kur'an*'da İbrahim ismi altmış dokuz yerde geçmekte, babasının putlara tapan bir kimse olan Âzer olduğu haber verilmektedir (En'âm, 6/74). Bazı kaynaklara göre Âzer, Hz. İbrahim'in gerçek babası değil, amcası veya üvey babasıdır. Gerçek babası *Târih* veya *Târah* isimli mümin bir kimsedir. Hiçbir zaman putlara inanmayan Hz. İbrahim, Allah'ın varlığını akıl ve sezgi yoluyla bulmuştur. Keldanî kavmi üzerine tebliğ ile görevlendirilen ve *Halilullah* olarak da anılan Hz. İbrahim, Nemrut tarafından ateşe atılmış, ateş mucize eseri onu yakmamıştır. Daha sonra oğlu Hz. İsmail ile birlikte Kâbe'yi inşa etmiş ve kendisine on sahife indirilmiştir. Oğulları Hz. İshak'ın soyundan İsrailoğulları; Hz. İsmail soyundan ise Araplar, dolayısıyla Hz. Peygamber gelmiştir.

‘ibret (Ar.): 1. Kötü bir hadiseden alınan ders. 2. Acayip, tuhaf.

idrâk (Ar.): Kavramak, anlamak.

ifdâl (Ar.): İyilik etmek, lutfetmek.

ifşâ (Ar.): Ortaya çıkarmak, yaymak.

iftihâr (Ar.): Haklı olarak öğünme.

ihâta (Ar.): Bir şeyin etrafını çevirme, kuşatma.

ihsân (Ar.): İyilik etme, bağış, lütuf, iyilik.

ihtiyâr (Ar.): 1. Seçmek, tercih etmek. 2. Yaşlı.

ikbâl (Ar.): 1. Birine, bir şeye yönelmek. 2. Baht, talih.

ilâh (Ar.): Mabud.

İlâh-ı bî-niyâz (Ar., Far., Far.): Hiçbir şeye ihtiyaç duymayan Tanrı, Allah

ilâhî (Ar.): Ey Allah'ım!

illâ (Ar.): Ancak, ille, mutlaka.

ille (Ar.): *bk.* illâ.

‘illet (Ar.): 1. Hastalık, sakatlık. 2. Sebep, neden.

‘ilm (Ar.): Bilme, bilgi; sağlam ve kesin bir biçimde bir şeyin gerçeğini bilmek.

imâm (Ar.): 1. Namazda kendine uyulan kimse. 2. Önder, halife, ordu komutanı.

‘İmrânveş (*İbr.,Far.*): İmrân gibi. İslam tarihi iki İmrân’dan bahsetmektedir. Bunlardan birincisi Hz. Musa ve Hz. Harun’un babası, ikincisi ise Hz. İsa’nın dedesi olan İmrân’dır. Metinde bahsi geçen İmrân, birincisidir.

imtişâl (Ar.): İtaat etmek, uy-
mak.

imtiyâz (Ar.): Ayrıcalık
tanınmak, üstün tutmak.

in‘âm (Ar.): Nimet vermek, iyi-
lik etmek.

‘**inâyet (Ar.):** Dikkat, gayret, ih-
san, iyilik.

ins (Ar.): Beşer, insan topluluğu.

inşâ (Ar.): 1. Yapma, yapılma,
vücuda getirme. 2. Kaleme alma,
yazma.

intikâl (Ar.): 1. Bir yerden başka
bir yere geçme; göçme. 2. Ölme,
diğer dünyaya göçme.

irâdet (Ar.): Dileme, isteme.

İsmâ‘îl (İbr.): Hz. İsmail.
Kur‘an-ı Kerim’de adı anılan
peygamberlerden biridir. Babası
Hz. İbrahim, annesi ise
Hacer’dir. *Kur‘an-ı Kerim*’de on
iki yerde ismi geçen Hz. İsmail,
babasının yaşlılığı zamanında ve
onun bir duası üzerine doğmuş-
tur. Babası tarafından annesiyle

birlikte Mekke’ye getirilmiş, bu-
rada Zemzem’in bulunmasında
rol oynamış ve babasınca
Allah’a kurban edilmek istenme-
sine büyük bir teslimiyetle rıza
göstermiştir. Babasıyla beraber
Kâbe’yi inşa eden Hz. İsmail,
Yemen’de Amelika kavmine
peygamber olmuş ve 137 ya-
şında vefat etmiştir. Hz. Pey-
gamber, Hz. İsmail’in soyundan
gelmiştir.

İsrâfil (İbr.): Dört büyük melek-
ten biri. Allah’ın emri ile kıya-
met kopacağı zaman Sur’a üfle-
mekle görevlendirilen İsrâfil,
Allah’ın kulu veya *Rahman’ın
kulu* anlamlarına gelmektedir.
Kur‘an-ı Kerim’de İsrâfil adı
geçmemekte, yapacağı görevden
söz edilmektedir.

‘**işyân (Ar.):** Emre boyun eğ-
meme, itaatsizlik, ayaklanma.

iştîyâk (Ar.): Şevklenme, göre-
ceği gelme, özleme.

ittifâk (Ar.): Birleşme, uyuşma,
sözleşme.

ittifâkı (Ar.): İttifakla. Sözleş-
meye, uyuşmaya ait.

iz‘ân (Ar.): Anlayış, kavrayış,
akıl.

i‘zâz (Ar.): Aziz kılma; hürmet
etme, ağırlama.

izhâr (Ar.): Meydana çıkarma, ortaya koyup gösterme, açıklama.

‘izz (Ar.): Kıymet, değer; yücelik, güçlülük.

‘izzet (Ar.): 1. Kıymet, değer. 2. Kudret, kuvvet. 3. Hürmet, saygı.

-K-

Ka‘be (Ar.): Mekke’de Mescid-i Haram içinde bulunan ve Müslümanların kiblesi olan Kâbe, İslâm’a göre yeryüzünde bina edilen ilk mabettir. Hz. Âdem tarafından yapılan, ancak zamanla yıkılan Kâbe, Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından yeniden inşa edilmiştir. *Beytü’l-Haram, Beytü’l- Atîk, Beytü’l-Muharrem, Beytü’l-Ma’mûr, Beytullah, Kâbe-i Muazzama* gibi isimlerle de anılır.

kâbile (Ar.): Aynı soydan gelen insan topluluğu, kabile, boy.

kâbr-i Resûl (Ar.): Hz. Peygamber’in Medine-i Münevvere’de Mescid-i Nebevi içerisinde bulunan kabirleri.

kabz (Ar.): El ile tutma, kavrama.

kadd-i mevzûn (Ar.): Mevzun, biçimli boy.

kadem (Ar.): Ayak, adım.

Îkâdir (Ar.): Her şeye gücü yeten, kuvvet ve kudret sahibi olan Allah. Kâdir, Esmâü'l-Hüsna'dandır.

kâdr (Ar.): Değer, kıymet, itibar, rütbe.

kâf u nûn (Ar.,Far.,Ar.) Allah’ın yaratmadaki gücünü ve süratini anlatmak üzere ayetlerde geçen “kûn/كن: Ol!” emrini hatırlatmak maksadıyla kelimeyi oluşturan harflerin ismen okunmasıyla elde edilen dinî-tasavvufî terim.

kâf u nûn-ı gülşen (Ar.,Far., Ar., Far.): Gül bahçesinin kâf ve nûn’u. “Gülşen/كلشن ” kelimesinin başındaki kâf ve sonundaki nûn harfleri. Bu harfler aynı zamanda “kûn/كن: Ol!” emrini de oluşturan harflerdir.

kâfir (Ar.): Allah’ın varlığına ve birliğine inanmayan.

kâmet (Ar.): Boy bos.

kâmurân (Far.): İsteddiği olmuş, istediğini elde etmiş, mutlu.

kândîl (Ar.): 1. İçindeki sıvı yağın bir fitil yardımıyla yakıldığı aydınlatma aracı, kandil. 2. Herhangi bir ışık kaynağı.

kândîl-i Kudret (Ar.): Allah’ın ilm-i ezeli ve kudretiyle yarattığı kandil.

ķand-i nebât (Ar): Bitkilerden, mesela kamıştan veya pancardan elde edilen şeker.

ķân (Far): 1. Maden ocağı. 2. Kaynak, bir şeyin bolca bulunduğu yer veya kimse.

ķân-ı ihsân (Far,,Ar): Lütuf, iyilik, bağışlama kaynağı.

ķâr (Far): 1. İş, güç. 2. Bir şeyden sağlanan çıkar, kazanç.

ķaşr (Ar): Köşk, saray.

ķaşr-ı ‘âlî (Ar): Yüksek ve padişaha layık saray.

ķaşşâb (Ar): Kasap.

ķaţ‘ (Ar): 1. Kesme, biçme. 2. Karar verme, sona erdirmeye.

ķaţ‘-i menzil (Ar): Yol alma.

ķavm (Ar): Kavim, millet, topluluk, cemaat.

ķelâm (Ar): Söz, konuşma, sohbet.

ķem (Far): Az, eksik.

ķemâl (Ar): Olgunluk, mükemmellik, tamlık.

ķerem (Ar): Asalet, cömertlik, el açıklığı.

ķerîm (Ar): Cömert, kerem sahibi, hoşgörölü, kıymetli, asil, nazik, şerefli. Esmâu'l-Hüsnâ'dan olan Kerîm, yarattıklarına nimet veren, tövbeleri kabul edip

bağışlayan, ihsanı bol olan Allah demektir.

ķeşret (Ar): Çokluk. Tasavvufta vahdetin zıddı olarak kesret, Allah'ın tecellisiyle zuhura gelen çokluk, mahlukatın çokluğu demektir.

ķeşf (Ar): Açığa çıkarma, örtülü olanı açma, sezme, tahmin etme. Bir şeyi örten perdenin kalkması.

ķevkeb (Ar): Yıldız.

ķevkeb-i şubh-ı sa‘âdet (Ar): Mutluluk sabahının yıldızı.

ķevn ü mekân (Ar): Varlık, kainat.

ķevşer (Ar): Ahirette Hz. Peygamber'e ayrılan, bütün cennet ırmaklarının kendisinden doğduğuna inanılan büyük su kaynağı veya nehir.

ķısmet (Ar): Bölme, pay etme, nasip, talih.

ķışşa-ı Mi‘râc (Ar): Hz. Peygamber'in Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya oradan da göğe yolculuğunun kıssası.

ķıyâm (Ar): Ayağa kalkma, ayakta durma.

ķıyâmet (Ar): Ezelde takdir edilen zaman geldiğinde bütün canlıların ölmeleri ve daha sonra Al-

lah tarafından tekrar diriltilemele-riyle başlayacak ve ebediyyen devam edecek olan âlem.

kıyâs (Ar.): Bir şeyi diğer bir şey ile ölçme, karşılaştırma.

kıymetî (Ar.): Kıymetli, değerli, az bulunur nesne.

kibâr (Ar.): 1. Değerliler, ileri gelenler, büyükler. 2. İnce, terbiyeli, görgülü kişiler.

kıl (Ar.): Söz, kelim.

kıl ü kâl (Ar.): 1. “Denildi ve dedi.” 2. Dedikodu.

Kirdigâr (Far.): Allah.

kişver (Far.): İklim, memleket, ülke, vilayet.

kişver-i cân (Far.): Can ülkesi.

kudret (Ar.): 1. Kuvvet, takat, güç. 2. Allah’ın ezeli gücü.

Ḳudüs (Ḳuds) (Ar.): Kudüs, Filistin’in başkenti.

kûh (Far.): Dağ.

Ḳur’ân (Ar.): *Kur’an-ı Kerim*. İnsanların ve cinlerin bir araya gelseler bile bir benzerini meydana getiremeyecekleri (İsra, 17/88) ifade edilen, kendinden önceki kitapları doğrulayan (Mâide, 5/48), inanan ve salih ameller işleyenleri müjdeleyen (Kehf, 18/1-4), hakkı batıldan

ayıran (Bakara, 2/185), Allah tarafından vahiy yolu ile Hz. Muhammed’e indirilen, Müslümanların mukaddes kitabı.

ḳurş (Ar.) Yuvarlak, yassı cisim; bir yıldızın görünen yüzü.

ḳurş-ı güneş (Ar., T.): Güneşin uzaktan düz bir şekilde görünen yüzü.

kûşe (Far.): Köşe, bucak.

kûşe-i gûş (Far.): Kulağın köşesi. [*met.*] Bir sözü dikkatle dinlemek, kulağa küpe yapmak.

ḳuṭbül-‘ârifin (Ar.): Arifler, veliler zümresinin başı, reisi. [*met.*] Emir-i Buhârî. **bk. Emîr Efendi**

küffâr (Ar.): Kâfirler. Allah’ı, Hz. Peygamber’i ve onun Allah’tan getirdiği sabit olan hükümleri inkâr edenler.

küllî (Ar.): Bütün, çok.

kûn fe-kân (Ar.): “Ol!” Allah Teala bir şeyi yaratacağı zaman ona “Kün! (Ol!)” der ve o hemen olur. Allah’ın bu sözüne *kelime-i tekvîn* denir. *Kün fe-kân, Kur’an-ı Kerim*’de “*kün fe-yekûn*: ‘Ol!’ der ve hemen olur.” şeklinde Bakara, 2/117; Âl-i İmrân, 3/47, 59; En’âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82 ve Mü’min, 40/68’de geçmektedir.

kūnh (Ar): Bir şeyin aslı, hakikati, esası.

kürsî (Ar): 1. Oturulacak yükseğe sedir, taht, makam. 2. Allah'ın saltanatı ve kudreti.

-L-

lâcüverdi (Far): Lacivert renkte.

lafz (Ar): Söz.

lahza (Ar): An. Göz ucuyla bir kere bakıncaya kadar geçen zaman.

lâ ilâhe illâ'llâh (Ar): "Allah'tan başka ilah yoktur." anlamındaki bu ibare, İslam dininin iman şartlarından olan Kelime-i Tevhit metninin (*Lâ ilâhe illâ'llâh Muhammedün Resûlu'lâh*) birinci bölümüdür.

la'1 (Ar): 1. Kırmızı ve değerli bir süs taşı. 2. Kırmızı, al.

lâle-ḥadd (Far, Ar): Lale yanaklı.

lâlezâr (Far): Lale bahçesi.

leb (Far): Dudak.

lebbeyk (Ar): "Buyurunuz, emrediniz!" anlamında kullanılan bir kelime.

Leclâc (Ar): Satranç oyununu icat ettiği sanılan kimse. Kelime, *engel* ve *kumarbaz* anlamlarına gelse de daha çok satranç için

kullanılır. Aslında satranç oyununu bulan Leclâc değil, ustası Dahir b. Sisa'dır. İran'da yayılmasına Leclâc vesile olduğu için satrancın mucidi olarak da o görülmüştür.

legen (Far): Leğen; genellikle içinde bir şeyi yıkamak için kullanılan yayvan kap.

lerze (Far): Titreme, titreyiş.

leṭâfet (Ar): Güzellik, nezaket, yumuşaklık.

levh (Ar): Yassı, düz, üzerine resim yapılan ve yazı yazılan yüzey, levha. [*met.*] Levh-i Mahfûz: Üzerine yazı yazılan, silinmekten ve değişikliğe uğramaktan korunmuş düzgün satır, kitap. İslamî bir terim olarak Levh-i Mahfûz, kâinata meydana gelen ve gelecek olan her şeyin âlem yaratılmadan önce Allah tarafından takdir edilerek yazıldığı levha demektir. *Envârü'l-Âştîkîn*'de nakledildiğine göre Levh-i Mahfûz helâk olmayacak, ölüm görmeyecek yedi şeyden biridir. Diğerleri: Kalem, Arş, Kürsî, Cennet,

Cehennem ve Ervâh'tır.⁴⁵⁵

levha (Ar.): Herhangi bir yere asılmak için yazılmış yazı veya yapılmış resim.

levlâk (Ar.): “*Sen olmasaydın*” anlamındaki bu ibare “*Sen olmasaydın* *fâlekleri yaratmazdım.*” mealindeki meşhur hadis-i kudsîde geçmektedir. Bununla beraber hadisin sahihliği şüphelidir. (147. beyit)

leyl (Ar.): Gece.

lezzât (Ar.): Lezzetler, tatlar.

lîk (Far.): Lakin, fakat, ama, ancak.

loğma (← *Ar. Lûkme*): Lokma.

luğf (Ar.): 1. Güzellik, hoşluk. 2. Okşayarak, gönül kırmadan incitmeden davranma, bu şekilde bağış ve yardımda bulunma.

luğf-ı Yezdân (Ar.,Far.): Allah'ın lutfu, yardımı.

luğf-ı Yezdânî (Ar.,Far.): Allah'tan gelen yardım ile.

-M-

mâ-'arafnâk (Ar.): “*Seni bilmedik*” anlamındaki bu ibare

“*Yâ Rab, zâtına yakışır şekilde seni bilmedik.*” biçiminde rivayet edilen ve sufilerce hadis olarak kabul edilen meşhur sözde geçmektedir. Bu sözün sahih hadis olma ihtimali zayıf görülmektedir.

ma'bed (Ar.): İbadet edilecek yer.

mağrib (Ar.): Garb, batı.

mağrûr (Ar.): Gururlu.

mâh (Far.): 1. Ay, kamer. 2. Senenin on ikide biri, ay. 3. [*met.*] Hz. Peygamber. (220. beyit)

mağbûb (Ar.): Sevgili.

mağbûb-ı Rabbü'l-'âlemîn (Ar.): Âlemlerin Rabbi'nin sevgilisi, Hz. Muhammed.

mağlûk (Ar.): Halk olunmuş, yaratılmış.

Mağmûd (Ar.): Övülmüş, sena edilmiş. Hz. Peygamber'in isimlerindendir.

mâh-rû(y) (Far.): Ay yüzü.

mağv (Ar.): Yok olma, ortadan kalkma, bitme.

mâhveş (Far.): Ay gibi.

⁴⁵⁵ Yazıcıoğlu Mehmed-i Bîcân, *Envârü'l-Âşıkîn* (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi, yk. 306_a.

maḥzûn (Ar): Hüzünlü, tasalı, kaygılı.

Mâ'-i verdî (Ar): Gül suyu.

maḥâm (Ar): Durulan, durulacak yer, makam, mevki.

maḥbûl (Ar): Kabul olunmuş, beğenilmiş.

maḥşûd (Ar): Kasdedilen, istenilen şey.

Mâlik (Ar): İslam'a göre cennete nezaret eden meleklerin başı Rıdvan, cehenneme nezaret eden meleklerin başı ise Mâlik'tir.

mâlik (Ar): Bir nesneyi elinde bulunduran, bir malı veya mülkü dilediği gibi kullanma hak ve yetkisine sahip bulunan.

mâl-ı ribâ (Ar): Faiz yoluyla elde edilen mal, kazanç.

mânend (Far): Benzer, eş.

Manşûr-ı Hallâc (Ar): Ünlü sufi ve şair. İran'ın Tûr kasabasında 244/M 858'de doğdu. Asıl adı Hüseyin olduğu hâlde daha çok *Mansûr* veya *Hallâc-ı Mansûr* şeklinde anıldı. Gençlik yıllarında dünyadan elini, eteğini çekip riyazet hayatını seçen Mansûr, İslam'a aykırı olduğu düşünülen söz ve davranışları, bilhassa "*enc'l-hak*/Ben hak-

kim!" sözüyle uluhiyyet iddiasında bulunduğu gerekçesiyle 309/M 922 yılında Bağdat'ta feci şekilde idam edildi. İdamıyla birlikte düşünceleri bütün İslam ülkelerine hızla yayıldı. Özellikle "kendini Allah'ta yok etme" demek olan *fenâfillâh* düşüncesi hemen bütün tarikatların temel görüşü hâline geldi.

Manşûrveş (Ar, Far): Hallac-ı Mansûr gibi.

mâr (Far): Yılan.

ma'rifet (Ar): Düşünce yoluyla elde edilen bilgi; kesin bilgi, hüner.

ma'şûm (Ar): Suçsuz, kabahatsiz.

maşrık (Ar): Şark, doğu.

mât (Ar): Satranç oyununda yenilme.

mâtem (Ar): Yas.

mecâl (Ar): Güç, kuvvet, fırsat, imkân.

Mecûsî (Ar): Zerdüşť dinine mensup olan ve ateşe tapan kimse.

medḥ (Ar): Övme.

medhûş (Ar): Dehşete uğramış, şaşırmış, korkmuş.

Medîne (Ar): Suudi Arabistan'ın Hicaz bölgesinde bulunan

ve Mekke ile birlikte İslamiyet'in iki harem bölgesinden biri olan şehir. Şehrin Cahiliye Dönemi'ndeki adı olan *Yesrib* (zarar vermek, karşı çıkmak, kötölemek, bozmak), Hz. Peygamber'in buraya hicret (*M* 622) etmesiyle birlikte *Medînetü'n-Nebî* (Peygamber Şehri) olarak değişmiş, bu adın da kısaltılmasıyla birlikte *Medîne* şehrin yaygın adı hâline gelmiştir. Hz. Peygamber'in mescidinin ve kabrinin bulunduğu ve *Medînetü'l-Münevvere* olarak da anılan şehir, hem Hz. Peygamber hem de Hulefâ-yı Râşidîn dönemlerinde İslam Devleti'nin başkentliğini yapmıştır.

mefhar (Ar.): Övünme, iftihar.

mefhar-ı kevn (Ar.): Varlığın, mevcudâtın övücü, Hz. Peygamber.

meh-i 'ışk-ı İlâhî (Far., Ar., Ar.): İlâhî aşkın ayı, kameri. [*met.*] Hz. Peygamber.

meh-pâre (Far.): 1. Ay parçası. 2. [*mec.*] Çok güzel kimse.

meh-rû (Far.): Ay yüzlü.

Mekke (Ar.): Suudi Arabistan'ın Hicaz bölgesinde yer alan, Hz. İbrahim tarafından kurulduğuna

inanılan, Müslüman olmayanların girmesine izin verilmeyen mukaddes şehir. Hz. Peygamber; Mescid-i Haram'ın, Kâbe'nin/ Beytullah'ın ve Zemzem Kuyusu'nun da bulunduğu bu şehirde doğmuş, İslamiyet burada ortaya çıkmıştır. Müslümanların kiblesi olan Kâbe'nin etrafında gelişen şehir, *Mekke-i Mükerreme* (şerefli, aziz Mekke) şeklinde tazim ifadesiyle de anılır. İslam dininin en önemli ibadetlerinden biri olan hac, Mekke'ye gidilerek yapılmak zorundadır.

mekr (Ar.): Hile, düzen, kandırmaca.

melâhat (Ar.): Güzellik, güzel yüzlü olma.

melâhid (Ar.): Allah'ı inkâr edenler, dinsizler.

melâ'ik (Ar.): Melekler.

melâl (Ar.): Bıkma, sıkılma, büyük üzüntü, keder.

melek (Ar.): Allah'ın nurdan yarattığı ve hâlleri diğer canlılara benzemeyen varlıklar.

melîhü'l-vech (Ar.): Yüz güzelliği.

melûl (Ar.): Usanmış, bıkmış, bezgin, mahzun.

men' (*Ar.*): Bir şeyi yasaklama, engelleme.

Mennân (*Ar.*): Kullarına çok ihsan eden, nimetleri sayısız olan Allah. Esmâü'l-Hüsna'dandır.

menzil (*Ar.*): 1. İki konaklama yeri arasındaki uzaklık, mesafe. 2. Ev, ikametgâh. 3. Ulaşılmak istenen amaç, hedef.

mercân (*Ar.*): Denizlerde, kayalık yerlerde yaşayan ve yine mercan olarak anılan kalker iskeletli bir hayvanın kemiklerinden elde edilen ve mücevher yapımında kullanılan kırmızı renkli madde.

merci'-i ehl-i mükâşifât (*Ar.*): Akıl ve duyularla ulaşılamayan, ancak keşif ve sezgi ile elde edilebilen bazı bilgilere, ilm-i bâtına sahip olanların makamı.

merd-i pâk (*Far.*): Temiz, saf insan.

merd-i yakînî (*Far., Ar.*): Kesin ve açık bilgiye sahip olan kimse.

merhabâ (*Ar.*): 1. Bolluk, rahatlık ve huzur temennisi içeren bir selamlama sözü. 2. Şiirde övülen kimseye hitap için kullanılır.

merhûm (*Ar.*): Allah'ın rahmetine kavuşmuş, ölmüş.

merkeb (*Ar.*): Binilecek şey; eşek.

merkeb-i şâh (*Ar.*): Padişahın bineği. [*met.*] Hz. Peygamber'in bineği.

Meryem (*İbr.*): Hz. İsa'nın annesi, Hz. Davud'un soyundan gelen İmrân'ın kızı. *Meryem* dindar kadın demektir. Hz. Meryem, Cebrail'in yenine üflemesiyle Allah'ın kudretinin bir nişanesi olarak Hz. İsa'yı babasız bir şekilde dünyaya getirmiştir. *Kur'an-ı Kerim*'de 34 yerde adı geçmekte ve 19. sure ismiyle anılmaktadır.

mesâcid (*Ar.*): Mescitler.

Mescid-i Akşâ (*Ar.*): En uzak mescit. Kudüs'te yapımına Hz. Davud zamanında başlanan ve Hz. Süleyman tarafından tamamlanan eski Süleyman Mabedi'nin bulunduğu yere inşa edilen, Hicret'in 16. ayına kadar Müslümanların kiblesi olan cami. Ona Mescid-i Aksâ denilmesinin nedeni, Mekke'deki Mescid-i Harâm'a yaya yürüyüşü bir ay mesafede olmasından dolayıdır. Mescid-i Aksâ'ya "temizlenme ve arınma yeri" anlamında *Beytü'l-Makdis* veya *Beytü'l-Mukaddes* de denir. Hz. Peygamber, Recep ayının 27. gecesi Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya Burâk isimli

bir binekle götürülmüş (İsrâ), oradan da Mirac’a yükseltilmiştir.

mest (Far): Sarhoş.

mevlûd (Ar): 1. Yeni doğmuş çocuk. 2. Birinin doğması ve doğduğu gün. 3. Hz. Peygamber’in doğum günü, bu gün mü-nasebetiyle yapılan törenler ve bu doğum hadisesini anlatan eserler hem “mevlid” hem de “mevlûd” kelimeleriyle anılagelmıştır.

mevşûf (Ar): Vasfolunmuş, vasıflanmış.

mevzûn (Ar): 1. Vezinli, vezinle söylenmiş ve yazılmış olan. 2. Biçimli, düzgün, güzel.

meyl (Ar): Eğilme; gönlü kayma, sevmek.

mısr-ı Yemen (Ar): Yemen ülkesi.

midhat (Ar): Övme.

mihmân (Far): Misafir, konuk.

mıhr (Far): 1. Güneş. 2. Sevgi, dostluk. 3. Güzellik, parlaklık.

mıhr-i Sübhân (Far, Ar): [met.] Allah’ın, kullarına yol gösterici ve şefaathçi olarak gönderdiği Hz. Peygamber.

mıhribân (Far): Şefkatli, merhametli, yumuşak huylu.

Mikâ’ıl (İbr): Dört büyük melekten biri. Tabiat olaylarını düzenlemek, yağmurları yağdırıp rüzgârları estirmek, insanların ve diğer canlıların rızıklarını tayin etmek başlıca görevleridir. “Allah’ın küçük ve sevgili kulu” anlamına gelen Mikâil, *Kur’an-ı Kerim*’de bir yerde (Bakara, 2/98) Cebrail ile birlikte geçmektedir.

milk (Ar): Birinin tasarrufu altında bulunan şey, mülk.

minnet (Ar): 1. Yapılan bir iyiliğin yükü altında ezilme, kendini borçlu hissetme. 2. Şükür, bağış, iyilik.

Mî’râc (Ar): Merdiven; yükselme, yukarı çıkma vasıtası. Hz. Peygamber’in Hicret’ten yaklaşık bir buçuk yıl önce Receb ayının 27. gecesi Allah’ın daveti üzerine önce Mescid-i Haram’dan Mescid-i Aksâ’ya götürülmesi (İsrâ), oradan da göklere yükseltilmesi.

mîr-i dilberân (Far): Dilberlerin, güzellerin reisi, başı. [met.] Hz. Peygamber.

Mir’ât-ı Hayât (Ar): Hayat anası.

mişâl (Ar): 1. Örnek, benzer. 2. Düş, rüya. 3. Masal.

mişl (Ar.): Benzer.

mu‘allâ (Ar.): Yüce, yüksek.

mu‘allağ (Ar.): Asılmış, asılı, havada boşta duran.

mu‘arrâ (Ar.): Temizlenmiş, arınmış.

mu‘ciz (Ar.): Acze düşüren, geri bırakan.

mu‘cizât (Ar.): Mucizeler.

mu‘cize (Ar.): Hak resul olduklarını ispat ve tasdik için Allah’ın emriyle peygamberler tarafından gösterilen ve halkı hayrette bırakan olağanüstü işler, hareketler, hâller.

muḥakkak (Ar.): Tahkik olunmuş, doğruluğu belli olmuş.

muḥâl (Ar.): Mümkün olmayan, olmaz.

Muḥammed (Ar.): Hz. Peygamber’in kendine has olan ve daha önce hiçbir kimse için kullanılmayan beş isminden biri. Diğerleri Ahmed, Mâhî, Hâşir ve Âkîb’dır. “Övgüye değer bütün güzellikleri ve iyilikleri kendinde toplayan kişi” anlamına gelen Muhammed, *Kur’an-ı Kerim*’in 47. suresinin de adıdır.

muḥtâc (Ar.): İhtiyacı olan; yoksul, fakir.

muḥterem (Ar.): Saygıdeğer, saygın.

muḥteşem (Ar.): İhtişamlı, görkemli.

muḥaddes (Ar.): Takdis edilmiş, kutsal, mübarek.

muḥarreb (Ar.): Yaklaşmış, yaklaştırılmış, yakın. [*met.*] Arş-ı A’lâ’da bulunan melekler: Cebail, Mikâil, İsrâfil ve Azrail.

muḥtedâ (Ar.): İktida edilen, örnek alınıp kendisine uyulan.

muḥtedâ-yı ehl-i ‘irfân (Ar.): İrfan ehlinin ileri geleni, başı. [*met.*] İbni Abbas. *bk.* İbni ‘Abbâs.

muḥtedâ-yı evliyâ (Ar.): Velilerin başı. [*met.*] Emir-i Buhârî. *bk.* **Emîr Efendi.**

muḥtedâ-yı ins ü cân (Ar.): [*met.*] Cinlerin ve insanların önderi olan Hz. Peygamber.

muntazır (Ar.): İntizar eden, gözleyen, bekleyen.

murâd (Ar.): Arzu, istek, maksat.

muraşşa‘ (Ar.): Kıymetli taşlarla bezenmiş.

Mûsâ (İbr.?): İsrailoğulları’na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen, Hristiyanlar ve Müslümanlar tarafından da ulü’l-azm olarak kabul edilen peygamber. Babasının adı İmran, annesinin adı Yokebed, kardeşinin adı ise Harun’dur.

Tûr-ı Sinâ'da Allah'la konuştuğu için kendisine *Kelîmullâh* da denilen Hz. Musa, *Kur'an-ı Kerim*'de 136 yerde geçmekte ve hadislerde de kendisinden çokça bahsedilmektedir.

Muşlihî (Ar.): *Gül-efşân*'ın müellifi.

Muştafâ (Ar.): “Seçilmiş, seçkin” anlamına gelen Mustafa, Hz. Peygamber'in isimlerinden biridir.

muṭabbak (Ar.): 1. Tabakalar hâlinde olan, kat kat, katlı 2. Tatbik edilmiş, uygulanmış.

mu‘teber (Ar.): İtibar edilen, sayılan, güvenilir.

muṭlak (Ar.): Kesin, kayıtsız, şartsız; kendi başına var olan.

muṭlakâ (Ar.): Kesinlikle.

mübârek (Ar.): Kutlu, kutsal, bereketli.

mücellâ (Ar.): Cilalı, parlak.

mücerred (Ar.): Tek, yalnız; soyut.

mü'min (Ar.): İslam dinine inanan, Müslüman.

münâcât (Ar.): Allah'a yalvarıp yakarma, dua etme.

münâdî (Ar.): Nida eden, tellal.

münâfık (Ar.): Kalbi ile iman etmediği hâlde kendisini Müslüman gösteren.

münezzeh (Ar.): Tenzih edilmiş, temiz, arı, uzak.

müretteb (Ar.): Tertip olunmuş, düzenlenmiş.

mürğzâr (Far.): Kuşun bol olduğu yer.

mürvarîz (Far.): Mürvârid; inci, dürr.

müselmân (Ar.): Müslüman; İslam dininden olan.

müslimîn (Ar.): Müslümanlar.

müstagrak (Ar.): Batmış.

müstecâb (Ar.): Kabul olunmuş.

Müstegâş (Ar.): Kendisinden yardım istenen, Allah.

müştâk (Ar.): Özleyen, göreceği gelen, can atan.

müzelzel (Ar.): Zelzeleye, sallantıya, depreme uğramış.

-N-

nâdân (Far.): Cahil, terbiyesi kıt.

nâ-gâh (Far.): Ansızın, birdenbire.

nâ-geh (Far.): bk. nâ-gâh.

nâ-gehân (Far.): bk. nâ-gâh.

naḳḳâş (Ar.): Nakış işleyen, süsleyen.

naql (*Ar.*): Aktarma, götürme.
nâlân (*Far.*): İnleyen, sızlayan, şikâyet eden.
nâlende (*Far.*): *bk.* nâlân.
nâliş (*Far.*): İnleme, inilti, şikâyet.
na‘l (*Ar.*): Ayakkabı, papuç, nal.
nâmâdâr (*Far.*): Namli, ünlü, meşhur.
nâm-ı kerâmet (*Far., Ar.*): Kera-
metinin şöhreti, ünü.
nâ-murâd (*Far., Ar.*): İsteğine, ar-
zusuna erişememiş.
nâr (*Ar.*): Ateş, od; cehennem.
nâr-ı Mecûsî (*Ar.*): Mecusîlerin
(bin yıldır sönmeyen) ateşi.
Naşârâ (*Ar.*): Hristiyanlar.
naşîb (*Ar.*): Pay, hisse; Allah'ın
kısmet ettiği şey.
Naşrânî (*Ar.*): Hristiyan.
naţ (*Ar.*): Meşinden ya da sahti-
yandan yapılan döşek, minder,
sofra, satranç ve dama sergisi.
nâz (*Far.*): İşve, cilve.
nazar (*Ar.*): Bakma, bakış, göz
atma.
nazargâh-ı Huzâ-yı Zü'l-celâl
(*Ar., Far., Far., Ar.*): Allah'ın bak-
tığı, nazar ettiği yer; müminin
kalbi.

nâzenîn (*Far.*): Narin, ince; nazlı
yetiştirilmiş.
nâzır (*Ar.*): Nezaret eden, bakan,
gözleyen, vekil.
nebî (*Ar.*): Allah'ın, emir ve ya-
saklarını insanlara bildirmesi
için görevlendirdiği kimse, pey-
gamber.
Nebiyya'llâh (*Ar.*): Allah'ın el-
çisi, Hz. Peygamber.
necât (*Ar.*): Kurtulma, kurtuluş.
necis (*Ar.*): Pis, murdar.
nef (*Ar.*): Fayda, kâr, çıkar.
nehâr (*Ar.*): Gündüz.
nerdübân (*Far.*): Merdiven.
nesîm (*Ar.*): Hafif rüzgâr.
nesîm-i bâğ-ı gülzâr-ı cemâl
(*Ar., Far., Far., Ar.*): Güzellik gül
bahçesinin hafif rüzgârı. [*met.*]
Hz. Peygamber.
nesteren (*Far.*): Ağustos gülü,
yaban gülü.
nev-cüvân (*Far.*): Taze, genç, de-
likanlı.
nev (*Ar.*): Çeşit, tür, cins.
nev-i diğeri (*Ar., Far.*): Başka bir
çeşit, tür. [*met.*] Farklı bir nazım
şeklinin başladığını haber
vermek için kullanılan başlık.
nezr (*Ar.*): Adak, adama.

nîdâ (Ar): Bağırma, çağırma, seslenme.

nigâr (Far): Resim; resim gibi güzel sevgili.

nihâl (Far): Taze, düzgün fidan.

nihâl-ı tâze (Far): Taze, yeni fidan.

nihân (Far): Gizli, saklı; bilinmeyen, sır.

nihân-ender-nihân (Far): Sır içinde sır.

niķâb (Ar): Peçe, yüz örtüsü.

nîk-nâm (Far): İyi nam kazanmış, iyi adlı.

nî met (Ar): İyilik, lütuf, bahşış; yiyeceğe, içeceğe ait şeyler; etmek.

nişâr (Ar): Saçma, serpmeye.

nişân (Far): İz, alamet, belirti.

niyâz (Far): Yalvarma, yalvarma; ihtiyaç.

Nûh (İbr): Hz. İdris'ten sonra gelen, Yahudilik ve Hristiyanlık tarafından da tanınan ve Müslümanların ülü'l-azm olarak nitelediği beş büyük peygamberden biri. Tufan Hadisesi'nden sonra insanoğlu onun neslinden çoğaldığı için Hz. Nuh'a *Âdem-i Sâni* de denilmiştir. *Kur'an-ı Kerim*'de ismi 43 yerde zikredilmektedir.

nûr (Ar): Aydınlık, parlaklık.

nûr-ı Ahmed (Ar): Hz. Peygamber'in nübüvvet nuru. Allah'ın ilk yarattığı nur bu olup Hz. Âdem'den başlayarak Hz. Peygamber'e kadar intikâl ettiği ve nihayet onda karar kıldığına inanılır.

nûr-ı Fahr-i Mümkinât (Ar): Varlık âleminin övücü, Hz. Peygamber.

nûr-ı Muştafâ (Ar): bk. nûr-ı Ahmed.

nûr-ı rahmet (Ar): Rahmet, merhamet nuru.

nûş (Far): İçmek.

nuṭṭ (Ar): Söz, konuşma; söyleyiş, söyleme kuvvet ve hassası.

nüzûl (Ar): İnmek.

-O-Ö-

‘Osmân (Ar): Osman b. Affân. Hulefâ-yı Râşidîn'in üçüncüsü. İslam'ı kabul eden ilk isimlerden biri olan Hz. Osman, Hz. Peygamber'in iki kızıyla evlenmiş olmasından dolayı *Zü'n-nûreyn*, yani *iki nur sahibi* olarak da anılır. Cennetle müjdelenmiş, Bedir dışındaki savaşlara katılmış, *Kur'an-ı Kerim*'i çoğaltmış ve 12 yıl halifelik yapmıştır. 35/M 656'da şehit edilmiştir.

‘**Ömer (Ar.)**: Ömer *b.* Hattâb. Hulefâ-yı Râsîdîn’in ikincisi. Cennetle müjdelenen, yiğitliği, adaleti, şecaati ve ilmi ile tanınan, *Ömerü’l-Âdil* ve *Ömerü’l-Fârûk* şeklinde de anılan Hz. Ömer, Mecusi bir köle tarafından 23/M644’te şehit edilmiştir.

‘**ömr (Ar.)**: Ömür, hayat, yaşama.

-P-

pâdişâh (Far.): Hükümdar, sultan.

pâdişeh-i Rûm (Far., Ar.): Osmanlı sultanı.

pâk (Far.): Temiz, arı, saf.

pâre (Far.): Parça, sayı, bölük.

pâs (Far.): Gam, keder, iç sıkıntısı.

perî (Far.): Cinlerin güzel ve alımlı oldukları farzedilen dişilerine verilen ad; güzel yüzlü, sevgili.

pervâne (Far.): Işığın etrafında dönen küçük kelebek. Divan edebiyatında âşığı temsil eden pervane, *Şem ü Pervâne* hikâyesinin erkek kahramanıdır.

pes (Far.): Bundan sonra, şimdi, öyle ise.

peydâ (Far.): Meydanda, açıkta, hazır.

peygâmb-ber (Far.): Haber getiren, elçi; Allah’tan vahiy yolu ile aldığı bilgi ve emirleri insanlara tebliğ edip onları hak dine çağıran, resul.

peymâne (Far.): Büyük kadeh.

pîl (Far.): Fil.

pîr (Far.): Yaşlı, ihtiyar.

pîr-i ‘azîz (Far., Ar.): Muhterem, saygın ihtiyar.

pür-lefâfet (Far., Ar.): Çok güzel, çok hoş.

pür-melâl (Far., Ar.): Çok sıkıntılı, çok üzgün.

pür-nûr (Far., Ar.): Çok nurlu.

pür-şafâ (Far., Ar.): Çok mutlu, safalı.

pür-tarâvet (Far., Ar.): Taptaze, gençlik dolu.

pür-uşûl (Far., Ar.): Usulüne uygun, olması gerektiği gibi. [*met.*] Her şeyi usulüne uygun biçimde yapan Hz. Peygamber.

pür-vaqâr (Far., Ar.): Onurlu, vakarlı.

püser (Far.): Oğul, erkek çocuk.

-R-

Rab (Ar): Terbiye ve idare eden, gözetip nimet veren Allah.

Rabbenâ (Ar): Ey Rabb'imiz!

Rabbü'l-âlemîn (Ar): Bütün âlemlerin sahibi ve efendisi olan Allah.

Rabbü'l-enâm (Ar): Bütün varlıkların yaratıcısı ve efendisi olan Allah.

Rahîk (Ar): Kızıl renkli duru ve temiz şarap. Araplar arasında kıymetli şarapları anmak için de kullanılan kelime, *Kur'an-ı Kerim*'de Muttaffî'nin suresinin 25. ayetinde cennet ehlinin içeceklerinden biri olarak geçmektedir.

Rahîm (Ar): Çok merhametli olan Allah. Esmâü'l-Hüsnâ'dandır. *Kur'an-ı Kerim*'de 114 yerde geçmektedir.

rahm (Ar): Acıma, esirgeme, merhamet.

Rahmân (Ar): Yarattığı bütün canlılara çok merhametli olan, onları esirgeyen ve bağışlayan Allah. Esmâü'l-Hüsnâ'dandır. *Kur'an-ı Kerim*'de 57 yerde geçmektedir.

rahmet (Ar): bk. rahm.

rahmet-i Rabbü'l-enâm (Ar): Bütün mahlûkların Rabb'inin merhameti.

rahmet-i Rahmân (Ar): Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın rahmeti, lütfu.

rakş (Ar): Oynama, dans etme.

râm (Ar): İtaat eden, boyun eğen.

râvî (Ar): Rivayet eden, aktaran, anlatan.

ravza (Ar): Bahçe.

Ravz-ı Fâ'iz (Ar): *Gül-efşân*'da Zeyd Oğlu Ali Hikâyesi'nin kaynağı olarak zikredilen *Ravz-ı Fâ'iz*, aynı hikâyeye temas eden diğer bütün mevlid metinlerinde *Ravz-ı Fâ'ik* ismiyle geçmektedir. Bunun, Ebû Medyen Abdullah b. Sa'd-Allâh el-Hureyfiş'in *er-Ravzu'l-Fâik fi'l-Mevâiz ve'r-Rakâik* adlı Arapça eseri olduğunu düşünüyoruz.

râyegân (Far): Bedava, parasız; pek bol.

rebî'ü'l-evvel (Ar): Arabî ayların üçüncüsü.

red (Ar): Geri çevirme, kabul etmeme.

refâzî (Ar): Râfizîler, Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in halifeliğini kabul etmeyenler.

Refref (Ar.): İnce, yumuşak ku-
maş; döşek, minder, yastık.
Mi'rac gecesinde Hz.
Peygamber'i Sidretü'l-
Müntehâ'dan Kürsî'ye kadar ta-
şdığı kabul edilen binek.

rengîn (Far.): Renkli, süslü.

resm (Ar.): Yazma, çizme; tarz,
üşlup.

resûl (Ar.): Elçi, peygamber.

Resûl-i dü cihân (Ar., Far., Far.):
İki cihanın peygamberi, Hz.
Muhammed.

Resûl-i Fahr-i Nâs (Ar.):
İnsanların övücü olan peygam-
ber, Hz. Muhammed.

Resûl-i Kâ'inât (Ar.): Kâinatın
peygamberi, Hz. Muhammed.

Resûl-i Kirdigâr (Ar., Far.):
Allah'ın elçisi, Hz. Muhammed.

Resûl-i mu'teber (Ar.): Ken-
disine inanılan doğru sözlü resul,
Hz. Peygamber.

Resûl-i zû-fünûn (Ar.): Bilgili,
ilim sahibi resul, Hz.
Peygamber.

Resûlu'llâh (Ar.): Allah'ın el-
çisi, Hz. Muhammed.

revân (Far.): Yürüyen, giden;
akan; ruh, can.

revnak (Far.): Parlaklık, güzel-
lik, tazelik.

ridâ (Ar.): Belden yukarı örtülen
örtü; hırka.

ridâ-yı şefkat (Ar.): Şefkat
örtüsü.

rivâyet (Ar.): Söylenti, haber.

rûh (Ar.): Canlılarda hayatı sağ-
layan unsur; can, nefes.

rûh-ı pâk (Ar., Far.): Temiz, saf
ruh.

rûh-ı revân (Ar., Far.): Yürüyen
ruh. [met.] Hz. Peygamber.

rûhânî (Ar.): Ruha ait, ruh ile il-
gili; gözle görülemeyen, cismi
olmayan.

Rûhu'l-emîn (Ar.): bk. Cembrâ'îl.

rûşen (Far.): Aydın, parlak; belli,
aşikâr.

rûzigâr (Far.): Zaman, devir;
dünya; yel, rüzgâr.

-S-

sa'âdet (Ar.): Mutluluk.

şabâ (Ar.): Gün doğusundan
esen hafif ve latif rüzgâr, seher
yeli.

şad hezârân (Far.): Yüz binlerce.

sa'd (Ar.): Kutlu, uğurlu.

şadâ (Ar.): Ses, seda; yankı.

şadef (Ar.): Sedef, inci kabuğu.

şadr (Ar.): Göğüs, sine, yürek;
herşeyin önü, başı, yukarısı.

şafâ (Ar.): Sahlık, temizlik, duruluk; zevk, gönül şenliği, neşe.

şafâ-yı câvidân (Ar., Far.): Ebedî zevk ve gönül huzuru.

şahâb (Ar.): Ashab. Hz. Peygamber’i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş kimseler. Kelime, vezne uydurmak endişesiyle 768. beyitte “şahâb” şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

şâhîb-devlet (Ar., Far.): Devlet ve ikbal sahibi olan, sultan; talihli, şanslı kimse.

şâhîb-dimâğ (Ar.): Akıl ve şuur sahibi.

şâhîb-kemâl (Ar.): Kemal sahibi, olgun.

şahîh (Ar.): Gerçek, doğru; halis, saf.

şahrâ (Ar.): Kır, ova, çöl.

sa’îd (Ar.): Mutlu, uğurlu.

sâkî (Ar.): Su veren, su dağıtan; içki meclisinde içki sunan.

şalât (Ar.): Namaz; dua, tazim, rahmet; Hz. Peygamber’i, bu arada ailesi ve ashabını tazim için *aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm* veya *sallallâhu aleyhi ve sellem* gibi dua cümlelerinden birini okuma.

şalavât (Ar.): *Salat* kelimesinin çoğulu olan şalavât, Hz. Peygamber ve ailesi ile ashabı için okunan dualara verilen isimdir.

şâlih / şâliha (Ar.): İyi, yararlı, dürüst, ahlaklı; imanında, amellerinde, ahlakında, söz ve fiillerinde doğru olan, Allah’ın emir ve yasaklarına riayet eden kimse.

şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem (Ar.): Hz. Peygamber’in manevi şahsiyetini selamlamak için kullanılan, “Allah’ın selamı onun üzerine olsun!” anlamındaki söz.

şaltanat (Ar.): Sultanlık, hükümdarlık; refah ve zenginlik.

şanem (Far.): Put.

Şarâ / Şâre (İbr.): Hz. İbrahim’in eşi ve Hz. İshak’ın annesi. *Kur’an-ı Kerim*’de ve hadislerde iman, iffet ve fedakârlık timsali bir kadın olarak gösterilir.

sarây (Far.): Saray; büyük konak.

sarây-ı sır (Far., Ar.): Sır, gizlilik sarayı.

şarrâf (Ar.): Sarraf; anlayan, değer veren.

şatvet (Ar.): Ezici kuvvet.

Sâve (Far.): İran’ın başkenti Tahran’ın 125 km güneybatısında bulunan, suyu oldukça tuzlu ve acı olan büyükçe bir göl.

Mecusiler tarafından kutsal sayılan bu göl, Hz. Peygamber'in doğduğu gece bir anda kurumuştur.

şavt (Ar.): Ses, sada; bağırma, çılgılık, haykırma.

şavt-ı Cebrâ'il (Ar.): Hz. Cebrail'in sadası, çılgılığı.

sâye (Far.): Gölge; koruma, sahip çıkma.

sâyebân (Far.): Gölgelek.

şâyim (Ar.): Oruç tutan, oruçlu.

şaykal (Ar.): Cilacı, cila aleti.

saykal-ı zîbâ (Ar., Far.): Güzel bir biçimde cilalanmış, parlatılmış.

sebzezâr (Far.): Yeşillik, çayır, bostan.

sebzi (Far.): Yeşille ilgili, yeşilli.

seher (Ar.): Tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit.

sehmânâk (Far.): Korkunç, korkutucu.

Selsebîl (Ar.): Tadı güzel, içimi kolay su. Cennette bir pınarın adı. *Kur'an-ı Kerim*'de "Bu orada bir pınardır ki adına Selsebîl derler." (İnsan, 76/18) şeklinde geçmektedir.

semâ' (Ar.): İşitme, duyma; makam ve nağme ile okunan dinî

metin ve ilahileri dinleme; raksetme, devran etme, dinlenen dinî musikinin etkisiyle coşup dönme.

şemâr (Ar.): Meyve.

semâvât (Ar.): Gökler.

semenzâr (Far.): Yasemin bahçesi.

sem' (Ar.): İşitme; dinleme, kulak.

şenâ (Ar.): Övme, övüş.

ser (Far.): Baş, kafa; başkan, reis; tepe; nihayet, son.

ser-â-ser (Far.): Baştan başa.

ser-güzeşt (Far.): Serüven, macera, birinin başından gelip geçen şey.

serîr (Ar.): Taht, yatacak yer.

serîr-i şehr-i dil (Ar., Ar., Far.): Gönül şehrinin tahtı.

sermedî (Far.): Daima, sürekli.

ser-mest (Far.): Sarhoş.

ser-nigûn (Far.): Baş aşağı olmuş, ters düşmüş.

ser-tâ-ser (Far.): Baştan başa.

ser-te-ser (Far.): bk. ser-tâ-ser.

server (Far.): Reis, başkan, ulu.

server-i âhîr-zamân (Far., Ar., Ar.): Âhir zamanın ulusu, başkanı; Hz. Muhammed.

serv (Far.): Koyu yeşil yapraklarını kışın dökmeyen, pek çok türü bulunan, daha ziyade mezarlıklara dikilen uzun ve ince bir ağaç.

serv-i revân (Far.): Yürüyen servi; uzun boylu sevgili. [*met.*] Hz. Peygamber.

ser-zümre-i mürğ-ı hoş-elhân (Far., Ar., Far., Far., Ar.): Güzel ve tatlı sesler çıkaran kuşların önderi, reisi. [*met.*] *Gül-efşân*'ın nazımı Muslihî kendisine böyle seslenmekte ve şairliğiyle övmektedir (773. beyit).

seyr (Ar.): Yürüme, yürüyüş; gezme; uzaktan bakma.

şîfât (Ar.): Vasıflar, nitelikler.

Sidre (Ar.): Arabistan kirazı; en yüksek makam, Sidretü'l-Müntehâ. Hz. Peygamber' in Miraç gecesi yanında ilahî sıralara mazhar olduğu ağaç veya makam. *Kur'an-ı Kerim*'de iki yerde geçen Sidre (Necm, 53/14, 16) İslam âlimlerine göre, cennetin sonunda bulunan, aşağıdan inen ve yukarıdan çıkan şeylerin nihayetlendiği, kendisinden sonra gayb, bilinmezlik âleminin başladığı en son sınırdır.

sîne (Far.): Göğüs, yürek.

sîret (Ar.): Bir kimsenin iç hâli, tavrı, ahlakı; sünnet, yol.

şubh-ı irâdât (Ar.): İradelerin, emirlerin sabahı.

şûret (Ar.): Biçim, görünüş, kıklık; tarz, yol, gidiş.

şûretâ (Ar.): Görünüşte.

sûsen (Far.): Susam.

sûznâk (Far.): Yakan, yakıcı; dokunaklı.

sücûd (Ar.): Secde etme.

sükker (Ar.): Şeker.

sünbül (Far.): Zambakgiller familyasından soğanla üretilen hoş kokulu bir süs bitkisi.

sündüs (Ar.): Parlak renkli, çiçekli, altın veya gümüş tellerle işlenmiş, nakışlı, ince ipek kumaş. Sündüs tabiri *Kur'an-ı Kerim*'de cennet elbiseleri tarif edilirken kullanılmış, cennet ehlinin bu kumaştan yapılmış elbiseler giyeceği belirtilmiştir (Duhân, 44/53).

sünnet (Ar.): 1. Güzel ahlak, iyi tabiat; âdet. 2. Hz. Peygamber'in söz, davranış, uygulama ve onayları. 3. Sünnet derisinin kesilme işlemi.

sürme-i â' yân-ı aşfiyâ (Far, Ar., Ar.): Takva ve kemâl sahiplerinin gözlerinin sürmesi.

süst (Far.): Gevşek, tembel.

süvâr (Far.): Ata binmiş.

-Ş-

şâb (Ar.): Genç, delikanlı, yiğit.

şâdî (Far.): Memnunluk, gönül ferahlığı.

şâh (Far.): Padişah, sultan.

Şâh-ı Cihân (Far.): Cihanın padişahı. [*met.*] Hz. Peygamber.

Şâh-ı Fahr-i Mümkinât (Far., Ar., Ar.): İmkânlar âleminin övücü olan padişah. [*met.*] Hz. Peygamber.

Şâh-ı Hicâz (Far., Ar.): Hicaz'ın şahı. [*met.*] Hz. Peygamber.

şâh-ı ricâl (Far., Ar.): Velilerin, Allah dostlarının şahı. [*met.*] Emir Sultan. *bk. Emîr Efendi.*

Şâh-ı Rûsûl (Far., Ar.): Resullerin şahı. [*met.*] Hz. Peygamber.

Şâh-ı Serverân (Far.): Reislerin, sultanların şahı. [*met.*] Hz. Peygamber.

Şâh-ı Sultân (Far., Ar.): Sultanların şahı, hükümdarı. [*met.*] Hz. Peygamber.

şâh-ı Yemen (Far., Ar.): Yemen sultanı.

şâh-bâz (Far.): Bir cins iri ve beyaz doğan; yiğit, şanlı, kahraman.

şâhid (Ar.): Tanık, şahit.

şâh-zâd (Far.): Hükümdar oğlu, prens.

şark (Ar.): Doğu.

şâyî' (Ar.): Duyulmuş, herkesçe bilinmiş.

şâz (Far.): Şad, sevinçli.

şâzumân (Far.): Sevinçli.

şecer (Ar.): Ağaç.

şefâ'at (Ar.): Bir başkasını desteklemek, yardımcı olmak; birinin bağışlanması için aracılık etmek. Ahirette günahkâr müminlerin affedilmesi ve günahı olmayanların daha yüksek derecelere erişmesi için peygamberlerin ve kendilerine izin verilenlerin Allah'a yalvarması.

şeffî (Ar.): Şefa'at eden.

Şeffî a'l-Müznibîn (Ar.): Günahkârların şefa'atçisi, Hz. Muhammed.

şeh (Far.): *bk. şâh.*

şeh-i şâhbâz-ı Kâf-ı lâ-mekân (Far., Far., Ar., Ar.): Mekânsızlık Kaf'ının doğanlarının şahı. [*met.*] Hz. Cebrail.

Şeh-i Şehr-i Şerî'at (*Far., Far.,Ar.*): Şeriat şehrinin şahı; Hz. Peygamber.

şehâ (*Far.*): Ey şah!

şehâdât (*Ar.*): Şahitlikler.

şehd (*Ar.*): Bal.

şehîd-i 'ışk (*Ar.*): Aşk şehidi.

şehriyâr (*Far.*): Padişah, hükümdar.

şeksüz (*Ar., T.*): Şüphesiz, tereddütsüz.

şems (*Ar.*): Güneş.

şemsvâr (*Ar.,Far.*): Güneş gibi.

şerh (*Ar.*): Açma, ayırma, yarma.

şerî'at (*Ar.*): Doğru yol; büyük ve aydınlık cadde; herhangi bir dinin hükümlerinin tamamı. *Kur'an-ı Kerim* ve Hz. Peygamber'in tarif ettiği ve bildirdiği yol.

şerm (*Far.*): Utanma.

şermsâr (*Far.*): Utangaç.

şes (*Far.*): Altı sayısı.

şevk (*Ar.*): Şiddetli arzu, keyif, neşe; ışıık.

şevk-i sermedî (*Ar.,Far.*): Devamlı, tükenmeyen neşe.

şevket (*Ar.*): Büyüklük, azamet.

şeyh (*Ar.*): Yaşlı adam, ihtiyar.

şikâr (*Far.*): Av.

şîrîn (*Far.*): Tatlı, sevimli.

şîrîn-haber (*Far., Ar.*): Güzel, sevinçle haber.

Şît (*İbr.*): *Tevrat*'a göre Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın üçüncü oğludur. Hz. Şît, babasına benzeyen bir çocuk olarak Habil'in katlinden beş sene sonra doğmuş ve 912 yaşında vefat ederek Ebu Kubeys dağına babasının yanına defnedilmiştir. Hz. Şît, ölünceye kadar Mekke'de ikamet etmiş, babasına inen suhufu bir araya getirmiş, kendisine de 50 yaprak nazil olmuştur. Kâbe'yi ilk defa taştan bina eden de odur.

şu'levâr (*Ar.,Far.*): Alev gibi.

şükûfe (*Far.*): Çiçek.

-T-

tâ (*Far.*): Kadar, dek, değin.

ta'accüb (*Ar.*): Şaşırma, hayrete düşme.

ta'âm (*Ar.*): Yemek, aş.

tâ'at (*Ar.*): Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibadet etme.

tâb (*Far.*): Güzellik; güç, kuvvet; parlaklık.

tabîb (*Ar.*): Hekim, doktor.

tabîb-i cân u dil (*Ar., Far., Far.*): Gönün ve canın tabibi. [*met.*] Hz. Peygamber.

tâc (Ar.): Taç.

tağtağa (Ar.): (← a. dâğdâğa) Gürültü, patırtı, beyhude telaş ve ıstırap.

tahiyyât (Ar.): Selamlar, hayır dualar.

taḥkîk (Ar.): Doğru olup olmadığının araştırma.

taḥsîn (Ar.): Güzel bulmak, beğenmek.

taḥsîn-i şehâ (Ar., Far.): Ey şah(lar)ın beğendiği!

tâḫ (Ar.): Bina kemeri; kubbe, kümbet.

Ṭâḫ-ı Kistrâ (Ar.): Kistrâ'nın, padişahlar padişahının kemeri. Ṭâḫ-ı Kistrâ, ilk olarak Sasanî hükümdarı I. Şâpûr (M 241-272) tarafından yaptırılmış ve Enûşirvân lakabıyla tanınan I. Hüsrev (M 531-579) tarafından genişletilmiştir. Bu yapı, Hz. Peygamber'in doğduğu gece yıkılmıştır.

ṭâḫat (Ar.): Güç, kuvvet.

taḫdîr (Ar.): Beğenme; değer biçme; Allah'ın ezelde olmasını istediği şeyler.

ṭal'at (Ar.): Yüz, surat, çehre; güzellik.

ta'lik (Ar.): Asma, asılma; as-kıda bırakma.

târ ü mâr (Far.): Dağınık, perişan, karmakarışık.

tarḥ (Ar.): Atma, bırakma.

taşavvuf (Ar.): Sözlükte “yün giymek, saf olmak, ilk safta bulunmak” anlamlarına gelen taşavvuf, dinî bir terim olarak kötü huyları terk edip güzel huylar edinmek, kimseden incinmeyip kimseyi incitmek, Hakk'ın seni sende öldürüp kendisiyle diriltmesi, her an Hak ile birlikte ve O'nun huzurunda olma hâlî, kişiye Allah'ı görüyormuşçasına ibadet etme şuur ve zevki kazanma yolunu gösteren ilim şeklinde tanımlanabilir. Tasavvufu hayat tarzı olarak benimseyenlere *sûfî* ya da *mutasavvîf* denir.

taşdîk (Ar.): Onay, doğrulama, gerçek olduğunu söyleme.

ṭavâf (Ar.): Etrafını dolaşma; hacıların hac esnasında Kâbe'nin etrafını usulüne uygun olarak yedi kez dönmeleri; kutsal bir yeri ziyaret etme.

Ṭâvus (Ar.): Sülüngiller familyasındandır. Türk kültüründe *Tanrı kuşu*, *alakuş*, *gelin kuşu* olarak da bilinir. Doğru kültüründe sıkça anılan kuşlardan olan tavus, görenleri hayrette bırakan güzelliğine binaen *cennet kuşu* olarak da anılır.

tayr (Ar): Kuş.

ta'zîm (Ar): Saygı gösterme; hürmet etme.

te'âlâ (Ar): “Şan, şeref ve hü-kümranlığı yüce olsun!” anlamına gelen ve tazim bildiren bu söz, Allah'ın büyüklüğünü ve kudsîyetini ifade etmek için kullanılır.

tebessüm (Ar): Gülümseme.

tecellî (Ar): Ortaya çıkma, görünme. Tasavvufta tecellî, gayb-tan gelen ve kalpte ortaya çıkan nurlar; Allah'ın isim ve sıfatlarıyla sûfinin kalbinde tezahür etmesi anlamlarına gelir.

tecrîbe (Ar): Tecrübe, deneme.

tehlîl (Ar): Düşman üzerine atılıp sonra korkudan kaçmak anlamına gelen tehlîl, bir dinî terim olarak *lâ ilâhe illâllah* (Allah'tan başka ilah yoktur.) tevhîd cümlesini söylemek demektir.

telkîn-i imân (Ar): Bir kimseyi İslam dinine girmeye davet etmek.

terfîbât (Ar): Düzen, düzenleme.

tesbîh (Ar): *Sübhânallah* diyerek Allah'ı tazim etme.

Tesnîm (Ar): Cennet ırmaklarının en üstünü. Allah'a yakın olan

kullar sadece bu pınardan içeceklerdir (*bk. Kur'an-ı Kerim, Muttaffîfîn 83/25-28*).

teşvîş (Ar): Karıştırma, bulandırma, karmakarışik etme.

tevâzu' (Ar): Alçak gönüllülük.

tıfl (Ar): Küçük çocuk.

tınâb (Ar): Kaziğa bağlanan çadır ipi.

tîğ (Far): Kılıç.

tîmâr (Far): Bir şeyin devamı için yapılan hizmet, bakım; yarıya, insana, hayvana, bitkiye bakma.

tîz (Far): Tez, çabuk.

tuğyân (Ar): Taşma, taşkınlık; azgınlık.

tulû' (Ar): Doğma, doğuş.

Tûr (Ar): Dağ; Tûr-ı Sinâ, Cebel-i Tûr, Tûr-ı Musa. Sina yarımadasında bir dağın adı. Hz. Musa bu dağda Allah ile konuşup O'nun tecellisine mazhar olmuş ve *Tevrat* kendisine bu dağda verilmiştir.

turrâc: (← Ar. dürrâc) Eti gevrek keklik cinsinden bir kuş, çil kuşu, turaç.

tûtî (Far): Dudu kuşu, papağan.

tûtî-i mısr-ı feşâhat (Far., Ar., Ar): Güzel ve etkileyici söz söyleme ülkesinin papağanı.

[*met.*] Muslihî metinde şairlik kudretiyle böyle övünüyor.

-U-

uht (Ar): Kız kardeş.

‘Ukâb (Ar): Karakuş, kartal, tavşancıl kuşu. Hz. Peygamber’in savaşlarda kullandığı sancaklardan birinin adı.

‘ukûl (Ar): Akıllar, zihinler.

‘ulûm (Ar): İlimler, bilgiler.

‘urûc (Ar): Yukarı çıkma, yükselme.

‘uşşâk (Ar): Âşıklar.

‘uzv (Ar): Organ.

-Ü-

üftâde (Far): Düşmüş, biçare; âşık.

ümîz (Far): Umut, umma, arzu, rica.

ümmet (Ar): Bir peygambere inanıp bağlanan topluluk; cemaat, kavim, taife.

ümmetî (Ar): “Ümmetim!” anlamındaki bu sözü, ümmetine son derece düşkün, şefkatli ve merhametli olan Hz. Peygamber; doğduğu anda, bütün hayatı boyunca ve vefat ederken tekrarlamıştır. Ahirette de ümmetinden

bir kısmının cehenneme gireceğini duyduğu anda secdeye kapanıp “ümmetî, ümmetî” (ümmetim, ümmetim!) diyecek ve onlar affedilmeden başını secdeden kaldırmayacaktır.

ümmet-i Fahrü'l-enâm (Ar): Bütün yaratılmışların, insanların kendisiyle iftihar ettiği Hz. Peygamber’in ümmetinden olanlar, Müslümanlar.

ümm (Ar): Anne.

Ümmü Hânî (Ar): Hz. Peygamber’in amcasının kızı olan meşhur sahabe. Babası Ebû Tâlib, annesi Fatıma binti Esed, kardeşi Hz. Ali’dir. Miraç hadisesi Peygamber’imiz, Ümmühânî’nin evinde misafirken gerçekleşmiştir. Vefatı 50/M 670’ten sonradır.

Ümmü'l-habîb (Ar): Hz. Peygamber’in annesi Hz. Âmine. Babası Vehb b. Abdülmenaf, annesi Berre bint Abdüluzzâ’dır. Doğum tarihi bilinmemektedir. Çok genç yaşta Hz. Abdullah’la evlenmiş ve bu evlilikten Hz. Peygamber dünyaya gelmiştir. Hz. Âmine, Hz. Peygamber altı yaşındayken M 576 veya 577’de Medine’den Mekke’ye dönerken Ebvâ’da vefat etmiş ve oraya defnedilmiştir.

Ümmü Ma'bed (Ar.): Künyesi Ümmü Ma'bed Âtike bint Hâlid el-Huzâiyye olan kadın sahabi. Huzâa kabilesinin Kâ'boğulları koluna mensuptur. Kocası Temîm b. Abdüluzzâ ile birlikte Mekke ve Medine arasındaki Kudeyd köyünde yaşayan Ümmü Ma'bed; yardımseverliği, cömertliği ve isabetli hükümleri ile tanınmıştır. Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicreti esnasında gerçekleşen cı-lız koyunun süt vermesi mucizesi ile meşhur olmuştur. Bu mucize hem Muslihî tarafından *Gül-efşân*'da hem de diğer bazı mevlidlerde anlatılmaktadır. Ümmü Ma'bed'i İslam medeniyeti açısından önemli kılan bir diğer husus ise Hz. Peygamber'in hilyesini fasih bir biçimde nakletmesidir. Onun bu nakli Hz. Ali'nin ve Hind b. Ebû Hâle'nin anlatımlarıyla günümüze kadar gelmiştir. Vefat tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte Hz. Osman'ın hilafeti zamanına kadar yaşadığı tahmin edilmektedir.

Ümmü Seleme (Ar.): Hz. Peygamber'in zevcelerinden, Müslümanların annelerinden olan Ümmü Seleme'nin asıl adı Hind'dir. 58/M 677-78 veya

59/M 678-79'da Medine'de vefat etmiştir. Okuma bilen, ancak yazma bilmeyen Ümmü Seleme, fıkıh ilmindeki müktesebatı ile tanınmış ve pek çok hadis rivayet etmiştir.

-V-

vâ (Ar.): “Vah, yazık!” anlamlarında olup esef, hayır, hasret gibi kelimelerle birlikte kullanılır.

Vâcid (Ar.): Vücuda getirici, getiren; varlıklı, zengin. Esmâü'l-Hüsna'dan olan Vâcid; zengin, hiçbir şeye muhtaç olmayan, bütün varlıkların sahibi, her şeye gücü yeten, kendisine hiçbir şey gizli olmayan Allah demektir.

va'de (Ar.): Bir iş için önceden belirtilen zaman; ecel.

vâh (Ar.): Vah, yazık!

vahş (Ar.): Yabani, ürkek, insandan kaçan hayvan.

vâkuf (Ar.): Bilen, haber sahibi.

vâkı' (Ar.): Vuku' bulan, olan; mevcut ve var olan; geçmiş olan, geçen.

vakt (Ar.): Vakit, zaman; fırsat.

vakt-i mevt (Ar.): Ölüm zamanı.

va'llâhu â'lem (Ar.): “En doğrusunu bilen Allah'tır.” anlamında bir söz.

vaz' (*Ar.*): Koyma, konulma.
vech (*Ar.*): Yüz, çehre, surat; üst, satıl, yüz.
vech-i hasen (*Ar.*): Güzel yüz.
vehhâc (*Ar.*): Çok parıltılı.
vehm (*Ar.*): Kuruntu, yersiz korku; şüphe, tereddüt.
velî (*Far.*): Velakin, ama, fakat.
verd (*Ar.*): Gül.
ve's-şalât (*Ar.*): *bk.* eş-şalâtu ve's-selâm.
v'ey (*Far.*): “Ve ey!” yerinde “Ey!” karşılığı olarak şiirde kullanılır.
Veyl(ün) (*Ar.*): Cehennemde kâfirlerin onun dibine varmak için kırk yıl aşağı düşecekleri irinle dolu bir vadinin adı. (708)
vişâl (*Ar.*): Kavuşma, ulaşma; sevdiğine kavuşma.
vuşlat (*Ar.*): *bk.* vişâl.
vuşlat-ı dizâr-ı yâr (*Ar., Far., Far.*): Sevgilinin yüzüne kavuşma, sevgiliyi görme.
vücûd (*Ar.*): Bulunma, var olma; insan veya hayvan gövdesi.

-Y-

yâ (*Ar.*): “Ey, hey!” manasında nida bildirir.

yâ (*Far.*): O hâlde, öyleyse; ya da.

yâd (*Far.*): Hatırlama, anma; hatır, gönül.

yâdigâr (*Far.*): Bir kimseyi veya nesneyi hatırlatan şey, hatıra.

Yahûdî (*Ar.*): Hz. Musa'nın dinine mensup olan.

Yakîn (*Ar.*): Allah'ın Nûr-ı Muhammedî'den yarattığı dört dallı ağacın ismi. Cenab-ı Hak, Hz. Peygamber'in ruhunu bu ağacın üzerine koymuş, ruh da kırk bin sene bu ağacın üstünde Allah'ı tesbih etmiştir.

yakîn (*Ar.*): Kesin bilgi.

yakînî (*Ar.*): Şüphe edilmeyecek bilgiye ait, onunla ilgili.

yâkût (*Ar.*): Değerli bir süs taşı.

yâr (*Far.*): Dost, sevgili, tanıdık.

yâr-ı cân (*Far.*): Can dostu.

yârâ (*Far.*): “Ey dost, ey sevgili!” anlamlarında nida bildirir.

yaş-ı hasret (*T., Ar.*): Hasretten dolayı dökülen yaş.

ye (*Far.*): O hâlde, öyleyse; ya da. *bk.* yâ.

yegâne (*Far.*): Biricik, tek.

Yehûd (*Ar.*): Hz. Yakub'un oğlu Yahuda'nın soyundan gelenler, İsrailoğulları; Hz. Musa'nın dinine mensup olan, Yahudi.

yetîm (Ar.): Babası ölmüş çocuk.

yevmü't-telâk (Ar.): Buluşma günü. *Kur'an-ı Kerim*'de kıyamet günü için kullanılan tabirlerden biridir (Mü'min, 40/15).

-Z-

za'ferân (Ar.): Güzel kokulu bir tür çiçek, safran.

zâhib (Ar.): Giden, gidici; bir fikre veya zanna uyan, kapılan.

zâhide (Ar.): Borç olan ibadetlerden ve asli vazifeleri dışında dünyevi her şeyden elini eteğini çekmiş, muttaki kadın.

zâhir (Ar.): Görünen, açık, meydana.

za'ım (Ar.): Yara.

zahr (Ar.): Arka, sırt.

za'îf (Ar.): Zayıf, güçsüz.

za'îfe (Ar.): Zayıf, kuvvetsiz, güçsüz kadın.

zâr (Far.): Ağlayan, inleyen; dermansız, zayıf.

zâr u zâr (Far.): Yanık yanık, ağlaya ağlaya.

zât (Ar.): Kendi; asıl, öz, cevher; saygıya değer kimse.

zât-ı enver (Ar.): Çok nurlu, çok güzel kimse. [*met.*] Hz. Peygamber.

zât-ı pâk (Ar.,Far.): Temiz, mübarek kimse.

zât-ı Rahmân (Ar.): Rahman'ın, Cenab-ı Hakk'ın zatı, kendisi.

zaymerân (Ar.): Reyhan cinsinden fesleğen denilen bitki.

zebûn (Far.): Zayıf, güçsüz, aciz, düşkün.

zehre (Far.): Öd, safra; yiğitlik, cesaret.

zemîn (Far.): Yer, yeryüzü.

zemîn tâ âsumân (Far.): Yerden göğe kadar.

zerrât (Ar.): Zerrelere.

zerre (Ar.): Pek ufak parça.

zevk (Ar.): Eğlence; manevi haz.

zevk-i şevk-i Mustafâ (Ar.): Hz. Peygamber'e duyulan muhabbetten kaynaklanan neşe, manevi haz.

zî (Ar.): Arapçada "sahip" manasına gelen ve birleşik kelimeler yapan bir edat.

zî-aceb (Ar.): Şaşkınlık verici.

zihî (Ar.): Ne güzel, ne iyi, afe-rin!

zillet (Ar.): Hakirlik, alçaklık.

zî-mu'cizât (Ar.): Mucizeler sahibi. [*met.*] Hz. Peygamber.

zîrâ (Far.): Çünkü, şundan dolayı ki.

Ẓü'l-celâl (Ar.): Celal, ululuk sahibi olan Allah.

zûlf (Far.): Yüzün iki yanından sarkan saç lülesi, sevgilinin saçı.

zümre (Ar.): Cemaat, topluluk, bölük, takım, cins.

ARKAİK TÜRKÇE KELİMELER SÖZLÜĞÜ

-A-

ağ: Ak, beyaz; duru, berrak.

ağsır-: Aksırmak.

al: Hile, düzen. (605)

anca: O kadar, öyle.

anda: Orada; onda, o konuda; oraya; o zaman.

andağı: Oradaki, o yerdeki, ondaki.

añıl añıl: Yavaş yavaş.

aru: 1-Temiz, pâk, saf. 2-müberra, beri. 3-Güzel, parlak.

aruğ: Zayıf, cılız.

aruğ: *bk.* aruğ.

aşşı: Yarar, çıkar, kazanç, kâr.

ayağ: Ayak; basamak; yarım arşın veya 30,5 cm uzunluğundaki ölçü birimi.

ayru: Ayrı.

azın azın: Azar azar, yavaş yavaş, az az.

azucuk: Azıcık.

-B-

balçuk: Balçık, batakılık.

bayağı: Önceki, eskisi, eski; eskisi gibi.

berü: Bu yana, buraya, beriye, beri.

bıñar: Pınar, çeşme.

bigi: Gibi.

bilesince: Beraberinde, yanında, birlikte.

Bir ü Bar: Bir ve var (olan Allah).

bitük: Tam, bütün.

budağ: Budak, dal.

budağlı: Budağı olan.

buğur: Bundan sonra, şimdi, bu kez, bu defa.

buñar: *bk.* bıñar.

buncılayın: Bunun gibi, böyle.

buğag: *bk.* budağ.

-Ç-

çağır-: Bağırarak, haykırmak.

çağ: Ta, tam, tamam; sırf, sade, yalnız, saf.

çalıcılık: Çalgıcılık.

çıgır-: Bağırarak, haykırmak.

-D-

deg-: Ulaşmak, erişmek, isabet etmek.

degme: Her, her bir, herhangi bir; beğenilmiş, seçilmiş.

der: Ter.

derle-: Terlemek.

di-: Demek, söylemek.

ditre-: Titremek.

diyü: Diye.

dürlü: Türlü, çeşitli.

düş-: Vaki olmak; konmak, nüzul etmek; yıkılmak.

düzen-: Süslenmek.

-E-

el götür-: el çekmek, vazgeçmek.

esen: Sağ salim, rahat.

eyle-: yapmak, düzenlemek, inşa eylemek; demek, söylemek; tayin etmek. (53. beyit)

eyt-/eyd-: Söylemek, demek, anlatmak.

eyü: İyi.

-G-

geyür-: Giydirmek.

girü: Yine, tekrar, sonra; artık; başka.

gökçek: Güzel, sevimli, hoş.

güni: Kıskançlık, haset. (388. beyit)

-H-

ha gitmek: Durmadan, sürekli, aceleyle gitmek.

-I-

ıpsısacak: Çok sıcak.

ır-: Ayırmak; ayırmak, uzaklaştırmak.

ıssı: Sahibi.

-İ-

ilt-: İletmek, yerine ulaştırmak, götürmek.

imdi: Şimdi, artık, öyleyse.

incik: Dizkapağı ile topuk arasındaki kısım, baldır.

irte: Ertesi, gelecek sabah, yarın.

iş-bu: İşte bu, bu.

-K-

kaçan: Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, nasıl.

kamu: Bütün, hep, herkes.

kanda: Nerede, nereye.

kanğı: Hangi.

kanı: Hani, nerede.

kankı: *bk.* kanğı.

karañu: Karanlık.

karavaş: Cariye, hizmetçi.

karındaş: Kardeş.

katı: Çok, çok fazla.

kaygu: Üzüntü, telaş, tasa.

kaygulu: Üzüntülü, telaşlı, tasalı.

kend'özin: Kendisi.

key: Çok, pek çok, iyice.

kıgrı: Çağırarak, davet etmek, seslenmek.

kızlık: Kıtlık, pahalılık; kurak giden yıl.

kiçi: Küçük.

kimsene: Kimse.

koç-: Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak.

koñşı konum: Konu komşu, bütün komşular.

küskütük: Kütük gibi, kaskatı.

-M-

muştıla-: Müjdelemek.

muştuluk: Müjde, müjdelik, müjde bahşişi.

-N-

nem-ki: Neyim ki.

nesne: Şey, nesne; bir şey, hiçbir şey.

-O-

od: Ateş.

oğlan: (Erkek olsun, kız olsun) Evlat; erkek çocuk.

oğlancuğ: Küçük çocuk.

ol-dem (T., Far.): O zaman, o vakit.

ol-kadar: O kadar.

oran: Ölçü, nispet, had, tahmin.

otar-: Hayvanı yaymak,
otlatmak.

-Ö-

öñdin: Önce, ilk önce, önceden,
önden.

örü: Otlak, mera, çayır.

öyün: Öğün, bir vakitte yenilen
yemek.

öz: Nefis, zat, kendisi.

-P-

pusu: Pusu. [*met.*] Korku,
kaygı, endişe.

-S-

şacı: Kimi düşün ve
şenliklerde ortaya saçılması
gelenek olan inci, para, şeker,
tahıl gibi şeyler.

şal-: Göndermek; bırakmak,
salıvermek; yaymak, sermek;
koymak, bırakmak.

şalın-: Atılmak, hücum etmek.

sekirden: Uca kemiği, pöç;
sağrı, kaba et.

semir-: Tavlanmak, şiş-
manlamak.

semri-: *bk. semir-*

sep-: Serpmek, saçmak.

şığa-: Sıvamak, okşamak, mes-
hetmek.

şın-: Kırılmak, parçalanmak.

şovuk: Soğuk.

-Ş-

şimden-girü: Bundan sonra,
bundan böyle, artık.

şol: Şu, o.

-T-

tağ: Dağ.

tağla-: (← *Far. dâğ*) Dağlamak;
akan kanı durdurmak, iltihabı
önlemek için vücudun bir bölü-
münü kızgın demirle yakmak;
acıyı yüreğine işlemek.

şam: Cehennem.

taña kıl-: Şaşakalmak,
donakalmak.

tañla-: Hayret etmek, şaşmak.

tapu: Huzur, nezd, makam, kat.

taş: Dışı.

taşra: Dışarı.

toğrı: Doğru.

toksan: Doksan.

toķu-: Vurmak, birbirine geçirmek; çakmak.

toķuş-: Çarpışmak.

tolab: Dolu dolu, bol bol.

toy-: Doymak.

toyla-: Ziyafet vermek, yedirip içirmek, ağırlamak.

tulun-: Kaybolmak, görünmez olmak; batmak, gurup etmek.

tur-: Ayağa kalkmak, kıyam etmek.

turı gel-: Kıyam etmek, ayağa kalkmak.

tuş ol-: Yönelmek; isabet etmek; nail olmak.

-U-

ulal-: Büyümek, yetişmek, yaşanmak.

ulu: Zengin; ağır; çok büyük; şerefli, saygıdeğer.

ur-: Vurmak, çarpmak; vazetmek, koymak; sürmek.

urun-: Giyinmek; takınmak; konulmak.

uş: İşte, şimdi; çünkü; ancak.

uşda: İşte.

utul-: Oyunda yenilmek, kaybetmek.

uyuķ: (Kelime, *Tarama Sözlüğü*’nde "ويوك/üyük/hüyük" şeklindedir.⁴⁵⁶) Bostan korkuluğu, oyuk.

-Ü-

ügrü-: Sallamak.

ün: Ses, yüksek ses, nida, avaz.

ürü-: (Köpek) havlamak (532. beyit).

üş-: Üşüşmek, topluca gelmek, toplanıvermek.

-Y-

yabrag: Yaprak.

Yaşan-: Meyletmek, dayanmak, niyet etmek; karargâh edinmek.

yılduz: Yıldız.

⁴⁵⁶ Cem Dilçin, *age.*, s. 237.

yig: Daha iyi, üstün; kuvvetli, baskın.

yît: Yetişmek, ulaşmak, vasil olmak.

yügür-: Koşmak, hızlı gitmek.

yüklü: Gebe, hamile.

KAYNAKÇA

Abamor, Semra Nur. *20. Yüzyıldan Bir Dîvan Edebiyatı Esintisi Mevlîd-i Nebvî Kürkçüzâde Osman Remzi*, Erkam Yay., İst., 2015.

Abdî. *Mevlûdü'n-Nebî* (Yazma), Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Bölümü SA 184.

Abdulkadiroğlu, Abdülkerim. "Âkif Mevlidi Yahut Kadınlar Mevlidi" *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: Dr. Himmet Biray Özel Sayısı*, 1999, s. 404-437.

Abdulkadiroğlu, Abdülkerim. *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân (İsmail Belîğ-Bursalı)*, Ank., 1998.

Abdullah Es'ad el-Balıkesrî. *Mevlûdü's-Şerîf*, Balıkesir Vilayet Matbaası, Balıkesir, 1342.

Açıkgöz, Namık. "İrşâdî Baba'nın Mevlîd'i" *Journal of Turkish Studies – Türklük Bilgisi Araştırmaları: Hasibe Mazioglu Armağanı III*, 1999, s. 1-63.

Ahmed Tevfik. *Nebe'ü'l-Münîf fî Mevlîdî's-Şerîf*, İst., 1288.

Ahmed. *Mevlîd* (Yazma), Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 112 (Eski Kayıt No.: Selim Ağa-Kütüphane-i Cedid 1642).

Ahterî Mustafa Efendi, *Ahterî-i Kebir* (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Akay, Necmettin. *Mehmed Hevâyî'nin Mevlûdü Hayri'l-Enbiyâ'sı (İnceleme ve Metin)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., İst., 2014.

Akd-i Fahr-i Kâ'inât min Hadîceti'l-Kübrâ, bas. yeri yok, 1306.

Âkif (Bursalı), *Mevlid* (Yazma-1), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Âkif (Bursalı), *Mevlid* (Yazma-2), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Akkuş, Mehmet. “Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî (Salâhî) ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C II, *DİB Yay.*, Ank. 2016, s. 481-510.

Akpınar, Hüseyin. “Siverekli Yusuf Sami Efendi’nin Mevlid’i ve Şanlıurfa Yöresinde İcrâsı”, *Kültür Coğrafyamızda Hz. Muhammed Uluslararası Sempozyum (Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlar)*, Adapazarı, 7-8 Mart 2009, C I-II, Ank., 2011.

Akpınar, Hüseyin. *Urfâ’da Mevlid ve İlâhîler*, Şanlıurfa Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Yay., Ank., 2014.

Aksoy, Hasan. *Şemseddin Sivasî, Hayatı, Eserleri ve Mevlidi: Tenkitli Neşir* (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., İst., 1984.

Aksoy, Hasan. “Mevlid”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., C 6, İst., 1986, s. 315-319.

Aksoy, Hasan. “Mevlid-i Nebîler ve Türk Edebiyatında Mevlidler”, *İslami Edebiyat*, C 2, S 1, 1989, s. 10-11.

Aksoy, Hasan. “Türk Edebiyatında Mevlidler”, *Türkler* (Editörler: Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C 11, Yeni Türkiye Yay., Ank., 2002, s. 758-761.

Aksoy, Hasan. “Mevlid (Türk Edebiyatı)”, *DİA*, C 29, İst., 2004, s. 482-484.

Aksoy, Hasan. “Eski Türk Edebiyatı’nda Mevlidler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi Eski Türk Edebiyatı I*, 2007, C V, S 9, Bahar 2007, s. 323-332.

Aksoy, Hasan. “Şemseddin Sivasî ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C II, *DİB Yay.*, Ank., 2016, s. 261-354.

Aksu, Aslıhan. *Keşfi Çelebi ve Mevlid'i: İnceleme-Metin*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Ordu, 2013.

Alıcı, Lütfü. *İhramcızade İsmail Hakkı Toprak Efendi Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri*, Somuncu Baba Araştırma Vakfı, Ank., 2001.

Alıcı, Gülcan Tanıdır. *Mevlid – Mar’âşî Kurrâ-zâde Nâdirî (Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri)*, Ukde Yay., Kahramanmaraş, 2009.

Alparslan, Yaşar; Alıcı, Gülcan Tanıdır. *Zübdetü'l-Âsâr fî Mevlidi'n-Nebiyyi'l-Muhtâr (Çeviri Yazı-Sözlük-Tıpkıbasım)*, Ukde Yay., Kahramanmaraş, 2012.

Alpay, Bedri. *Urfa Şairleri I*, Dal Yay., Şanlıurfa, 1986.

Altuntaş, İsmail Hakkı. *Gavs'ül Âzam İhramcızâde Hacı İsmail Hakkı Toprak Sivasî*, Gözde Matbaacılık, İst., 2009.

Âşık Molla Rahim. *Mollâ Rahim'in Yeni Mevlûd-î*, Gürçan Matbaası, Konya, 1965.

Âşık Molla Rahim'in Eşsiz ve Coşkun Şiirleri (Yedi Eser Bir Arada), Ocak Matbaası, Konya, 1985.

Âşık Paşa, *Garib-nâme* (haz.: Kemal Yavuz), C II/1, *TDK Yay.*, İst., 2000.

Âşık, Nazan. “Edirne Müftüsü Mehmed Fevzi Efendi'nin İcmâlû'l-Kelâm Adlı Mevlidi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C6, S26, Bahar 2013, s. 77- 91.

Ateş, Ahmed. *Süleyman Çelebi: Vesiletü'n-Necât-Mevlid*, TTK Yay., Ank., 1954.

Atik, Hikmet. “Yusuf Sâmi efendi ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), CIII, DİB Yay., Ank., 2016, s. 291-315.

Ayan, Gönül. "Özbek Şairi Halveti: Eserleri ve Mevlid'inden 'Yahya Nebi Aleyhi's-Selam'ın Şehid Bolganlarının Beyanı' İsimli Mesnevisi", *Turkish Studies*, C4, S7, 2009, s. 133-145.

Ayan, Hüseyin. “Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necat'ı ile Halveti'nin Mevludü'n-Nebi'sine Kısa Bir Bakış”, *Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslar Arası Sempozyumu Bildiriler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Almatı, 21-23 Mayıs 2007, s. 39-44.

Aymutlu, Ahmet. *Süleyman Çelebi'nin Hayatı ve Eserinin Edisyon Kritiği* (Mezuniyet Tezi), İstanbul Üniversitesi, İst., 1945.

Aymutlu, Ahmet. *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif*, MEB Yay., İst., 1995.

Ayıntablı Felekzâde Ahmed b. Hamza. *Kitâb-ı Tafsîl-i Tarikati'l-Mukarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'in*, Darü't-Tıbaati'l-Âmire, İst., 1269.

Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yay., İst., 2011.

Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-‘Ârifîn, Esmâ'ü'l-Mü'ellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn*, II C, İst., 1951.

Bay, Fatih. *Sabayi Mevlid (Giriş-Transkripsiyonlu Metin-Gramatikal Dizin)*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Niğde, 2003.

Bayak, Cemal. “Ubeydullah Dede ve Mevlidi: Risâle fi Evsâfi'n-Nebiyi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S35, İst., 2012, s. 1-16.

Baybara, Neriman. *Kureyşî-zâde Mehmed Fevzî Efendi, Hayatı ve Eserleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ank. Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens., Ank., 2007.

Baykal, Kâzım. *Süleyman Çelebi ve Mevlid* (Yay. haz.: Kadir Atlansoy), Bursa Eski Eserleri Sevenler Kurumu, Bursa, 1999.

Bektaş, Ekrem. "Diyarbakırlı Kâmî ve Mevlid'i." *Turkish Studies Türkoloji Araştırmaları* (Prof. Dr. Gürer Gülsevin Armağanı), Volume 6/1 Winter 2011, s. 755-835.

Bilge, Bestami. *Celâl Muhibbî Mevlidi: Tuhfetü'l-Hakîr (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Kırşehir, 2014.

Bilgin, Azmi. "Das Dağâyık al-Ĥakâyık von Cefâyî", *Meterialia Turcica*, Band XXIII, Göttingen, 2002, s. 111-118.

Bilgin, Azmi. "Cefâyî'nin Dekâyıku'l Hakâyık'ı ve Mevlid Türü Eserlerle İlgisi", *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C34, S34, İst., 2006, s. 33-41.

Bilgin, Orhan. *Merzifonlu Dedezâde Mehmed Hilmî - Külliyyât, İst.*, 1984.

Brockelmann, Carl. *Geschichte Der Arabischen Litteratur*, Zweiter Supplementband, CII, Leiden, 1938.

Bursalı Lamiî Çelebi, *Mevlidü'r-Resûl* (haz.: Süleyman Eroğlu), Bursa Kültür A.Ş. Yay., Bursa, 2011.

Bursalı Mehmed Tâhir, *Ahlâk Kitaplarımız*, Necm-i İstikbâl Matbaası, İst., 1325.

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzî Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi* (hazl.lar: Mustafa Tatçı, Cemâl Kurnaz), Ank., 2000.

Canım, Rıdvan. *Latîfî Tezkiretû'ş-Şu'arâ ve Tabsîratû'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, AKM Yay., Ank., 2000.

Canım, Rıdvan. "Erzurumlu Ketenci-zâde Mehmet Rüşdî Efendi ve Mevlidi" *Edebiyat ve Dil Yazıları: Mustafa İsen'e Armağan (haz.lar: Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker)*, Ank., 2007, s. 83-88.

Canım, Rıdvan. *Divan Edebiyatında Edebî Türler*, Grafiker Yay., Ank., 2010, s. 136-137.

Ceyhan, Âdem. "Süleyman Nahîfî'nin Mevlidü'n-Nebî Mesnevisi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Ens. Dergisi*, S 14, Erzurum, 2000, s. 89-141.

Ceyhan, Âdem. "Sivaslı Şair Ahmed Fehmi ve Mevlidi", *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, 27-30 Ekim 2008, Sivas 2009, C 1, s. 577-619.

Ceyhan, Âdem. "Ahmed İzzet Paşa ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyatı (ed.: Bilal Kemikli)*, CIII, DİB Yay., Ank., 2016, s. 21-36.

Çağlayan, Nagihan. "İstanbul Şeyh Mehmed Hayrî ve Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn'i", *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C39, S2, s. 265-292.

Çağmar, M. Edip. *Edebî Açından Arapça Mevlidler*, İlahiyat Yay., Ank., 2004.

Çaldak, Süleyman. "Veysî, Üveys Çelebi, Üveys b. Mehmed", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=deta y&detay=2843> (Son Erişim Tar.: 10.08.2018)

Çayan, Adem. “Molla Yoldaş Hılveti ve Çağatayca Mevlidi”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 5, S 10, Aralık 2015, s. 345-360.

Çelebioğlu, Âmil. *Muhammediye*, II C, *MEB Yay., İst.*, 1996.

Çelebioğlu, Amil. *Türk Edebiyatı'nda Mesnevi (XV.yy.'a kadar)*, Kitabevi Yay., İst. 1999.

Daşdemir, Özkan, “Tarih'ten Mesnevi'ye Bir Koşuklaştırma Örneği: Âşık Molla Rahim'in Manzum Hazret-i Yusuf Kıssası”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S 3/1, 2014, s. 293-305.

Demirci, Mehmet. “Hakikat-i Muhammediye”, *DİA*, C XV, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İst., 1997, s. 179-180.

Demirci, Mehmet. Nûr-i Muhammedî, Kitabevi Yay., İst., 2008.

Demirel, Şener. *Behiştî ve Mevlidî (Vilâdet-i Resûl)*, Gece Kitaplığı Yay., Ank., 2017.

Denis, Mete. *‘Wärest du nicht ...’ Preisung des Propheten Muhammed im Mevlûd-ı Keşfî*, Universität Wien, Wien, 2013.

Dilçin, Cem. *Tarama Sözlüğü*, TDK Yay., Ank., 2009.

Doğan, Şenol. *Hasan Nâdir Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Mevlitleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Ank., 2002.

Doğru, Rabia. “Kara Vâiz ve Mevlid'i”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S 39, Samsun, 2015, s. 221-250.

Doğru, Rabia. *Kara Vâiz'in Mevlid'i (Metin-İnceleme)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2013.

Doğru, Rabia. *Kara Vâiz'in Mevlid'i Metin-İnceleme*, Divan Kitap Yay., *İst.*, 2017.

Douzkin, M. Ali. *Vaiz Ümmi Mevlidi: İnceleme-Metin* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler *Ens.*, Gaziantep, 2013.

Dörtbudak, Mehmed Veysî. *Kıratoglu Emin Divanı*, Akademi Kitabevi, İzmir, 2003.

Durmuş, İsmail. "Mevlid (Arap Edebiyatı)", *DİA*, C29, *Ank.*, 2004.

Ebû Medyen Abdullah b. Sa'd-Allâh el-Hureyfiş. *er-Ravzu'l-Fâik fi'l-Mevâiz ve'r-Rakâik* (Yazma), Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi 21 Hk 1238/1.

Ebû Medyen Abdullah b. Sa'd-Allâh el-Hureyfiş. *er-Ravzu'l-Fâik fi'l-Mevâiz ve'r-Rakâik* (Yazma), Kastamonu İl Halk Kütüphanesi 37 Hk 1711.

Ebû Medyen Abdullah b. Sa'd-Allâh el-Hureyfiş. *er-Ravzu'l-Fâik fi'l-Mevâiz ve'r-Rakâik* (Yazma), Balıkesir İl Halk Kütüphanesi 10 Hk 1191.

Ebû Medyen Abdullah b. Sa'd-Allâh el-Hureyfiş. *er-Ravzu'l-Fâik fi'l-Mevâiz ve'r-Rakâik*, el-Matbaatü'l-Amireti'l-Osmaniyye, Kahire, 1326.

Ebubekir Nâcî. *Dürr-i Manzûm (Mevlid)* (Yazma), Bosna Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi 6036.

Ekinci, Ramazan. "Diyarbakırlı Re'fet ve Mevlidi" *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 2011, C9, S1, s. 187-220.

Ekinci, Ramazan. "Erzurumlu Osman Sirâceddin ve Mevlid-i Şerîfî." *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C 9, S 2, Ekim 2011, s. 262-289.

Ekinci, Ramazan, "Behiştî Mahlaslı Şairlere Ait Mevlidler 1: Behiştî Ahmed Sinan'ın Mevlid-i Şerîfî." *Sûfî Araştırmaları*, S 10, 2014, s. 17-79.

Ekinci, Ramazan. *Erzurum'un Yüzleri "Osman Siraceddin Efendi"*, Atatürk Üniversitesi Yay., Erz., 2015, s. 14-31.

Ekinci, Ramazan. "Diyarbakırlı İbrahim Re'fet ve Mevlidi", *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C III, DİB Yay., Ank., 2016, s. 159-180.

El-Hac İbrahim Kadem. *Mevlid-i Nebi Aleyhisselam*, Mektebi Sanayi Matbaası, İst., 1302. (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı SEL_Osm_01616/01 numaradaki matbu nüsha)

Elmalı, Naci. *Erzurumlu Ketencizade Mehmet Rüştü Efendi*, Elmalı Yay., Ank., 1984.

Erdoğan, Mehtap. "Mehmed Fevzî Efendi'nin Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ Adlı Eseri ve Bu Eserdeki Şarkıları", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Dergisi*, S 5, 2010, s. 86-145.

Erkan, Mustafa. *Sîretü'n-Nebî (Tercümetü'z-Zarîr) İnceleme-Metin* (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Ank., 1986.

Eroğlu, Süleyman. "Edebî Bir Tür Olarak Mevlidler: Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler", *Bir Kutlu Doğum Şaheseri Mevlid ve Süleyman Çelebi* (ed.ler: Bilal Kemikli, Osman Çetin), Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ank., 2010.

Eroğlu, Süleyman. *Bursalı Lamiî Çelebi Mevlidü'r-Resûl*, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., Bursa, 2011.

Eroğlu, Süleyman. “Hamdullah Hamdî ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C II, *DİB Yay., Ank.*, 2016, s. 155-259.

Eroğlu, Süleyman. “Lâmiî Çelebi ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C II, *DİB Yay., Ank.*, 2016, s. 99-154.

Feyzî, *Mevlid-i Feyzî*, bas. yeri yok, tar. yok, (Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Bölümü 9264 numaradaki taşbaskı nüsha)

Fuchs, H. ”Mevlid” (Maddenin nihayetinde Neclâ Pekolcay tarafından ikmal edildiği bildirilmektedir.), *İslam Ansiklopedisi*, C 8, *MEB Yay.*, Eskişehir, 1997, s. 172.

Fütuhatı Seyyid Muhammed Rûhî. *Mevlidi Nebevî*, Ruhi Yay., *İst.*, 2017.

Garip, Seda. *Gulâmî'nin “Dâsîtân-ı Hadîcetü'l-Kübrâ” Adlı Eseri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., *İst.*, 2010.

Gerek, Melek. *Salâhî Abdullah-ı Uşşâkî'nin Manzûme-i Mevlid ve Mirâc-ı Nebî Adlı Eserlerinin Tenkitli Metinleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Kırşehir, 2017.

Gökalp, Mehmet. "Keşfi'nin Mevlid-i Nebevî'si", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S 94, 1995, s. 205-225.

Güler, Zülfi. “Yunus Emre’nin Nur-ı Muhammedî Anlatımının Türk Yaratılış Destanlarıyla Benzerliği” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C 16, S 2, Elazığ, 2006, s. 63-72.

Güneş, İsmail. *Mecma‘u’l-Envâr, Ravzatu’l-Envâr ve Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası İlk Kur’an Tercümesi’ne Göre Eski Anadolu Türkçesinde Yapım Ekleri ve*

Fonksiyonları (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Niğde, 2005.

Güngör, Zülfikar. “Kamil Sarıateş ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C III, *DİB Yay.*, Ank., 2016, s. 181-203.

Günşen, Ahmet. *İpsalalı Ebu'l-Hayr: Mevlid (İnceleme-Metin-Dizin)*, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yay., Ank., 2004.

Günşen, Ahmet. “İpsalalı Ebu'l-Hayr ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C II, *DİB Yay.*, Ank., 2016, s. 25-98.

Güzeldir, Muharrem. *Cefâyî-Dakâyîkul-Hakâyık (Gramer incelemesi-metin-indeks)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Erz., 1995.

Güzeldir, Muharrem. “Cefâyî ve Eseri: Dakâyîku'l-Hakâyık”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Ens. Dergisi*, S 32, 2007, Erz., s. 71-78.

Hacı Mustafaoglu. *Mecmaü'l-Envâr Tenkitli Metin-İnceleme* (haz.: Zuhâl Kültüral), Simurg Yay., İst. 2009.

Hüseyin Remzi. *Lûgat-i Remzî*, II C, Matbaa-i Hüseyin Remzi, İst., 1305.

İbrahim Necmi (Dilmen). *Tarih-i Edebiyat Dersleri*, C I, Matbaa-i Âmire, İst., 1338.

İhrâmcı-zâde İsmail Hakkı (Toprak). *Yâre Yâdigâr* (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

İhrâmcı-zâde İsmail Hakkı Toprak, *Mevlid-i Nebî*, Asitan Yay., Sivas, 2010.

İsen, Mustafa. *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, AKM Yay., Ank., 1994.

İslamoğlu, Abdülmecit. “Visali Ali Çelebi ve Mevlid’i” *Turkish Studies* (Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu Armağanı), Volume 8/1, Winter 2013, s. 1619-1739.

İslamoğlu, Abdülmecit. “Visâlî Ali Çelebi ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C II, *DİB Yay., Ank.*, 2016, s. 355-480.

İsmail Hakkı Toprak İhrami-i Sivasi, *Yâre Yâdigâr*, Dizerkonca Matbaası, *İst.*, 1969.

Kahhâle, Ömer Rıza. *Mu’cemü’l-Mü’ellifin Terâcimu Musannifi’l-Kütübi’l-Arabiye*, CIV, Beyrut, 1993.

Kanar, Mehmet, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Say Yay., *İst.*, 2012, s. 1684.

Kandemir, M. Yaşar. “Kâ‘b el-Ahbâr”, *DİA*, C 24, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., *İst.*, 2001.

Kara, Mustafa. “Abdülkâdir Necib Efendi ve Mevlidi”, *Uluslararası Bursa Tasavvuf Kültürü Sempozyumu-4* (Yay. haz.: Mehmet Temelli) Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yay., Bursa, 2005, s. 269-297.

Kara, Mustafa. “Bursa’da Yazılan Bir Mevlid” *Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, Osmangazi Belediyesi Yay., Bursa, 2007. s. 282-296.

Kara, Mustafa. “Bursalı Âkif ve Mevlidi veya Kadınlar Mevlidi” *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C III, *DİB Yay., Ank.* 2016, s. 227-243.

Kara, Mustafa. “Mehmed Şemseddin el-Mısırî Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C III, *DİB Yay., Ank.* 2016, s. 245-261.

Kara, Mustafa. “Abdülkâdir Necib Efendi ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C III, DİB Yay., Ank., 2016, s. 263-281.

Kara, Mustafa. *Bursalı Âkîf Mevlidi veya Kadınlar Mevlidi*, Emirsultan Camii ve Türbesi Onarma ve Yaşatma Derneği Yay., Bursa, 2017.

Karahan, Abdülkadir. “İlk Osmanlı Edebiyatının İncelenmemiş Dinî Bir Mesnevisi: Hikâyet-i Hadice Tezvic-i Muhammet yahut Mevlid-i Hadicetü’l-Kübrâ”, *Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri*, İst. Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İst., 1980, s. 225-232.

Karahanoğlu, Müştak Hatifi; Kırzioğlu, Fahrettin. *Karahanoğlu Aile Tarihçesi ve Karahanoğlu M. Muhtar’ın Şiirleri – Kitaplığı*, Atatürk Üniversitesi Yay., Erz., 1986.

Kardaş, Sedat. “1951 Yılında Yazılmış Bir Mevlid: Ali Bakî’nin Yeni Tulû’ât-ı Mevlûdü’n-Nebî’si” *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C6, S4, 2018, 503–510.

Kâtib Çelebi, *Keşf-el-Zunun*, II C, MEB Yay., İst., 1971.

Kaya, Hasan. “Abdî Mevlidi”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S32, İst. 2015, 125-158.

Kemikli, Bilal. “Süleyman Çelebi ve Vesîletü’n-Necât”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C1, DİB Yay., Ank., 2016, s. 15-25.

Kılıç, Atabey. *Mürîdî ve Pend-i Ricâl Mesnevisi (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*, Akademi Kitabevi, İzmir, 2005.

Kılıç, Filiz. *Âşık Çelebi Meşâ’irü’ş-Şu’arâ İnceleme-Metin*, III C, İst. Araştırmaları Ens. Yay., İst., 2010.

Kiraz, Ahmet. *Sinanoglu Ümidü'l-Müznibin (Giriş-Çeviri Yazılı Metin-İnceleme-İndeks)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Tokat, 2011.

Koca, İlhan. *Hacı Mustafazâde Mecma'u'l-Envâr (Metin-Gramatiksel İndeks)* (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Tokat, 1998.

Kozanî Hacı Hasan İlmî. *Mevlid-i Şerîf*, Osman Zeki Efendi Matbaası, yer yok, tar. yok.

Köksal, M. Fatih, *Mevlid-nâme*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ank., 2011.

Köksal, M. Fatih, *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*, Kesit Yay., İst., 2012.

Köksal, M. Fatih. “Mevlid Edebiyatımızın ‘En’leri, ‘İlk’leri ve ‘Tek’leri”, *Yâ Kebîkeç Mecmualar Arasında*, İst., 2016, s. 147-155.

Köksal, M. Fatih. “Fatma Kâmile Hanım ve Mevlidi (Hâdiyyü'l-Cinân)”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C III, DİB Yay., Ank., 2016, s. 37-58.

Köksal, M. Fatih; Kaçar, Mücahit; İlhan, Mevlüt. *Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, Kesit Yay., İst., 2018.

Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İst., 2007.

Kuzubaş, Muhammet. “Muhammed Fevzî'nin Miftahu'n-Necât Adlı Eseri (Kaside-i Bürde Tahmis ve Şerhi)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S1, 2007, s.156-192.

Kuzudişli, Ali. “Ka'bu'l-Ahbâr'in Karisinin İki Oğlu ve Rivayetlerinin İsrailiyatla İlişkisi”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S31, 2011, s. 63-84.

Kürkçüzâde Osman Remzî. *Mevlid-i Şerîf* (Yazma), Süleymaniye Ktp., Kemal Edip Kürkçüoğlu No.: 89.

Kürkçüzâde Osman Remzî. *Sergüzeşt-i Mâzî Yahud Vâmık u 'Azrâ*, (yay. haz.: Mehmet Adil Saraç), Şanlıurfa, 2013.

Kütük, Rıfat. “Fetih Öncesinde Yazılmış Bir Mevlid Ayasofya Müezzini Kemâl’in Mevlidü’n-Nebî’si”, *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, C 40, S 1, Sivas, 2016.

Levend, Ağâh Sırrı. “Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C 20, 1972, s. 35-80.

Manzûme-i Hazret-i Hadîcetü'l-Kübrâ (Yazma), 06 Mil Yz A 8902.

Manzûme-i Hazret-i Hadîcetü'l-Kübrâ (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Mazıoğlu, Hasibe. “Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler”, *AÜDTCF Türkoloji Dergisi*, C 6, S 1, Ank., 1974, s. 31-62.

Mehmed Salâhî. *Kâmûs-ı Osmânî*, C I, Mahmud Bey Matbaası, İst., 1313.

Mehmed Şemseddîn el-Mısrî. *Mesâr-ı Şemsu'l-Mısrî fi'l-Mevlidi'l-Muhammedî*, (haz.: Mustafa Kara), Sır Yayıncılık, Bursa, 2008.

Mehmed Tevfik. *Mevlid-i Şerîf*, Ârif Efendi Matbaası, İst., 1314.

Merzifonlu Dedezâde Mehmed Hilmi. *Külliyât* (haz.: Ali Bursalıgil), İst., 1984.

Muallim Naci. *Lugat-i Nâcî*, bs. yeri yok, bs. tar. yok.

Muhibbî. *Mevlid* (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Mustafa Râgıb (Kitapçı). *Mevlid-i Nebevî* (Yazma), Selim Ağa Ktp. Hüdayi Efendi 1453.

Mütercim Asım. *el-Okânûsü'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, C1, Bulak, 1250.

Müznibî (?). *Mevlid* (Yazma), Millî Ktp. Yz. A 1186.

Nametak Fehim. *Gazi Husrev-Begova Biblioteka Usarajevu Katalog, Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, London-Sarajevo, 1998.

Nebioğlu, Mehmed. *Ervâh-nâme Pîr Muhyiddîn (1b-30b Yapraklar) Giriş - Metin - Dizin – Tıpkıbasım* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Ens., İst., 2008.

Nom, Muhammet Taha. *Sinanoğlu Ümidü-l Müznibin Mevlidi İnceleme Metin* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Gaziantep, 2013.

Okiç, M. Tayyib. “Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri”, *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, S1, Aralık 1975, Sevinç Matbaası, Ank., 1976, s. 17-78.

Osman Sirâceddîn-i Erzurumî. *Mevlid* (Yazma-1), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Osman Sirâceddîn-i Erzurumî. *Mevlid* (Yazma-2), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Osmancıklı, ‘Abdülkâdir Hilmî. (1328/1912), *Mevlûd-ı Cedîd-i Şâh-ı Risâlet*, Matbaa-i Hovnânîyan ve Yardımyan, Amasya 1328/1912.

Öz, Fatih. 20. Yüzyılın “Yunus”u Aşık Molla Rahim, <http://www.selcuk.edu.tr/dosyalar/files/092/Asik%20Molla%20Rahim.pdf> (Son Erişim Tar.: 09.08.2018)

Özder, Âdil. *Ölümünün 100. Yılında Yusufelili Âşık Muhibbî ve Mevlid-i Şerîf*, Yusufeli Demirkent Köyü Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği, Artvin, 1968.

Özder, Âdil. *Ölümünün 100. Yılında Yusufelili Âşık Muhibbî ve Mevlid-i Şerif* (haz.: Sedat Bahadır), Yusufeli Belediyesi Yay., Samsun, 2017.

Özgültekin, Ramazan. *Siverekli Hacı Yusuf Sâmî Efendi Hayatı ve Eserleri*, Siverek Yay., Siverek, 2005.

Özkan Daşdemir, “Tarih’ten Mesnevi’ye Bir Koşuklaştırma Örneği: Âşık Molla Rahim’in Manzum Hazret-i Yusuf Kıssası”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S 3/1, 2014, s. 293-305.

Özkat, Mustafa. “Osmancıklı Paşalı-zâde Abdülkadir Hilmî (Âşık Kadri) ve ‘Mevlûd-ı Cedîd-i Şâh-ı Risâlet’i”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S 12, İst. 2014, s. 135-176.

Özkat, Mustafa. “Paris’te Yazılan Bir Mevlid: Misbâhü’s-Salâh”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S 14, İst. 2015, s. 93-166.

Pekolcay, Neclâ. *Türkçe Mevlid Metinleri* (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Türkîyat Ens., 2 C, İst., 1950.

Pekolcay, Neclâ. “Süleyman Çelebi Mevlidi Metni ve Menşei Meselesi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C 6, S 6, İst., 1954, s. 39-64.

Pekolcay, Neclâ. “Ahmed’in Mevlid İsimli Eseri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C 6, S 6, İst., 1954, s. 65-70.

Pîr Muhyiddîn Muhammed. *Ervâh-nâme* (Yazma). 06 Mil Yz A 5159.

Pîr Muhyiddîn Muhammed. *Ervâh-nâme* (Yazma). 06 Mil Yz A 5162.

Pîr Muhyiddîn Muhammed. *Ervâh-nâme* (Yazma). 60 Zile 103.

Pîr Muhyiddîn Muhammed. *Ervâh-nâme* (Yazma). Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Pîr Muhyiddîn Muhammed. *Şefâ'at-nâme* (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Recâi Mevlidi (Yazma). 06 Mil Yz A 3380.

Redhouse, Sir James W., *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yay., İst., 2001.

Salâhî Abdullah-ı Uşşâkî, *Manzûme-i Mevlid ve Mi'râcü'n-Nebî* (Yazma), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı 1504.

Samsakçı, Seda Yeşildal. *Hafî'nin Mevlidi (el-Kevkebü'd-Dürriyye fî Mevlidi Hayri'l-Berîyye)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İst. Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., İst. 2010.

Sarı, Mehmet, "Çizmecizâde Vehbî ve Mevlidi." *V. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (13-14 Nisan)*, Afyonkarahisar, 2000.

Sarı, Mehmet., "Çizmecizâde Vehbî ve Mevlid'i", *Afyonkarahisar Edebiyatı ve Kültürü Üzerine Makaleler*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon 2003, s. 84-94.

Sarıççek, Ramazan. "Siverekli Yûsuf Sâmi Efendi ve Mevlid'i." *Tarihte Siverek Sempozyumu*, Siverek, Şanlıurfa, 12 - 14 Ekim 2001.

Sarıkaya, Bekir. *Arif: Mürşidü'l-'Ubbad, Nüsha-i 'Alemler ve Şerhü'l-Adem, Mevlid (Giriş-Transkripsiyonlu Metin-Sözlük)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Ens., İst., 1992.

Seyyid Dede Mehmed Efendi el-Erzurumî. *en-Nüşatü'l-Kübrâ fî Vilâdeti Hayri'l-Verâ* (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Süleyman Çelebi, *Mevlid (Vesîlet-ün-Necât)* (haz.: Faruk K. Timurtaş), MEB Yay., İst., 1990.

Süleyman Çelebi. *Mevlid* (haz. Neclâ Pekolcay), Dergâh Yay., İst., 1980.

Şaliş, Nefise. *Muhibbî Hayatı, Eserleri ve Mevlid'i* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., İst., 2013.

Şehidî, *Mevlid* (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Şemseddin Sivasî. *Mevlid* (haz.: Hasan Aksoy), Şemseddin Sivasî Külliyyatı 3, Sivas Belediyesi Yay., Sivas, 2015.

Şemseddîn-i Sivasî. *Mevlid* (Yazma-1), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Şemseddîn-i Sivasî. *Mevlid* (Yazma-2), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Şemseddîn-i Sivasî. *Mevlid* (Yazma-3), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Taş, Bünyamin. "Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas ve Külliyyatı" *Akademik Bakış Dergisi*, S35 (Mart - Nisan 2013).

<http://www.ozyurtgazetesi.com/hatayda-yazilmis-bir-mevlid-i-serif-64523.html> (Son Erişim. 05.06.2018).

Tekin, Mehmet. *Hatay’da Mevlid’le İlgili Âdetler ve Kâmil Sarıates’in Yazdığı Mevlid-i Nebevî*, Türk Kütüphaneler Derneği Hatay Şubesi Yay., Antakya, 1986.

Tekin, Mehmet. *Mevlid ve Hatay Mevlidi*, Kültür Ofset, Antakya, 1990.

Tekin, Mehmet. “Hatay’da Yazılmış Bir Mevlid-i Şerif”, *Özyurt Gazetesi*, 29 Kasım 2017.

Tektaş, Musa. “Salih Nihânî’nin Mevlidi”, *Darende Haber Gazetesi*, Yıl: 6, Sayı: 73, Nisan, 2005, s. 9.

Tektaş, Musa. “Kültürümüzde Mevlid Geleneği ve Salih Nihânî’nin Mevlidi” *Darendeli Âlimler ve Peygamber Sevgisi*, Nasihat Yay., Ank., 2007, s. 151-159.

Tepeli, Yusuf. *Dervîş Muhammed Yemînî Fazîlet-nâme (Giriş-İnceleme-Metin)*, C1, TDK Yay., Ank., 2002.

Tercüme-i Dekâ’iku’l-Ahbâr (Yazma - 1), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi

Tercüme-i Dekâ’iku’l-Ahbâr (Yazma - 2), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Timurtaş, Faruk Kadri. *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, Enderun Kitabevi, İst., 1994.

Top, Yılmaz. “Ayasofya Hatibi Hamdullâh Hamdi (Ö. H.983/1575?)’nin Mevlûdü’n-Nebî’si”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S 19, İst., 2017, s. 345-432.

Tuman, Mehmet Nâil. *Tuhfe-i Nâilî (haz.: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı)*, II C, Ank., 2001.

Tunç, Semra. *Ârif Hayatı-Eserleri Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni* (Basılmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Konya, 1996.

Turhan, Vedat Nuri. “XVIII. Yüzyıla Ait bilinmeyen Bir Eser Teşrifâtçı Edip Efendi’nin Mevlidi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Ens. Dergisi*, S28, Erz., 2005, s. 103-129.

Tursun, Emine (Kara). *Hazâ Kitâb-ı Hadicetü’l-Kübrâ (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Bolu, 2010.

Türkoğlu, Serkan. “Mehmed Fevzî Efendi ve Kudisyü’s-Sirâc Fî Nazmî’l-Mi’râc Adlı Eseri”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume: 8/13, Fall 2013, s. 1617-1644.

Ubeydullah Dede, *Mevlid: Risâle fî Evsâfî’n-Nebî* (haz.: Cemal Bayak), Kriter Yay. İst., 2016.

Uçman, Abdullah; Koncu, Hanife; Çakır, Müjgân. *Sinanoğlu Mevlidi (Ümîzü’l-Müznibîn)*, Kitabevi Yay., İst., 2013, s. 32-33.

Uzun, Mustafa. “Fevzi Efendi, Edirne Müftüsü”, *DİA*, C12, TDV Yayınları, İst., 1995.

Uzun, Mustafa. “Mevlid Edebiyatında Önemli Bir Son Devir Şairi: Mehmed Fevzi Efendi ve Mevlidleri”, *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S33, 2007, s. 87-128.

Uzun, Mustafa. “Türkçe Mevlid Edebiyatında Dikkatlerden Kaçan Bir İsim Mehmed Fevzi Efendi ve Mevlidleri” *Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, Osmangazi Belediyesi Yay., Bursa, 2007, s. 297-320.

Uzun, Mustafa. “Mehmed Fevzî Efendi ve Mevlidleri”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), C III, DİB Yay., Ank., 2016, s. 59-108.

Ünal, Mehmet. “Şa’bân, Şeyh Şa’bân-ı Velî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=deta y&detay=6560> (Son Erişim Tar.: 08.09.2018).

Ünver, İsmail. “Ahmedî’nin İskender-nâmesi’ndeki Mevlid Bölümü”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 1977’den ayrı basım, *Ank.*, 1978, s. 355-411.

Ünver, İsmâil. “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *AÜDTCF Türkoloji Dergisi*, CXI, S 1, *Ank.*, 1993, s. 51-89.

Üzeyir, Aslan. "Fetihten sonra yazılmış Türkçe İlk Mevlid-i Manevî: Kerîmî'nin İrşâd'ı." *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C2, S2, *İst.* 2009, s. 19-80.

Veled Çelebi (İzbudak). “Süleyman Çelebi Mevlidi ve Me’hazları I”, *Hayat*, C2, S45, *Ank.*, 6 Teşrîn-i Evvel 1927, s. 14-16.

Veled Çelebi (İzbudak). “Süleyman Çelebi Mevlidi ve Me’hazları II”, *Hayat*, C2, S46, *Ank.*, 13 Teşrîn-i Evvel 1927, s. 17.

Vizeli Ramazan Behiştî. *Ramazan Behiştî Dîvânı* (haz.: Yaşar Aydemir), *Ank.* 2018, s. 42-44.

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56445,ramazan-behisti-divanipdf.pdf?0> (Son Erişim Tar.: 25.08.2018)

Yahyâ b. Bahşî (Gönenli). *Mevlid-i Nebî* (Yazma), Süleymaniye Ktp. Tercüman Gazetesi Y. 183/1.

Yavuz, Kemal. “Mevlid’in Türkçe Kaynakları Şerhleri ve Mevlid Metni Üzerine”, *Süleyman Çelebi ve Mevlid: Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri* (edler: Mustafa Kara-Bilal Kemikli), Osmangazi Belediyesi Yay., Bursa, 2007, s. 61-86.

Yavuz, Yunus Vehbi. *Sun’ullah-i Ğaybî Dîvân-ı Ğaybi ve Ahmet Fehmi Sivâsî’nin Mevlidi*, Çaykaralı Hasan Efendi İlme Hizmet Vakfı Yay., *İst.*, 2008.

Yazar, Sadık. “Cismî ve Mevlidi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol. 1, No.: 2, Feb. 2008, s. 485-515.

Yazıcıoğlu Mehmed Bîcân. *Envârü'l-Âşıkîn* (Yazma), Rıfat Kütük Özel Kütüphanesi.

Yekbaş, Hakan. “Klasik Türk Şiirinde Regâibiyye ve Mehmed Fevzî Efendi'nin Regâibiyyesi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S 42, 2010, s. 69-95.

Yekbaş, Hakan. “Mehmed Fevzî Efendi'nin Mevrit Okumanın ve Dinlemenin Caiz Olduğuna Dair Risalesi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S 14/1, 2010, s. 371-398.

Yeniterzi, Emine. “Türk Edebiyatında Na'rlara Dair”, *Türkler* (Editörler: Hasan Celâl Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C 11, Yeni Türkiye Yay., Ank., 2002, s. 762.

Yıldız, Alim. “Bir Mevlid Şairi: Tahir Nadi”, *Ay Vakti Dergisi*, S 27, Aralık 2002: <http://ayvakti.net/?p=337> (Son Erişim Tar.: 19.08.2018)

Yıldız, Alim. “Divriğili Bir Şair: Tahir Nadi ve Mevlid'i”, *Revak*, 2003, Sivas, s. 23-36.

Yıldız, Alim. *Üç Bülbülden Güllerin Efendisine (Darende'de Okunan Üç Mevlid-i Şerif)*, Malatya, Nasihat Yay., Ank. 2010.

Yıldız, Alim. “Salih Nihânî ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), CIII, *DİB Yay.*, Ank. 2016, s. 109-135.

Yıldız, Alim. “Tahir Nadi ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), CIII, *DİB Yay.*, Ank., 2016, s. 137-158.

Yıldız, Alim. “İhramcızâde İsmail Hakkı ve Mevlidi”, *Mevlid Külliyyatı* (ed.: Bilal Kemikli), CIII, *DİB Yay.*, Ank., 2016, s. 205-225.

Yılmaz, Mehmet. *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler, İst.*, 1992.

Yılmaz, Ömer. *Osmanlı Döneminde Tavaslı Bir Kazasker: Kureyşizade Mehmed Fevzi Efendi: Hayatı - Eserleri – Fikirleri*, Tavas Belediyesi Yay., Denizli, 2014.

بَدَّ وَاللَّهِ اَعْلَمُ سُوْرِدَهَرَانْ	بِسْمِ الْيَكُوْنُ دِيْلَرُ مَا عَرَفْنَاكَ
قُوْدُمْ تَايِيْحِي دَرِ رَحْمَتِي كَلِشَانْ	چُو خَتْمِ اُولِي كِتَابِي كَلِشَانْ
بِعَوْنِ اللهِ تَعَالٰي حَيُّ حَنَّانْ	تَمَامِ اُولِي كِتَابِي حَمْدُ اللهِ
دَخِي وَضَعِ اَيْلَامِ اَدِيْنِ كَلِشَانْ	تَمَامِ اَيْدُبْ طَقُوْرِي نُزَاوَنْ اَوْجِيْنَهْ
عَشِقْلَهْ دِيْكَ الصَّلَوَّةُ وَالسَّلَامْ	كُوْدِي سِرْبُوْلَهْ سِرْدَارُ السَّلَامْ

Gül-eşân, yk. 32_b (Son yk.)

32

وحقك قدر تليته ارموز اذراك
 نه اهي اليه پسنده اوران
 ندكو اولور سه عقله بعيد
 كركر قيله تمديقي اهل ايمان
 حقيقت سوزيدرم عرشه جقد
 بجه نو كجدر اول بلكه بران
 ارشدي حضرت بوجسمه اول
 ارشدي حرمه خوش اولد ميان
 حق كوردي حقيقت شكسون اول
 اكاهلدي تجلي بوجه سلطان
 ولي سيندي بنكه براك سوز
 بوسوي اختيار اذ بيراينان
 شكاهم اين عباس اولدي اهب
 پسن اولد مقتدي اهل ايمان
 بوند اولكم حق باش كوزيله
 نظر قلدي كوردي اول كوز خان
 ولي بلكه حقيق شش چهندن
 مؤهده مقدسده او رحمان
 صفاتي خلق اولادي موصوف
 انك كه نه اولور عقل احيران
 جهانده اندن جهانده اول مقرا
 نه بلسون سون انك ملكه نادان
 ندن واقف اولد كه نه مخلوق
 خياله كلن اول قنده اذ عان
 همان اتبق اوزينه كندو عالم
 پسن انك قنده ذاتي قنده انسان

کَلایِ سَر زَمَن و مَر غَمِ غُوشِ الحَانِ
 جِهانی قَلدی جَنّتِ حَسَنِ نایِ
 کَو کَلایِ سینه صیقل اوددی
 دماغو که ارب جَنلر بَغشِلر
 نِشانی کِستَر اودنِ نِشاندن
 که بَر بَر دَا کِ پِدا اولدی یا هُو
 بُو کُن دَر دَر اهلانک بَر مَنده سَب
 جِهان مَحْتاج اَنک دَر دَمینَه
 بُو خَیله که شایع اولدی مِراج
 دِدی لَر کِم مَحال دَر اَشو حَالات
 وَه حَقّه کَوّه حَقّی وَهَم اَوَل
 هِنوز دانی کِجَه اولیجَه اَوَلَا
 بُو مَه سِیلدِ لَر خِیبتی جَوَق
 دِیْدِر کِم اَوَل اَسَن خَوِش زَحان
 صَبّا اولدی چَمَدَه تَر کُلَفشان
 اَرِشْت بَسْلی سُو سَن زَحْفان
 بِنَفْشَه نَسْتَرَن هَم بُو یَرِ حَان
 کِه قِیلدِ لَر یَ رَوسْت حَیران
 مَزَلدِ لَر جِهان اَز هَوِی مَستان
 هَم دَر حَیْبِ حَی حَبان
 فِدا اَوَل سَوَن اَکَا جَنلر هَزَاران
 اِنقادی وِلی بَر نِجَه طَغیان
 کِه بَجَه کَو مَکْری کَا جَب برانسان
 کِجَه اَنده غِمْه یَللر بِلد اِیجَان
 اِنانورِی بُوایشَه حَقْل اَوَلان
 پَس اَوُکْیُون دِدی لَر اَکَه یَا لَان

حقن قدر نلرینه
 اوز ادر ادر

اَنْدَه طُغْسان بِيك كَلَامِي يادِشاه
 پَس رَسُولِ الله دِيوَن رَشَن
 چَنكَه حَقَه نالِش اَندي شَهَره يار
 چُون تَمَام اولدِيوَر دِي مِصْطَفِي
 قَتْلُو اولسون دِي دِل رَمْعَر اَجِي
 كَجَدِي بِيَنه كُوكُلِي بَر بَر رَسُول
 بِيَنه اولدِي اولدِي اَعْمَه حُوش سَوَار
 بَنجَه مَنزِل اَلَدِي اولدِي اَقِن اَراق
 بُو سُوِي حَنَكَم اِسْتَدِي رَصْمَاب
 يَنجَلَر قَلدِي اَنده قِيل قَال
 هِيَكَم الله قَدَر تَسْنِي اَكَلِي
 كَر دِي نَسَه بَر قِيَامَت بُو كَلَام
 كَر دِي سَاكُور اَكَر فُوز مَحَابَت
 اولدِي رَسُوله سِيْلدِي بِي شَبَاه
 اولدِي حَمْد حَيَات شَنَا
 هُو مَرادِي حَامِل اولدِي نَكه وار
 اَندي جَبَر اِيْل قَتِيَه بَر صَقَا
 زِي عِي اولدِي سَعَادَت تاجِي
 اَندي قُدْس اَوْرِيَنه اولدِي نُوَا
 كَلدِي دِي مَنزِلِيَه شَهَره يار
 هُوَر اَندُو دُو شِي اِيْل اِسْحَاق
 جَمَل تَصْدِيق اِيْلدِي شِيخ شَبَاب
 اِتْعَاقِي دِي دِل رَاقِي مَحَال
 حَاشَكَم اَندُو اَشِي طَكَلِي
 بِيك قِيَامَت كَاجِب اولمَيه تَمَام
 اِيك اَمْدِي جَاوُودِلَر الصَّلَوَة

هُوَ اَوْلَىٰ اَوْلِيٰ فَنَا اَنْدَرْنَا
 بِرَمَقَامِه اِرْدِي اَوْلَمَدَه رَسُوْد
 بِحُرُوْفِ لَفْظِ مَوْتِ اَوْلِيَا دِشَا
 حَقِّهَا اَكَا دِي دِي كَم اِيَا ر
 اَمْتُو كُ كَلَسِيْنَه اِي حَسِيْب
 هَم كَا بَلَفْشِلْدَم هَمِيَا مَتَك
 سَا يِي حَمُو اِي دِي بَقْلَم قَبُوْل
 اَوْلُسَك كَر اَوْلِي دِي وَجِهَان
 يَا حَسِيْبَم دِي كَو شَوْلَا مَتَك
 اِي لَهْو اِي دِي سَكَا بَا غَشْلِيْم
 قَلَمْدَم بِن سَيَا لِيْن اَوْلُو قُوْل
 دَا خِي اَمْر اِنْدِي رُوْلَه بِحِيْنِيَا ز
 اَمْتُو كُ بُو نَمَاز مَعْر اَجْدَر
 بَرِيْعَتِ اِلْدِي غِنَا اَنْدَر غِنَا
 اِيَزَا كَه وَهَم اِيَزَا كَه قُوْل
 خُوْش سَلَام وَرْدِي اَكَا يِي اِسْتِيَا
 بِن سَنُو كَم بِن بِيْم سِن اَشْكَا ر
 اِيْلِيْم جَنَاتِ دِي زَا دَم نَقِيْب
 هَم قَبُوْل اِي دَم دِي هَر مِسْتَا ك
 اِي كِيُوْن سَا يِي قَلَم بِن رَسُوْد
 هَر كَم وَا ر اَشْكَا ر وَنِهَان
 بَر اَوْج طَبْر اَق دَكْلِي مِسْتَك
 اَمَجَه دِلُو دَا خِي حَقِّ لَهْو اَشْلِيْم
 نَه دِلُو سَك بِنْد اِلْتَه يَنَدَه بُوْل
 اَمْتُو كَه اَرَمَقَان اِيْلَت سَمَا ز
 هَم دِي دَوْلَت سَعَادَت تَا جِدَر
 اِنْدِي طَهْر اِي دِي كَلَا مِي
 پَادِشَا

30

دیک اود نایه اردم مصطفی
 برجهاندنم نهان اندر نهان
 بر ملک کلای کای ماه رو
 بر قرین یافت کریم قودی اول
 هم دخی و زیدی دیکه سلام
 ارب اولم بارگاه هیبتی
 طویشید اول جمال منتظر
 کوروب اولم حجابی بارگاه
 غرقه و زدی آبی انوار جمال
 چنکه اری فصلتی دینار بار
 بی وجود اولدی بادی خوشنوا
 چوت احاطه ایلدی نور احمد
 بیله و زدی خرمین کثر تک

کور تو کلای کورمه بخوش فضا
 نه مان وار دیر ایلند تمکان
 یالهم ذکر برودر کل برود
 دیدیم کل برود او تر یاسوز
 او قدی حمد تحیات اول امام
 وایکه ارتدی اول رسول خیر
 قلمشید اول جمال منتظر
 نالهان قلدی بخواب اولد
 غرقه و زدی آبی انوار جمال
 قلدی شمس هود یو خیر ان زار
 حق کورد حق ایدی مطلقا
 ایدی کادوق شوق سمد
 بحر سی اولدی او غری و خلد

بېسىڼك اونه دركوفلق
 بېسىڼك داي وړوردي حق
 شود جيبك خرمي يوم التلاو
 يا الهي قديزي اندك اراق
 كود كوز رحمتي رب الانام
 عتقك ديك الصلوة والنام
 داي ايشد بينه بر شين خبر
 نسيور شد بر سولي معتبر
 اولد يدي كوكن كوددم در ايار
 چشمك ابوران خوش مغذار
 بر اعاج وار تاز و تر يمشي
 يمشي كوكن كيدير اي كشي
 اولد اعجده حق يشقشطر
 كي خرم كي غمكين او ترز
 داي كوددم انده بر پيري خريز
 بيله برخاتون واخوب تميز
 جوي ايدرت باكه اي سرا
 بوي ابراهيم در بري صرا
 شود يشقشطر كودك قفلو
 بلا يقنده كلدي انك اي اولو
 اته انه حسرت دن بر بلار
 او ترز تر شيلجه محن ونلر
 سارتي وري خدام عصومه
 دايك ايلايه اولد مرحوملو
 اولد عيشدن پيدره اولجانلو
 تاكلمنه اته اته انكسره

تَسْمِعْ اِيْدَرْجَنَكِه اَغْيَ اِچْلُوْر
هَرِيكَايَه كُرْ كُرْ اَوْدُر سَاجِلُوْر
جَبَرِيْلَه سَيْلَكُم بُو كِيْمَكِي
دِيْدِكُم بُوْدَرْجَهْلُم مَالِكِي
يِسْنَه دِيْدَجَبِيْلَه يَامِيْن
بِرَنْفَسْ اَوْرَسُون كُرْ اَلْمُبُوْهِيْن
بِرُوْدُم اَوْرِيْ شِيْلَكُم بُوْقَامِيَه
لَرْزَه دَشْدِيْ هِيْبَتِيْن طَامِيَه
يِسْنَه مَالِك طَامِيْ قَبْرِ اِيْلَدِي
لُطْفِلَه اَوْدُرْدِيْ بَالَكِه سِيْلَدِي
يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ سَيِّدُ الْاِنَامِ
دِرْ حَقِّ قَلْبِدْ طَامِ اَوْدِيْنَه حَرَامِ
بَشَدَن اِيَاغَه بُوْكُوْكَ اَهْلِيْكِه وَار
كَبْدُم اَوْدُرْ تَنِيْ كُوْلَدَن دَاغِيْ هَم
يِسْنَه كُوْرْدُم حَقِّ مَكْمُرِيْ قِيَاسِ
يِسْنَه اَوْدُرْ كُوْكَ اَهْلِيْنَه وَرْدُم سَلَامِ
حَقِّ تَعْمَانْدَه كُوْشُوْدِيْ بَسْكَ
اَجْدِرْ اَوْرْتُوْرِيْ سِيْ اِيْ عَمُوْ
تَجْدِرْ عَقْرِيْ قَجْدِيْ نَارِيْ قَجْدِيْ مَار
هَرِيْ سِيْ اَوْدُرْدِيْ اُنْكَ تَار مَار
بِيْ سِيْ نَدَا اَوْدَه
دِرْ لَوْ فُلُق

اَوْتُرُ بَرْتَنِي اَسْتَنَدَ عِيَانِ
 اَيِ كُورْدُم دَرْدَم نِي اِخْتِيَارِ
 وَارَبِ اَوْلَا فَرِشْتِيَه وَرْدَم سَلَامِ
 دِيْدَم اَنَّهُ غَزِيْلَه اِي مَلَكِ
 دِيْدَم رَحْمَتِي بُوْد مُؤْمِنَكُو
 كَرْدِي سَرِ بُولَه سَرِ عَالِي مَقَامِ
 تَزِي شَيْخِي كُو كِه كَجْدَم اَوْلِيَانِ
 غَزِيْت اِيْدَب خُوش سَلَامِ الدَلَرِ
 بَر مَلَكِ كُورْدَم كِي كِي اَجْسَادِهَانِ
 كَجْدَم اَوْلَدَم بِيْنَه اَوْلَا كُو كُنْ دِي
 وَارَبِ اَوْلَا كُوْد اَهْلِيْنَه وَرْدَم سَلَامِ
 كُورْدَم اَنْدَه جَقِ مَكَلَرِ بِي شِمَارِ
 بَر مَلَكِ كُورْدَم بِيْنَه كِي سَهْمَانِ
 هَم اَوْلُو بَر لَوْجَه نَاطِرِ هَر مَوَانِ
 دِيْدِي جَبِيْلَه غَزِيْلَه دِيْلَرِ بُولَه وَارِ
 خُوش عَلِيَك اَلَايِ وَهَم قَلَدِ قِيَامِ
 اَمُومَه هَم قِيَا بُوْر دِلَكِ
 حَلَشَه سَاكُ اَمْتَا اَوْلَسَلَرِ
 اِيْدَك اَمْدِي الصَّلَوْتُ وَالسَّلَامِ
 اَوْلَا كُوْد اَهْلِيْنَه سَلَامِ وَرْدَم هَانِ
 مَرْحَبَا دِيْبَدَايِ قَشُو كَلَرِ
 اَغْنِيْنَه بَر لَقْمَه اَوْلَزْدِي جِهَانِ
 جَقْدَم اَلْتِي كُو كِه اَوْرَه اِي اَخِي
 اَلْدَر جَهْلَه سَلَامُ مَبِي تَمَامِ
 اِي كِي كُو اَوْلَا كُو كَلَرِ اَهْلِيْنَه وَارِ
 هِيْبَتِيْنَدَن صَدَهَر اَرَاْنَه رَهْرَه جَاكِ

يَسِينَهُ كُودُم بِرِيخَه خَلْقِي بِصُوبِ
 يَسِينَهُ كُودُم بِرِيخَه خَلْقِي مُتُوبِ
 بَنَرِ اَنَكُودَرِ اَشِيدُكْ خَالِجِي
 يَسِينَهُ كُودُم بِرِيخَه خَلْقِي عَجَبِ
 بَنَرِ اَنَكُودَرِ اَشِيدُكْ دَرِ عَذَابِ
 زُفَرِه زُفَرِه دَاخِي هَرِ اَهْلِي دُوبِ
 رَهْتِ اُولُو بَا نَكُوزِ بُولُوسُو حَيَالِ
 دَرِ اَوَجِي كُوكِه كَجْدَمِ مَصْطَفِي
 كُودُم اَنَدِه يَوْفِ مَلَايِكِ سَجْدِه
 جُنَكِه كُودُم بَلَايِي بَنِ اُولُو مَانِ
 كُودُم اَنَدِه يَوْفِ مَلَكُورِ بِي قَرَارِ
 شُوشِ سَلَامِ كُودُم اُولُو مَلَا اَهْلَانِه
 كُودُم اَنَدِه بَرُوشِنِه سَهْمَانِ
 اَغْرَه قُوشُونِ اَقِيدَرِ لَه يَا دَرِ
 دَا لَرِ بِي مَلَكُورِ اَرِ صِيَارِ
 دُنْيَا دِه يَتِيمِ مَالِي يِيدِ لَرِ
 كَمِ نَحْسَرِ يِيدَرِ لَرِ خُورِ زَارِ
 قَلَدَرِ مَالِي رِيَايِي اَخْتِيَارِ
 هَرِ بَرِي بَرْدَرْدِه دَشْمَشِ اَكَلَرِ
 اِيَكْ اَمْدِي جَانُودِ لَدُنِ الصَّلَوِ
 اُولُو مَلِكِ الْوَجْهِ اُولُو قَلْبِي صَفَا
 طَاعَتِ اَمْرِه هَرِ بَرِي اِي دَدِه
 دَفِي دَرْدِي كُوكِه اُولُو رَقِ رَوَانِ
 اِيَكِي كَمَا اُولُو مَلَكُورِ اَهْلَانِه وَارِ
 اَلْاَوْجَلِه سَلَامُومِي بِنِ اَلَا
 هَيْبَتِكْ صَدَقَرَانِ رَهْرِه چَاهِ

اوتر بر كُوكِي
 اوستنده عِيَانِ

تَا اَرِيْشَه دَحْمِي رَبِّ الْاَنَامِ اَيْدِيْ قَلْبِي الصَّلَوَةُ وَالسَّلَامُ
 جُنْكِه اَوْلَاوَلِكِي كُوْكَجَقِد لَر كُوْرْد لَر اَنْدَه مَكْمَلَرِي شِمَار
 دَر سَلَام وَرْدَم رَسُوْلِي كَايْنَات مَوْرِكَلَرِي هَمِي رِيْسِي نَاكِه وَاَر
 خُوْش سَلَامَت صُكُوْه اَنْدَر دِيْدَلَر مَتْرِك قَلْبِي مَبَارَك كَرْدِكَاَر
 تَر اَلْبَحِي كُوْكَجَدَم اَوْرَمَان كُوْرْدَم اَنْدَه جَوَق مَكْمَلَرِي قَرَار
 يَوْمَلِك كُوْرْدَم زَمِيْن تَا اَسْمَان اَيْكِي بَر مَاعِي اِجْنَدَه اَشْكَاَر
 طَاكِه قَلْدَم بُوْجَايِب عِيْرَت كَم جِهَانِي قَلْبِي خُشَاوْش شِكَاَر
 يَسِي سَلَام وَرْدَم اَوْكُوْلَك اَهْلَنَه اَلدُرْجَه سَلَام اَي اِخْتِيَار
 دِيْدَلَر كَم حَبِيْبَا اَحْمَدَا مَتْرِك قَلْبِي مَبَارَك اَمِيْر بَار
 دَاخِي كُوْرْدَم بَر خُوْشِي كِي مَهْتَبَر اَلَّت كَرِيْزِيْكَ هُوْر اَدَبِيْر قَلْدَر
 اَوْقُوْرِيْكَ لَا اِلَهَ اِلَّا اَللّٰه قَنَادِيْ وَرْزَه يَزَلِيْش هَر كَنَادَر
 بَر قُوْرِيْ اَقُوْرْت قَبِه اَوْرْزَه اَوْلَا حَقّه تَسْبِيْح اِيْدَر اَنْدَه بَر قَرَار
 هَر قِيْنِم كَلْسَه اَوْقَايِي نَمَاز خُوْش اَوْر اَلْحَالِه قَانَت اِجَار

مَجْدِي أَصَادُرُ اِشْمُ مَقَامِ
 بُو مَقَامِ اَوَّلِ سَرِّ سَنَ اِمَامِ
 چُنْكَ جَبْرِ اَوْ قُدْرَانْدَه اَذَانِ
 يُوْرُدُم قَرَشُوْ بِلَادَه اَوَّلِ مَانِ
 هَزْ تَبِلَه اَنَلُوْ وِرْدُم سَلَامِ
 پَرِ غَاثَه بَشَلَقْ اَوَّلُم اِمَامِ
 چُون غَارَتِ فَاغِ اَوَّلُم اِي غَرِي
 كُوْرُدُم اَنْدَه بَرِ حَجَايِبِ نَرْدِيَانِ
 پَرِ عَجْمَه اَدِي مَعْرَاجِدُر اَنَكِ
 خُوْش بَرِ غَشِ اِهْلُوْ جَانِ مَرُوْ يَدِ
 جَهْلُ دِيْشِ يَكْرَمِ بَشِ اِيَاقِ
 هُوْرُ اِيْقَدَه عَجَايِبِ طُوْ لُوْ
 چُون يَقِيْنِ اَوْلَايِ يَكْرَمِ بَشِ اِيَقِ
 بَرِ مَلَكِ كُوْرُدُم عَجَايِبِ مَعْتَبِرِ
 چُونَكِ شَيْخِ اِيْدَاغِي اِچْلُوْر
 چُون تَامِ اَوْلَايِ يَكْرَمِ بَشِ اِيَاقِ
 بُو مَقَامِ اَوَّلِ سَرِّ سَنَ اِمَامِ
 يُوْرُدُم قَرَشُوْ بِلَادَه اَوَّلِ مَانِ
 پَرِ غَاثَه بَشَلَقْ اَوَّلُم اِمَامِ
 دَاغِي جَقْدُم هَزْ طَاشِي اَوْرُوْ تِيْرِ
 كِم اَوْرُشِ اَزْ مَنِ تَا اَسْمَانِ
 چِيْقَبَانْدَكِ كُوْمَلُوْ اَوْلَقْ رُوْ
 هُوْرُ بَرِ سِي قِمْتِيْدُ بِلِ اِجَانِ
 بِيْرِي اَلْوَنِ بِيْرِي كُوْمُشْدُ حِيَانِ
 هَمْمُ كَلُوْ وَاوْرُدُر اَنْدَه نِيْ كَرَانِ
 كُوْرَكِه نَالِي كُسْتُرُ حَقِ اَزْ نِهَانِ
 حَوْه خُوْش شَيْخِ اِدِلُوْ اَهْرُ مَلِكِ
 هُوْرُ كَايَه قِمْتِي اِيْلُرُ فِشَانِ
 اَرِغُم اَوْلَايِ كِي كُوْرَكِه نَا كِهَانِ
 تَارِيْشِ حَقِي
 دُبِ اَلَا نَامِ

قَوْلُهُمُ ارْزِي صَوِيَّ جَبْرِائِيلَ
 طَوْرُ ابْدَسْتِ ابْنِ قَلْدَمِ غَارِ
 دَاخِي كُورْدَمِ كُلْدِي جَبْرِائِيلِ امِينِ
 كُلْدِي رَحْمَةً بِكَاعْظِمِ الْكَلَامِ
 بِيْلَهُ كُورْدَمِ بَرِّ اَرَاقِ اِي تَحْتَلُو
 صُورَتَا اَتَمِ كِي قَوْلَقْدَه بِيْلِ
 جَبْرِائِيلِ اِيْدَرِ بَكَا اَوْلَغِ سُوَارِ
 دِيْلَقْدَمِ بِيْنِمِ اَكَا اَوْزَمَانِ
 جَبْرِائِيلِ اِيْدَرِ اَكَا طَوْرِ اِيْبَرَاقِ
 اَوْلَقْدَرِ قَلْدِي تَوَاضَعِ اَوْلَاهِيْنِ
 دَفْعَتَنْ بِيْنِيْ اَكَا اَوْلَدَمِ سُوَارِ
 كَالْبِ اَتَنْ بَرِّ مَقَامَه اِيْرَدَمِ
 اَنْبِيَا اَوْلَجْدَرِ دَرِ جَبْرِائِيلِ
 يَا مُحَمَّدَ دَرِ سِنِي سِتْرِ جَلِيلِ
 جَانُوْدَلَنْ حَضْرَتَه اَتَمِ نِيَاَرِ
 بِيْلَسِيْجَه هَمِ مَقْبَلِيْ يَقِيْنِ
 دَاخِي يَمَشِيْ بِكَ مَكْمَلِ وَلَدِ بِلَهِ
 دَاوُدَنْ كِي حِيْدِيْ اَتَنْ اَوْلُو
 هَمِ دَوَه اَيَقْلُو يِيْدِيْ اِيْ بِيْلِ
 خُوْشِ سَفَرِ دَرِ بُوْ سَفَرِ اِيْ طُغْرِيْ
 نَفِيْتِ اَتَمِ دِيْلَقْدَمِ بِيْنِ هَمَانِ
 قِيْلِ تَوَاضَعِ سُرُوْدَه دَشْمَه اَرَاقِ
 كُلِّ بِيْنِ اَمْدَرِ دَرِ بَكَا رُوْحِ الْاَمِيْنِ
 شِيْلَه كِيْدَرِ كُوْزِ اَرِشْمِيْ بِيْقَلَرِ
 جَوَقِ جَمَاعَتِ طَوْرِ اَتَمِ كُورْدَمِ
 سَكَا عَظِيْمِ اَتَمِ وَرْدِيْ جَلِيلِ

کجائک قلمدی صبری قراری
 کؤکل دریاخی قیلادی امواج
 اؤلر عقل جان نطعی صفاده
 نکلر اولسه کردورنده لجالج
 ورؤبن باشی شمه مات اولدی
 بؤمیدانه هزار منصور حالج
 ایشتمدی طوبو کعضر ادا ایم
 نجه قلدی غریج اولیور و حاج

امهانی دن رایتد مکر
 نقل اولندی خوش صحیح معتبر
 در اوج اینده اولشاه رسل
 انده معراج ایلدی اولدی رسول
 اوت کیمی کیمی اجسم جان
 شوقله معراجیه خوش اولدی رو
 معراجیه وردیم بویجه درامام
 قصه معراجیه خوش قلد بیانه
 این عبادل ایدر ای غیو البشر
 دید وادیم کیموده بر کج
 یسسی قلدیمه خوش اولدم قلند
 اینه معراج کیمسند نویر خبر
 امهانی اونه دئمک بک
 دیشک اوزده واردمیدینا کمان

تولغوم

دِيه بَنَر اَمْتَكْدَر كِي ضَعِيف
 دَسْتَكِي اَوَلُو بَر دَايِي شَفَقَتَك
 نِيچِه بَر دَايِم اَوَلَا كَر شِيه طَوُر
 يِيو دَر اِيلَه شَفَاعَتِ يَا شَفِيع
 چُنْكَ بُو هَمَّتْ كَلَه سُلْطَانَت
 دِي لِيَه حَقْدَن ضَعِيف اُمْتَلَرَن
 يَا اَلْهِي بِر قَه مَعْبُد بِكِي
 عَفْو عِضْيَان اَوَاخْدَايَه وَفَلِي
 حَت اَوَلُو رُو كُو زُو لَه حَيَّتْ
 اَلَا اِي عَنْد لِي بِنَاخ مَعْرَاج
 سُو كَل شُو رَسْمَه اِيلَه اَخَار
 كِه اَوَلُسُون اَهْلَا دَر دِه يَا دِهَار كَر
 بُو كَل شَه جُو بَر دَر سَتَه قِلْدَك
 بَنَر هَوَق قِلْدَايِي بَلِيَس مَكْرَاك
 لَطْفَا دُو بَنَر كَر اَمْتَه صَال
 نِيچُو دَايِم قِلَا كَر بَر مَلَاك
 تَاكِه بَنَر اَوَلَا كَر اَهْلِي وَصَال
 اَوَمَر رَن اَوَا حَبِيْب دُو اَلْجَلَا
 حَق تَعَاخُو دَر زِي قِيل قَال
 لَطْفَا دُو بَنَر اَحْسَن بَر قُلُو فَاك
 يَكْرَرْ حَوْن لَا كِه خُدَا سَتَه خَال
 اِيَك اَمْدِي هَب رُو كِه اَلْقَلْب
 سُو زَه كَل سُو زِي زِي دَن بَر دِه نَاج
 خِيَل اَوَلُسُون هَزَارَان طَوِي طَوِي
 كَتُو رَهْلَا جُ مَلِكَن عُنْجَه بَر قَاج
 كُو رَه شَا قَه تَر كَل يَر غَن سَاج

اول جماعت کوردی کفی ناکهان
 اولو کلدی ددی ای نامدار
 کلمن اعصابی یکنی بیر نکلا
 کوردی بیلر چوبو بو معجز کدی
 چون اولو محبوب رب العالمین
 کردی ناله تا قیامت بو کلام
 کوردی بولک سزاودن نجات
 کلدی بدت کوکمل خوش بر مثال
 کوینا بر حاجی معبد کیبیوز
 قانی حلم قانی علم معرفت
 قلمشوز بو بر قر کوخا نده
 حضرت سلطانکده قطب العارفین
 او مریم بزم غریب افتاده
 سلیکون طوودی و غلامان اوزمان
 تکی بر دین سولاسن اشکار
 نیجه بر اناسی کوردی بیر نه
 حق سولاسن دیمک اولدی وز کدی
 چقدر بیلر اکایا اهل دین
 بد قیامت کاجب اولایه تمام
 ایدک امدی جاودلن الصلو
 خوش مثالدی بومثال هم خوش مال
 کلر و کل بومتلدن حصدا ال
 فانی کشف بالتصوف قانی حال
 اه کلام سه عنایت بی زوال
 مقتلای اولیا شاهی رجال
 ایلک جدینه اول صاحب کاک

دیس بیلر

نه كوزي وارنه ايلي نه ايعي
 د اقليدي هيج بر اعصابي
 طوري قلدي ام معبد اولدنان
 وارجل اول اوغلنجني كاترر
 چون قدي اغلانجني اولدم يره
 اه اذوبن زاري زاري قلدي
 ديسي رحمت و بذر حق يره
 بوخر ايلشي اباد ايلسك
 حق قنده خود دعاكوز مستجاب
 چنكه قاري قلدي مقصودن ادا
 ادا كنور جفته اولد ياك جان
 خاكسين عالمك حكمت سنك
 دياقم سنك ياريت الا نام
 نه دلي وارنه ايشيد رفو لغه
 شيله ياروي اول اوغلن كسكك
 اولدي انك جانو كوكل شادمان
 اولد رسولا حن منته پيترر
 ديسوك كي جهانك كم كوره
 ايشد لارك يراكن طغلاي
 نوله كوسترسك بر اولو معجزه
 بوجهانده بر اولو ادا ايلسك
 سكه ايمشد ردي خود رلو باب
 اغلنك خوش استنه اتردي ادا
 ديري من خالق كونه مكان
 قاموسنك خلقت قدر سنك
 تا فلا سن بوونك اعصابن تمام

دیدیم سن سنی الهی متغاث
 حاجت تو قل قبول ای بیو یار
 حق قبول ای دُعاسن اول زمان
 اول جماعت نکاه ای کوردی
 هر برا عطا سی بت افش تمام
 اول رسول قشوطون سیدای
 چنگه بن کوردی کی مجازات
 کلدی ترجع مسلمان اولدی
 دوجمانک مخربوشا هیدی اول
 امی اولوق کرسک امی
 کردی بولاسیز علی مقام
 اشد ایدی ای بر مجرایار
 اول قریه هم براوغلی واریدی
 کیم سنکدر جمله ابلغ بغاث
 تاکه دیرلسین بوقون آشکار
 ایلی اول یوزه سیدان همان
 سیکنوبن اول یردن طور
 ایرو کلدیو هم وردی سلام
 حق رسول سن یا نبی الله ددی
 دیدر سن سنی مولی کایسات
 جمله خوش راهل ایمان اولدی
 بختلوانل کیم اولدی کا قول
 سنی طوت سنی طوت سنی
 ایدک ایدی المصطفی والسلام
 نبی قلم شد رایه آشکار
 ایدی معبد کندو کی دشواری
 نه کوی وار

نَسَدِي وَادُرْ بِلَا نَكْ نَهْ اِيْتِ
 دَنِي اَيْدَاوُ رَسُوْلِي دُوْفَنُوْن
 اَمَّ مَعْبُدْ رَسَكْ اَوَلَسُوْن اِجَانْ
 اَوَلْ قِيُوْنَهْ چَاغَرَبْ كَلْدِي تِيْزْ
 اَوَلْ قِيُوْنَهْ مِصْفَدْ اَوَلْ يَاكْ جَانْ
 هَمَّ دَخِي مَعْدِرْ اِيْ اِيْ اَوَلُو
 اَوَلْ جَمَاعَتِ بِيْدِي طِيْدِي اَوَلْ
 كُوْرْدِي سَمُوْعِي شَرْ قِيُوْنِي اَوَلْ زَمَانْ
 هَمَّ مَعْدِرْ دِي كَلْمُو قَتَكْتِي قَنُوْمْ
 اَوَلْ قِيُوْنَكْ كَامَكِيْنِي نَاكْ وَاْدْ
 هَمَّ كُوْرْدِي بَاگْ وِرْ تَرَا اِيْتِ
 اَوَلْ قِيُوْنَكْ كَامَكِيْنِي دَرْدَلَرْ
 اَللّٰهُ اَوَلْ كَامَكِيْ حَيُوْن اَوَلْ رَسُوْلْ
 نَهْ خُوْبِنْدَهْ كَلْمَكْ وَاْر طَا قِيْتِ
 اَجْوَارَقْ وِرْ تَرِيْمْ اَوَلَسُوْن قِيُوْنْ
 كَلْ كُوْرَامْدِي بِيْدَاوَلْ فَاخِرِي جِهَانْ
 يُوْكُوْبْ كَلْدِي اَلَا رُوْايْ غَمِيْزْ
 سَمْدِي تَرَا اِيْ طَا شِيْ اَوَلْ زَمَانْ
 قَبْلُ حَقْ قَلْمَدِي اَوَلْدِي طِيْطَلُو
 كَلْ كُوْرَامْدِي بِيْدَاوَلْ رَاْمِيْ مَعْبُدْ
 تَرِيْغُوْلَايِبْ بِيْشُوْرْدِي اَوَلْ هَمَانْ
 بِيْدِي طِيْدِي جَمْلَهْ اَنْدَهْ اِيْتِيْمْ
 جَمْعْ اَدَكْ دِيْوِيُوْوِيُوْرْدِي شَهْمْ نَارْ
 تَاكُوْرْ اَسْرِيْنَهْ قِلِيْسَرْ اَوَلْ غَمِيْ
 اِيْلَدُوْنْ حَفَرْتِيْنَهْ وِرْدِي لَوْرْ
 هَمَّ دَرْدَا سِنْ اَوَلْ رِيْنَهْ صَلْدِي اَوَلْ

بتدی کوردی کن طلمش با کجانه
 تر علی قلدی نمازینی تمام
 بکده بیون امشتم براختصار
 چون اولاهجوب رب العالمین
 رحمت اولوب جانکوز بولسون حیات
 ایشد امدی بینه بر معجز دخی
 اول زمانیم ملک کیدی رسول
 ام معبد روعش بلا اینه
 اول قریبک اونه اولدی قفق
 اول کلریز لودن باید اگا
 وارنده اولده ساندی هج طعام
 اول قری ایدر ایا قتلوق قنوق
 اوعواج بر قیون واردر همان
 طوغوردی اولدم کشت طغدی همان
 بینه اولدمه طلندی والسلام
 یخسه انک معجزاتی بی شمار
 چقدر بنور اکایا اهل دین
 ایدک امدی جانود لک الصلو
 تابلا جانک صفالی ای اخی
 بر قریبک اونه یتدی رسول
 کوجک پیغمبری سودی جینی
 کرچکم هج یوق طعامی از جوق
 جندک بویجه قنوق اولدق سکا
 تاکرییه کالیبی خاص عام
 یوقد اوده هج طعامم از جوق
 سوردن قلمش ایشاهی جهان
 نه سدی

اولمبارك قامتي هم اي آخي
 كچه اورتابولدي شاي حجاز
 كويبيدي طوقشدي طاعه
 بجه بجه الشي قلدي دري
 داخي بجه ازدهاوسهم ناك
 كه قوشواري ات ارمكي
 جله حيوان كا قوشو سيلدي
 اگوي اي بشيكي ني دايه وش
 داخي هم بوي اي اي هما م
 تنكم اوشده صحيح معتبر
 ام سلمه خانسند مصطفا
 كن طلندي اختم اولدي ناكهان
 كندي قلديكم ديدني اولر سوز
 بجه معجز كوستر كوز اولدي
 اله بولدي قودن امتياز
 كي صقن كولومه ورمه طغطغه
 اي كورب جمل عالم هر بري
 باش قدي يا غنه اي مرد پاك
 كسه سيكاه وشديني كوزدي
 حق سول سن يالبي الله دي
 اي كوزدي دتردي قاضي كشي
 حق نكا قلدا انك امينه رام
 ايشدامدي بجه وريلو خبر
 يدي غلي ديز اوزره بر صفا
 اولمبارك كونن اچدي اولرمان
 درعليكم قلدتم اي رامول

کور یی نیکو معجزی دخی تمام
 ایله اوردن کور یی آشکار
 ایشدور یی ادا قن ناکه وار
 ایله ایشدور یی ایز کن نامدار
 نطقه کالور طاشل غج فی اختیار
 ایی قلدی ایله یاره آشکار
 کور سه آتی شرم ادا قن بیکار
 دفتن یتوب وریو هم غار
 هم اولور دخی هورده تمار
 روشن اولور انکیله هر کنار
 طاشل ایشدور یی سنه امده ایله ناز
 دولت انوکم بکون اکا اویار
 ایدک امدی الصلوة والسلام
 کور یی نیکو معجزی دخی تمام
 ایله اوردن کور یی آشکار
 ایشدور یی ادا قن ناکه وار
 ایله ایشدور یی ایز کن نامدار
 نطقه کالور طاشل غج فی اختیار
 ایی قلدی ایله یاره آشکار
 کور سه آتی شرم ادا قن بیکار
 دفتن یتوب وریو هم غار
 هم اولور دخی هورده تمار
 روشن اولور انکیله هر کنار
 طاشل ایشدور یی سنه امده ایله ناز
 دولت انوکم بکون اکا اویار
 ایدک امدی الصلوة والسلام

اول

اُولسون اَصْحَابُ الْكُدِّ جَانِ سَرَفِدا
 اِي حَقَرْتِ سُلْطَانَ امِيرِ الْمُصْطَفِي
 سَنَ امِيرِي مَرْجِعِ اَهْلِ مَكاشِفَاتِ
 رَوْضَةِ طَوَافِي چُنْكَ شَهَادَاتِ جَانْدَرِ
 كُلْ بَوَامِيو اَشْكَنَه طَيْرِ نَعْمِ يَزْ سَوَرِ
 عَنَقَا كِي پَسِي دِلَه يَدِي نَامِ كَوَامَتِ
 سَنَ پَادِشَاهِ رُومِ كَدَمَتِ صَلَواتِ
 عَلَيشَا كُوزَا كَرَايِ نِيكَ نَامِ
 ايشِدْ دَوَامِدِي اَوْغُرِي مُمَكِنَاتِ
 هَوَ بَرَا عَضَا سِنَه قُوشِ كُودِ كَارِ
 اَوَلَا ايشْتِ مُبَارَكِ جِسْمِي نَكِ
 زِيَرِ ايشْدَنَا اِيغَمَرِ حَسِي رَسُولِ
 دَانِي بَرَاقْ بُولَدِي بِلَهَرِ زَمَانِ
 بَرِي امِيرِ افَنْدَرِ اَبَرَا مَقْتَدَاهِ
 وَايِ خَالِ پايِ سَرْمَه اَعْيَانِ اَصْفِيَا
 پَسَنَدِ لُسُونِ طَبُوكِ بَدُو دَعَاوَتِنَا
 اَصْعَاقِ مُضَاعَفِ بُولُ اَوَكَلَه اَهْلِ صَفَا
 اِتْرَسَه كُوكُلِ اَبَسِي بَقْلِ زِيَا
 تَحْسِينِ شَهَاسَنِ سَرِي اِيلْدُوكِ اِفْشَا
 پَسَنَ جَمْعِ قُلُومِ دَحْتِي مُضِلِّي اِشْشَا
 عَشْقَلَه دِيكَ الصَّلَوَه وَالسَّلَامِ
 پَسَنَ جَمْعِ رُوشِ اَكَا حَقِ مَعْجَنَاتِ
 مَعْجَنَاتِي كِمِ اُولُودِي اَشْكَارِ
 دُشْمَنِي دِي يَوَه كُلْ كَا سِي اِيَا
 تَنَدَه اُولُورْ كُلْ كَسِي هَبْ جَمْعِ نُورِ
 سَايَبَانِ اُولُودِي اَكَا بَرِ قَرَارِ

ایدر ساتمینه بر سوز سوز ناک
 چکنی دکدی احمد الی یاشینه
 طغمدن بر سوز قلمشده او
 اولر مانده خسته اولدی انسی
 بغونه بصد ایکن جوق اغلده
 دندی ایدر ای سعادت کوشی
 بن کدارم ای جگر کوشم اوغل
 آسوز قلده دریم سلاک آه
 آه که طلدی عمرک پیما نسی
 نه قلایم نه بیدایم نیدیم
 الوداع اولسوددی شدی هملان
 وافراق وافراق وافراق
 حشر نودردو غمیلده دار دار
 ایشدن کتاکه قلسوسینه چاک
 کورینه نهم اولسواشده
 آسوزده قلسوسیدی رسول
 قالسورودی یتیم درد انسی
 حشر اولدیله جکارن طفلده
 ای کونم نوری و کولم پیماشی
 الوداع اولسوسکا ای برامول
 شمدی قلده آسوز ای پاشا
 نه قلا بن ای جهان جانا نسی
 قالسورن ای جبینم سن یتیم
 یاش حشر اقدن ورد جهان
 یا الهم قوللر کنت قبل اراق
 ابرو قلدی کلشیدن روز کار

نیدم اولدی در دُک بوجا جان اوار
 نیدم ار تد خار حریله یزکم یار
 نیدم بکم حسرتکن بیقرار اولدی کوئل
 عالمک دوقوصفا سندن بزار اولدی کوئل
 دیدی ای اهل دلی درد لهر
 بر نفس ای یسندن ارمیدی
 شادیم اولدی کندی تشوشتی
 ایک حسرت بولشجو ای خدا
 حاتمکم اولاحسینک یا الله
 بیزده حاجت دیلور کوز یومرز
 ای خدا وندی جهانک والجلال
 تا شفاعت الیه فخر الانام
 در بیان وفات اُم حنیب الله
 ای دسارم

كورد لر بر غنجه دركم نازنين
 احمدي الذي ختو نلر اريلا
 تجر به قلدي اولدر دانين
 هر بري يوز نه چكدي نقاب
 بوئينه صاليندي بلدي انين
 اني چوق دكري حسرت ياشني
 بغر نه بصدي كن چوق اغلدي
 اولختو نلر كي تجر اتد لر
 نالريشه رحمتي ريت الانام
 چنكه بلدي اول صدف وروانين
 ديدكم اي شهه يارم مصطفى
 قنده ييدلر اي جگر گوشم حبيب
 قنده ييدلر اي حبيب كل عوار
 ديدلر اولسون هزاران افروين
 صنكه هاله دشدي اولمه ياريه
 كورلم بيلر مي درلر انين
 صنكه كز لندي بلديه آفتاب
 انيده قچدي اولجانانين
 ايدي نك كوزني وقاشني
 او تر نلر كنك تر كن طغليدي
 هر بري تعظيم ادوين كند لر
 دروله درو الصلاة والسلام
 يعني بلدي انسي جانانين
 اي بتم عالمده وارم مصطفى
 سنس اولدي ددغم باكه نصيب
 سنسرين اولدي انم آهله نك

کورد کیدم احمدی اولدی فعال
 بوکه فرمان او سر در انج جان
 دینموز ایتموز بوی قسار
 دئی قومی نه چهر دی خشم ناک
 دشما کوزد زره ورمه امان
 هر یسی آینه لای تیغ
 چون یوردی هر یی قصاب کی
 تره وایه قلقلین اولدی سوار
 احمدی بغریه بصدی یوردی
 چنکه وار دی میکه اول شهر یار
 احمدی اولدم حلیمه کورر
 چون کوردی آینه اولدی
 مکن خانو نری جمع اولد لر
 دید بندت ایر سرد چق ملال
 طوسر در امتیله بوجهان
 او کوه پتلموز بوی قسار
 کم بوی غلامی قلک در تره لاه
 چنکه فرصت اله کوردی ایمان
 کاهم ای الده لر پی دریغ
 مرکب شاه کز لو ب عقاب کی
 آسیانه صنم اولد ترش کار
 قلدی اول کافر لر انده قوردی
 مرکب شاه مکنه قلدی قرار
 وار باج آینه بیتر
 کم اکامشاق دی جان بللی
 احمدی کورمکه جمله کلد لر

کوردی یوردی

كورد لر ساغو آسن اوله هربان
 ديد لر ساكا فدا يديك جهان
 احمدي القمه بنكر الد لر
 شاذخم اولرينه كلدي لر
 ديد لر كم اي حبيبي كل عزار
 نكه واقع اولرسه دي اشكار
 ديري نكه كلدي ايكي فوجوان
 هر بريسي مهر ماه آسمان
 باي القوب بزا ليه وارد لر
 وارباغ ائده صدمم يرد لر
 يور كوي ميقر ب شرع اتر لر
 ديد لر شيطان نصييد بوقان
 ائده غي قانو قني طرح اتر لر
 اللزده وارد بر لعل لكر
 كوچم كوچك تقوود راجان
 قلامي كوثر صوبيله يود لر
 تايياليو ائده اي وجه حسن
 ديد لر يينه برينه قود لر
 دخی بوقلوبه ذوق حزن غم
 بلكه اندن كلدي درد الم
 كور حليمه نجه تدبير ايلدي
 اولقبيله درلوسوز لر سيلدي
 يوله دوشب هاكرد دي غي قار
 تز كورد اي احمدي اولتم ايار
 يولي بر جاذويه اريدي نكه كان
 آئينه الله يعنى اول زمان

هَر سَحَنِّم طُورِ بِن اَنَلَرِ كَدَر
 دَ اَلسَينَه دَيدِي بِيْلَه كِدَرَم
 چُنْكَ كَدَرِي قُوْنَه فَرِي جِهَان
 قَدَه كَم وَاَرَسَه رَسُوْلُ فَرِي نَاس
 خُوش اُولُودَه هَر كِنَارِي سَبُورَلَر
 دَحِي قَنَقِي بِرَه وَاَرَسَه اُولُ هَام
 وَحَشِي وَطُور وُور دُور قُوش اِقْبَالَدَر
 قَنَقِي قُوْنِيْنِم صَنِيدِي اَيَغِي
 اَشَبُو بُوْعِيلَه كَدَرِي قُوْنِي
 اَوَه كَدَرِي بِينَه اُولُ سَاغ اَسَن
 دَر جَلِيْلَه نَاكِهَان اَوُغْلَنَلَر كُ
 بِن دِيْم بِيچُون اَقَر قُور كُ يَالِيْش
 تَرَه رُ بِن اَرُوْعُوْر كَدَر كُ
 وَاَر بِن طُغْلُوْدَه خُوش قُوْن كَدَر
 وَاَر بِن بِنْدَاخِي قُوْن كُوْدَرَم
 كَدَرِي قُور قُوْنِيُوْنِي بِيْ كُ مَان
 تَاَزَه تَرِيْبِي قُور حَنَلَر بِيْ قِيَاَس
 لَالَه زَار مَرَج زَار اَقَر بَكَار
 قُوش كَالُوْب طَاش اَنَج دِيُوْر سَلَا
 قَدَر تَنَجَه هَر بِيْ اِقْضَال اِدَر
 صِيغَسَه اُولُودَه بِينَه بَايَغِي
 اَشَدَامَدِي جَانِلَه بُوَا وُغِي
 كَدَرِي بِينَه يَار بِن اُولُ وَجَه حَسَن
 اَغْلُوْ كَدَرِي بِِرِيْسِي اَنَلَر كُ
 دَر كِه اَلَدِي اَحْمَدِي اِيكِي كَشِي
 اَحْمَدَه اُولُودُغِي بِِرَه بِِتَدَلَر

كوردوساغ انى

اگر بشکر سه دیلی سوزه موزون
 اولوبن اولدی خوش سرو روان
 طایق کجی یور زانین آنین
 بشکر یکم سیراده چون اولکش
 قده موزون طایق بلع ناز
 بر طافت بر طلوت پرو قار
 قنق طاشکم اربا دسه قدم
 لطفان کر غنجه وش کسه اوجان
 کرد شیدی قندکم عکسی زخی
 او حبیب اولد طیب جان دل
 تاشقاعت ایلله فح الانام
 برکون اید دایسنه هر سخی
 در حلیمه شهر یازم مصطفی
 دکر در رخسار دکر مکنون
 بلدی رفیق کشتی باغی جنان
 بر نهایی تازه در اول نازنین
 قطع منیر اید اولدی ماه وش
 سیراد اولدی چمنه از از
 جبه سنه اولور انوار اشکار
 خاک پایندن ادردی افتخار
 غنجه و خاندان اولور شمسار
 کلشن اولور سر سهرم لاله زار
 او سریری سلطنته شهر یار
 در دله دیک الصلاة والسلام
 طوبی قردا شلرم قده کدر
 ای بزم عالمده وارم مصطفی

کتدی قزلق آه زارم قلمدی
 قوزلادی ایکنز ایکنز قویتم
 قوشلایم کوندن کورنیلدی
 نالیدی بو طاور که آواروق
 الله کاتورک حلیمه ادر سین
 انلوه دیدی جباللرای سرا
 قده صونرسه حلیمه قوینی
 در حلیمه بانمیلحق زمان
 دانی طفیلیدی هوز اول ماه رو
 نطقه کدک اول اول پادشاه
 الله الله در بونی یقین کرک
 چنکه اول شاه ادری ایکی یاشنه
 سلسیدی لطفله اول اول اذ
 سمردی آرق طوایم قلمدی
 سود قیقق اولدی ایم او نیم
 هن بریسی جو بنینه سیلادی
 یکدر زنجیه جبالدک بر اویق
 ایلدک آنده طوادر نور سین
 یزده آنده ایلدور ز او تیره
 تازه تربیت رحمتد او یی
 بیله اولدی اول رسولی دو جهان
 کشف غورث اتمدی همی ارو
 سیلادی خوش لا اله الا الله
 اودلوه اورب قویقق کرک
 اولدی سراری معارف اشنه
 خجلتدن مات اولور قد بیک
 اکو شلور دیلی

یوله دوشون کدر تر شادمان
 د رحیمه کم قیلم در بکا
 کی ضعیفه اولئیدلای بنکار
 هم دخی بومر کدر باق بوزن
 سلیخه اولد سعادت کو بی
 در بون باگه دسوی کرد کار
 باد صرصر کی کمر بزدن اورم
 چنکه مرکبدن جوائی الد لر
 تا شفاعت قیلد فخریم مکنات
 کسی ییمینه کی سارون
 اونه وار دی حلیمه بر صفا
 در عجب ایلا و غم بزدولت
 برکه او غلم وار دی قوین کدار
 دایسی ایله رسوی دوجهان
 ای عجب نه سرگذاشت اولدی
 شمدی یورکه شمسه کدر شعله وار
 اله کدر ارادن یل قوزن
 اندن او کدر سیلر انوک مرگی
 لطف یزدانی ارئیل اولدی سوار
 نوله نیجه نیجه منیرلر کورم
 هر بری دم بسته حیران قلدر
 ایدلما میدی جان اولدک الصلاه
 اول قیلد چنکه وار دی اورن
 ایچی طاشی ذوق شوق مضطفا
 اون ایچی طاشی ملوک نعمت
 کیمه کالور بر اچا ارته کدر

وِزْدِي دَاخِي اَغْلِي اولُ زَار زَار
 سَن كَلَسَن قَالَسُون بَن غَيْب
 شَادِلَق كَتْدِي وَطَدِي حَن غَم
 نِيلَرَم بَن بُو جِهَانِي سَنَسُون
 فَرَقَك دَرْدِنَه آه قُدَر عَلَاج
 تَاشِفِي عَدَك اولُ قَحْنُ الْمُسْلِمِين
 بُو كَا الَّذِي حَلِيمَه اَحْمَدِي
 اَحْمَدِي الَّذِي رَيْنَه اولُ مَكَار
 دِي دِي بُو دَر دَوْلَتُو مَرَكُونَشِي
 اولُ قَبِيلَه بِشَلِيوب كُوج اَتَدِر
 تَرْحَلِيمَه مَرْكَبَه اولُ دِي سَوَار
 مَرْكَبَه اوزَرَه خُون كَدَر اولُ پَادِشَا
 شِيلَه كِيدَر مَرْكَبِي جَا لَاحِجْت
 اَيْدُرِي دِي وَاحِي سِي كُل عِزَار
 جَاهُو كُولُم سَنَسُون قَلَمَن قَوَار
 حَسْرَتَك دَر دِي يِلَن لَيْل نَهَار
 اِي جِكِر كُوشَم بَن اِي شَهَر يَار
 يِينَه سَن سَن سَنَدَن اولُ سَر مَار
 دَر دَك دَك الْقَتْلَه يَا مُسْلِمِين
 دِي دَكَم بَرَقَدَن اَز دَم سَر مَدِي
 كُوزِي اَرِي بَر حِي سِي كُل عِزَار
 خُون غَنِيمَت كُور لُوم بَر بُولَاشِي
 مَكْدَن اولُ اَوْنِيَه كِتَد لِر
 اُو كُنَه الَّذِي رَسُولِي اولُ بَكَار
 صَان كُنَش بَر جِينَه كَرْدِي مَهْمَاه
 هِيچ اولُ اَوْنِيَكَم اولُ بَر لَحْظَه سَنَسْت
 يُولَه دُشُون

دَر حَلِمَه يَسَّ نَجَارَه قِيلَ لَوْ
 تَزَطَّرُو بَن بَوَاكِي سِي كَدِر لَر
 جُون حَلِمَه كِيرُون كُورِي اِي
 اَغْشِيَو چَنگَه حَلِمَه سِي لَدِي
 يُوَزِيَه بَقْدِي وَكَلَدِي غُجَه وَش
 لَبَرِي نَدَن بَرَوَر اُولَدِي اَشْكَار
 كُورِد لَو سَاكُو جَهَنَّمَك نَجَات
 اَتَسِي نَه دُنْدِي اِي دَر دَايَسِي
 يِي تَه وَرِكِل اَوغَلِكِي سَن اِي كَار
 اَتَسِي اِي دَقُول اَتَدَم سَي
 تَر حَلِمَه اَلَدِي جِي رِي اَو سَتِيَه
 صَاغ مَمَّا سَنَدَن سُرِي قَلَدِي قَبُو
 چَنگَه وَرِد اَتَسِي اَو سُروري
 اَللّهُ اَللّهُ اَو اِي سِي اَللّهُ
 اَو اَحْبِي كُ مَنزِلِيَه يَتَد لَر
 قَدَق اَو كَرِي يَتَر اَو اَحْبَانِ جِي
 اَشْدَا مَن دِي اَو اَحْبِي يِي لَدِي
 حَيَرِي نَدَن دَر دِي قُرُصِي كُنْش
 قَلَدِي غَنَقَلُوش جِهَانِي اَو شَكَار
 دَر دَلَه دَلَه اَلصَّلَاةُ وَالصَّلَاةُ
 سُوْرَتَم اِي شَدَاي سَعَادَت سَا
 اَكَه تِي مَار اِي دَلُوم لِيل نِهَار
 كُر اَمُوسَه سُوْدَه اَو اَحْبَانِ جِي
 مَامَه سَن مَن دِي اَو تَكِي دُوتِيَه
 صَوَامَكَن اَمَدِي هَر كَر زَسُوْر
 اَو اَحْقَايَق بَحْرِي دِي اَنُورِي

دایم اوردن آق بوز صوف
 چنکه کوردی بود شی دوز کار
 بیله دیوب هاکردی شادمان
 چنکه مکه شهرته ایرشد لر
 مکه شهرته بوعادت داری
 اول قیله جمله دایه اولد لر
 در حلیمه بن تراوغلان بلدتم
 شبو حالیه کدر کن قیخلوا
 دیدم اغلک وارید ای محترم
 دیدیم وارد در بر اعلی ای کار
 اینه کلدی حلیمه طوئدی یوز
 اری یندای حلیمه سید ~~م~~
 اتسوز دایق قلق که وار
 بوجھانده ملیوق مانند یوق
 کیم بکاطوش اولسوز شهر یار
 کیم اولسوز دایه فخری جهان
 مکه اهلی کالبن کورشد لر
 انسی امز مکه اوغلی عار دی
 هر برسی پیر اوغلان بلد لر
 شیه قلدم نیده سویی بلدتم
 چیقہ کلدی برغیز ادبختلوا
 تکه دایه اولم انی امز رم
 اتسوز در کچه خلی نفع وار
 در بر اوغل بلدتم الا اتسوز
 کیم اتسوز اغلنه میل ایلم ~~م~~
 اولور ای دی انکر ادیچنه عار
 در حلیمه

آدی محمد دوزدانک ای عزیز
 بختلو کریم ای کو توره لر
 کی ضعیفه اولدی اونک آنسی
 لمتدیله دایه اولد جانا نیلا
 اروعوت اشدوبن شادمن
 وارید انلوه بخاتون بنام
 دشدی دینه رسولها کدر
 کیدریکن یلده برکون اولکار
 کوردی برحوض لطیف دکنش
 دخی کورد انده بر خوب بوجوا
 دید بکه کل بروایج بومون
 بکه دایه اولسرین بی مان
 وارید اچدم برنجایب صومکر
 بیلر اونق قدس اهل عیسر
 بختلو کریم ای یا توره لر
 سودا مامز اولدی اولجانا نی
 سزدن اولور دایه اولد بیکانیلا
 مکه شهرینه قوا اولدی وان
 اکه دز لردی حلیمه ای همام
 حق ناکور کا نه لطف ایدر
 دش کوریدی دوشی ایشدا یار
 سبزه زار مرغ زار باشد بشا
 یولنه اولسوز دایک بی همام
 قیغوی کید بچیقه کوکلوک بوسد
 بولسر جانق صفای جاودان
 شیده شیرین شرم ایدر شد شکر

قوئا ئاي دييون اري برندا
 چوئ اشدئي بوندا ئاي ولمان
 ديدكم اوغلانكي هيج اي كار
 بيله ديوندا ئاي كوركم نيلدي
 ديدكم دايه كادد بكا
 نچلاري بالديلر اقاد اولم
 برقبيله واردي خوش محشم
 اندن اولوردايه اول بيخمبو
 اتفاق اوليله قوتق واردي
 اجاييله اولدر غايت زبون
 ييجك قلمدي كي اجقد لر
 ايشدن لرنا گهان بر خوش ندا
 مشلق اولسون ستره اي شيخ شاب
 آدي احمد وريد وور خدا
 انه سينه صوفي وري ترهان
 براوغل يارتمشد كورد كار
 اشن شوب رب خلقه انعام ايلدي
 امره وننه ويراوزا كا
 زيره كم سلطانة اولايق دكل
 آدي بالي سعادي اي محترم
 اول ملاحت كان ذات انوره
 اول قبيله كنددن بير اري
 بيدكم هيج قلمدي اولتر كن
 اوت لرايو بر كناره چقد لر
 برندا كم اولور اول جانه خدا
 ملكه هفتدي ددي بر افتاب
 آدي احمد

چنگه کلدی عالمه فخری جهان
 اولجه کعبه برندن قلدر خوش
 اولجه اودی صفایه هم صفا
 اولجه عرشدن ارشد بر صدا
 اولجه جمله صفلر دشد لر
 اولجه جوق دشد کفارتاجلر
 اولجه ناری هجوسیدن اثر
 اولجه هم ساهه بحر ای غرر
 اولجه هم طاق کسری سرنگون
 تاشفیغ اولاسره اولد کدشت
 داد سی کلدی کوره اولد سوره
 هم دلیم و ره بر ایو ادد
 مصطفی پی ویدی کما انبی
 بخلا یین بلدی بک بک حرمتی
 عالی طندی صد ای سطلو تی
 زیروه کیم کلدی جهانک دولتی
 طند افاقی سراسر هیبتی
 یوز اوز ره خور اولون کی قتی
 یلمدیلر کیم دیر یو د لقی
 قلدی اصلا ایشیت یو غیبتی
 ییره کلدی یوغکن هیچ علیتی
 اولبان قلدی کفار طاقتی
 ایدک امدی جان دلک الصلا
 اولما لاحت کان ذات انوری
 تا کیم اسکه عالمه اوله یاد
 کوردیم برای کنش بر و انسی

سَوْلَمَشْنِ اِيَكِي كُورِي بِرَمَكَا
 خُوش بُلْبُدْ اُولُ كَالِي عَشَرِي
 اَنَسِي خِرْدِي لَدَم قِيَلَم نَظَر
 تَا بِلَم اَرْهِي وُملَحَبْد وِلِي
 بَا قَا دَم قِيَلَمَشْنِ يَسِي فِي نَوْر
 نُوْرهُ مُتَغَرَق يَتُوْرْدُ حَفَرِي
 هَم دِلَام يُونَسْم اُولُ بَدْرِي تَمَام
 بَرِيْدَا كَلَرِي كَا دَرِي يُونُ مَشُوْر
 اَشِي دَرِ طَغْدُ غِيْدَم شَهَر يَار
 دِكَلَم دَرَا كَلَا اَلَا شَهَر يَار
 سَجْدَه دَن قَلَدَرِي بِلَشْنِ سِيْلَا
 اَمِي دَرَا مِي دَرَا مِي دَرَا مِي
 دَا جِي قَلَدَرِي اُولُ تَبَسْم عَجَبَه وَش
 اَمِي جُون حَقْدَه قَلَدَرِي مِي
 لَبَرِي دَن اُولَدِي بَرِنُوْر اَشْكَارِي
 اُولَقْدَرِي قِيَا سَسُوْر خُوْر
 وَا يَكَا دَرِي دَرِي دَرِي دَرِي
 دَا جِي اُولَا جِي نَبِيْلَر كَلَدَرِي
 دِيْدَلَر سَن خُذَانْدُك رَحْمِي
 نَا كَلَه اَرْتَه عَزِي قِي وَشُوْ كَلِي
 حَمْدَه

اول شفیع المذنبین اول مہر	اول نسیم و بالغ کلزاری جمال
اول شہی شہباز قاف لامکان	اول سمن زار یقار باغ لطف
طغدی د حال اول شوکت فکاه	چنگ قوتک صفادی ارقای
در دلک دیک الصلوۃ والتلام	گود لوسکوز اگر عالی مقام
یعنی در لور محبایا احمددا	طند سرتاسر جہان خوش صدا
محبای لطف یزدان محبا	محبای مہر سبحان محبا
محبای در دہ دہان محبا	محبای حمی رحمان اولان
محبای شاہ سلطان محبا	محبای کشوری جانو کوکل
محبای کان احسان محبا	محبای برج دولت کوشی
محبای جانہ جانان محبا	محبای بلبل باغی جمالہ
ہر زمان اولست ہزاران محبا	محبای شاہ فیہ ممکنات
در دلک دیک الصلوۃ والتلام	گود لوسکوز اگر عالی مقام
گوئی کاسلشی اولش سنئی	چنگ طغدی اولنیشک سیر

جَنبَشَه كَلَدِي جَمِيعِي كَايِنَاتِ
 بُلْدِي عَالَمِ حَسَنِي نَوْرُوزِ بَهَارِ
 كِم طَغِيرِ يَوْكِيحِه اُولُ بَاوَا
 مَشْتَرَا شُرُ بَرِينَه قوردُ قُوشِ
 قَلَمِ شِيدَم بُو جَمَايِبِ عِبَرَتِ
 كُورْدَم اَنِيكِه هَوَادَن نَاكِهَانِ
 صَاغِ قَنَادِي اِيلَه اَرَقَامِيكِه وَاَرِ
 نَاكِهَانِ كُورْدُمَكِه اُولُ فخرِي جِهَانِ
 اُولُ نَظَرِ كَايِ خُذَايِ دَوْلَتِ اَلَا
 اُولُ سِرِي شَهْرِدَه شَهْرِيَارِ
 اُولُ حَبِيبِي مَظْهَرِ اَنْوَارِ حَقِ
 اُولُ حَقِيقَتِ كُتُبَتَايِ طُوطِيَسِ
 اُولُ اَمَلَاتِ كُتُبَتَايِ بِلْبِلِي
 چَغِيرِ شُورِ رُجَا نُو دِلْدَنِ الصَّلَا
 سِيلَانِ دِي دِيلَه كَلَدِي نَاكِه وَاَرِ
 اَحْمَدُ وَ مَحْمُودُ مُحَمَّدُ مُصْطَفَا
 اَحْمَدِي مَحْتَارُ وُجُودِه كَلَدِ اَوَشِ
 طَلَمِ شِيدَم چُون بُو فخرِي حَيْرَتِه
 اَنْدِي بَرَاقِ قُوشِ قَتُومَه نَاكِهَانِ
 صِيغَدِ قُوتِلَه اِي نَامْدَارِه
 اُولُ اَلطَافَتِ كَانِ شَاهِ سُرُورَانِ
 اُولُ بُوِي كُلِ سِلَاحِي نَفِيسِ مِرَانِ
 اُولُ سِرَافِي سُرُورِ كِي كُجُونَهَانِ
 اُولُ حَقِيقَتِ مُقْتَدَايِ اَنُجَانِ
 اُولُ شَرِيْعَتِ كُشُورِنَه كَامُورَانِ
 اُولُ اَلطَافَتِ سُرُورِ مِيرِي دِلْبَرَانِ
 اُولُ

دیدلریم یسیره من موزمه
 اول سعادت کوگی بدری دجا
 کلدن اشد منون بشارت اتمک
 درلشتدیم بوسوزی ام الحسب
 چون یقین اولدی کینه اوله لالا
 اتسی در موصو صیدی اول زمان
 چنکه نوش ایدیم او جامد شربتی
 طلولو سکودن دخی هم سدن اغ
 هم دشدن اوده برسدن دشدن
 عالمه ورده مکر خوشن محور
 پی یقین اولدی طغاف اول مهر
 ظاهر اولدی نوری فخری ممکنات
 غافلده شد جهانه سر تسر
 اخرته احمدیله همد موزمه
 عالمه رونق بخشیر نو کیمجه
 یحکم عرض سعادت اتمک
 جائمه ذوقوصفا اولد نصیب
 اول رسول و اول حبیب و الجلال
 صندلر بر جام الومه ناکهان
 ختم اولدی جانو کوکلم کئی قی
 هم صوقدی بوزدن ای صلدی دماغ
 شواد شکیم دوشین اتی ملک
 عالم ای طلای نور طلای حور
 رقصه کرد شاددن کون مکان
 دخی طغافدن نور کذی عجزات
 خوش برزدی جنت اچره حور لر

چُون طوق آي يوكو اولدي آسي
 اُون كيسنه ربيع الاوَّلَك
 ديلديكم طوغه اولموج رولن
 جمله كوكرا قايلا رن اچد لر
 طوغعاي كجه اولمه ريان
 خوش اچدلي ومداك استيوار
 كوك ديكاري ومداك اورد برق
 داخي كوكدن اوج علم اندي يار
 شرقه غربله ايسي اي همام
 ايكي خاقون كيشلري بيكانلر
 يوز لر دن عالم برق اورد نور
 ديدم انلوه ايامه دولر
 سز كي انسا نمسكوز نوسه خور
 وقت ارشد طوغه اولجا ناسي
 هم دوشنبه كجه سي اي اولك
 انوكه بوله روتق دوجهان
 عالم اوزره نور رحمت صيد لر
 انسي ايدركه كوردنم ناكهان
 ناكهانكم بر نور اولدي اشكار
 روشن اولدي انكله غرب شرق
 هر بريسي طتد بريده قور
 بيري كجه اوزره هم طتد مقام
 كوردنوكدم ناكه اولجانلر
 كم بلردن ايله كون اوتنور
 اي سعادت استلري بختلور
 يوزكوز مهري جهانده ملدي نور
 ددركم ايسيله

دید که شایسته بلای محنت و آلام
 اولسردر سرور آخر زمان
 چون یقین اولدیکه اول ماه کوره
 اکملایوه اولنی تا کم آلا
 اشد امدی اولحقوق تقدیرنی
 یولده ناکاه ادریشول باد اجل
 چند وعده ادر اولد اولجوان
 مکه اهلینه ارشدی بو خبر
 انجون اولدی جمله ملولت
 عاشق سکر اگر ای نیک نام
 الا ای بلبلی باغی بلا غت
 اقدیک مولودک روحانسدن
 مکر اول کولک صبح سعادت
 براوغلسندن کلسر ماه روا
 اولسردر مخفی کون مکان
 اتسی کنی مدینه شهرن
 اوغلی چون کالبن اشلر قلا
 یجه بوز قلارک تدبیرنی
 حمزک کوزارنه وردی خلاله
 یاشن حسرت اقدیرک وردی جان
 ماتم تدبیر انجون سرتسر
 دخی طعمادن یتیم قلدر رسو
 عسقلدرک الصلاه والسلام
 الا ای طوطی مضی فصاحت
 اوقی شمدن کر و جسمانسدن
 جهان کلمسنه اولد ارادت

وَارِدِ عَبْدِ اللَّهِ أَوْ كَيْفَ أَوْلَى
 كَوْنِي بِحُفْوِي وَارِدِي وَخُوبِ سَكَارِ
 قَلَمِ شِدْدِي جَانُو كَوْنِ خُوشِ سَكَارِ
 فَرَسُ حَقْدِي كَلْبُونِ بِلَاغِ نَارِ
 قَلَمِ تِلْهِ أَوْ كَيْفَ فَرْخِ جِهَانِ
 دَشْدِ نَهْ رَحْمَةِ خُوشِ نَاكِهَانِ
 جَمَلِ شَاهِ زَادِ أَوْ كَيْفَ كَلَامِ بِلَرِ
 اِرْتَهْ أَوْلَادِي خَلْقِ يَنْهْ جَمْعِ أَوْلَدِ
 كَوْرْدِي نَكَاهِ اِلْمَشْرِ نَوْرِ اِنْتِقَالِ
 بَقْدِي عَبْدُ اللَّهِ جُنْجَمِ بَرَكَا
 دِيدِ كِمِ قَلَمِ نَهْ قِلَمِ نَامِرَادِ
 تَاكِهْ بِنْدَتِ كَالِي سِدْرِ اِلْوَحْشِ بَ
 اَهْ اِدُونِ اَعْلَادِي لَوْ شَاهِ زَادِ
 بُولَمِينِ كَلَامِ سِدْرِ بَنِ غَرِيبِ
 بَاكِهْ قَسَمِ اَوْلَمِشْ بُوْعِ عَزْ جَاهِ
 دِيدِ دَاخِي دَرْدِلَهْ قَلَامِ بَرَاهِ
 كَتْدِي غَمَلِينِ اِرْمِدِي مَقْصُودِنَهْ
 اَيْدُكْ اِمْدِي الصَّلَاةِ وَالتَّلَامِ
 صَدَقْ عَالَمِ اَوْنِدَهْ اَوْشُوقِ صَفَا
 چَنَكِي دَشْدِي رَحْمَةِ نَوْرِي مُصْطَفَا
 اَنَسِينِكَ قَوْلِغِينَهْ اِرْدِي اَوْنِ
 يَدِي اَيَهْ اِرْدِي اَنَكْ حَمْلِ جُونِ
 دِيدِ كِمِ

الدِّي سِيلَه جِقْ جَوَاهِرِ قُماش
 کَلَدِي چُون بَطْمَادَه اَرَام ایلادی
 مَلَه خَلْق قَامُو کَسُون اِي فُلَان
 مَلَه اَهْلِنَه قُوقُلادی خَبَر
 چُنْکِه عِبْدُالله کُورْدِه اول تِکار
 دِیو کِم اَلَنده نُوی مَصْطَفی
 دِیو عِبْدُالله فِی اَلَا اول تِکار
 مَالُو مَلِک وَخَان مَان خِلِ احْتِم
 چُنْکِه عِبْدُالله اِشْتِد بُوْلَه سُوْر
 دِیو کِم دِیو بَکَاو اِشاه زَاد
 اَهْل یاقُوْت جَوَاهِرِ قُوقُلادی
 چُنْکِه عِبْدُالله طَالِبَه سِیْلادی
 دِیو یار دِن کُورْدِم تَد بَی سِرِی
 سِیْلَه نِجَه قُوقُلادی وَاش
 بَر قُوقُلادی وَاش اِکاسِیْلادی
 جَمْلَه سِنِی کُورْدِم بَر وِجُوْرَان
 کَلَدِي بَر بَر اَنلَره قُلادی نَظَر
 دِیو کِم بِنْدَت کِلِیو شَهْم یَار
 بَر قُوقُلادی جَنکَره وِیوْر صَفَا
 بَلِی اَلَم سَانک اُولُسُوْن مَلَه وَاْد
 سَانک اُولُسُوْن جَمْلَه اِي مَحْتَم
 کَلَدِي عِبْدُالله طَالِبَه طُنْدِي یُوْر
 کَل قُوقُلادی ایلَه بَنِي قِلَاد اَلْکُشَاد
 سَانک اُولُسُوْن دَاخِ قَامُو وَاوْش
 اِشْتِد اَمْد نِجَه تَد بَی ایلادی
 کُورْدِم ایلَر حُذَا قُد بَی سِرِی

مگره ابراهیمه اولدی آشکار
 وار دیا سماعیلده اولدی یوزخاک
 کیدی اندن دخی نوری مصطفی
 مگره عبد الله اردی نور بخور
 اولدی الله نوری احمد آشکار
 کردی سکر اگر فوز نجابت
 بر امیر واریدیم شاهی من
 خوب اقا خوب خصال خود جمال
 او مشید هر علوی بر اصول
 اولی سول اولی سول اصلي عرب
 مکه شهرته بلا و اخیر البشر
 بوم کوردیم دندیم تکرار او قدیم
 غم مکه قلدیم جو اولمه یان
 جانو کون قلدی عفا و شکار
 ای دخی ایلی خوش شادمان
 بولدی عبد المطلب اندن صفا
 قلدی انک جانو کون بر سرود
 جبه سنده برق اوردی شمس وار
 ایدک امیری الفتاة والفتاة
 بر قری واریدی خوش خلق حسن
 او مشیدی حسن اچنده بر مال
 کوردیم علم اچمه کلیس بر رسول
 طولسدر امتیله شرق غرب
 شوال فلان کون انه رحمة دشر
 در دله آه اندک کونسن طوقدیم
 مکه یولن طوقن اولدی روان
 الی بید

اردي چونكم ايله امرى والجلال
 امر قلدري يينه جبار جليل
 اله يرون احمدك طير اغني
 جبرئال اندي يره اغزار لل
 اولر سؤلك طير غي الادي اول
 جنته النور اني جبرئال
 يينه الو طلدري اني عزيز
 ورق صبح يوغردى چونوق الانام
 چنكه جان ورد چخداوندي جهان
 جبه سنده نوري فخرى عالمك
 صكوه حواده تجلى ايلدي
 كجده شيت السنده ظاهر اولد اول
 طغدي نوح السنده واد اورد برق
 بلجوق ايدن باقمه قلدري امتثال
 تالانه يزلر يرينه جبرئال
 كورجه اطهار اديس اول اغني
 دحي جمدهم مقرب بل
 چاق شويونلك انده دقوي سول
 قندى قسيم دحي سلسيل
 ادمك طير اغنه خط اندى
 قدرييله اتوقان اولدي تمام
 اغسروبن طوري طلدري اولرفان
 ظاهر اولد برق اورد ادمك
 اني دحي خوش تسلي ايلدي
 اولك خوش صفال ايلدي اول
 برق اوردون نوحى قلدري نوره غرق

بوتر تيبك قُلْدِي شَيْلَم وَاَر
 قُوِي جِلَه نُوِي مِصْطَفَا دَن
 دِلَا دِي يِسَنه اَوْ جَبَّارِ عَالَم
 كِه تَا اِظْهَار اِيَدِ كُنِي نِهَا فِي
 بِيورِدِ عَزْر اَيْلِ شَيْلَم وَاَر
 تِرَا نِي دِي يِرِه اُولَم اَمْرِ يِلَم
 جَبَه سِيَنَك طِبْرَا غِي اِي كِنَار
 بِيَت مَقْدِس طِبْرَا غِي دَن صَدْر
 اَلِي نِيَنَك طِبْرَا غِي هَمْدِ خِي
 بُو طَار نِيَنَا اِنْجِي كِنَا دِي عَزْر
 هَم اِيَا نِي طِبْرَا غِي اَلِي اُول
 جَمْع اِدْب بُو طِرَا غِي قُلْدِي تَمَام
 اَمْرِ قُلْدِي يِسَنه جَبَّار جَلِيل
 كِمِي سِي سَاكِن كِمِي سِي دَوَا ر
 جِهَان طُلْدِي قُوِي قُوِي صَفَا دَن
 كِه يَغِي يَار دِه بُو يِر دِه اَدَم
 كَتُور عَالَمه فَرِي جِهَان فِي
 كُتُور تِرَا دَمَا طِبْرَا غِي وَاَر
 اَنُور طِبْرَا غِي اَلُو جَبَّار يِلَم
 كَعْبَه طِبْرَا غِي دَن اَلِي اَشْكَار
 بِلَا كُتُور دِه اَدَمَا هَم طَهْر فِي
 مَشْرُق وَمَغْرِب دَن اَلِي اِيَا نِي
 طِبْرَا غِي مَضْرِب يِمْدَن اَلِي تِي
 بَا يِرِيَه طِبْرَا غِي دَن بَرَا صَوْل
 عَزْر قُلْدِي حَضْر تِسَنه وَالسَّلَام
 يُوغُر بِلَا جُو اِدَه تَا غِي اَمْر اِيل
 اَر دِي جِهَان

قاشن کورتلر اولدي قامونقاش
 کورت بورن حکيم اولدي قريش
 قواغزن کورتلر اولدي صابم
 دخی کلکسن کورتلر اولدي عالم
 که هر عضون کوانه وردي الله
 ازله بر نصيب سمت اول شاه
 شولر کم کولکسن کورتدي حبسي
 اولارک جالچي اقد نصيبي
 يه شولر کورتدي اصلا برسي
 کلي نصراني اولدي کم هجوسي
 نظر قلما دي پس بر نجه جانلر
 بزرگوي دديلر اخير انلر
 نجه عرت ورديز اکه الله
 اگر اولماسه اولاردي افلاک
 بجه عرت ورديز اکه الله
 اکر اولماسه اولاردي افلاک
 محمد الله کالي قدر تيدن
 خداوند اشد لطفيله احسان
 کماليق اولان لطف کرمده
 حبيبک شول محمد خرميچون
 ديوله يا اتمتي خمر الانام
 کورت بورن حکيم اولدي قريش
 دخی کلکسن کورتلر اولدي عالم
 ازله بر نصيب سمت اول شاه
 اولارک جالچي اقد نصيبي
 کلي نصراني اولدي کم هجوسي
 بزرگوي دديلر اخير انلر
 بجه سلطانند اداک ايله اول شاه
 انکچون حقنه دينلرک لولاک
 که قلدي ييري ائوک امتيندن
 ولي برون کلن جصيله عصيان
 جهان عفو اولسه لموقدن نکرده
 بري عفو ائکل اي فرد بيچون
 ايدک امدی الصلاة والسلام

کَر شَهِیدِ عَشَقِ اَوْلَاوَزُوکُم مَنصُورِش
 بَکَنَد صَاکُ کَفَنِ بَر دَاوَه کَا شَکَر دَنَز
 صَدَه رَا زَن مَحْمَدِ لَهِ اَوَاخِدَا یَه مَصلِی
 تَا اَز لَن هُو دِ یُو کَفَنَا رَه کَلَمَتِ لَو دَنَز
 دَر یَا نِ قِسمَتِ نَصبِ اَر رُوحِ مَحْمَدِ مَصلِی ه،
 کِه بَر قَدِ یَلِ بَر تَدِ یَ مِنه قَا دَر
 جُوقَن دِ یَلِ بَر تَدِ یَ سِتِ قُدَرَتِ
 هَم اَوَسَنده یَر تَدِ یَ عِشْرِ اَلله
 چُون اَسَنده یَر تَدِ یَ عِشْرِ حَقِیقِ
 یَر اَدِ یَا وَا حَسِبُکَ صَوَرِ تِیَنِی
 اَوَقَدِ یَلِ اِچو قِیدِ یَا یِ اَلله
 کَلَو اَر وَا ح قُوسِ مَ ایلدِ یَلِ
 کِه یُونِ بَر یَلِ طَوافَه اَدِ یَا جَانِکَر
 نَظَرِ اَیْلاکِ بُو زُو حَه دِیدِ قَتَلِ
 شَلَا کِم کُورَدِ مَ بِلَا شَن اَوَا دِ سَلْطَا
 بَکَنَد صَاکُ کَفَنِ بَر دَاوَه کَا شَکَر دَنَز
 تَا اَز لَن هُو دِ یُو کَفَنَا رَه کَلَمَتِ لَو دَنَز
 دَر یَا نِ قِسمَتِ نَصبِ اَر رُوحِ مَحْمَدِ مَصلِی ه،
 اَوُر دِ یَ طَیَسَن دِ اِیْمِی طَا هَر
 اَکَا تَعظِیْمِ اَدِ یَا دِ اَوُر دِ یَ عِشْرِ
 اَکَا دِ یَر عَظِیْمِ اَوُر دِ یَ حَه دِر کَا ه
 اَکَا قَدِ یَلِ قُدَرَتِ قَلَدِ یَ عَظِیْقِ
 بُو دِ یَا دِ یَ کِی کُور دِ یَ تِیَنِی
 نَمَا زَه طُورِ کِی طُور دِ یَ اَوَا شَا
 طَوَافِ ایدِ یَ هَم دُور ایلدِ یَلِ
 حَقَه تَبِیْعِ تَعْمِیْلِ اَنَدِ یَا اَنَلَر
 نَظَرِ قَلَدِ هَمَان دِ جَمَلِ اَر وَا ح
 کُور دِ کُور دِ یَ بِلَا شَن حَفِظِ قُرَانِ
 فَا شَن کُور دِ

مگر جبار عالم اجدی پرده	جهانی کن دیوین صلید رده
کلامدی کور جهان الله البر	بری برینه کیودی اول دلاور
همانم رقصه کردی جمله ذرات	بجه رقصا و مسونکم اردن لدا
صفا سندن صماعه کردی افلاک	که شوقند قلوبن سینه سچاک
دو که بخور یاشن الکلا دی طولا ب	صماعه کردی کتودی جو عقاب
طلوع اندی مهي عشق الهي	یتشد دی قویه آه واهی
جهان قلده قور مست حیوان	کمی نالنده اولدی کیمی کریان
یوزن دشد بود رده جمله مخلوق	مکرم غالب اولدی دزد معشوق
موسی اولد مجاد رکاه عاشق	که یعنی اولدی الله عاشق
کرد موسی بول سر عالی مقام	در دله دیک الصلاه والسلام
بالج حسد بلون کم زاده کلمشود نوز	یعنکم بلبل صفا کلزاره کلمشود نوز
بوقن الهور مقام اید مناجات ایلر	موسی بن عمران وشی دی زاده کلمشود نوز
برنجیه پیاو یوز یاز بری رعایکم	باش اچو درگاه کله یلواره کلمشود نوز

دخی هم بیت مقدس مساجد آنک ظهري ریدن قلدي واجد
 سکر دلاري دارند که يارا يرا دلدي يهود و نصارا
 مجوسي و فاضي و ملا حد منافق دلدي هم جمله جا حد
 ايقلا ري ریدن اولدي يتر لر بوي داروي لنگر بوي له در لر
 رسولک روح پاکند جهاني يرا د ب چون مرتب قلدي اچ
 کورد بيشق صبح ادا دات دو عالم بلدي شوقند سعادت
 چون وملت بلدي کاوون کلشن جهان کلد وجوده اولدي شون
 قلدي بويدي چادر مطبق مجلا و معللا و معللاق
 کيچي چيني اولور کاه لاجورد سپينور کيلرد ماو ورد
 دزدي بوزمين افرش حضا موصع اولدي جمله کوه صحر
 شکوفه عسکري چقد يصد جهان سپري خليج الر دشن
 قلدي خيمار رنگين طنبلو صنوجدر سيمان گور سه بوبو
 کش طوغدي قوغق اتد نوره جهان دند بهشته لاحور
 مکوجبار عالم

خلق اَدُو بِنِ جُونِ اِنِ قَلْدِي قَلَامْ
 طَوْدِي يَتَشِ بِيْدِي اَنَدِه يَا اَرْجَانِ
 دَخِي مِرَا قِي حَيَاتِي قَلْدِي وَادِ
 جُونِ نَظَرِ قَلْدِي وَكُورْدِي كَنْدَرِنِ
 بِسِ حَيَا اِيْدُو حَيَا اَنَدِ حَيَا
 اَنِكُ جُونِ بَزْ قَوْلِ بَشِ قَسَمِ غَارِ
 نَظَرِ قَلْدِي اَوْرُو حَه جَمَلِه الله
 بَاشِي دَارِنْدِنِ اَوْرُو خَرِي جِهَانِدِ
 يَرِنْدِي يُونِ دَارِنْدِنِ سَمَوَاتِ
 دَخِي لَوْحِ قَلَمِ بِنِ جَمَلِه پِلْدُونِ
 دَخِي صَدْرِي دَرِنْدِنِ كِرْدِي كَارِ
 دَخِي عَالَمِ صَالِحِي حَقِ
 وَهَم صَدْرِي دَرِنْدِنِ بَيْتِ مَعْمُورِ
 اَوْرِنْدِي طَاوُسِه وَرْدِي مَعَامِ
 حَقّه تَسْبِيحِ اَنَدِ اَوْرُو خَرِي جِهَانِ
 قُودِي طَاوُسِ قَرَشُونِه كِرْدِي كَارِ
 اَحْسِي مَوَدّه يَغِي اَوْدِي يُونِ
 سَجْدِه قَلْدِي اَنَدِه بَشَرِ تَكْرِيَا
 بُوَيْرِنْدِي اَوْرُو الله بِي نِيَا نَبِ
 حَيَا اِيْدُو بَخْدَادِنِ دَرْلِي شَا
 يَرَادِلِي مَكَلَرِ جَمَلِه اَنُونِ
 دَخِي هَم دَر تَرَكُونِي يَارِ جَنَاتِ
 يَرَادِلِي اِيْلَرِ اَنَدِنِ جَمَلِه دِيْدَرِ
 اَنِيَا اَوْرُو اَحِنِ اَنَدِي اَشِكَارِ
 اَنَكُ صَدْرِي دَرِنْدِنِ قَلْدِي بِي سَمِ
 يَرَادِلِي قُكْبِه اَوْلَدِ بَرِ نُوْرِ

دید که تم الممشد بو حبیب
 اول طیب بقدر جمالنه همین
 کم البدر شیله بیکلک بوجو
 کوزلری اولجوان اجد اودم
 کلدکم اولدر بقم دیر اولجوان
 اولخدا وندی جملانی ذوالجلال
 اول رسولک مولودینه حرمتی
 رغبت ایدوبن رسولک مولودن
 سیز دخی اول کیم ذوالجلال
 یا اله بزغری بی یا حبیب
 کیم حمت ایلنه رب الانام
 خلق ابدینه رب العالمین
 دوت بداقلوقلدی آئی اولاله
 کورمه کاتردی کوز بر طیب
 دیدکم تحسین هزاران آفرین
 لیک بلمشد حیات جاودان
 دیدکم ییمک بنمچون حزن غام
 حمت اتدی یالک الله فی کمان
 لطف ایدوبن بکا کوسردی جمال
 ایدمچون بنجه بلدنم حمتی
 ایلا امدیدی ایما یا اهل دین
 حمت ایدو ایلنه عرض جمال
 عفو ایدوبن حمتک ایلنه نصیب
 در دلک دیک الصلاة والسلام
 بر شجر کیم ادری وزدی یقین
 کوزلر اظهار ادریسر بادشاه
 خلق ایدوبن

کوردیم جمع اولمشانده اهلاد
 کیم او قودلر اول سولک مولودن
 ایشیدیم کما اول کار ایلدی
 جانودلن آه ادب نر ایلدی
 او اجماع ایلک یاندی اول کجه
 دشر کورن دیوشی ایشیجه
 کوریم قیامت اول زمان
 حیرته دشد عجایب اول جوان
 چغرشون درمادی یافلان
 کلیر و کل جسته کور شادمان
 قام شول افاضل اولنر مولوده
 جسته کوردیلر انلرای دده
 سیر ایدن جنت اجه اول جوان
 کوردیم بر خوش قصه عالی کاهان
 اول سرایه دیلریم کیوه اوللر
 منع ایدوبن فرمدیلر اکه یول
 دیدلریم بلش اولغل ای پسر
 اکه مولود ایلینلر کیر سر
 ایقوسندن اوینوب سار و جوان
 جانودلن ایلک آه فغان
 اول فلور یله الی چوق طعام
 نالجه هیل ایدیم مولودین
 مولودا تدی بدیاندن قاصم
 کوله کوله ایدیم آخر ایتقاللر
 نعت ایدیم جمع قلده اهل دین
 کورنجه بولدی کمالی اول هلال

مولوده اذکر بمحون خرمتم
 شولکشیم اولاموین اول
 قرصتی فوت ایلمک سزده ای یار
 چون کشیه کالسر آخر الوم
 اولکم خمت قلا اول یار شاه
 کرد لر سکر اگر عالی مقام
 اشرت امدی دخی برین خبر
 وارد بر کنی زید اوغلی علی
 ددی بر صالیه فو کشم واردی
 آخرته قلدی برون اول سفر
 وارد بر صالح اوغلی نوجون
 فکر اید دیکم آنکه نه آلا
 فکر اجنه کیدر یکن ناکهان
 انلره ویرلد ایمان خلعتی
 کایا سالیله اکحق نه قله
 فاندرا شوجهان خود اسکار
 بار سواد مولودت ایلا یلوم
 اولکیم اول حیم اول الله
 در دله دیک الصلوة والسلام
 راو سید در و خرافیه مهتر
 دکه امد ند اولک کجای علی
 عابدی اهد دینداردی
 بر قلوری قلدی صولکده مکر
 اکه دلدی بر قلوری سرهان
 تا انوکله اتا سی آلا
 یولی بریره ارشدی اول جوت
 کوردیکم جمع

ددی خاتون اغلیوب ندر سبب
 در سوز تعظیم ای بجزدستی بگا
 خاتونه تلقین ایمان ایلدی
 اویقوسندک اوینود اول شادمان
 ددی در دیکه طروب اول کار
 شمدین کیو واداین مولودین
 سیکلرکی کورد عورت ناکهان
 قشوارب که خوش ورد سلام
 در بویجه کورد کوی کورد مشتم
 باله دخی عرض ایمان ایلدی
 مال ملک خاغانم نمکه وار
 چنکه اولدم محمد لله اهل دین
 ایر شیخه انلوت اوقت موت
 کم بکا لیلیا ددی کوز دی عجب
 خلعت اسلام کیورد حق سکا
 جان ایمان نور یله طیلدی
 کوز کوزدیش اوب اولدی رولن
 مضطویه ندرم اولسونمکه وار
 خوش صوابولتو اشد بایه ایلدین
 اری کلادی جانو کوی شادمان
 دیدیم نادر بوشادی ای همام
 ای فیروز نه یوز لر سر مشتم
 لطفا ادوبت درده در مان ایلدی
 قودم انک یولنه بیل ای کار
 تا النجه ایلایین مولودین
 امتدیل مولودک وقتین فوت

مَدَنَجَه بُكُشِي يَمَام ايدَر
 عَوَرْتَنَه دُونَن ايدَر اري
 ادي احمَد كند سيدر بر كمال
 بُوَرِيحِ الْاَوَّلَاكْ اُولُ مَهْرِيَان
 هَمْدُ وَشَبَه كَجَم سِيد اِي نَكَار
 اَنُو كُچُون اَنَد اُولُ يَمَام ايدَر
 عَوَرْتَنَه اَشْتَدِي بُو سَوَر بَر صَفَا
 يَانُو يَكْ اُولُ كَجَادَه اِتْفَاق
 دَشَه كُورْدَه اُولُ يَهُودَه عَوَرْتَنَه
 كُورْدَه نَاكَاهَتَن تَبِيلَه اُولُ هَام
 دِدَه خَانُوَر كِيدَر بُو بَا صَفَا
 يَار سُوَلَا نَدَه دِي وَجَاهَرْدَه اُولُ
 وَارَدِ جَاهُون شَوَقَه وَرَدِي سَلَام
 اَشْتَبُورْدُ خَلَقَه جَوَا نَعَام ايدَر
 وَارَدَر اَنَد بَر اُولُو يَغْمَرِي
 اَكَه دِي سَدُ حَبِيبُم دُولُ جَلَا
 اَوْن اِكِسَنَه طَوغُ اُولُ دِي عِيَان
 يَقْلُو بُولُ دِي صَفَلَر تَار مَار
 هَر كَشِيَه لُطْفِلَه اَنَعَام ايدَر
 دَشَه اَكَا دَو شَوَقَه مُصْطَفَا
 لِمَشِيدِي جَانُو كُوكُلَن اِشْتِيَاق
 كُورِي كَلَدَه اُولُ هَمْدُ حَضَرْتَنَه
 قُوشِد بَدِ جَوْدُون اَمْتَا مَنَام
 دِيدَر بُو دَر هَمْدُ مُصْطَفَا
 لُطْفِلَه كَبِير دِدَه اُولُ بَرَاهُو
 لُطْفِلَه اَلَدِي سَلَامَن اُولُ هَام
 دِي جَاهُون

اکاوالنه جانو کوکلدنت
 دخی بزجار یاد اولسون همیشه
 دخی اصحاب احباب صفایه
 اکو یکر سکر اوددن **بجاری**
 طووت بر و شو ایا قیلا غن بر دم
 کور کینه دکر ادر سام بنار
 یعنی دیو مولود شاهی جهان
 عرفت ایدو مولودینه قیاس
 بر حکایت اید سام دکه خوش
 وارد بغداد اچنده بر کشی
 هریج اولک اینه اوله
 وارد بر قشوی اندو یهود
 اول یهود دکر بر کون عوزی
 صلاه هم سلام اولسون هراک
 که ابوبکر و عمر عثمان غرآن
 که دین یولنده بوندور دجان
 رسولک روحنه در القلائی
 قوش اوغیرت قشاق ایلله سست
 کوشه عوکلده اولسون ادر کار
 کل بر و صرا و ایلک ای یار جان
 تا شفاعت قیله سیزه فخر ناس
 جانو کوکلک ایلکه جوهر خوش
 دایما احسان دینک اشیی
 مولودی احمد ادر دکر بر اصول
 امیر دکر تکریمه اصلا سجود
 بوا یا یچون ادر لر خبیتی

هذا كتاب مولود النبي
 صلى الله عليه وسلم
 الحمد لله الجليل الحق الأجل
 كمال شانه شاهد دوعالم
 بكي عالم غيب شهادت
 منهدر مقدس ذات يلكي
 جفا عشقند حيران ذره ذره
 نوع ديكر
 قلور قولار نه انعام احسان
 بحد لله كمال رحمتدك
 محمد در شاهي شهر شريعت
 وجود اولسه كرمه مقصود
 انك انت سود كچو ابي الله
 اميدي يوق مجر ذات رحمان
 كه قلدي بيرونه محبوب بني سلطان
 انكچو اولدي بوجه قصر ايوان
 كلور ميدي وجوده بوجه ارکان
 كه كوندري انك ارد بجه قرآن
 اكاوالله

GÜL-EFŞÂN

(TIPKIBASIM)